

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ПОЛІТИЧНОЇ РЕГІОНАЛІСТИКИ**
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»

Серія
«Studia Regionalistica»

**ХРОНІКА ЗАКАРПАТТЯ
1867–2010**

**KÁRPÁTALJA ÉVSZÁMOKBAN
1867–2010**

/ українсько-угорське двомовне видання;
ukrán–magyar kétnyelvű kiadvány /

Ужгород
Всеукраїнське державне
видавництво «Карпати»
2011

УДК 324 (477. 87)

ББК Ф3 (4Укр – 4Зак) 6

О 76

У пропонованому українсько-угорському виданні систематизована хронологія найважливіших подій з історії Закарпаття впродовж 1867–2010 років. Хроніка висвітлює різноманітні прояви історичного розвитку регіону, а саме політичні, правові, соціальні, економічні, культурні, освітні. Автори-упорядники акцентують увагу на взаємній історичній спадщині українського та угорського місцевого населення краю, а також їхнього сучасного співіснування.

Посібник виходить у світ за сприяння Благодійного фонду «Розвитку угорськомовної освіти Закарпаття» (Україна), Науково-дослідного інституту політичної регіоналістики Ужгородського національного університету (Україна), Фонду «Рідний край» (Угорщина) і розраховане на учнівську та студентську молодь, а також на тих, хто цікавиться сторінками історії Закарпаття.

Автори-упорядники:

ВЕГЕШ Микола, доктор історичних наук

Ужгородський національний університет, Ужгород, Україна,

МОЛНАР Д. Стефан, аспірант

Закарпатський угорський інститут ім. Ф. Ракоці II, Берегово, Україна,

МОЛНАР Йосип, кандидат географічних наук

Закарпатський угорський інститут ім. Ф. Ракоці II, Берегово, Україна,

ОСТАПЕЦЬ Юрій, кандидат політичних наук

Ужгородський національний університет, Ужгород, Україна,

ОФЩИНСЬКИЙ Роман, доктор історичних наук

Ужгородський національний університет, Ужгород, Україна,

ТОКАР Маріан, кандидат історичних наук

Ужгородський національний університет, Ужгород, Україна,

ФЕДИНЕЦЬ Чілла, доктор філософії

Інститут етнонаціональних досліджень УАН, Будапешт, Угорщина,

ЧЕРНИЧКО Степан, кандидат філологічних наук

Закарпатський угорський інститут ім. Ф. Ракоці II, Берегово, Україна

Рецензенти:

КОРОЛЬ Іван, доктор історичних наук

Закарпатський державний університет, Ужгород,

СОРКО Ласло, кандидат історичних наук

Інституту етнонаціональних досліджень Угорської академії наук, Будапешт,

Угорщина; Університет ім. Я. Шейе, Комарно, Словаччина

Літературний редактор

КОРДОНЕЦЬ Олександр

Відповідальний за випуск

ТОКАР Маріан

Az olvasó ukrán–magyar, kétnyelvű kiadványt tart a kezében, amely Kárpátalja 1867 és 2010 közötti történetének krónikája évszámokban. Politikai, jogi, társadalmi, gazdasági, kulturális, oktatási témakörökben követhető az eseménytörténet. A kötet összeállítói megkülönböztetett figyelemmel voltak a régió ukrán és magyar lakossága együttélésének bemutatására.

A kiadvány megjelenését támogatta a Kárpátaljai Magyar Oktatásért Alapítvány (Ukrajna), az Ungvári Nemzeti Egyetem Politikai Regionalizmus Kutatóintézete (Ukrajna) és a Szülőföld Alap (Magyarország). Ajánlott oktatási segédletként a középiskolákban és a felsőoktatásban, valamint mindazok számára, akik érdeklődnek Kárpátalja történelme iránt.

A kötetet összeállította:

VEHES Mikola, a történelemtudomány doktora

Ungvári Nemzeti Egyetem, Ungvár, Ukrajna,

MOLNÁR D. István, doktorandusz

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász, Ukrajna,

MOLNÁR József, PhD

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász, Ukrajna,

OSZTAPEC Jurij, a politikatudomány kandidátusa,

Ungvári Nemzeti Egyetem, Ungvár, Ukrajna,

OFICINSZKIJ Román, a történelemtudomány doktora

Ungvári Nemzeti Egyetem, Ungvár, Ukrajna,

TOKAR Marian, PhD, Ungvári Nemzeti Egyetem, Ungvár, Ukrajna,

FEDINEC Csilla, PhD

MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest, Magyarország,

CSERNICSKÓ István, PhD

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász, Ukrajna

Lektorálta:

KOROLY Iván, a történelemtudomány doktora,

Kárpátaljai Állami Egyetem, Ungvár, Ukrajna

SZARKA László, a történelemtudomány kandidátusa, MTA Etnikai-nemzeti Kisebbség-

kutató Intézet, Budapest, Magyarország; Selye János Egyetem, Komárom, Szlovákia

Irodalmi szerkesztő:

KORDONEC Olekszandr

A kiadásért felel:

TOKAR Marian

Третє видання із Серії «Studia Regionalistica»

Studia Regionalistica, 3.

Рекомендовано до друку

Науковою радою НДІ політичної регіоналістики

(Протокол № 2 від 21 лютого 2011 р.).

Kiadásra javasolta a Politikai Regionalizmus

Kutatóintézet Tudományos Tanácsa

(2011. február 2-án kelt, 2. sz. jegyzőkönyv)

ISBN

© Автори-упорядники – Szerzők, 2011

© Видавництво «Карпати» – Kárpáti Kiadó, 2011

ПЕРЕДМОВА / ELŐSZÓ

Історія, насичена подіями

Українські етнічні території в ході історії були частинами різних імперій та федеративних державних утворень. Як відбиток таких історичних особливостей окремі регіони до сьогодні зберегли свої історичні назви, що складають частину місцевої суспільної свідомості. Такими, наприклад, є Таврія (стародавня назва Криму); Галичина, поділена сьогодні між Польщею та Україною; Буковина, поділена між сучасними Румунією та Україною; Бессарабія, поділена між Молдовою та Україною; Поділля, що займає басейн межиріччя Південного Бугу й лівих приток Дністра; Волинь, розташована в басейні південних приток Прип'яті й верхів'ях Бугу, і т.д.

Таким є і Закарпаття, яке сформувалось в окремий політичний регіон у другому десятилітті ХХ століття. До цього часу край не був єдиним адміністративним утворенням, а в рамках Австро-Угорської монархії складався з 4-ох угорських комітатів: Ужанського, Березького, Угочанського та Марамороського. З 1867 року до 1918 року монархія була дуалістичною державою, яка складалася з Королівства Австрії (інша назва Цислейтанія або по цей бік річки Лейти) та Королівства Угорщини (Транслейтанії або по той бік річки Лейти). До території Королівства Угорщини відносилися Угорщина, Королівство Хорватія і Славонія, а також місто Фіуме (Рієка) з комітатом. Угорщина поділялася на адміністративні утворення з однаковою організацією та юридичним статусом, які були наділені правами місцевого самоврядування. Частиною цього адміністративного поділу були й вище згадані 4 комітати.

Ужанський, Березький, Угочанський, Марамороський, а також Земплінський комітати на угорських картах ХІХ століття позначають також збірною назвою «Північно-Східний Фелвдейк» (Північно-Східне Нагір'я). Із цією назвою пов'язаний історично-географічний термін

«Фелвідейк» (Нагір'я) або «Фелшев Мадьярорсаг» (Верхня Угорщина), яким називають набагато більший за територією регіон і під яким у ХІХ столітті розуміли північні території Угорщини, вкриті пагорбами та горами. В епоху дуалістичної монархії географічний термін набув політичного значення. Під ним розуміли північні комітати, де значну частину населення склали словаки (Тренчін, Арво, Туроц, Ліпто, Зольом, Сепеш, Шариш, Пожонь, Нітра, Гонт, Барш, Ноград, Гьомор, Абауй-Торна, Земплін і Унг), а в деяких випадках також і північно-східні комітати, де переважало русинське (руське) населення (Земплін, Унг, Берег, Угоча та Мараморош).

У 1920–1930 роках термін отримав нове наповнення, після того як згадані території внаслідок мирних угод, які завершили Першу світову війну, відійшли до Чехословацької Республіки. З того часу назва «Фелвідейк» вказувала не на місцеве слов'янське, а на місцеве угорське населення. В угорській політичній лексиці та в розмовній мові, виходячи з нових державних кордонів, синонімом словосполучення «угорці Фелвідейка» стало «словацькі угорці». У цей період, тобто в 1920–1930 роки, угорське населення Закарпаття уже переважно не включали в поняття «угорці Фелвідейка». У 1920 роках, у зв'язку із новим територіальним розмежуванням всередині держави, виникає словосполучення «русинські угорці» («руські угорці»), яке з кінця десятиліття все більше витісняє словосполучення «підкарпатські угорці».

Термін «Підкарпаття» вперше згадується в ХІХ ст. Він окреслював певну територію суто в географічному плані. Населення географічного регіону «Підкарпаття» становили русини (українці). Таким чином, це був той географічний регіон, який у 1918 році набув політичного змісту, коли після розпаду Австро-Угорської монархії Угорська Народна Республіка прийняла закон про надання угорським русинам автономії під назвою «Руська Крайна». Буквально термін «Руська Крайна» перекладається як руський край (крайна – окраїна, прикордонна територія). Автономія мала поширюватися на північний схід «Фелвідейка», однак кордони автономного утворення так і не були точно визначені, оскільки незабаром, після проголошення закону в грудні 1918 року, вже у січні 1919 року розпочалася окупація регіону чехословацькими та румунськими військами.

Увесь «Фелвідейк», а також території словаків та русинів, що склали цю частину, разом із значною кількістю угорського населення внаслідок Сен-Жерменського та Тріанонського мирних договорів було приєднано

до Чехословаччини. Офіційною назвою територій Ужанського, Березького, Угочанського та Марамороського комітатів, які відійшли від Угорщини до Чехословаччини, стала «Підкарпатська Русь». Серед угорців, крім цієї назви вживався й термін «Русинсько», а починаючи з 1930 років, все частіше на означення всього краю вживається «Підкарпаття».

Для територій, приєднаних від Чехословаччини до Угорщини внаслідок Першого Віденського арбітражу в 1938 році, тобто і для словацьких, і для підкарпатських угорських територій, протягом певного часу знову почали використовувати термін «Фелвідейк». Ці території в адміністративному плані були включені до комітатів, що існували ще до укладення Тріанонського мирного договору.

Підкарпатські території, приєднані до Угорщини внаслідок воєнної окупації в 1939 році, уже не були включені до адміністративних утворень, що існували до Тріанонського миру. Натомість створено окремих адміністративний округ – Регентський комісаріат Підкарпатської території, який у майбутньому мав стати основою руської автономії.

У 1946 році внаслідок радянсько-чехословацьких домовленостей від 1945 року регіон був приєднаний до Союзу Радянських Соціалістичних Республік, ставши частиною Української Радянської Соціалістичної Республіки. Назву регіону відкоригували відповідно до географічного розташування нового політичного центру. Відтепер край називався «Закарпатська область» і став найзахіднішою адміністративною одиницею Радянського Союзу та Української РСР. Серед угорців дозволено вживати поняття «Карпатонтул» (тобто «Закарпаття»).

У першій половині ХХ століття виникали й інші регіональні назви, які одночасно мали й етнічний, і політичний підтекст: у 1919 році – Гуцульська Республіка, як штучне самоутворення; у 1938–1939 роках – Карпатська Україна, яка стала назвою незалежного державного утворення; у 1944–1945 роках – Закарпатська Україна, як напівдержавний (квазідержавний) організм.

Після проголошення незалежності України в 1991 році залишено попередню назву регіону – «Закарпатська область». У розмовній мові вживається поняття «Закарпаття», а серед угорців – «Kárpátalja» [Карпатойо] (тобто «Підкарпаття»).

У міжнародній науковій літературі теж не зустрінемо єдиної назви на позначення історичного регіону. Поряд із визнанням офіційної назви, в наукових працях беруть до уваги й традиційні назви, що склалися в

процесі історичного розвитку. В англійській мові, що поступово виходить на перше місце у науковій сфері, паралельно вживаються назви «Subcarpathia» і «Transcarpathia»; у німецькій мові зустрічаємо «Karpato-Ukraine» та «Transkarpatien»; у французькій – «Ukraine Subcarpathique». Сучасні політичні реалії найбільше відбиває назва «Karpato-Ukraine», однак вдалою є й назва «Subkarpatien». Згідно з новою транслітерацією власних назв, затвердженою в 2010 році Кабінетом Міністрів України, введено у використання латинізований термін «Zakarpattia».

У даній книжці подано літопис найважливіших подій цього історико-політичного регіону. Видання пропонується всім, хто цікавиться історією Закарпаття. Воно також стане в нагоді учням та студентам, оскільки знання дат є необхідною умовою орієнтації в історичних процесах. Дана хронологія містить перелік подій (факти, дані тощо) без коментарів, які допомагають зорієнтуватися в суспільно-історичних процесах регіону за майже півторастолітній період.

Автори-упорядники

A történelem útjelzői

Az ukrán etnikai területek a történelem során birodalmak, illetve szövetséges államalakulataik részét képezték. Ezen történelmi sajátosság lenyomataként egyes régiók máig őrzik történelmi nevüket, részét képezve a helyi társadalom lokális tudatának. Ilyen például „Tauria”, a Krím ősi neve, a mai Lengyelország és Ukrajna között megosztott „Galícia”, a mai Románia és Ukrajna között megosztott „Bukovina”, „Besszarábia”, melyen a mai Moldova és Ukrajna osztozik, „Podólia” a Bug torkolatának és a Dnyeszter balparti mellékfolyóinak térségében, „Volhínia” a Pripjatj torkolatának és a Bug felső folyásának térségében stb. És ilyen „Kárpátalja” is, mely a 20. század második évtizedének végén, az első világháború végkifejletének időszakában szerveződött külön politikai régióvá.

A politikai régióvá szerveződés időszakát megelőzően a régió nem tartozott egységes közigazgatás alá, hanem az Osztrák–Magyar Monarchián belül négy magyarországi vármegye – Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros részét képezte. 1867 és 1918 között a Monarchia dualista állam volt, mely az Osztrák Császárságból (más elnevezéssel Ciszlajtánia, vagy Lajtáninnen) és a Magyar Királyságból (Transzlajtánia, vagy Lajtántúl) tevődött össze, három közös minisztériummal: pénzügy, hadügy és külügy. A Magyar Királyság részei Magyarország, valamint annak társországa Horvát-Szlavónország, illetve Fiume (Rijeka) város és kerülete. Magyarország egységes szervezetű és jogállású területi közigazgatási egységekre, önkormányzati jogosítványokkal bíró vármegyékre tagolódt. Ennek a közigazgatási beosztásnak voltak a részei a már említett vármegyék.

Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros, valamint Zemplén vármegyéket 19. századi magyar térképeken „Északkeleti-Felvidék” összefoglaló néven is emlegetik. Kapcsolódó, jóval szélesebb régiót megjelölő történelmi-földrajzi fogalom a „Felvidék”, amely alatt ugyancsak a 19. században az észak-magyarországi térség magasabb domborzati viszonyú, hegyes területeit értették (lásd még Felső-Magyarország vagy Felföld). A dualizmus korában az addig természetföldrajzi fogalom politikai tartalmat is nyert, a jelentős szlovák lakossággal bíró északi vármegyéket értették alatta (Trencsén, Árva, Turóc, Liptó, Zólyom, Szepes, Sáros, Pozsony, Nyitra, Hont, Bars, Nógrád, Gömör, Abaúj-Torna, Zemplén és Ung), illetve némely esetben a jelentős ruszin lakossággal bíró északkeleti vármegyéket is (Zemplén, Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros). Az 1920–30-as években a fogalom új tartalmat

nyert, miután a nevezett területek nagyobb része az első világháborút lezáró békeszerződésekkel a Csehszlovák Köztársaság fennhatósága alá került. Ezt követően már a Felvidék elnevezés nem a helyi szláv, hanem a helyi magyar lakosságra utalt. A magyar politikai nyelvzetben, illetve a köznyelvben az államhatárokhöz igazítva kialakult a „felvidéki magyarság” szókapcsolat, szinonimájaként a „szlovenszkói magyarok” vagy a „szlovákiai magyarok” szókapcsolatnak. Ebben az időszakban, azaz az 1920–30-as években a kárpátaljai magyar lakosságot általában már nem értették bele a „felvidéki magyarság” fogalmába, hanem összefüggésben többek között az országon belüli területi elhatárolással, kialakult az 1920-as években a „ruszinszkói magyarság” szókapcsolat, amelyet az évtized végétől egyre inkább háttérbe szorított a „kárpátaljai magyarság” szókapcsolat.

A „Kárpátalja” fogalommal a 19. században találkozunk először a terület kizárólag földrajzi értelemben való behatárolásaként. A „Kárpátalja” földrajzi régió lakossága ruszin nemzetiségű volt, így ez volt az a földrajzi régió, amely politikai tartalmat nyert 1918-ban, amikor az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása időszakában, a Magyar Népköztársaság törvényt alkotott a magyarországi ruszinok autonómiájáról „Ruszka Krajna” néven. A „Ruszka Krajna” szó szerinti jelentése: ruszin vidék (kraina: végvidék, határterület). Az autonóm joghatóság a Felvidék északkeleti részére terjedt volna ki, azonban határait nem jelölték ki pontosan, merthogy a törvény 1918. decemberi kihirdetése után röviddel, már 1919 januárjában megkezdődött a csehszlovák és a román hadsereg térfoglalása a régióban.

A teljes Felvidéket, illetve a felvidéki szlovák és ruszin területeket, jelentős magyar lakossággal együtt a saint-germaini és a trianoni békeszerződésekkel Csehszlovákiához csatolták. Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros vármegyék Magyarországtól Csehszlovákiához csatolt részeinek hivatalos neve ettől kezdve „Podkarpatszka Rusz” lett. A hivatalos „Podkarpatská Rus” elnevezés jelentése: Kárpátaljai Oroszország. A magyar köznyelvben használták a „Podkarpatszka Rusz” mellett, a „Ruszinszkó”, valamint az 1930-as években egyre inkább a „Kárpátalja” megnevezést a régió egészére.

Az első bécsi döntéssel Csehszlovákiától Magyarországhoz csatolt magyarlakta területek – tehát mind a szlovákiai, mind a kárpátaljai magyarlakta területek – megnevezésére egy ideig ismét alkalmazták a „felvidéki” jelzöt. Ezek a területek közigazgatási értelemben ismételtelen visszakerültek a trianoni békeszerződést megelőző időszakban joghatóságot gyakorolt vármegyékhez. Az 1939 márciusában katonai akció során Magyarország fennhatósága alá

került kárpátaljai területeket viszont már nem sorolták vissza a korábbi – Trianon előtti – magyarországi vármegyék fennhatósága alá, hanem létrehozták a „Kárpátaljai Kormányzóság” névvel illetett közigazgatási területet, kilátásba helyezve a ruszin autonómia létrehozását.

1946-ban az 1945-ös szovjet–csehszlovák szerződés következtében a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségéhez, és azon belül az ukrán tagköztársasághoz került a régió. Megnevezését ismételten az ország politikai központjából szemlélt földrajzi elhelyezkedéshez, illetve a Szovjetunióban bevett közigazgatási területek nevéhez („область” [oblast’]) igazították, így alakult ki a „Закарпатська область” [Zakarpats’ka oblast’], azaz szó szerinti fordításban a „Kárpátontúli terület” nevű közigazgatási egység, mely a Szovjetunió és az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság legnyugatibb megyéje volt, amit ettől kezdve a magyar köznyelvben is csak Kárpátontúlként volt szabad emlegetni.

A 20. század első felében előforduló egyéb politikai tartalmú regionális megnevezések egyszerre hordoztak etnikai és politikai tartalmat: 1919-ben „Hucul Köztársaság” mint mesterséges önszerveződés, 1938–1939-ben „Kárpáti Ukrajna”, amely eljutott az önálló államiság kikiáltásáig, illetve 1944–1945-ben „Kárpátontúli Ukrajna” mint kvázi-állami formáció.

Az 1991-ben függetlenné vált Ukrajna átvette a „Закарпатська область” [Zakarpats’ka oblast’], tehát a szó szerinti fordításban „Kárpátontúli terület” megnevezést, a régiót ukrán etnikai területnek tartja. A köznyelvben az elfogadott megnevezés ukránul a „Закарпаття” [Zakarpattya] (azaz: Kárpátontúl), illetve magyarul a „Kárpátalja” (azaz: Підкарпаття [Pidkarpattya]).

A nemzetközi szakirodalomban sem egységes a történelmi régió megnevezése. A mindenkor hivatalos elnevezés elfogadása mellett, a régió általános érvényű, nem csak egy adott történelmi korszakhoz kapcsolódó megnevezésében tekintettel van az adott nyelv történetírásának szemléleti hagyományaira. Az angolban, amely a tudományban egyre inkább az első számú nyelvvé válik, a „Subcarpathia” és a „Transcarpathia” elnevezés egymás mellett létezik, a németben a leggyakoribb a „Karpato-Ukraine” és a „Transkarpatien”, a franciában pedig az „Ukraine Subcarpathique” kifejezés. A politikai realitásokat leginkább a „Karpato-Ukraine” adja vissza, viszont történelmi fogalomként a „Subkarpatien” létjogosultságát elvitathatatlanok tartják. A tulajdonnevek transliterációjára vonatkozó új szabályozás értelmében, melyet az ukrán kormány fogadott el 2010-ben, elfogadták a régió megnevezésére a következő latin betűs változatot: „Zakarpattia”.

Alább ennek a történeti-politikai régiónak a kereteit megszabó kronológiát tesszük le az érdeklődő olvasók asztalára, illetve ajánljuk a tanulóifjúság könyvespolcára. Az események időbeliségének ismerete elengedhetetlen a történelemben való eligazodáshoz. Kronológiánk olyan eseményeket (tényeket, adatokat stb.) sorol fel kommentár nélkül, amelyek segítenek eligazodni az elmúlt közel másfél évszázad eseménytörténetében.

A kötet összeállítói

ЗАКАРПАТТЯ У СКЛАДІ АВСТРО-УГОРСЬКОЇ
МОНАРХІЇ
KÁRPÁTALJA AZ OSZTRÁK–MAGYAR
MONARCHIÁBAN

17 лютого 1867 року

Своїм указом, адресованим угорському парламенту, імператор Франц Йосиф I відновив конституцію Угорщини, розпорядився щодо утворення відповідального угорського уряду та призначив прем'єр-міністром графа Дюлю Андраші.

29 травня 1867 року

На засіданні парламенту прийнято так званий компромісний закон, яким зафіксовано визначальні принципи існування дуалістичної держави – Австро-Угорської монархії: визначено коло спільних справ (зовнішня політика, оборона, фінанси, що стосуються цих сфер), а також фактори, які забезпечували самостійність Угорщини на власній території (незалежний парламент, підпорядкований йому угорський уряд, угорська армія і т. д.).

8 червня 1867 року

Франц Йосиф I був коронований на угорський трон відповідно до угорського законодавства.

1867. február 17.

A magyar országgyűléshez intézett leiratával I. Ferenc József császár helyreállította Magyarország alkotmányát, intézkedett a felelős magyar kormány megalakításáról, és miniszterelnöknek gróf Andrássy Gyulát nevezte ki.

1867. május 29.

Az országgyűlésben elfogadták a kiegyezési alaptörvényt, amelyben rögzítették a dualista állam, az Osztrák–Magyar Monarchia létét meghatározó alapelveket: a közös ügyek (külügy, hadügy, továbbá az ezekre vonatkozó pénzügyek) körét, a Magyarország birodalmon belüli önállóságát biztosító tényezőket (önálló országgyűlés, ennek felelős magyar kormány, magyar hadsereg stb.).

1867. június 8.

A magyar törvényeknek megfelelően megkoronázták I. Ferenc Józsefet.

28 липня 1867 року

Франц Йосиф I схвалив так званий компромісний закон (Закон № XII від 1867 року), який 21 листопада був затверджений також парламентом Австрії. Відповідно до закону Габсбурзька монархія отримувала дуалістичну конструкцію з двома центрами, перетворювалася в конституційну державу – Австро-Угорську монархію.

5 грудня 1868 року

У Законі № XXXVIII від 1868 року, що регулював сферу народної шкільної освіти, серед іншого, було зазначено: «Всі учні мають отримувати освіту рідною мовою, якщо ця мова є однією з поширених у населеному пункті мов».

6 грудня 1868 року

1868 року був прийнятий закон «Про національності» (Закон № XLIV від 1868 року), згідно з яким мовою парламенту та вищих державних органів є угорська, однак закони також потрібно видавати і мовами інших національностей. У населених пунктах мовою діловодства є найбільш поширена мова. Головна ідея закону: «Згідно з основними положеннями конституції, всі громадяни Угорщини політично утворюють єдину, нероздільну угорську націю, рівноправними членами якої

1867. július 28.

I. Ferenc József szentesítette a kiegyezési törvényt (1867. évi XII. tc.), amit november 21-én az osztrák Birodalmi Tanács képviselőháza is jóváhagyott. A törvény értelmében a Habsburg Monarchia kétközpontú, dualista szerkezetű és alkotmányos állammá, Osztrák–Magyar Monarchiává alakult át.

1868. december 5.

Az 1868. évi XXXVIII. tc. a népiszkolai közoktatás tárgyában többek között kimondta: „Minden növendék anyanyelvén nyerje az oktatást, amennyiben ez a nyelv a községben divatozó nyelvek egyike.”

1868. december 6.

Az 1868. évi nemzetiségi törvény (1868. évi XLIV. tc.) szerint a törvényhozás és a legfelső hatóságok nyelve a magyar, de a törvényeket a többi nemzetiség nyelvén is közzé kell tenni, illetve a községekben az ügyintézés hivatalos nyelve az ott leginkább használt nyelv. A törvény alapelve: „Magyarország összes honpolgárai az alkotmány alapelvei szerint is politikai tekintetben egy nemzetet képeznek, az osztatlan, egységes magyar nemzetet, melynek a hon minden pol-

є всі громадяни вітчизни, незалежно від національності».

1868 рік

У Мукачеві відкрили першу ошадну касу і телеграф. – Збудовано перший в краї лісохімічний завод у Великому Бичкові.

9–13 березня 1869 року

Відбулися вибори до Державних Зборів (парламенту). Депутатами від краю стали: Ференц Бой (Косино), Шандор Будой (Фелвідейк), Мано Грабар (Волове), Габор Лоняї (Тісогат), Йозеф Лоняї (Мукачево), Пейтер Мігалі (Вішо), Шандор Негребецькі (Великий Березний), Янош Пастелі (Хуст), Жігмонд Перені (Виноградів), Антал Прибек (Ужгород), Габор Вароді (Тячів).

1872 рік

Відкрито першу залізницю за маршрутами Ужгород–Чоп та Ужгород–Мукачево.

12 червня – 9 липня 1872 року

Відбулися вибори до Державних Зборів (парламенту). Депутатами від краю стали: Шандор Будой (Фелвідейк), Йенов Ері (Ужгород), Кароль Горват (Мукачево), Янош Лоняї (Тісогат), Йозеф Лоняї (Косино), Пийтер Мігалі (Вішо), Шандор Негребецькі (Великий

gára, bármely nemzetiséghez tartozók is, egyenjogú tagja.”

1868

Munkácson megnyílt az első takarékpénztár és telegráf. – Nagybocksón felépült a régió első favegyi üzeme.

1869. március 9–13.

Országgyűlési választásokat tartottak. A régió képviselői: Bay Ferenc (Mezőkaszony), Buday Sándor (Felvidék), Hrabár Manó (Ökörmező), Lónyay Gábor (Tiszahát), Lónyay József (Munkács), Mihályi Péter (Visó), Nehrebeczky Sándor (Nagyberezna), Pásztélyi János (Huszt), Perényi Zsigmond (Nagyszőlős), Pribék Antal (Ungvár), Várady Gábor (Técső).

1872

Átadták az első vasútvonalakat az Ungvár–Csap és Ungvár–Munkács szakaszokon.

1872. június 12. – július 9.

Országgyűlési választásokat tartottak. A régió képviselői: Buday Sándor (Felvidék), Eöry Jenő (Ungvár), Horváth Károly (Munkács), Lónyay János (Tiszahát), Lónyay József (Mezőkaszony), Mihályi Péter (Visó), Nehrebeczky Sándor (Nagyberezna), Perényi Zsigmond (Nagyszőlős),

Березний), Жігмонд Перені (Виноградів), Євгеній Попович (Хуст), Іштван Сіладі (Волове), Габор Вароді (Тячів).

17 вересня 1873 року

У греко-католицьку єпархію з угорською мовою літургії з центром у місті Гойдудорог призначено єпископського намісника, який 8 червня 1912 року отримав ранг єпископа.

1 жовтня 1873 року

В Ужгороді відновлено діяльність Товариства Святого Василя, створеного ще 1864 року.

1 липня – 18 серпня 1875 року

Відбулися вибори до Державних Зборів (парламенту). Депутатами від краю стали: Жігмонд Ціпле (Шуготог), Бейло Гуняді (Фелвідейк), Антал Ясай (Мукачево), Пийтер Кенде (Ужгород), Йожеф Лоняї (Косино), Пийтер Мігалі (Вішо), Жігмонд Перені (Виноградів), Еден Погань (Хуст), Іштван Сіладі (Волове), Міклош Урой (Тісогат), Габор Вароді (Тячів).

5–14 серпня 1878 року

Відбулися вибори до Державних Зборів (парламенту). Депутатами від краю стали: Кароль Горват (Косино), Євген Ілляшевич (Хуст), Антал Ясай (Мукачево), Пийтер

Popovics Jenő (Huszt), Szilágyi István (Ökörmező), Várady Gábor (Técső).

1873. szeptember 17.

Létrejött a magyar liturgiai nyelvű hajdúdorogi görög katolikus püspöki helynökség, mely 1912. június 8-án kapott önálló püspökségi rangot.

1873. október 1.

Ungváron újjászervezték az 1864-ben alakult Szent Bazil Társulatot.

1875. július 1. – augusztus 18.

Országgyűlési választásokat tartottak. A régió képviselői: Cziplé Zsigmond (Suhatag), Hunyady Béla (Felvidék), Jászay Antal (Munkács), Kende Péter (Ungvár), Lónyay József (Mezőkaszony), Mihályi Péter (Visó), Perényi Zsigmond (Nagyszőlős), Pogány Ödön (Huszt), Szilágyi István (Ökörmező), Uray Miklós (Tiszahát), Várady Gábor (Técső).

1878. augusztus 5–14.

Országgyűlési választásokat tartottak. A régió képviselői: Horváth Károly (Mezőkaszony), Illyasevics Jenő (Huszt), Jászay Antal (Munkács), Kende Péter (Ungvár), Lónyay Meny-

Кенде (Ужгород), Меньгерт Лоняі (Тісогат), Пийтер Мігалі (Вішо), Кароль Моріц (Хуст), Жігмонд Перені (Виноградів), Іштван Сіладі (Волове), Імре Урані (Мараморош-сігет), Габор Вароді (Тячів).

25 травня 1879 року

Закон № XVIII від 1879 року про викладання угорської мови у всіх навчальних закладах народної освіти зробив обов'язковим викладання угорської мови, а також відповідне володіння нею вчителями.

1880 рік

Проведено загальнодержавний перепис населення. Чисельність населення Ужанського, Березького, Угочанського та Марамороського комітатів – 572.897 осіб, з них українці-русини 248.057 (43,3%), угорці 154.761 (27,0%), німці 46.572 (8,1%), словаки 42.204 (7,4%), румуни 65.427 (11,4%), інші 15.867 (2,8%) чоловік.

Березень 1881 року

У Мукачеві відкрито міську громадську лікарню.

24 червня – 3 липня 1881 року

Відбулися вибори до Державних Зборів (парламенту). Депутатами від краю стали: Еміл Абоні (Фелвідейк), Гейзо Фюзешері (Тісогат), Антал Ясай (Мукачево),

херт (Тісзাহат), Міхályи Пётер (Вісо), Мóриц Кáролы (Хусzt), Перényи Zsigmond (Nagyszólós), Szilágyи István (Ökörmező), Urányи Imre (Máramarossziget), Várady Gábor (Técső).

1879. május 25.

Az 1879. évi XVIII. tc. a magyar nyelv tanításáról a népoktatási tanintézetekben minden magyarországi népiskolában kötelezővé tette a magyar nyelv oktatását, valamint megfelelő ismeretét a tanítók számára.

1880

Népszámlálást tartottak Magyarországon. Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros vármegye összlakossága 572.897 fő volt, ebből ukrán/ruszin 248.057 (43,3%), magyar 154.761 (27,0%), német 46.572 (8,1%), szlovák 42.204 (7,4%), román 65.427 (11,4%), egyéb 15.867 (2,8%).

1881. március

Munkácson megnyitották a városi kórházat.

1881. június 24. – július 3.

Országgyűlési választásokat tartottak. A régió képviselői: Abonyi Emil (Felvidék), Füzessey Géza (Tiszahát), Jászay Antal (Munkács), Jónás Ödön (Visó), Literáty Ödön (Mezőkaszony),

Еден Йонаш (Вішо), Еден Літераті (Косино), Кароль Моріц (Хуст), Жігмонд Перені (Виноградів), Іштван Сіладі (Волове), Йозеф Терек (Ужгород), Імре Урані (Марамо-рошсігет), Габор Вароді (Тячів).

1881 рік

Завершено прокладання залізниці за маршрутом Мукачево–Свалява–Лавочне.

23 травня 1883 року

Закон № XXX від 1883 року зробив обов'язковим викладання угорської мови та літератури у середніх школах для учнів усіх національностей.

13–22 червня 1884 року

Відбулися вибори до Державних Зборів (парламенту). Депутатами від Ужанського комітату стали Дежев Бернат, Кароль Горкані, Ласло Томчані, Йозеф Терек, від Березького комітату – Еміл Або-ні, Еден Літераті, Шандор Лоняї, від Угочанського комітату – Ендре Дердь, Іштван Телескі, від Мара-мороського комітату – Вільмош Крічфолуші, Пейтер Мігаї, Іштван Сіладі, Імре Урані, Габор Вароді.

17 червня – 26 липня 1887 року

Відбулися вибори до Державних Зборів (парламенту). Депутатами від Ужанського комітату ста-

Мóricz Károly (Huszt), Perényi Zsigmond (Nagyszőlős), Szilágyi István (Ökörmező), Török József (Ungvár), Urányi Imre (Máramarossziget), Várady Gábor (Técső).

1881

Befejeződött a Munkács–Szolyva–Lavocsne vasúti pályaszakasz építése.

1883. május 23.

Az 1883. évi XXX. tc. a nemzetiségi középiskolákban kötelezővé tette a magyar nyelv és irodalom tanítását.

1884. június 13–22.

Országgyűlési választásokat tartottak, képviselők Ung vármegyéből Bernáth Dezső, Harkányi Károly, Tomcsányi László, Török József, Bereg vármegyéből Abonyi Emil, Literáty Ödön, Lónyay Sándor, Ugocsa vármegyéből György Endre, Teleszky István, Máramaros vármegyéből Kricsfalussy Vilmos, Mihályi Péter, Szilágyi István, Urányi Imre, Várady Gábor.

1887. június 17. – július 26.

Országgyűlési választásokat tartottak, képviselők Ung vármegyéből Bernáth Dezső, Firczák Gyula, Kende Mihály,

ли Дежев Бернат, Дюло Фірцак, Мігаль Кенде, Ласло Томчани, від Березького комітату – Дежев Гулачі, Ендре Дердь, Шандор Лоняї, Імре Урой, від Угочанського комітату – Віктор Гогоро, Іштван Телеські, від Мараморського – Еден Йовнаш, Вільмош Крічфолуші, Пейтер Мігаї, Іштван Сіладі, Імре Урані, Габор Вароді.

1887 рік

Завершено прокладання залізниці за маршрутом Лавочне–Стрий, яка з'єднала Закарпаття з Галичиною.

8 травня 1890 року

На засіданні комісії з питань національної економіки Академії наук Угорщини Едмунд Еган виступив з доповіддю «Економічне покликання Карпат», яка ще того ж року вийшла окремою книгою.

1890 рік

Проведено загальнодержавний перепис населення. Чисельність населення Ужанського, Березького, Угочанського та Мараморського комітатів – 658.444 осіб, з них українці-русини 276.546 (42,0%), угорці 185.034 (28,0%), німці 80.862 (12,3%), словаки 38.937 (5,9%), румуни 74.008 (11,2%), інші 3.057 (0,5%) чоловік.

Tomcsányi László, Bereg vármegyéből Gulácsy Dezső, György Endre, Lónyay Sándor, Uray Imre, Ugocsa vármegyéből Hagara Viktor, Teleszky István, Máramaros vármegyéből Jónás Ödön, Kricsfalusy Vilmos, Mihályi Péter, Szilágyi István, Urányi Imre, Várady Gábor.

1887

Befejeződött a vasúti pálya lefektetése Lavocsne és Sztrij között, amely összekötötte Kárpátját Galiciával.

1890. március 8.

A Magyar Tudományos Akadémia nemzetgazdasági bizottságának gyűlésén Egán Ede előadást tartott Kárpataink közgazdasági hivatása címmel, amely még abban az évben könyv alakban is megjelent.

1890

Népszámlálást tartottak Magyarországon. Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros vármegye összlakossága 658.444 fő volt, ebből ukrán/ruszin 276.546 (42,0%), magyar 185.034 (28,0%), német 80.862 (12,3%), szlovák 38.937 (5,9%), román 74.008 (11,2%), egyéb 3.057 (0,5%).

3 травня 1891 року

Відповідно до Закону № XV від 1891 року, дітей у дитячих садках, рідна мова яких не угорська, необхідно ознайомлювати з державною мовою, тобто з угорською.

29 січня – 3 лютого 1892 року

Відбулися вибори до Державних Зборів (парламенту). Депутатами від Ужанського комітату стали Дежев Бернат, Мігаль Кенде, Іштван Старой, від Березького комітату – Дежев Гулачі, Гейзо Лоняї, Янош Недецей, Імре Урой, від Угочанського комітату – Жігмонд Перені, Іштван Телескі, від Марамороського комітату – Міклош Фегер, Пейтер Мігали, Шандор Погань, Іштван Сіладі, Імре Урані, Дюло Вінц.

1893 рік

Збудовано лісохімічний завод у Перечині.

Лютий 1895 року

В Ужгороді створено Католицьку народну партію, яка оголосила про свою опозицію до правлячої Ліберальної партії.

Грудень 1895 року

Католицька народна партія, враховуючи наближення парламентських виборів 1896 року, видала універсал «Чого хоче Народна пар-

1891. május 3.

Az 1891. évi XV. tc. a kisdedővókban írta elő, hogy a nem magyar anyanyelvű gyerekeket meg kell ismertetni az államnyelvvél, azaz a magyarral.

1892. január 29. – február 3.

Országgyűlési választásokat tartottak, képviselők Ung vármegyéből Bernáth Dezső, Kende Mihály, Sztáray István, Bereg vármegyéből Gulácsy Dezső, Lónyay Géza, Nedeczey János, Uray Imre, Ugocsa vármegyéből Perényi Zsigmond, Teleszky István, Máramaros vármegyéből Fehér Miklós, Mihályi Péter, Pogány Sándor, Szilágyi István, Urányi Imre, Vincz Gyula.

1893

Felépült a perecsenyi favegyi üzem.

1895. február

Ungváron megalakult a Katolikus Néppárt, amely ellenzéki politikát fejtett ki a kormányzó Szabadelvű Párttal szemben.

1895. december

A Katolikus Néppárt Mit kíván a Néppárt? címmel kiáltványt adott ki, tekintettel a közelgő, 1896. évi képviselőválasztásokra. A 15 pontban össze-

тія?». Серед вимог, оформлених у 15 пунктів, звучав заклик до держави задовольнити справедливі потреби та бажання інших національностей, а також щоб уряд дбав про те, аби громадяни могли заробити на прожиття на рідній землі і їм не доводилося шукати щастя на чужині.

Березень 1896 року

Мукачівський греко-католицький єпископ Юлій Фірцак та прем'єр-міністр Дежев Банфі уклали таємну угоду про заспокоєння антиурядових настроїв, які спостерігались у гірських регіонах. Головним моментом угоди було прохання єпископа розпочати економічну акцію, що допоможе покращити становище русинів.

2 травня – 31 жовтня 1896 року

У рамках низки вседержавних святкових заходів було відзначено тисячну річницю (міленіум) утворення Угорщини. Відповідно до Закону № VIII від 1896 року було встановлено пам'ятні знаки на Мукачівській замковій горі та на Верецькому перевалі.

29 жовтня – 4 листопада 1896 року

Відбулися вибори до Державних Зборів (парламенту). Депутатами від Ужанського комітату стали Бейло Гегедуш, Бейло Комяті, Габор Старой, Ласло Томчани, від

фоглалт követelések között szerepelt többek között, hogy az állam teljesítse a nemzetiségek méltó és igazságos kívánságait, illetve, hogy a kormány gondoskodjon arról, hogy a nép szülőföldjén találjon megélhetést, s ne keressen idegen földön új hazát.

1896. március

Firczák Gyula munkácsi görög katolikus püspök és Bánffy Dezső miniszterelnök titkos megállapodást kötött a hegyvidéki régióban tapasztalható kormányellenes hangulat lecsillapításáról. A megállapodás leglényegesebb eleme az volt, hogy a püspök kérte egy ruszin gazdasági segítő akció megindítását.

1896. május 2. – október 31.

Országos ünnepségsorozat keretében méltatták Magyarország fennállásának ezredik (millenniumi) évfordulóját. Az 1896. évi VIII. törvénycikk értelmében többek között emlékoszlopot állítottak fel a munkácsi várhegyen és a Vereckei-hágón.

1896. október 29. – november 4.

Országgyűlési választásokat tartottak, képviselők Ung vármegyéből Hegedüs Béla, Komjáthy Béla, Sztáray Gábor, Tomcsányi László, Bereg vármegyéből Barta Ödön, Lónyay Géza, Lónyay

Березького комітату – Еден Барта, Гейзо Лоняї, Шандор Лоняї, Янош Недецеї, від Угочанського комітату – Жігмонд Перені, Йенев Сентпалі, від Марамороського комітату – Еден Йовнаш, Пейтер Мігаї, Ласло Негре, Мігаль Рейті, Міклош Саплонцої, Імре Урані.

1896 рік

У Мукачеві з'явилася листівка Гейзи Голаса «Питання існування 50.000 русинів Березького комітату», у якій розкриваються нужденне становище та незадоволення серед населення. – Ватикан заборонив проведення літургії угорською мовою в греко-католицькій церкві. Це рішення не було змінене навіть після клопотання угорського уряду.

4 лютого 1897 року

Єпископ Юлій Фірцак скликав на збори парламентських депутатів від Березького, Марамороського, Ужанського та Угочанського комітатів, щоб спільно знайти способи полегшення економічної нужди серед русинів.

Лютий 1897 року

У Будапешті на засіданні уряду під головуванням прем'єр-міністра було прийнято рішення про початок економічної акції, що мала покращити матеріальне становище русинів.

Sándor, Nedeczey János, Ugocsa vármegyéből Perényi Zsigmond, Szentpály Jenő, Máramaros vármegyéből Jónás Ödön, Mihályi Péter, Nyegre László, Rétyi Mihály, Szaploneczay Miklós, Urányi Imre.

1896

Munkácson megjelent Halász Géza röpirata 50.000 beregmezei orosz létkérdése címmel, amelyben hallatlan nyomorról és elégedetlenségről számol be. – A Vatikán eltiltotta az addig megtűrt magyar liturgiát a görög katolikus egyházban, s e határozatát a magyar kormány közbenjárására sem változtatta meg.

1897. február 4.

Firczak Gyula püspök értekezletre hívta össze Bereg, Máramaros, Ung, valamint Ugocsa vármegyék országgyűlési képviselőit, hogy a ruszin nép gazdasági nyomorának enyhítését célzó eszközöket találjanak.

1897. február

Budapesten miniszterelnökségi értekezleten döntöttek a ruszin gazdasági segítő akció megindításáról.

8 березня 1897 року

Єпископ Юлій Фірцак та депутати від Закарпаття видали «Меморандум з приводу духовного і матеріального становища та розвитку рутенців, які проживають у північно-східній частині Карпат і на Підкарпатті».

1 квітня 1897 року

У часописі «Келет» («Схід») розгорілася дискусія з приводу публікації Міклоша Матей «За рутенську мову». У статті Матей, зокрема, стверджував: «Ми будемо боротися за свою мету, щоб розвивалася мова нашого народу і щоб навіки забути політичні жахи минулого...».

7 жовтня 1897 року

Едмунд Еган офіційно призначений уповноваженим міністра сільськогосподарства Ігнаца Дорані для здійснення Верховинської господарської акції – програми, що має покращити економічне становище русинів. 1901 року Едмунд Еган загинув за нез'ясованих обставин і замість нього керівником Верховинської акції був призначений Йозеф Козі.

Жовтень 1897 року

Закрито Мукачівську замкову в'язницю.

1897. március 8.

Firczak Gyula püspök és a történeti Kárpátalja képviselői memorandumot adtak ki Emlékirat az Északkeleti Kárpátok közt és Kárpátalján lakó ruthén nyelvű nép szellemi és anyagi viszonyainak elősegítése és felvirágoztatása tárgyában címmel.

1897. április 1.

A Kelet című lapban Máthé Miklós A ruthén nyelvért címmel közölt írása nyomán vitasorozat indult. Máthé többek között így fogalmazott: „A célért fogunk küzdeni, hogy népünk nyelvét fejlesszük s feledjük el örökre a múlt egyes politikai rémképeit...”.

1897. október 7.

Egán Ede megkapta a hivatalos megbízást Darányi Ignác földművelésügyi minisztertől, hogy a ruszin gazdasági segítő programot, az ún. hegyvidéki akciót miniszteri biztosként irányítsa. Egán 1901-ben tisztázatlan körülmények között meghalt és helyette a hegyvidéki kirendeltség vezetését Kazy József vette át.

1897. október

Bezárták a munkácsi várbörtönt.

1900 рік   *1900*

Проведено загальнодержавний перепис населення. Чисельність населення Ужанського, Березького, Угочанського та Марамороського комітатів – 754.769 осіб, з них українці-русини 314.526 (41,7%), угорці 227.045 (30,0%), німці 78.692 (10,4%), словаки 47.858 (6,3%), румуни 84.519 (11,2%), інші 2.129 (0,3%) чоловік.

Népszámlálást tartottak Magyarországon. Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros vármegye összlakossága 754.769 fő volt, ebből ukrán/ruszin 314.526 (41,7%), magyar 227.045 (30,0%), német 78.692 (10,4%), szlovák 47.858 (6,3%), román 84.519 (11,2%), egyéb 2.129 (0,3%).

2–9 жовтня 1901 року

Відбулися парламентські вибори. Депутатами від Ужанського комітату стали Пейтер Кенде, Бейло Комяті, Елек Керешкені, Ендре Робар, від Березького – Еден Барта, Гейзо Лоняї, Гейзо Недецеї, Імре Урой, від Угочанського – Жігмонд Фогорощі, від Марамороського – Шандор Лотор, Ференц Нодь, Ласло Негре, Мігаль Рейті, Дюло Телекі.

1901. október 2–9.

Országgyűlési választásokat tartottak, képviselők Ung vármegyéből Ken-de Péter, Komjáthy Béla, Köröskényi Elek, Rabár Endre, Bereg vármegyéből Barta Ödön, Lónyay Géza, Nedeczey János, Uray Imre, Ugocsa vármegyéből Fogarassy Zsigmond, Perényi Zsigmond, Máramaros vármegyéből Lator Sándor, Nagy Ferenc, Nyegre László, Rétyi Mihály, Teleki Gyula.

3 квітня 1902 року

Відбулося останнє засідання Товариства Святого Василя, на якому було прийнято рішення про розпуск організації.

1902. április 3.

Sor került a Szent Bazil Társulat utolsó közgyűlésére, amely kimondta annak feloszlását.

30 червня 1902 року

В Ужгороді було створено АТ «Видавництво Унію», яке стало правонаступником Товариства Святого Василя.

1902. június 30.

Ungváron megalakult az Unió Könyvnyomda Rt., a Szent Bazil Társulat utódintézménye.

3 грудня 1902 року

Під головуванням Йенов Сабова, депутата Верхньої палати парламенту, в Будапешті створено Спільку угорських греко-католиків.

2 січня 1904 року

У номері «Греко-католицької газети», що виходила в Будапешті, Йенов Сабов розпочав дискусію про проведення літургії угорською мовою.

Лютий 1904 року

Для перешкодження поширенню руху «схизми» (перехід із греко-католицької на православну (східну) віру), що взяв свій початок на зламі століть у Марамороському комітаті, жупан комітату у секретному листі рекомендував прем'єр-міністру Іштвану Тісо надати рухові негативного політичного забарвлення. (Закон № LIII від 1868 року дозволяв при дотриманні необхідних умов та формальностей перехід до іншої конфесії чи навіть релігії.)

30 квітня 1904 року

Марамороський суд розпочав процес проти жителів Ізи за звинуваченням їх у підбурюванні проти греко-католицького духовенства та церкви.

1902. december 3.

Szabó Jenő felsőházi tag elnökletével Budapesten megalakult a Magyar Görögkatolikusok Egyesülete.

1904. január 2.

A Budapesten megjelenő Görögkatolikus Hírlap e számában Szabó Jenő vitát indított a magyar liturgiáról.

1904. február

A századfordulón Máramaros vármegyéből kiinduló skizmamozgalom – a görög katolikus vallásról a görög-keleti vallásra való áttérés – feltartóztatására Máramaros vármegye főispánja azt javasolta Tisza István miniszterelnökhöz intézett titkos iratban, hogy adjanak a mozgalomnak üldözhető politikai jelleget. (Az 1868. évi LIII. tc. kimondja, hogy „a törvény által megállapított feltételek és formások megtartásával mindenkinek szabadságában áll más hitfelekezet kebelébe, illetőleg más vallásra áttérni”.)

1904. április 30.

A máramarosszigeti törvényszék íziakat vont perbe, azzal vádolva őket, hogy a görög katolikus papság és egyház ellen izgattak.

26 січня – 4 лютого 1905 року

Відбулися парламентські вибори. Депутатами від Ужанського комітату стали Пейтер Кенде, Бейло Комяті, Шандор Лоняї, Шандор Старой, від Березького комітату – Еден Барта, Гейзо Лоняї, Янош Недецей, Імре Урой, від Угочанського комітату – Жігмонд Фогороші, від Марамороського комітату – Мігаль Балог, Іштван Кеглевіч, Шандор Лотор, Пейтер Мігалі, Ференц Нодь, Ласло Негре.

29 квітня – 8 травня 1906 року

Відбулися парламентські вибори. Депутатами від Ужанського комітату стали Золтан Бернат, Дердь Негребецькі, Гейзо Полоні, Шандор Старой, від Березького – Еден Барта, Лайош Фрід, Лайош Гіртенштайн, Імре Урой, від Угочанського – Йенов Броді, Жігмонд Фогороші, від Марамороського – Ендре Дудіч, Мігаль Кекенешді, Пейтер Мігалі, Ференц Нодь, Даніел Новак, Ласло Негре.

2 червня 1907 року

Франц Йосиф I схвалив Закони № XXVI і № XXVII від 1907 року про державний нагляд за недержавними народними школами, про правовідносини та зарплату вчителів, а також про обов'язкове викладання угорської мови (Lex Apponyi).

1905. január 26. – február 4.

Országgyűlési választásokat tartottak, képviselők Ung vármegyéből Kende Péter, Komjáthy Béla, Lónyay Sándor, Sztáray Sándor, Bereg vármegyéből Barta Ödön, Lónyay Géza, Nedeczey János, Uray Imre, Ugocsa vármegyéből Fogarassy Zsigmond, Máramaros vármegyéből Balogh Mihály, Keglevich István, Lator Sándor, Mihályi Péter, Nagy Ferenc, Nyegre László.

1906. április 29. – május 8.

Országgyűlési választásokat tartottak, képviselők Ung vármegyéből Bernáth Zoltán, Nehrebeczky György, Polónyi Géza, Sztáray Sándor, Bereg vármegyéből Bartha Ödön, Fried Lajos, Hirtenstein Lajos, Uray Imre, Ugocsa vármegyéből Bródy Jenő, Fogarassy Zsigmond, Máramaros vármegyéből Dudics Endre, Kökényesdy Mihály, Mihályi Péter, Nagy Ferenc, Novák Dániel, Nyegre László.

1907. június 2.

I. Ferenc József szentesítette az 1907. évi XXVI. és XXVII. tc.-et a nem állami népiskolák állami felügyeletéről, a tanítók jogviszonyáról és javadalmasításáról, valamint a magyar nyelv kötelező oktatásáról (Lex Apponyi).

21 листопада 1908 року   *1908. november 21.*

Франц Йосиф I схвалив Закон № XLVI від 1908 року, що запроваджував безкоштовну народну шкільну освіту.

I. Ferenc József szentesítette a népiskolai oktatás ingyenességéről rendelkező 1908. évi XLVI. tc.-et.

1–10 червня 1910 року   *1910. június 1–10.*

Відбулися парламентські вибори. Депутатами від Ужанського комітату стали Іштван Чуго, Пейтер Кенде, Дердь Негребецькі, Антал Ронай, від Березького комітату – Іштван Ярмі, Гейзо Лоняї, Дюло Модороші-Бек, Дюло Вароді, від Угочанського комітату – Еден Барта, Ернев Броді, від Мараморського комітату – Еден Йонаш, Шандор Лотор, Пейтер Мігалі, Ласло Негре, Альфред Пал, Дюло Пекар.

Országgyűlési választásokat tartottak, képviselők Ung vármegyéből Csuha István, Kende Péter, Nehrebeczky György, Rónay Antal, Bereg vármegyéből Jármay István, Lónyay Géza, Madarassy-Beck Gyula, Várady Gyula, Ugocsa vármegyéből Barta Ödön, Bródy Ernő, Máramaros vármegyéből Jónás Ödön, Lator Sándor, Mihályi Péter, Nyegre László, Pál Alfréd, Pekár Gyula.

1910 рік   *1910*

Проведено вседержавний перепис населення, під час якого визначався і національний склад населення (євреїв реєстрували тільки за релігійною ознакою, тому за національністю багатьох із них записали до угорців). Загальна чисельність населення Угорського Королівства становила 18.264.533 осіб, серед них угорців – 55%, русинів – 2,5%. У містах Ужгород, Мукачево, Берегово, Хуст і Мараморош-Сігет на момент перепису проживало 76,5 тисячі осіб. Чисельність населення Ужанського Березького, Угочанського та

Országos népszámlálás a népesség anyanyelvi összetételét regisztrálta (a zsidókat csak a vallási megoszlásnál tüntették fel, ezért a nemzetiségek között itt a magyarok részét képezik). A Magyar Királyság összlakossága (Horvátország nélkül) 18.264.533 fő, közülük magyar 55%, ruszin 2,5%. Ungvár, Munkács, Beregszász, Huszt és Máramarossziget lakossága 76,5 ezer fő. Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros vármegye összlakossága 848.160 fő volt, ebből ukrán/ruszin 331.186 (39,0%), magyar 270.442 (32,0%), német 93.289 (11,0%), szlo-

Марамороського комітатів – 848.160 осіб, з них українці-русини 331.186 (39,0%), угорці 93.289 (11,0%), німці 93.289 (11,0%), словаки 55.487 (6,5%), румуни 94.608 (11,2%), інші 3.148 (0,4%) чоловік.

1910–1911 роки

Акціонерне товариство «Сольва» побудувало у Сваляві лісохімічний завод для сухої перегонки дерева.

21 грудня 1912 року

Франц Йосиф I схвалив Закон № LXIII від 1912 року про здійснення виняткової влади у випадку війни. Обмежувалася діяльність партій, організацій та преси національних меншин. Північно-східну та південну частину країни, а також Трансільванію, які вважалися особливо небезпечними, оголосили військовою зоною із суворим порядком.

23 липня 1913 року

Розпочався Марамороський процес, на якому було обвинувачено 94 особи православного (східного) віросповідання за антидержавні заклики, а також підбурювання проти угорської нації, греко-католицької конфесії та духовенства.

28 червня 1914 року

В Сараєво сербський студент Гаврило Принцип убиває спадкоємця престолу Австро-Угорської монар-

вák 55.487 (6,5%), román 94.608 (11,2%), egyéb 3.148 (0,4%).

1910–1911

A Szolyvai Részvénytársaság a településen felépítette a száraz lejárású favegyi üzemet.

1912. december 21.

I. Ferenc József szentesítette a háború esetére szóló kivételes intézkedésekkel foglalkozó 1912. évi LXIII. tc.-et. Korlátozták többek között a nemzeti-ségi pártok, az egyesületek és a sajtó tevékenységét. A különösen veszélyeztetettnek tekintett felvidéki, erdélyi, délvidéki területeket szigorú rendszabályokkal katonai övezetté nyilvánították.

1913. július 23.

Elkezdődött a máramarosi per, melyben 94 görögkeleti személyt fogtak perbe a magyar állam elleni lázítás, valamint a magyar nemzet, a görög katolikus felekezet és papság elleni izgatás címén.

1914. június 28.

Gavrilo Princip szerb diák Szarajevóban megöli az Osztrák–Magyar Monarchia trónörökösét, Habsburg

xii ерцгерцога Франца Фердинанда Габсбурга та його дружину Софію. Монархія оголошує війну Сербії. Це стало початком Першої світової війни.

6 серпня 1914 року

Австро-Угорщина оголосила війну Росії.

25 вересня 1914 року

Російські царські війська перейшли через Ужоцький перевал та вступили на територію Угорщини. У жовтні прем'єр-міністр Угорщини Іштван Тиса на місці інформувався про наслідки військових дій.

27 січня 1915 року

Чергове вторгнення російських військ у Карпатський регіон.

15 червня 1915 року

Воєнний генерал-губернатор Галичини граф Г. О. Бобринський підписав у Львові обов'язкове для виконання оголошення про примусову висилку у Волинську губернію всіх чоловіків віком від 18 до 50 років з тих районів Галичини, звідки відступали російські війська, аби унеможливити їхню мобілізацію до австро-угорської армії.

Ferenc Ferdinándot és feleségét, Zsófiát. A Monarchia hadat üzen Szerbiának, amivel megkezdődik az első világháború.

1914. augusztus 6.

Az Osztrák–Magyar Monarchia hadat üzen Oroszországnak.

1914. szeptember 25.

Az orosz cári csapatok az Uzsoki-hágón át benyomulnak Magyarországra. Októberben Tisza István miniszterelnök személyesen tájékozódott a helyszínen az orosz betörés következményeiről.

1915. január 27.

Az orosz csapatok ismét benyomulnak a Kárpátok térségébe.

1915. június 15.

Georgij Bobrinszkij gróf, Galícia katonai parancsnoka Lembergben kötelezően végrehajtandó hirdetményt tett közvé, mely szerint Galícia azon járásaiból, amelyekből az orosz hadsereg kivonult, a 18 és 50 közötti férfiakat a Volinyi guberniumba kell kitelepíteni, hogy ne tudják besorozni őket az osztrák–magyar hadseregbe.

6 листопада 1916 року
У Відні проголошено указ імператора Австро-Угорщини Франца Йосифа I про автономію Галичини.

21 листопада 1916 року
Помирає імператор Австро-Угорщини Франц Йосиф I. Спадкоємцем став ерцгерцог Карл: як цісар Австрії – Карл I, як король Угорщини – Карл IV.

15 березня 1917 року
Російський цар Микола II зрікся престолу. Створено Тимчасовий уряд Росії.

7–8 листопада 1917 року
У російському Петрограді (Ленінград, Санкт-Петербург) розпочалося збройне повстання більшовиків. Створюється перший радянський уряд – Рада Народних Комісарів – на чолі з В. І. Леніним.

8 січня 1918 року
Президент США Вудро Вільсон проголосив умови мирного договору з 14 пунктів.

10 січня 1918 року
Розпочалися мирні переговори в Брест-Литовську між Радянською Росією і центральними державами (Австро-Угорщиною, Німеччиною та їхніми союзниками).

1916. november 6.
Bécsben közzétették Ferenc József császár és király rendeletét Galícia autonómiajéről.

1916. november 21.
Meghalt I. Ferenc József. Utóda IV. Károly magyar király (osztrák császárként I. Károly).

1917. március 15.
II. Miklós orosz cár lemondott a trónról. Oroszországban megalakult az Ideiglenes Kormány.

1917. november 7–8.
Oroszországban, Petrográdban (Leningrád, Szentpétervár) fegyveres felkelés tört ki, megalakult az első szovjet kormány, a Népbiztosok Tanácsa V. I. Lenin elnökletével.

1918. január 8.
Megjelenik W. Wilson amerikai elnök 14 pontos békeprogramja.

1918. január 10.
Breszt-Litovszkban megkezdődnek a béketárgyalások Szovjet-Oroszország, valamint a központi hatalmak (Osztrák–Magyar Monarchia, Németország és szövetségeseik) között.

8 квітня 1918 року
У Римі зібрався Конгрес понево-
лених народів Австро-Угорщи-
ни, представники яких заявили
про небажання жити далі в скла-
ді монархії і вимагали державної
самостійності.

23 липня 1918 року
У м. Гомстед, що у Сполуче-
них Штатах Америки, створе-
на Американська Народна Рада
Угро-Русинів. Рада доручила адво-
кату Григорію Жатковичу скласти
меморандум і сформулювати осно-
вну мету організації.

16 жовтня 1918 року
Проголошено маніфест Карла IV
про наміри перетворення «дво-
єдиної держави» на багатонаціо-
нальну федерацію. Однак маніфест
імператора не поширювався на
Угорське Королівство.

21–22 жовтня 1918 року
У Вашингтоні Президент США
Вудро Вільсон прийняв делега-
цію Американської Народної Ради
Угро-Русинів і провів переговори з
адвокатом Григорієм Жатковичем.

23 жовтня 1918 року
Американська Народна Рада Угро-
Русинів стала членом Середньоєв-
ропейської демократичної ліги, яку
очолював Т. Г. Масарик.

1918. április 8.
Az Osztrák–Magyar Monarchia nem-
zetiségei római kongresszusukon álla-
mi önállóságot követelnek a maguk
számára.

1918. július 23.
Az egyesült államokbeli Homestead-
ben megalakult a Ruszinok Amerikai
Néptanácsa. A tanács megbízta Grego-
ry Zhatkovych ügyvédet, hogy foglalja
össze a szervezet célkitűzéseit.

1918. október 16.
IV. Károly kiáltványában Ausztriát
föderatív állammá minősítette. A kiált-
vány azonban a Magyar Királyságra
nem vonatkozott.

1918. október 21–22.
Washingtonban W. Wilson amerikai
elnök fogadta a Ruszinok Amerikai
Néptanácsának küldöttségét. Tárgyalt
többek között Gregory Zhatkovych
ügyvéddel.

1918. október 23.
A Ruszinok Amerikai Néptanácsa tag-
ja lett a Közép-Európai Demokratikus
Szövetségnek, melynek T. G. Masaryk
volt az elnöke.

24–26 жовтня 1918 року

У Філадельфії від імені Американської Народної Ради Угро-Русинів Г. Жаткович підписав Декларацію, в якій було сформульовано спільну мету незалежних центральноєвропейських народів.

28 жовтня 1918 року

У Празі проголошено утворення Чехословацької Республіки. Перший президент Чехословаччини – Т. Г. Масарик.

30 жовтня 1918 року

У м. Мартин Словацька Народна Рада виступила за приєднання до Чехословацької Республіки.

31 жовтня 1918 року

Відбулася буржуазно-демократична революція в Угорщині (т. зв. «революція айстр»), внаслідок якої Угорщина вийшла зі складу монархії. Законодавчим органом оновленої угорської держави стала Угорська Національна Рада, яку очолив Мігаль Каролі.

3 листопада 1918 року

У м. Падуї Австро-Угорська монархія уклала перемир'я з державами Антанти.

6 листопада 1918 року

В Ужгороді Рада угорських рутенів, куди увійшли переважно свя-

1918. октóбер 24–26.

Philadelphiában a Ruszinok Amerikai Néptanácsa nevében G. Zhatkovych aláírta a független közép-európai népek közös céljait megfogalmazó nyilatkozatot.

1918. október 28.

Prágában kikiáltották a Csehszlovák Köztársaságot. Az első köztársasági elnök T. G. Masaryk.

1918. október 30.

Turócszentmártonban a Szlovák Nemzeti Tanács csatlakozott a Csehszlovák Köztársasághoz.

1918. október 31.

Az őszirózsás forradalom győzelmével a monarchiából kiváló magyar állam törvényhozó szerve a Magyar Nemzeti Tanács lett, Károlyi Mihály vezetésével.

1918. november 3.

Az Osztrák–Magyar Monarchia Pádoában fegyverszünetet kötött az antant-hatalmakkal.

1918. november 6.

Ungváron megalakult a Magyarországi Rutének Néptanácsa (elnök Szabó

щеники греко-католицької церкви та окремі представники інтелігенції (голова С. Сабов, секретар А. Волошин), ухвалила рішення про цілісність Угорщини і програму розвитку Закарпаття в її складі із забезпеченням прав «нашого угорського народу».

8 листопада 1918 року

Жителі Ясіня і навколишніх сіл прийняли рішення про приєднання Закарпатської Гуцульщини до України. Утворення Гуцульської Народної Ради.

12 листопада 1918 року

Американська Народна Рада Угросусинів у м. Скрантон проголосувала за приєднання споконвічних руських територій – Спіш, Шариш, Земплин, Абауй, Гемер, Боршод, Унг, Угоча, Берег, Мараморош – до Чехословаччини, з «широкими автономними правами».

13 листопада 1918 року

Григорій Жаткович у Вашингтоні передав Т. Г. Масарику протокол Скрантонської резолюції. – Імператор Карл IV в Еккартзау оголосив про зречення від престолу. – 31 березня 1920 року Угорщину очолює Міклош Горті.

Simon görög katolikus kanonok, titkár Avgusztin Volosin). Programjuk többek között kimondta: „A magyarországi rutén nép ragaszkodik az őshaza integritásához, és tiltakozik mindazok működése ellen, akik a magyarországi rutént el akarják szakítani az anyaországtól, és veszélyeztetik Magyarország területi egységét.”

1918. november 8.

Kőrösmezőn a település és a környező falvak lakói határozatot hoztak a kárpátaljai Huculföld Ukrajnához csatolásáról. Megalakították a Hucul Néptanácsot.

1918. november 12.

A Ruszinok Amerikai Néptanácsa Scrantonban megszavazta az ősi ruszin területek – Szepes, Sáros, Zemplén, Abaúj, Gömör, Borsod, Ung, Ugocsa, Bereg és Máramaros – Csehszlovákiához való csatolását „széles jogkörű autonómiával”.

1918. november 13.

Gregory Zhatkovych Washingtonban átadta T. G. Masaryknak a scrantoni kongresszus jegyzőkönyvét. – Az uralkodó, IV. Károly Eckartsauban kiadott nyilatkozatában lemondott. – 1920. március 1-jétől Magyarország kormányzója Horthy Miklós.

ЗАКАРПАТТЯ У ПОШУКУ ДЕРЖАВНОЇ
ПРИНАЛЕЖНОСТІ
(РУСЬКА КРАЙНА, ГУЦУЛЬСЬКА РЕСПУБЛІКА)

KÁRPÁTALJA AZ ÚTKERESÉS IDŐSZAKÁBAN
(RUSZKA KRAJNA, HUCUL KÖZTÁRSASÁG)

16 листопада 1918 року

Створення Угорської Народної Республіки. §1 Народного указу № 1 проголошував: «Угорщина – незалежна від усіх інших держав самостійна Народна Республіка».

1 грудня 1918 року

Угорський уряд призначив Ореста Сабова – урядового комісара Ужанської жупи – урядовим комісаром Будапештського урядового комісаріату для «підготовки практичного впровадження права на самовизначення угорсько-рутенського народу, з повноваженнями на території проживання руського населення в жупах Мараморош, Угоча, Берег, Унг, Земплен, Шарош, Сепеш, Абауй-Торна».

10 грудня 1918 року

У Будапешті проведено нараду з представниками русинів щодо проекту автономії Руської Крайни. На засіданні вперше офіційно було вжито етнонім «русини» замість «рутенці».

1918. november 16.

Kikiáltották a Magyar Népköztársaságot. Az I. számú néphatározat 1. §-a kimondta, hogy „Magyarország minden más országtól független és önálló népköztársaság”.

1918. december 1.

A magyar kormány Szabó Oreszt ungi kormánybiztost „a magyarországi rutén nemzet önrendelkezési joga gyakorlásának előkészítése céljából Máramaros, Ugocsa, Bereg, Ung, Zemplén, Sáros, Szepes és Abaúj-Torna vármegyék rutén lakta területeire kiterjedő hatáskörrel” felállított Budapest székhelyű kormánybiztossághoz kormánybiztosnak nevezte ki.

1918. december 10.

Budapesten tanácskoztak a ruszinok képviselőivel a Ruszka Krajna autonómia-tervezetről. Ekkor használták először nyilvánosan a „rutén” helyett a „ruszin” népvévet.

21 грудня 1918 року
Парламент Угорщини прийняв Народний закон № X «Про національну автономію русинів (рутенців), що проживають в Угорщині», який набув чинності 25 грудня. Передбачалось створення автономної території під назвою «Руська Крайна». Перший параграф закону проголошував, що «русинам (рутенцям), які живуть в Угорщині, належить повне право самоврядування в питаннях внутрішньої адміністрації, правосуддя, публічного шкільництва й навчання, народної культури, релігії та вживання мови як у сфері законодавчої, так і виконавчої влади, для чого даним законом передбачені відповідні постанови». Згідно з дев'ятим параграфом закону, «в Руській Крайні не русинське народонаселення забезпечуватиметься місцевою адміністративною та культурною автономією».

22 грудня 1918 року
Угорські війська ввійшли до Ясіня.

25 грудня 1918 року
Уряд графа Міхая Каролі оприлюднив Народний закон № X від 21 грудня 1918 року (проголошено територіальну автономію для русинів Угорщини під назвою Руська Крайна з центром у Мукачеві).

1918. december 21.

Ezen a napon elfogadták, 1918. december 25-én pedig életbe léptették a X. Néptörvényt „a Magyarországon élő ruszin (ruthén) nemzet autonómiajéről”, mely kimondja, hogy „Ruszka Krajna néven autonóm jogterület (kormányzósági terület) alakíttatik”. Az 1. § szerint „A Magyarországon élő ruszin (ruthén) nemzet saját beligazgatásának, igazságszolgáltatásának, közművelődésének, vallása gyakorlatának és nyelve használatának körében mind törvényhozási, mind kormányzati tekintetben teljes önrendelkezési jog illeti meg, amelyre nézve a jelen törvényben foglalt szabályok irányadók.” A 9. § szerint „Ruszka Krajnában a nem ruszin nyelvű népesség helyhatósági és kulturális autonómiaja biztosíttatik.”

1918. december 22.

A magyar katonaság bevonult Körösmezőre.

1918. december 25.

Gróf Károlyi Mihály kormánya közzétette az 1918. december 21-én kelt X. sz. Néptörvényt (Ruszka Krajna néven területi autonómiát biztosít a magyarországi ruszinoknak; központ: Munkács).

29 грудня 1918 року

Урядового комісара з руських справ Ореста Сабова призначили міністром Руської Крайни в уряді графа Міхая Каролі.

Січень–березень 1919 року

Румунська армія захоплює північно-східну територію Закарпаття (Надтисся).

3 січня 1919 року

Угорський уряд призначив губернатором Руської Крайни Августина Штефана. – У Станіславі Сесія УНР прийняла «Ухвалу про злуку Західноукраїнської Народної Республіки з Українською Народною Республікою».

8 січня 1919 року

На загальних зборах жителів Ясіня й навколишніх сіл проголошено самостійну й незалежну Гуцульську Республіку. Президент – Степан Клочурак.

18 січня 1919 року

Відкриття Паризької мирної конференції, скликаної державами-переможцями у Першій світовій війні для створення мирних договорів із переможеними країнами. Чехословацький уряд представляли Едвард Бенеш і Карел Крамар, які запросили для представництва Закарпаття Григорія Жатковича і Юлія Гардо-

1918. december 29.

A Károlyi-kormányban ruszka krajnai miniszternek nevezték ki Szabó Orestet, a ruszin ügyek kormánybiztosát.

1919. január–március

A román hadsereg benyomul a Felső-Tisza vidékére.

1919. január 3.

A magyar kormány megbízásából Ruszka Krajna kormányzója Avgusztin Stefán. – Sztanyiszlavban kimondták a Nyugat-Ukrán Népköztársaság és az Ukrán Népköztársaság egyesülését.

1919. január 8.

Kőrösmező és a környező települések lakói közgyűlés keretében kikiáltották az önálló és független Hucul Köztársaságot. Elnök: Klocurak Sztepan.

1919. január 18.

Megnyílt az első világháborút lezáró párizsi békekonferencia. A csehszlovák kormány nevében Edvard Beneš és Karel Kramář volt jelen, akik a ruszinok képviselőjére meghívták Gregory Zhatkovychot és Julij Gardosht, az amerikai ruszinok küldötteit és Anton Beszkidet, az Eperjesi Ruszin Nemzeti Tanács elnökét. Beneš és Kramář

ша від американських русинів та Антона Бескида – голову Пряшівської Руської Народної Ради. Бенеш і Крамар внесли 11 подань, що стосувались чехословацьких справ, із них одне щодо «угорських русинів». Чехословацькі претензії щодо територій, де проживали русини, базувалися на посиленнях на національні принципи.

21 січня 1919 року

У Хусті Всенародні збори закарпатських українців ухвалили рішення про возз'єднання комітатів Мараморощ, Угоча, Берег, Унг, Земплен, Шарош, Сепеш, Абауй-Торна (історичного Закарпаття) з Соборною Україною.

22 січня 1919 року

Директорія Української Народної Ради в Києві видала Універсал про затвердження злуки Наддніпрянської Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки (Галичина, Буковина та Угорська Русь) в Українську Народну Республіку.

12 березня 1919 року

На Паризькій мирній конференції учасниками переговорів було схвально прийнято до відома чехословацькі вимоги, в тому числі і щодо Закарпаття.

а чехословачки ügyekben 11 feljegyzést terjesztettek be, ezek közül az egyik a „magyarországi ruszinokra” vonatkozott. Az általuk lakott területekre való csehszlovák igényt nemzeti elvre alapozták.

1919. január 21.

Husztón a kárpátaljai ukránok népgyűlése határozatot hozott Máramaros, Ugocsa, Bereg, Ung, Zemplén, Sáros, Szepes, Abaújtorna (a történeti Kárpátalja) csatlakozásáról az egységes ukrán államhoz.

1919. január 22.

Az Ukrán Nemzeti Tanács direktóriumában Kijevben kimondta a Nyugat-Ukrán Népköztársaság (Galícia, Bukovina és „Uhorszka Rusz”), valamint a Dnyeperi Nagy Ukrajna egyesítését.

1919. március 12.

A párizsi békekonzferencián jóváhagyólag vették tudomásul a csehszlovák követeléseket, többek között Kárpátaljára vonatkozóan.

21 березня 1919 року

Проголошення радянської влади в Угорщині. У Будапешті утворюється новий уряд – Револуційна Урядова Рада, яка проголосила Угорську Радянську Республіку. Народним комісаром Руської Крайни з 24 березня стає Августин Штефан.

30 травня 1919 року

Червона Армія розпочала Північний похід.

16 квітня 1919 року

Від цього дня румунська армія, а з 23 квітня 1919 року і чехословацька армія починають окупацію тих територій Закарпаття, які ще належали Угорщині.

29 квітня 1919 року

Чехословацька і румунська окупація поклали край народній радянській владі в регіоні (проіснувала 40 днів, з 21 березня 1919 року).

11 червня 1919 року

Припинила існування Гуцульська Республіка внаслідок повної окупації її території румунськими військами.

23 липня 1919 року

У Конституції Угорської Радянської Республіки стверджувалося: «Всі нації, що проживають у Соціалістичній Союзній Республіці Рад

1919. március 21.

Budapesten megalakult az új kormány, a Forradalmi Kormányzótanács, mely kikiáltotta a Magyarországi Tanácsköztársaságot. Ruzska Krajna népbiztosa március 24-től Avgusztin Stefán.

1919. május 30.

A Vörös Hadsereg északi hadjáratának kezdete.

1919. április 16.

E naptól a román hadsereg, 1919. április 23-ától pedig a csehszlovák hadsereg megkezdte a régió még Magyarországhoz tartozó területeinek elfoglalását.

1919. április 29.

A csehszlovák és a román katonai megszállás a régióban véget vetett a tanács hatalomnak (40 napig állt fenn, 1919. március 21-től).

1919. június 11.

Az előrenyomuló román hadsereg felszámolta a Hucul Köztársaságot.

1919. június 23.

A Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság alkotmánya kimondta: „A Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársas-

Угорщини, можуть вільно користуватися своїми мовами, дбати та розвивати національну культуру» (§84), а «угорські території, на яких у більшості проживають русини, Конституція Республіки Рад визнає русинським національним округом» (§87).

20 липня 1919 року

Червона Армія переправилася через Тису і спробувала зайняти території за Тисою.

30 липня 1919 року

Наступальна операція Червоної Армії зазнала краху, румунські війська форсували Тису.

1 серпня 1919 року

Революційна Урядова Рада подала у відставку. Новий уряд розпочав скасування революційних рішень (розформування Республіки Рад).

16 листопада 1919 року

Міклош Горті на чолі частин Національної армії ввійшов до Будапешта.

ságban élő minden nemzet szabadon használhatja nyelvét, ápolhatja és fejlesztheti nemzeti műveltségét” (84. §), és hogy a „ruszin többségű magyarországi összefüggő kerületeket a Tanácsköztársaság alkotmánya már ezúttal is [...] ruszin nemzeti kerületeknek isméri el” (87. §).

1919. július 20.

A Vörös Hadsereg átkel a Tiszán és megkísérli a Tiszántúl felszabadítását.

1919. július 30.

A Vörös Hadsereg offenzívája összeomlik, a román csapatok átkelnek a Tiszán.

1919. augusztus 1.

Lemondott a Forradalmi Kormányzótanács. Az új kormány megkezdi a forradalmi intézkedések érvénytelenítését (a tanácsköztársaság felszámolását).

1919. november 16.

Horthy Miklós a Nemzeti Hadsereg alakulatainak élén bevonult Budapestre.

ЗАКАРПАТТЯ (ПІДКАРПАТСЬКА РУСЬ)
У СКЛАДІ ПЕРШОЇ ЧЕХОСЛОВАЦЬКОЇ
РЕСПУБЛІКИ

KÁRPÁTALJA (PODKARPATSZKA RUSZ) AZ ELSŐ
CSEHSZLOVÁK KÖZTÁRSASÁGBAN

12 січня 1919 року

На цей момент чехословацькі війська захопили західні території, що простяглися до річки Уж, у тому числі й Ужгород, куди ввійшов 31-ий полк під командуванням італійського полковника Амедео Чіаффі.

1919. január 12.

A csehszlovák katonaság elfoglalta az Ung folyóig terjedő nyugati térséget, közte Ungvárt, ahová a 31. sz. ezred vonult be Amadeo Ciaffi olasz ezredes parancsnoksága alatt.

15 лютого 1919 року

Чехословацький міністр закордонних справ Едвард Бенеш озвучив перед головним радником Паризької мирної конференції територіальні вимоги Чехословаччини.

1919. február 15.

Edvard Beneš csehszlovák külügyminiszter ismertette a párizsi békekonferencia főtanácsa előtt Csehszlovákia területi követeléseit.

19 лютого 1919 року

Призначений чехословацькою владою управитель жупи Унг Ладислав Мойс зайняв свою посаду.

1919. február 19.

Elfoglalta hivatalát Ladislav Moys, a csehszlovák hatóságok által kinevezett ungi zsupán.

28 квітня 1919 року

На Паризькій мирній конференції прийнято статут Ліги Націй.

1919. április 28.

A párizsi békekonferencia elfogadta a Népszövetség (Nemzetek Szövetsége) alapokmányát.

8 травня 1919 року

В окупованому Чехословаччиною Ужгороді Пряшівська, Ужгородська і Хустська Руські Народні Ради на спільному засіданні утворили Центральну Руську Народну Раду (голова – Антон Бескид). Рада проголосила «добровільне» приєднання до Чехословаччини.

6 червня 1919 року

Французький генерал Едмон Еннок ввів воєнну адміністрацію на територіях, які контролювалися його військами, в тому числі й на Закарпатті.

11 червня 1919 року

На Паризькій мирній конференції затвердили остаточну демаркаційну лінію чехословацько-угорського державного кордону.

13 червня 1919 року

Прем'єр-міністр Франції Г. Б. Клемансо, він же голова Паризької мирної конференції, повідомив нотою нові кордони Угорщини, які на півночі і сході збігалися із майбутніми Трианонськими кордонами.

28 червня 1919 року

Німеччина підписала Версальський мирний договір. За договором Німеччина втратила сьому частину території, дванадцять частину населення і позбавлялася всіх

1919. május 8.

A csehszlovák megszállás alatt levő Ungváron az eperjesi, az ungvári és a huszti ruszin tanácsok közös gyűlésükön megalakították a Központi Orosz Nemzeti Tanácsot. Elnök: Beszkid Anton. A Tanács kimondta a Csehszlovákiához való „önkéntes” csatlakozást.

1919. június 6.

Edmond Hennoque francia tábornok katonai közigazgatást léptetett életbe a csapatai által ellenőrzött területen, így Kárpátalján is.

1919. június 11.

A párizsi békekonferencián jóváhagyták a véglegesnek szánt csehszlovák–magyar országhatárt.

1919. június 13.

G. B. Clemenceau, Franciaország miniszterelnöke, a párizsi békekonferencia elnöke jegyzékben kijelölte Magyarország új határait, amelyek északon és keleten megegyeznek a későbbi trianoni határokkal.

1919. június 28.

Németország aláírta a versailles-i békeszerződést. Németország elvesztette területének egyhetedét, lakosságának egytizenkettedét, és valamennyi gyarmatát. A versailles-i békeszerződés 86.

колоній. У 36-ій статті Версальського мирного договору «Союзні та здружені держави» зобов'язали чехословацьку державу прийняти ті заходи, «які Держави вважають за необхідні в Чехословаччині для захисту національних, мовних та релігійних прав нацменшин».

30 червня 1919 року

За вказівкою Антанти, Червона Армія розпочала виведення військ із територій, що відійшли до складу Чехословаччини.

29 липня 1919 року

За дорученням чехословацького уряду до Ужгорода прибув Ян Брейха із завданням організувати цивільне управління. – У Празі розпочалися переговори за участю президента республіки Т. Г. Масарика, міністра внутрішніх справ Антоніна Швегла та Григорія Жатковича про русинсько-словацькі кордони, а також про організацію адміністративного управління русинської автономії.

12 серпня 1919 року

Г. Жаткович направив Центральній Руській Народній Раді попередньо завізований президентом Чехословаччини лист, у якому повідомлялося: «... чехословацький уряд призначив мене управителем автономної Директорії».

цikkelyében a Szövetséges és Társult Hatalmak kötelezték a csehszlovák államot, hogy fogadja el azokat a rendelkezéseket, „amelyeket a Hatalmak a Cseh-Szlovák Államban a nemzeti, nyelvi és vallási kisebbségek érdekeinek megvédelmezése céljából szükségesnek tartanak”.

1919. június 30.

Az Antant utasítására a Vörös Hadsereg megkezdte visszavonulását a Csehszlovákiának ítélt felvidéki területekről.

1919. július 29.

A csehszlovák kormány megbízásából Ungvárra érkezett Jan Breicha, akinek feladata a polgári igazgatás megszervezése. – Prágában megkezdődött a tárgyalás T. G. Masaryk köztársasági elnök, Antonín Švehla belügyminiszter, valamint Gregory Zhatkovych részvételével a ruszin–szlovák határról, a ruszin autonóm terület igazgatásának megszervezéséről.

1919. augusztus 12.

Gregory Zhatkovych a csehszlovák köztársasági elnök által láttamozott levelet intézett a Központi Orosz Nemzeti Tanácshoz, melyben tudatta: „a csehszlovák kormány kinevezett az autonóm Direktórium elnökének.”

20 серпня 1919 року

В Ужгороді Ян Брейха вступив на посаду адміністратора Цивільного управління краю.

10 вересня 1919 року

Згідно з Сен-Жерменським мирним договором з Австрією, припинила своє існування колишня Австро-Угорська монархія. Згідно зі статтями 10–13 цього договору Чехословаччина зобов'язувалася «встановити територію русинів на південь від Карпат у кордонах, визначених головними союзниками і дружніми державами, як автономну одиницю в рамках Чехословацької держави, із найвищим ступенем самоуправи, який тільки можливий при збереженні єдності Чехословацької держави» (Опубліковано в офіційному зводі законів під № 508 від 31 грудня 1921 року.) – Президент республіки Т. Г. Масарик висловився про становище Закарпаття так: «причини сьогоднішніх відносин необхідно шукати в попередньому режимі. [...] Першим нашим обов'язком є підняти народ до рівня парламентаризму. [...] Підкарпатська Русь потребує трьох основних реформ: відкриття шкіл, заснування закладів охорони здоров'я і земельної реформи».

1919. augusztus 20.

Ungváron Jan Breichát beiktatták a ruszin terület polgári igazgatása vezetőjének tisztebe.

1919. szeptember 10.

Az Ausztriával Saint-Germain-en-Laye-ban aláírt szerződés értelmében az Osztrák–Magyar Monarchia megszűnt létezni. E szerződés 10–13. cikkelyeiben a Csehszlovák Köztársaság kötelezte magát, hogy „A Kárpátoktól délre lakó rutének területét a Szövetséges és Társult Főhatalmak által megállapított határok között a Csehszlovák Államon belül olyan autonóm egység alakjában fogja megszervezni, amely a Csehszlovák Állam egységével összeegyeztethető legszelesebb körű önkormányzattal lesz felruházva”. (A csehszlovák törvénykezésben 508. sz., kihirdetve 1921. december 31-én.) – T. G. Masaryk köztársasági elnök Kárpátalja helyzetéről: „a mai viszonyok magyarázatát a régi rezsimben kell keresni. [...] Első kötelességünk, hogy a népet a parlamentáris tevékenység magaslatára emeljük. [...] Podkarpatszka Rusz három alapvető reformra szorul: iskolák felállítására, egészségügyi intézményekre és földreformra.”

Вересень 1919 року

Створення політичного, шкільного, судового реферату (відділу) та реферату охорони здоров'я Підкарпатської Русі.

1 жовтня 1919 року

Французький генерал Едмон Еннок стає главою військової адміністрації всієї Підкарпатської Русі.

15 жовтня 1919 року

Створення рефератів (відділів) поліції та публічних робіт Підкарпатської Русі.

8 листопада 1919 року

За підписами Е. Еннока та Я. Брейхи виходить Генеральний Статут устрою та урядування Підкарпатської Русі.

10 листопада 1919 року

Призначено Автономну Директорію Підкарпатської Русі під головуванням Григорія Жатковича. Територія поділяється на чотири жупи: Ужгородську, Мукачівську, Берегівську і Марамороську.

18 листопада 1919 року

Т. Г. Масарик схвалив поданий Г. Жатковичем варіант Генерального Статуту Підкарпатської Русі. Перший пункт III розділу визначав за територією офіційну назву – Під-

1919. szeptember

Megalakult Podkarpatszka Rusz politikai, iskolaügyi, igazságügyi és egészségügyi referátusa.

1919. október 1.

Edmond Hennoque francia tábornok lett egész Podkarpatszka Rusz katonai parancsnoka.

1919. október 15.

Megalakult Podkarpatszka Rusz belügyi, valamint közmunka referátusa.

1919. november 8.

E. Hennoque és J. Breicha aláírásával megjelent a Generalny Statutum Podkarpatszka Rusz megszervezéséről és közigazgatásáról.

1919. november 10.

Kinevezték Podkarpatszka Rusz Autonóm Direktóriumát; elnöke: Gregory Zhatkovych. A terület 4 zsupára tagolódik: Ungvári, Munkácsi, Beregszászi és Máramarosi zsupa.

1919. november 18.

T. G. Masaryk köztársasági elnök jóváhagyta a Gregory Zhatkovych által beterjesztett Generalny Statutumot. A dokumentum III. fejezetének 1. pontja szerint a terület hivatalos neve

карпатська Русь, але, крім цього, могла використовуватися й назва Русинія. 2-ий пункт III розділу: «В усіх школах як мова навчання і в діловодстві як офіційна використовуватиметься народна мова».

1 грудня 1919 року

Створення реферату (відділу) пошт і телеграфів, господарського реферату Підкарпатської Русі.

Кінець грудня 1919 року

Генерала Марі Паріса призначено новим главою військової адміністрації Підкарпатської Русі замість від'їжджаючого Едмона Еннока.

1919 рік

Закон № 430 від 1919 року запроваджував обов'язкову організацію бібліотек у кожному населеному пункті. – В Ужгороді створено Спілку допомоги школам.

Січень 1920 року

Створення фінансового реферату (відділу) і реферату соціальної опіки.

18 січня 1920 року

У Женеві розпочала свою діяльність Ліга Націй, рішення про створення якої було прийняте на Паризькій мирній конференції.

a Podkarpatszka Rusz, de ezen kívül használható még a Ruszinszkó. A III. fejezet 2. pontja: „Az összes iskolákban a népnyelv lesz a tannyelv és úgyszintén a hivatalos nyelv általában.”

1919. december 1.

Megalakult Podkarpatszka Rusz posta-telegráf és gazdasági referátusa.

1919. december vége

A távozó Edmond Hennoque helyett Marie Paris tábornok lett Kárpátalja új katonai parancsnoka.

1919

Az 1919. évi 430. számú törvény kimondta, hogy minden településen könyvtárat kell szervezni. – Ungváron megalakult az Iskola Segély Egyesület.

1920. január

Megalakult Podkarpatszka Rusz pénzügyi és szociális referátusa.

1920. január 18.

Genfben megkezdte tevékenységét a Nemzetek Szövetsége (Népszövetség), amelynek megalakítását az első világháborút lezáró párizsi békekonfe-

Одним із завдань Ліги Націй був нагляд за дотриманням договорів, що стосувалися захисту національних меншин.

19 лютого 1920 року

Автономна Директорія Підкарпатської Русі подала у відставку.

24 лютого 1920 року

Румунська армія розпочала виведення своїх військ із Закарпаття (з територій за Тисою).

29 лютого 1920 року

Прийнято Чехословацьку Конституцію (опубліковано в офіційному зводі законів під № 121) та її складову частину – Закон про мову (№ 122). Конституція визнала євреїв окремою національністю. Право на використання нацменшинами мови у статусі офіційної закон прив'язав до 20%. У § 6, зокрема, йшлося: «Сойму Підкарпатської Русі надається право регулювати мовне питання на підконтрольній йому території у спосіб, що відповідатиме єдності Чехословацької держави. Якщо такого регулювання не відбулося, то застосовується даний закон із врахуванням особливих мовних відносин даної території». У законі про вибори (№ 123) Підкарпатська Русь визначається як 23-ій виборчий округ Чехословацької Республіки.

rencián határozták el, s feladatai közé tartozott többek között a kisebbségvédelmi szerződések betarttatása.

1920. február 19.

Lemondott Podkarpatszka Rusz Autonom Direktórium.

1920. február 24.

A román hadsereg megkezdte Kárpátalja (tiszántúli területek) kiürítését.

1920. február 29.

A csehszlovák nemzetgyűlés elfogadta 121. számmal a Csehszlovák Köztársaság Alkotmánylevelét, illetve 122. számmal a Csehszlovák Köztársaság nyelvtörvényét. Az alkotmány nemzetiségnek ismeri el a zsidóságot. A nyelvtörvény a hivatalos nyelvhasználati jogot a „nemzeti és nyelvi kisebbségekre nézve” a 20%-os határhoz kötötte. A 6. § szerint: „A Ruszinszko számára létesítendő országgyűlésnek fenntartatik az a jog, hogy a nyelvkérdést ezen területen a csehszlovák állam egységével összeegyeztethető módon szabályozza. Amíg ez a szabályozás nem történt meg, ezen törvény alkalmazandó, azonban ezen terület különleges nyelvi viszonyainak tekintetbe vételével.” A választási törvényben (123. sz.) Podkarpatszka Rusz a Csehszlovák Köztársaság 23. számú választókerülete.

1 березня 1920 року

Національні Збори (парламент) Угорщини призначили на посаду регента Міклоша Горті.

7 березня 1920 року

Із виступу Президента Республіки Т. Масарика («Послання до парламенту та уряду»): «Паризький мир не зміг організувати Європу точно за національним принципом. Цей принцип був головним, але поряд із ним реалізувався – у значній мірі – історичний принцип. І саме наша держава є прикладом того, як на практиці при створенні республіки поєднано національний та історичний принципи. З нами живуть чисельні громади інших національностей».

18, 25 квітня 1920 року

Перші загальні вибори в чехословацькі Національні збори і сенат. Населення Підкарпатської Русі не бере участі у виборах у зв'язку з тим, що частина території ще знаходиться під румунською окупацією.

26 квітня 1920 року

Прийнято урядову постанову № 356 про зміни до Генерального Статуту. Цивільного адміністратора було позбавлено права здійснювати місцеву виконавчу владу. Замість адміністратора вводилась

1920. március 1.

A nemzetgyűlés Magyarország kormányzójává választotta Horthy Miklóst.

1920. március 7.

T. G. Masaryk köztársasági elnök beszédéből (Üzenet a nemzetgyűlésnek és a kormánynak): „A párizsi béke nem szervezte meg Európát pontosan a nemzetiségi elv alapján. Ez az elv volt ugyan a vezérlő elv, de mellette érvényesült – jelentős mértékben – a történelmi elv is. S éppen köztársaságunk mutatja meg gyakorlatilag, hogyan kapcsolták egybe a nemzetiségi és történelmi elvet köztársaságunk alapításánál. Más nemzetek jelentős részei élnek velünk.”

1920. április 18., 25.

Az első általános választások a csehszlovák nemzetgyűlésbe és a szenátusba. Podkarpatszka Rusz nem választhat. Az ok: a terület egy része még román megszállás alatt van.

1920. április 26.

Elfogadták a Generalny Statutum módosítására vonatkozó 356. sz. kormányrendeletet, amely megszüntette a polgári közigazgatási vezető tisztségét, s helyette bevezette Kárpátalján a kormányzói tisztséget. J. Breichát,

посада губернатора Підкарпатської Русі. Яна Брейху звільнено з посади адміністратора Цивільного управління.

5 травня 1920 року

Президент Т. Г. Масарик призначив тимчасово («до скликання Сойму») Григорія Жатковича губернатором Підкарпатської Русі.

9 травня 1920 року

В Ужгороді створено культурно-просвітницьку громадську організацію «Просвіта». Голова товариства – Юлій Брашайко.

4 червня 1920 року

У палаці Великий Тріанон у Версалі підписано мирний договір з Угорщиною. Територія Угорщини зменшилася з 283 тисяч км² до 93 тисяч км², а населення – з 18,2 мільйона до 7,6 мільйона. Спеціальним параграфом (48) Тріанонського мирного договору зазначалося: «Угорщина визнає, як уже вирішили Союзні та здружені держави, повну незалежність Чехословацької держави, до неї ж включену автономну територію південнокарпатських русинів».

30 серпня 1920 року

Румунські війська залишили Ясіня і разом із цим усю територію Підкарпатської Русі.

a polgári közigazgatás vezetőjét felmentették.

1920. május 5.

T. G. Masaryk köztársasági elnök Zhatkovych Gregoryt Podkarpatszka Rusz kormányzójának nevezte ki ideiglenes jelleggel („a szojm összehívásáig”).

1920. május 9.

Ungváron megalakult a társadalmi alapon működő Proszvita kulturális egyesület. Elnöke: Brascsajko Julij.

1920. június 4.

A versailles-i Nagy-Trianon-palotában aláírták a Magyarországgal kötött békeszerződést. Magyarország területe 283 ezer km²-ről 93 ezerre, lakossága 18,2 millióról 7,6 millióra csökkent. A 48. cikk megerősítette Podkarpatská Rus-nak a Csehszlovák Köztársasághoz való csatolását: „Magyarország, amint azt a Szövetséges és Társult Hatalmak már megtették, elismeri a Cseh-Szlovák Állam teljes függetlenségét, amely Állam magában foglalja a ruthéneknek a Kárpátoktól délre fekvő autonóm területét”.

1920. augusztus 30.

A román hadsereg kivonult Körösmezőről, elhagyta a csehszlovák Kárpátalja egész területét.

Серпень 1920 – червень 1921 року
Чехословаччина, Югославія і Румунія уклали двосторонні оборонні союзницькі угоди, створивши малу Антанту, яка забезпечувала спільний виступ проти Габсбурзької реставрації та угорських ревізійоністських претензій.

30 жовтня 1920 року
В Ужгороді відкрився перший кінотеатр.

15 лютого 1921 року
Проведено загальнодержавний перепис населення, під час якого реєструвалася і національна приналежність громадян (під час перепису 1910 року фіксувалася рідна мова). Чисельність населення Підкарпатської Русі – 606.568 осіб, з них громадяни республіки – 599.808. В національному поділі: русинів/росіян/українців – 372.884, угорців – 102.144, євреїв – 80.059, чехів/словаків – 19.737, німців – 10.460.

17 березня 1921 року
Губернатор Підкарпатської Русі Григорій Жаткович подав у відставку.

Початок травня 1921 року
У Празі прийнято відставку Г. Жатковича.

1920. augusztus – 1921. június
Csehszlovákia, Jugoszlávia és Románia kétoldalú védelmi szövetségi szerződéseket kötöttek, amelyekkel létrehozták a Habsburg-restauráció és a magyar revíziós igények ellen közös fellépést biztosító kisantantot.

1920. október 30.
Ungváron megnyílt az első mozi (mozgósínház).

1921. február 15.
Ezen a napon országos népszámlálást tartottak Csehszlovákiában. A számlálóbiztosok a nemzetiséget (az 1910. évi népszámlálás alkalmával az anyanyelvet) regisztrálták. Kárpátalja összlakossága: 606.568 fő, ebből csehszlovák állampolgár 599.808. Nemzetiség szerint ruszin/orosz/ukrán 372.884, magyar 102.144, zsidó 80.059, cseh/szlovák 19.737, német 10.460 fő.

1921. március 17.
Gregory Zhatkovych, Kárpátalja kormányzója bejelentette lemondását.

1921. május eleje
Prágában elfogadták G. Zhatkovych kormányzó lemondását.

17 травня 1921 року

Екс-губернатор Григорій Жаткович офіційно попросився з Ужгородом. Ведення поточних справ передано віце-губернатору Петеру Еренфельду.

20 липня 1921 року

Відбулося перше засідання Руської земельної ради – дорадчого органу Підкарпатського земельного управління. Прийнято рішення: у рівнинних місцевостях із колишніх поміщицьких володінь восени розпочати виділення земельних ділянок, на які поселятимуться бідні руські (українські) сім'ї.

27 липня 1921 року

У Ризі підписано договір між УРСР і РСФРР, з одного боку, та Угорщиною – з іншого, «Про обмін військовополоненими і цивільними інтернованими».

22 вересня 1921 року

До Ужгорода прибув Президент Республіки Т. Г. Масарик у супроводі прем'єр-міністра Яна Черні. З виступу Масарика: «Я не можу уявити, щоб у Чехословацькій Республіці утискувалася якась національна меншина».

15 жовтня 1921 року

З цього часу на підставі Постанови міністра внутрішніх справ Чехо-

1921. május 17.

Hivatalos búcsút vett Ungvártól Zhatkovych Gregory volt kormányzó. Az ügyek vitelét átadta Peter Ehrenfeld alkormányzónak.

1921. július 20.

Megtartotta első ülését a Ruszinszközi Földtanács, a kárpátaljai földhivatal tanácsadó szerve. A határozat: ősszel megkezdik a síkvidéki területek volt uradalmi birtokainak parcellázását, ahova szegény ruszin (ukrán) családokat telepítenek.

1921. július 27.

Rigában Szovjet–Ukrajna és Szovjet–Oroszország, valamint Magyarország egyezményt írt alá „a hadifoglyok és a civil internáltak kicseréléséről”.

1921. szeptember 22.

Ungvárra érkezett T. G. Masaryk köztársasági elnök. Kíséretében volt Jan Černý miniszterelnök is. Masaryk beszédéből: „Nem is tudnám elképzelni, hogy a Csehszlovák Köztársaságban elnyomott nemzetiség lehessen.”

1921. október 15.

E naptól a belügyminiszter 1921. augusztus 26-án kelt rendeletével új

словащини від 26 серпня 1921 року вступає в силу новий адміністративний поділ, відповідного до якого Підкарпатська Русь складається з трьох адміністративних одиниць – Ужанської, Березької та Марамороської жуп.

Грудень 1921 року

Закарпаття відвідав прем'єр-міністр Едвард Бенеш. Із виступу високопосадовця в Ужгороді: «Я прихильник автономії. Між моїми і вашими уявленнями різниця полягає тільки в темпах, оскільки я бажаю розбудовувати автономію поступово». Також прем'єр-міністр побував у Мукачеві й Берегові.

1 січня 1922 року

Із виступу Президента Т. Г. Масарика («Послання до парламенту»): «Підкарпатська Русь є найбільш занедбаною територією. Наслідки довоєнного угорського абсолютизму та «мадяризації» найбільше відчуваються саме в Підкарпатській Русі. [...] Громадян краю треба привчити до адміністративного управління і просвітити. [...] Республіканській та демократичній політиці в кожній сфері треба бути культурною в найкращому розумінні цього слова, оскільки справжня демократія без освіченості неможлива».

közigazgatási beosztás lépett életbe, melynek értelmében Podkarpatszka Rusz három egységből áll: Ungi, Beregi és Máramarosi zsupa.

1921. december

Kárpátaljára látogatott Edvard Beneš miniszterelnök. A miniszterelnök ungvári beszédéből: „Én autonomista vagyok. Felfogásom s az önök felfogása között csupán tempóbeli különbség van. Mert én fokozatosan kívánom az autonómiát kiépíteni.” Járt ezenkívül Munkácson és Beregszászban is.

1922. január 1.

Részlet T. G. Masaryk köztársasági elnök beszédéből (Üzenet a nemzetgyűlésnek): „Podkarpatszka Rusz a leginkább elhanyagolt terület. A háború előtti magyar abszolutizmus és magyarosítás kihatásait éppen Podkarpatszka Ruszban érezzük leginkább. [...] A podkarpatszka ruszi polgárságot rá kell nevelni a közigazgatásra és ki kell művelni. [...] A republikánus és demokratikus politikának minden téren kulturálisnak kell lennie a szó legjobb értelmében, igazi demokrácia műveltség nélkül lehetetlen.”

16 січня 1922 року

Прем'єр-міністр Едвард Бенеш на засіданні комісії з конституційного права відзначив, зокрема, таке: «Тут йдеться не про федерацію у Чехословацькій Республіці, а про автономію: в питаннях освіти і культури в загальнодержавних рамках [...]. Населення політично незріле, 70% не вміє читати/писати. Національні та релігійні відносини дуже складні. [...] Військова диктатура уже скасована, а незабаром буде скасований і стотаріум».

29 жовтня 1922 року

В Ужгород прибув французький генерал Паскаль Каstellа – новий військовий командуючий Підкарпатської Русі (наступник генерала Марі Паріса).

30 грудня 1922 року

Створено Союз Радянських Соціалістичних Республік (СРСР).

22 березня 1923 року

У Мукачеві засноване Руське культурно-просвітницьке товариство імені Олександра Духновича (Общество имени А. Духновича).

25 квітня 1923 року

Почав діяти перший автобусний маршрут між Ужгородом та Мукачевом.

1922. január 16.

Edvard Beneš miniszterelnök expozéja Kárpátalja viszonyairól az alkotmányjogi bizottság ülésén: „itt nem a Csehszlovák Köztársaságban való föderációról van szó, hanem egy autonómiáról: iskolai és kultuszügyekben az összállam keretén belül [...] a lakosság politikailag teljesen éretlen és 70 százaléka írni-olvasni nem tud. A nemzetiségi és felekezeti viszonyok nagyon bonyolultak. [...] A katonai diktatúra már meg lett, a statárium meg lesz szüntetve.”

1922. október 29.

Ungvárra érkezett Pascal Castella francia tábornok, Kárpátalja új katonai parancsnoka (a távozó Marie Paris tábornok utóda).

1922. december 30.

Megalakult a Szovjetunió (Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége).

1923. március 22.

Munkácson megalakult az Alekszandr Duchnovics nevét viselő ruszin kulturális-felvilágosító egyesület (Duchnovics Társaság).

1923. április 25.

Megindult az első autóbusszjárat Ungvár és Munkács között.

8 червня 1923 року

Запровадження обов'язкового викладання державної (чехо-словацької) мови в усіх навчальних закладах згідно із законом № 137 від 1923 року.

7 серпня 1923 року

Прийнята урядова постанова № 171 (опублікована 18 серпня 1921 року), яка тимчасово регулювала правовий статус підкарпатських населених пунктів (розширила сферу дії закону № 75 від 31 січня 1919 року про сільські вибори в Словаччині). Ужгород та Мукачево залишалися містами з власними магістратами з безпосереднім підпорядкуванням жупі, тоді як Берегово стало селищем.

18 листопада 1923 року

У результаті переговорів, проведених між празьким урядом і Карпаторуською республіканською земледільською партією, губернатором Підкарпатської Русі призначено одного з членів партійного керівництва – Антона Бескида. Віце-губернатором став міністерський радник Антонін Розсипал.

14 грудня 1923 року

В Ужгороді на раді із земельних наділів проголосували за те, щоб «Притисянські землі від Батьова до Марамороша [...] віддати чехо-словакам».

1923. június 8.

Elfogadták az 1923. évi 137. sz. törvényt, mely bevezette az államnyelv (a „csehszlovák”) kötelező oktatását minden tanintézetben.

1923. augusztus 7.

Az e napon kelt 171. sz. kormányrendelet (kihirdetve 1923. augusztus 18-án) ideiglenes jelleggel szabályozta a kárpátaljai települések jogviszonyát (kiterjesztette a szlovenszkói községi választásokról szóló 1919. január 31-én kelt 75. sz. törvény hatályát). Ungvár és Munkács rendezett tanácsú városok maradtak, Beregszász nagyközség lett.

1923. november 18.

A prágai kormány a Kárpátorosz Köztársasági Földműves Párttal folytatott tárgyalások eredményeképpen Podkarpatszka Rusz kormányzójává nevezte ki a párt vezetőségének egyik tagját, Anton Beszkidet. Alkormányzó lett a cseh Antonín Rozsypal miniszteri tanácsos.

1923. december 14.

Ungváron a földbirtoktanács ülésén megszavazták, hogy „a Tisza menti földeket Bátyutól Máramarosig [...] cseh-szlovákoknak adják”.

7 січня 1924 року

Вийшла постанова уряду № 18, яка регулювала порядок проведення парламентських виборів на Підкарпатській Русі.

16 лютого 1924 року

Парламентські вибори призначено на 16 березня 1924 року.

16 березня 1924 року

У Підкарпатській Русі проводяться перші парламентські вибори (Чехословацькі довибори). Депутатами парламенту обрали: Йосипа Гаті, Йосипа Камінського, Ендре Корлата, Івана Куртяка, Івана Мондока, Яроміра Нечаса, Андрія Гагатка, Емануїла Шафранка, Василя Щерецького, Миколу Сидоряка. Сенаторами стали: Іван Боднар, Ендре Чегі, Ференц Егрі, Бейло Рішко.

15 квітня 1925 року

Набрав чинності так званий малий шкільний закон, який проголошував: «Звільняються від обов'язкового вивчення релігії позаконфесійні учні, або учні, котрі належать до позаконфесійних конфесій. Але можуть не відвідувати уроки з релігії й учні, які звільнені від таких уроків на підставі поданих ними індивідуальних прохань».

1924. január 7.

Az e napon kelt 18. sz. kormányrendelet szabályozta a kárpátaljai parlamenti választások rendjét.

1924. február 16.

Kiírták a parlamenti választásokat 1924. március 16-ra.

1924. március 16.

Kárpátalján megtartották az első parlamenti választásokat. (Pótválasztások Csehszlovákiában.) Parlamenti képviselők: Gáti József, Kaminszky József, Korláth Endre, Kurtyák Iván, Mondok Iván, Nečas Jaromír, Hahatko Andrij, Safranko Emanuel, Scserecki Vaszil, Szedorják Nyikolaj. Szenátorok: Bodnár Iván, Csehy Endre, Egry Ferenc, Riskó Béla.

1925. április 15.

Életbe lépett az ún. kisiskola-törvény, amely kimondta: „A vallástanulás alól a felekezeti nélküli vagy nem törvényes felekezethez tartozó tanulók felmentendők. De épp így nem köteles vallástani órára járni minden más tanuló sem, ha a felmentést külön kéri.”

1 вересня 1925 року

Міністерство національної оборони об'єднало військово командування Словаччини і Підкарпатської Русі. Відтепер штаб західного командування розмістився в м. Братислава, а східного – в Кошице. У Підкарпатській Русі дислокується 12-а дивізія, командувачем якої призначений генерал Лев Прхала.

16 жовтня 1925 року

Розпущено чехословацький парламент і призначено нові парламентські вибори.

15 листопада 1925 року

У Чехословаччині проведено дострокові парламентські вибори. Від Підкарпатської Русі депутатами парламенту стали: Йосип Гаті, Андрій Гагатко, Іван Куртяк, Ендре Корлат, Франтішек Кралік, Іван Мондок, Яромір Нечас, Кирило Прокоп, Августин Штефан, Микола Сидоряк, Августин Волошин. Сенаторами стали: Іван Боднар, Ференц Егрі, Кирило Рещук.

4 лютого 1926 року

Опубліковано розпорядження про механізм виконання Закону «Про мови» від 29 лютого 1920 року. В інтерпретації закарпатських політичних партій розпорядження трактувало руську мову як «мову нацменшини», в той час як вона

1925. szeptember 1.

A nemzetvédelmi minisztérium egyesítette Szlovenszko és Kárpátalja katonai vezetését. Ezentúl a nyugati rész parancsnoksága Pozsonyban, a keleti Kassán székel. Kárpátalján a 12. hadosztály állomásozik, melynek élére Lev Prchala tábornokot nevezték ki.

1925. október 16.

Feloszlatták a prágai nemzetgyűlést és kiírták az új parlamenti választásokat.

1925. november 15.

Csehszlovákiában előrehozott parlamenti választásokat tartottak. Kárpátaljai parlamenti képviselők: Gáti József, Hahatko Andrij, Kurtyák Iván, Korláth Endre, Králik František, Mondok Iván, Nečas Jaromír, Prokop Kiril, Stefán Avgusztin, Szedorják Nyikolaj, Volosin Avgusztin. Szenátorok: Bodnár Iván, Egrý Ferenc, Rescsuk Kiril.

1926. február 4.

Megjelent az 1920. február 29-én elfogadott nyelvtörvény végrehajtási rendelete. A kárpátaljai pártok értelmezése szerint a rendelet „kisebbségi nyelvnek” deklarálja a ruszint, holott annak az államnyelvvel egyenrangúnak kellene lennie. Márciusban

повинна була б мати рівні права з державною мовою. У березні за підписами усіх депутатів від Підкарпатської Русі в парламент подано депутатський запит, у якому критикується лютневе мовне розпорядження.

11 лютого 1926 року

Ужгород із робочим візитом відвідав міністр закордонних справ Едвард Бенеш.

Березень 1926 року

В Ужгороді ввели в експлуатацію перший автомобіль швидкої допомоги.

4 червня 1926 року

Опубліковано урядовий указ № 84 про об'єднання трьох жуп Підкарпатської Русі (Ужанської, Березької, Марамороської).

10 червня 1926 року

Усі депутати парламенту від Підкарпатської Русі зробили спільну заяву проти реорганізації території краю в наджупу, оскільки вважали це новою, черговою відстрочкою надання краю автономії.

1 липня 1926 року

На Підкарпатській Русі введено в дію земський устрій (край перетворено в «наджупу») з центром у м. Мукачево.

Ruszinszkó valamennyi képviselőjének aláírásával interpellációt nyújtottak be a parlamentben a februári nyelvrendelet ellen.

1926. február 11.

Ungváron járt Edvard Beneš külügyminiszter.

1926. március

Ungváron üzembe állították az első mentőautót.

1926. június 4.

Az e napon kelt 84. sz. kormányrendelet kimondta a három ruszinszkói zsupa (ungi, beregi, máramarosi) összevonását.

1926. június 10.

Kárpátalja parlamenti képviselői egységesen állást foglaltak a terület nagyzsupává alakítása ellen, mert az szerintük az autonómia megadásának újabb elodázását jelenti.

1926. július 1.

Podkarpatszka Ruszban életbe lépett a tartományi rendszer („nagyzsupa” lett). Székhely: Munkács.

2 липня 1926 року
Видано урядовий указ № 106, який регулював функціонування місцевих адміністративних органів у межах об'єднаної жупи.

19 січня 1927 року
В Ужгороді відбувся мітинг протесту проти «перенесення столиці Підкарпатської Русі в Мукачево».

14 березня 1927 року
Населення Мукачева вимагає на народних зборах надати місту статус столиці краю.

5–27 липня 1927 року
В Ужгороді провели першу Промислову виставку Підкарпатської Русі, в якій взяли участь більш ніж 600 чехословацьких, польських, румунських, німецьких, угорських, швейцарських, бельгійських промисловців.

14 липня 1927 року
Празький парламент проголосував за Закон (№ 125) «Про реформу адміністративного управління».

1 грудня 1927 року
Підписано угоду, згідно з якою домінія Ракоці-Шенборнів перейшла у власність французько-швейцарського акціонерного товариства «Біньон», що дало початок роботі АТ «Латориця».

1926. július 2.
Az e napon kelt 106. sz. kormányrendelet Ruszinszókóban a helyi igazgatási szervek működését szabályozta a nagymegyén belül.

1927. január 19.
Ungváron tiltakozó megmozdulást szerveztek az ellen, hogy „Ruszinszókó fővárosát Munkácsra helyezték át.”

1927. március 14.
Munkács lakossága népgyűlésen követelte, hogy a város nyerje el a terület fővárosa rangot.

1927. július 5–27.
Ungváron megrendezték az I. Podkarpatszka Ruszi Iparkiállítást több mint 600 csehszlovák, lengyel, román, német, magyar, svájci, belga kiállító részvételével.

1927. július 14.
A prágai parlament megszavazta a közigazgatási reformtörvényt (125. sz.).

1927. december 1.
Aláírták azt a szerződést, amelynek értelmében a francia–svájci Bignon Részvénytársaság birtokába került a Rákóczi–Schönborn uradalom. Ezzel megalakult a Latorica Rt.

1927 рік

Прийнято Закон № 117, який визначає циган як асоціальних громадян та обмежує їх особисту свободу.

1927

Az ez évi 117. sz. törvény aszociális állampolgároknak bélyegezte a cigányokat, korlátozta személyi szabadságukat.

Лютий 1928 року

На маршруті Ужгород–Мукачево–Берегово ввели в експлуатацію перші державні автобуси. До цього часу ця галузь пасажирських перевезень була в приватних руках.

1928. február

Az Ungvár–Munkács–Beregszász útvonalon forgalomba állították az első állami autóbuszokat. Eddig a tömegközlekedésnek ez a módja magánkézben volt.

28 червня 1928 року

Опубліковано урядовий указ № 93, що визначав межі районів, а також урядові укази № 95 та № 96, що змінювали компетенцію адміністративних органів Підкарпатської Русі.

1928. június 28.

Az e napon kelt 93. sz. kormányrendelet szabályozta a járások területét, a 95. sz. és a 96. sz. módosította a közigazgatási hivatalok hatáskörét Ruszinszókban.

1 липня 1928 року

У Чехословаччині введено в дію прийнятий 14 липня 1927 року Закон № 125 «Про адміністративну реформу». Підкарпатська Русь стає краєм з адміністративно-територіальним устроєм подібно до інших країв (провінцій) Республіки. Центр краю – м. Ужгород.

1928. július 1.

Csehszlovákiában életbe lépett az 1927. július 14-én elfogadott 125. sz. közigazgatási reformtörvény. Podkarpatszka Rusz a köztársaság többi területeinek mintájára szervezett tartomány, a székhely Ungvár.

1 серпня 1928 року

Вице-губернатора Антоніна Розсипала призначено на посаду земського президента Підкарпатської Русі.

1928. augusztus 1.

Antonín Rozsypal addigi alkormányzót a kárpátaljai Országos Hivatal elnökévé nevezték ki.

27 жовтня 1929 року

Проведено загальнодержавні парламентські вибори. Депутати від Підкарпатської Русі: Андрій Броді, Юлій Гуснай, Кароль Гоккі, Іван Куртяк, Кирило Прокоп, Василь Щерецький, Микола Сидоряк, Пал Терек, Йосиф Заяц. Сенаторами обрані: Едмунд Бачинський, Іларіон Цурканович, Ендре Корлат, Іван Локота (Прокоп).

18 грудня 1929 року

Опубліковано урядову постанову № 186, яка змінювала повноваження державних адміністративних органів на Підкарпатській Русі. Наступною урядовою постановою № 187 окремі повноваження міністерств були передані адміністрації земського президента.

Липень 1930 року

У Мукачеві вперше відбувся показ звукового фільму.

1 грудня 1930 року

У Чехословаччині проведено перепис населення. Національність визначали за рідною мовою. Чисельність населення Підкарпатської Русі – 734.315 осіб, з них громадяни республіки – 709.129. За національним складом вони поділялися таким чином: українці-русини – 446.916 чоловік (62,2%),

1929. október 27.

Országos parlamenti választásokat tartottak. Kárpátaljai képviselők: Bródy András, Husznay Julij, Hokky Károly, Kurtyák Iván, Prokop Kiril, Scserecki Vaszil, Szedorják Nyikolaj, Török Pál, Zajíc Josef. Szenátorok: Bacsinszky Edmund, Curkanovics Ilarion, Cseh Endre, Korláth Endre, Lokota (Prokop) Iván.

1929. december 18.

Az e napon kelt 186. sz. kormányrendelet módosította az állami igazgatási hivatalok hatáskörét Kárpátalján. A 187. sz. rendelet a minisztériumok egyes hatáskörét átadta a kárpátaljai Országos Hivatalnak.

1930. július

Munkácson bemutatták az első hangosfilmet.

1930. december 1.

Népszámlálás Csehszlovákiában. A nemzetiség megállapítása az anyanyelv alapján történt. Kárpátalja összlakossága 725.357 fő, ebből csehszlovák állampolgár 709.129. Nemzetiség szerint ruszin/orosz/ukrán 446.916 (63%), magyar 109.472 (15,4%), zsidó 91.255 (12,9%), cseh és szlovák 33.961 (4,8%), német 13.249

угорці – 109.427 (14%), євреї – 91.255 (11%), чехи і словаки – 33.961 (4,8%), німці – 13.249 (1,9%), румуни – 12.641 (1,8%), цигани – 1.357 чоловік.

Березень 1931 року

В Ужгороді створено Спілку угорської культури Закарпаття.

4 листопада 1931 року

Губернатор Підкарпатської Русі Антон Бескид заявив: «Умови автономії наповнились на всі сто відсотків. Однак сумнівно, що автономію можна впровадити на всі сто відсотків вже зараз. Автономія переважно є справою еволюції».

8 листопада 1931 року

У Братиславі створено Чехословацьке угорське науково-літературно-мистецьке товариство (Академію Масарика).

10 квітня 1932 року

Розлилися річки Латориця, Уж, Лаборц та Тиса. За свідченнями тогочасної преси, таких розмірів повинь на Закарпатті востаннє досягала 1924 року. Про постраждале від води селище Вилок (Тісоуйлок) відомий угорський письменник Жігмонд Моріц написав до часопису «Пештський щоденник» статтю «Угорське море».

(1,9%), román 12.641 (1,8%), cigány 1.357 fő.

1931. március

Ungváron megalakult a Kárpátaljai Magyar Kultúregyesület.

1931. november 4.

Anton Beszkid, Kárpátalja kormányzója nyilatkozata szerint. „Az autonómia feltételei száz százalékgig teljesebbé mentek. Kétséges azonban, hogy az autonómiát mindjárt most meg lehet valósítani száz százalékgig. Az autonómia inkább a fejlődés dolga.”

1931. november 8.

Pozsonyban megalakult a Csehszlovákiai Magyar Tudományos, Irodalmi és Művészeti Társaság (Masaryk Akadémia).

1932. április 10.

Megáradt a Latorca, az Ung, a Laborc és a Tisza. A korabeli lapok tudósítása szerint utoljára 1924-ben volt ilyen méretű árvíz Kárpátalján. Az árvíz sújtotta Tiszaújlakról a neves magyar író Móricz Zsigmond cikket írt A magyar tenger címmel a Pesti Naplóban.

22 липня 1932 року

На засіданні пражського уряду було прийнято рішення про виділення 10 мільйонів чеських крон на виконання надзвичайних робіт для запобігання повеням на Закарпатті. У першу чергу захисна дамба мала бути збудована біля Вилока (Тісоуйлок). Також було затверджено план регулювання Тиси.

1932 рік

За даними офіційної статистики, 53 населені пункти (11%) Підкарпатської Русі електрифіковано.

15 червня 1933 року

Помер губернатор Підкарпатської Русі Антон Бескид.

Початок липня 1933 року

Постійні опади спричинили величезну повінь у басейні Тиси. Це була найбільша повінь за період між двома світовими війнами.

Липень 1933 року

Згідно з офіційним реєстром, у Підкарпатській Русі зареєстровано 608 легкових автомобілів, 71 автобус, а всього в експлуатації знаходилося 1180 моторизованих транспортних засобів.

3–7 травня 1934 року

Закарпаття відвідав міністр закордонних справ Едвард Бенеш, який

1932. július 22.

A prágai minisztertanács a földművelésügyi miniszter előterjesztésére a Kárpátalja árterületén végrehajtandó árvízvédelmi rendkívüli munkák végrehajtására 10 millió cseh koronát szavazott meg. Mindenekelőtt Tiszaújlak mellett építenek védógátat. Jávahagyták a Tisza-szabályozási terveket is.

1932

Az évi nyilvántartás szerint Kárpátalján 53 település (11%) volt ellátva villanyárammal.

1933. június 15.

Meghalt Beszkid Anton, Kárpátalja kormányzója.

1933. július eleje

Az állandó esőzések hatalmas árvizet okoztak a Tisza mentén, a legnagyobbat a két világháború közötti időszakban.

1933. július

A hivatalos nyilvántartás szerint Kárpátalján 608 személyautó, 71 autóbusz, összesen 1180 géperejű jármű van forgalomban.

1934. május 3–7.

Kárpátalján járt Edvard Beneš külügyminiszter, aki Ungváron tartott beszé-

під час виступу в Ужгороді, зокрема, заявив: «автономія є непростим фінансовим питанням», «Підкарпатська Русь насамперед належить Республіці, а вже потім місцевому населенню». Міністр також побував у Мукачеві, Берегові, Виноградіві та Тячеві.

1 вересня 1934 року

З цього дня радіостанція в м. Кошице щоденно виходить в ефір з одногодинною програмою про Підкарпатську Русь угорською та руською (українською) мовами.

15 лютого 1935 року

Костянтина Грабаря призначено (третім) губернатором Підкарпатської Русі.

7 квітня 1935 року

На заклик Спілки угорської культури Закарпаття культурні та громадські організації населених пунктів Закарпаття, що ввійшли до складу Чехословаччини, організували паломну ходу до пам'ятного знаку Ракоці біля Вилока (Тісоуйлок). За оцінками преси, у події взяло участь приблизно десять тисяч осіб. Птах турул був встановлений 1906 року, коли останки князя Ференца Ракоці II перевезли до Угорщини. У 1945 році радянські солдати зруйнували знак, але у 1989 році завдяки об'єднанню зусиль громадськості його вдалося

дében kijelentette: „az autonómia ügye súlyos pénzügyi kérdést jelent”, „Podkarpatszka Rusz először a republikáé és aztán az idevaló népé.” Felkereste Munkácsot, Beregszászt, Nagyszőlőst és Técsőt is.

1934. szeptember 1.

Ettől a naptól a kassai rádió naponta 1 órás magyar és ruszin nyelvű adást sugároz Kárpátaljáról.

1935. február 15.

Hrabár Konstantint kinevezték Kárpátalja (harmadik) kormányzójává.

1935. április 7.

A Kárpátaljai Magyar Kulturális Egyesület felhívására az első Csehszlovák Köztársasághoz tartozó Kárpátalja városai, községei, kultúr- és társadalmi egyesületei zárandoklatot szerveztek a Rákóczi-émlékoszlophoz Tiszaújlakra. Sajtóbecslések szerint mintegy tízezres tömeg vett részt az eseményen. A turulos emlékoszlopot 1906-ban, II. Rákóczi Ferenc hamvainak Magyarországra hozatalakor állították fel a település határában. 1945-ben a szovjet katonák lerombolták, de 1989-ben társadalmi összefogással sikerült újra felállítani. Az 1989. évi

відновити. Після урочистого повторного відкриття пам'ятний знак птаха став місцем паломництва угорського населення України.

Початок травня 1935 року

Едвард Бенеш в одному з виступів під час виборчої кампанії заявив: «Не можна далі відкладати надання автономії Підкарпатській Русі, оскільки вже нема перешкод на шляху реалізації конституційних положень та умов мирного договору».

19 травня 1935 року

Відбулися вибори до парламенту. Депутатами від Підкарпатської Русі стали: Олекса Борканюк, Андрій Броді, Стефан Фенцик, Ендре Корлат, Пал Коссей, Хаїм Кугель, Іван Локота, Юлій Ревай, Пал Терек, Йосиф Заяц. Сенаторами стали: Едмунд Бачинський, Йозеф Балла, Юлій Фелдеші, Кароль Гоккі, Василь Попович.

14 грудня 1935 року

Президент Республіки Т. Масарик подав у відставку. З 18 грудня новообраним президентом став Едвард Бенеш.

5 грудня 1936 року

Прийнята урядова постанова № 150 про зміну повноважень адмі-

újraavató ünnepség óta a Turul-émlék-mű az ukrajnai magyarság zarándok-helye lett.

1935. május eleje

Edvard Beneš egy pozsonyi választási beszédében kijelentette: „Podkarpatszka Rusz autonómiájának megvalósítását nem lehet tovább halasztani, mert már nincs akadály a békeszerződés és az alkotmánytörvény határozmányai megvalósításának útjában.”

1935. május 19.

Nemzetgyűlési és szenátusi választásokat tartottak az országban. Kárpát-aljai képviselők: Borkanyuk Oleksza, Bródy András, Fenczik István, Korláth Endre, Kossey Pál, Kugel Cháim, Lokota Iván, Révai Julian, Török Pál, Zajíc Jozef. Szenátorok: Bacsinszky Edmund, Balla József, Földesi Gyula, Hokky Károly, Popovics Vaszil.

1935. december 14.

Lemondott T. G. Masaryk köztársasági elnök. December 18-tól a megválasztott új köztársasági elnök Edvard Beneš.

1936. december 5.

Az e napon kelt 150. sz. kormányrendelet módosította az Országos Hivatal

ністрації земського президента та оточуючих адміністрацій на Підкарпатській Русі.

31 грудня 1936 року

Згідно з рішенням Міністерства національної оборони, вступив у силу новий військово-адміністративний поділ. На території держави дислоковано сім військових корпусів. Підкарпатська Русь належить до округу шостого військового корпусу з центром у м. Кошице.

1936 рік

Швидкий поїзд, у складі якого є і вагон-ресторан, проходить відстань по маршруту Чоп–Будапешт за чотири з половиною години.

1 січня 1937 року

Виходить на пенсію Антонін Розсипал, президент земської адміністрації Підкарпатської Русі. Його посаду залишають вільною у зв'язку з «близьким введенням автономії».

26 червня 1937 року

Парламент проголосував за закон № 172, який регулював повноваження губернатора Підкарпатської Русі. 28 жовтня Президент Республіки Едвард Бенеш під час виступу в Празі з нагоди 19-ої річниці утворення республіки зауважив: «Закон про самоврядування

és a járási hivatalok hatáskörét Kárpátalján.

1936. december 31.

A nemzetvédelmi minisztérium rendelkezésére új katonai beosztás lépett életbe. Az ország területén 7 hadtest állomásozik, ezek közül Kárpátalja a 6. hadtest körzetébe tartozik (központ: Kassa).

1936

Az étkezőkocsival is ellátott gyorsvonat négy és fél óra alatt teszi meg a Csap–Budapest távolságot.

1937. január 1.

Nyugdíjba vonult Antonín Rozsypal, a kárpátaljai Országos Hivatal elnöke. Helyét nem töltik be az autonómia „közelgő bevezetése” miatt.

1937. június 26.

A parlament megszavazta a kárpátaljai kormányzói jogkört szabályozó 172. sz. törvényt. Október 28-án Edvard Beneš köztársasági elnök prágai ünnepi beszédében (a köztársaság alapításának 19. évfordulóján) így fogalmazott: „A Podkarpatszka Rusz önkormányzatáról szóló törvény e napokban első

Підкарпатської Русі у своїй першій фазі вступив у силу вже у ці дні. Наступні кроки, які будуть зроблені в недалекому майбутньому, визначать подальший розвиток цієї території серед особливих умов. [...] Уряд нашої держави свідомий своїх зобов'язань та своєї сили і буде відстоювати свої еволюційні методи».

14 вересня 1937 року

Помер Т. Г. Масарик, екс-президент Чехословацької Республіки.

8 жовтня 1937 року

Набрав чинності закон № 172 від 1937 р. про повноваження губернатора Підкарпатської Русі, який чехословацька преса назвала фундаментом автономії краю.

1 грудня 1937 року

У Мукачеві ввели в експлуатацію першу на Підкарпатській Русі автоматичну телефонну станцію.

12 березня 1938 року

Анексія Австрії Німеччиною. Канцлер Німеччини Адольф Гітлер оголосив про приєднання держави до Німеччини (Аншлюс).

29 травня 1938 року

В Угорщині вийшов т. зв. перший «єврейський закон» (закон

fázisában már életbe lépett. A távolabbi lépések bizonyára nem túlságosan távoli időben fognak történni s ezekben meghatározzák ennek a területnek különleges viszonyai szerint a további fejlődést. [...] Ennek az államnak kormánya tudatában van mind kötelezettségeinek, mind erejének, amelletт ki fog tartani evolúciós módszerei mellett.”

1937. szeptember 14.

Meghalt T. G. Masaryk, a Csehszlovák Köztársaság volt elnöke.

1937. október 8.

Életbe lépett a kormányzói jogkörт szabályozó 1937. évi 172. sz. törvény, amelyet a csehszlovák sajtó a podkarpatszka ruszi autonómia alapjának nevezett.

1937. december 1.

Munkácson átadták a használatnak Kárpátalja első automata telefonközpontját.

1938. március 12.

Német csapatok vonultak be Ausztriába, Adolf Hitler német kancellár kinyilvánította az állam Németországhoz való csatolását (Anschluss).

1938. május 29.

Magyarországon kihirdetik az ún. I. zsidótörvényt (1938. évi XV. tc.),

№ XV від 1938 року), який у певних сферах обмежив максимальну кількість найманих працівників іудейського віросповідання у 20%.

15 червня 1938 року

Вийшов у світ перший номер української газети «Нова свобода» (останній номер побачив світ 15 березня 1939 року з текстом проголошення незалежності Карпатської України).

22 серпня 1938 року

Країни малої Антанти й Угорщина підписали Бледський договір про рівноправність в озброєнні та про становище угорської нацменшини.

29–30 вересня 1938 року

У Мюнхені глави держав і урядів, міністри закордонних справ Німеччини, Великобританії, Франції та Італії домовилися про приєднання до Німеччини чехословацьких територій, де переважно проживають німці (так звана Судетська область). Додатковий протокол Мюнхенської угоди закликав зацікавлені держави до проведення двосторонніх переговорів для вирішення питання польської та угорської нацменшин у Чехословаччині.

30 вересня 1938 року

Колишній міністр внутрішніх справ Міклош Козма за доручен-

який 20%-ban maximálta a zsidó válásúak arányát egyes pályákon.

1938. június 15.

Megjelent a Nova Szvoboda [Új Szabadság] című ukrán nyelvű lap első száma (utolsó számát 1939. március 15-én adták ki, benne a Kárpáti Ukrajna függetlenségét kimondó dokumentum szövegével).

1938. augusztus 22.

A kisantant államok és Magyarország aláírják a bledi egyezményt a fegyverkezési egyenjogúságról és a magyar kisebbség helyzetéről.

1938. szeptember 29–30.

Münchenben Németország, Nagy-Britannia, Franciaország és Olaszország állam- és kormányfői, külügyminiszterei megállapodtak a csehszlovákiai német többségű területek (az ún. Szudétavidék) Németországhoz csatolásáról. A müncheni szerződés kiegészítő jegyzőkönyve a csehszlovákiai lengyel és magyar kisebbség ügyének rendezése érdekében az érintett államokat kétoldalú tárgyalásokra szólította fel.

1938. szeptember 30.

Kozma Miklós volt belügyminiszter Imrédy Béla miniszterelnök megbí-

ням прем'єр-міністра Бейли Імреді, спираючись на генеральний штаб, почав організацію добровільних диверсійних загонів («гвардія обідранців»). Підготовлені добровольці малими групами переходили чехословацький кордон, де здійснювали терористичні акти.

1–2 жовтня 1938 року

Польща в ультимативній формі вимагає передачу населених пунктів у Сілезії та Ораві, де в переважній більшості проживають поляки. Празький уряд вимоги ультиматуму задовольнив.

4 жовтня 1938 року

Івана Парканія (особистого радника президента республіки у справах русинів) призначено міністром у справах Підкарпатської Русі чехословацького уряду.

5 жовтня 1938 року

Керівник секретаріату Міністерства закордонних справ Угорщини Іштван Чаки провів у Варшаві переговори з міністром закордонних справ Польщі Йозефом Беком про захоплення Підкарпатської Русі в ході спільної військової операції. – Подав у відставку Президент Чехословацької Республіки Едвард Бенеш.

засабól, a vezérkarra támaszkodva, megkezdte diverzáns szabadcsapatok (az ún. „rongyos gárda”) szervezését. A kiképzett önkéntesek kis csoportokban átszivárogtak a csehszlovák határon, ahol fegyveres akciókat hajtottak végre.

1938. október 1–2.

Lengyelország ultimátumban követelte a lengyel többségű sziléziai és árvai lengyel települések átadását, amit a prágai kormány teljesített.

1938. október 4.

Párkányi Ivánt (a köztársasági elnök személyi tanácsadóját a ruszin ügyekben) kinevezték a csehszlovák kormányban a podkarpatszka ruszi ügyek miniszterévé.

1938. október 5.

Csáky István magyar külügyminiszeri kabinetfőnök Varsóban tárgyalta József Beck lengyel külügyminiszterrel Kárpátaljának közös katonai akcióval történő megszerzéséről. – Lemondott Edvard Beneš köztársasági elnök.

КАРПАТСЬКА УКРАЇНА – ВІД АВТОНОМІЇ
ДО НЕЗАЛЕЖНОСТІ (ПЕРІОД ДРУГОЇ
ЧЕХО-СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ)

KÁRPÁTI UKRAJNA – AZ AUTONÓMIÁTÓL
A FÜGGETLENEDÉSIG (A MÁSODIK
CSEH-SZLOVÁK KÖZTÁRSASÁG IDŐSZAKA)

Жовтень – листопад 1938 року

Польські нерегулярні групи під керівництвом кадрового офіцера польської армії Фелікса Анкерштайна в рамках операції «Лом» організували акції з дестабілізації ситуації в Карпатському регіоні.

6 жовтня 1938 року

Словацька народна партія Андрія Глінки в м. Жіліна проголосила автономію Словаччини. Утворена друга Чехо-Словацька Республіка.

7 жовтня 1938 року

Міністерство закордонних справ Німеччини заявило: Німеччина не зацікавлена в приєднанні Словаччини та Підкарпатської Русі до Угорщини і з воєнної точки зору заперечує створення спільного польсько-угорського кордону.

8 жовтня 1938 року

В Ужгороді Центральна Українська Народна Рада та Централь-

1938. október–november

Lengyelország diverzans akciókat szervezett Kárpátalján egy hivatásos katonatiszt, Feliks Ankerstein irányításával Feszítővas Akció néven.

1938. október 6.

Andrij Hlinka Szlovák Néppártja Zsolnán kikiáltotta Szlovákia autonómiáját. Létrejött a Második Cseh-Szlovák Köztársaság.

1938. október 7.

A német külügyminisztérium közölte: Németországnak nem érdeke, hogy Szlovákiát és Kárpátalját Magyarországhoz csatolják és katonai szempontból ellenzi a magyar–lengyel határt.

1938. október 8.

Ungváron közös ülést tartott a Központi Ukrán Nemzeti Tanács és a Köz-

на Руська Народна Рада провели спільне засідання. З представників обох Народних Рад утворили Народну Раду Підкарпатської Русі, яка в першому своєму меморандумі заявила, що вважає себе єдиним законним представником руських територій, наділених правом самовизначення та самоврядування. Владу потрібно негайно передати автономному урядові.

9 жовтня 1938 року

Прем'єр-міністр Ян Сирови звільнив з посади губернатора Підкарпатської Русі Костянтина Грабаря і призначив замість нього Івана Парканія.

9–13 жовтня 1938 року

Урядові делегації Чехословаччини та Угорщини в м. Комарно провели безрезультатні переговори з питань реалізації принципів Мюнхенського договору стосовно передачі угорських територій Південної Словаччини.

11 жовтня 1938 року

Рада міністрів Чехословаччини затвердила перший уряд (кабінет міністрів) Підкарпатської Русі. Андрій Броді (Автономний земледільський союз) стає прем'єр-міністром.

ponti Orosz Nemzeti Tanács. A két nemzeti tanács tagjaiból megalakították Podkarpatszka Rusz Nemzeti Tanácsát, amely első memorandumában kinyilatkoztatta, hogy magát az önrendelkezéssel és önkormányzattal bíró összes ruszin terület egyetlen törvényes képviselőjének tartja, a hatalmat azonnal át kell adni az autonóm kormánynak.

1938. október 9.

Jan Syrový miniszterelnök lemondatta Konstantin Hrabár kárpátaljai kormányzót, s helyébe Párkányi Ivánt nevezte ki.

1938. október 9–13.

Komáromban Cseh-Szlovákia és Magyarország kormánydelegációi eredménytelen tárgyalásokat folytattak a müncheni szerződés elveinek érvényesítéséről a dél-szlovákiai magyar területek átadását illetően.

1938. október 11.

A cseh-szlovák minisztertanács jóváhagyta a kárpátaljai autonóm kormány személyi összetételét. Bródy András (Autonóm Földműves Szövetség) a miniszterelnök.

- 15 жовтня 1938 року*   *1938. október 15.*
Перше засідання автономного уряду Андрія Броді.
A Bródy-kormány első ülése.
- 18 жовтня 1938 року*   *1938. október 18.*
Друге засідання автономного уряду Андрія Броді.
A Bródy-kormány második ülése.
- 22 жовтня 1938 року*   *1938. október 22.*
Третє і останнє засідання автономного уряду Андрія Броді. На засіданні було прийнято рішення про те, що долю Закарпаття необхідно вирішити шляхом всенародного референдуму.
A Bródy-kormány harmadik, utolsó ülése. Határozatot hoztak arról, hogy Kárpátalja sorsáról népszavazásnak kell döntenie.
- 26 жовтня 1938 року*   *1938. október 26.*
Прем'єр-міністра краю Андрія Броді заарештували за «державну зраду». Новим прем'єр-міністром стає Августин Волошин.
„Hazaárulás” vádjával letartóztatták Bródy András miniszterelnököt. Az új miniszterelnök Volosin Avgusztin.
- 29 жовтня 1938 року*   *1938. október 29.*
Уряд Августина Волошина заборонив діяльність усіх політичних партій краю.
A Volosin-kormány betiltotta az összes politikai pártot.
- 2 листопада 1938 року*   *1938. november 2.*
У Золотому кабінеті палацу Бельведер у Відні оголосили рішення третейського суду Німеччини й Італії – так званого Першого Віденського арбітражу. У складі чехословацької делегації був карпатсько-український прем'єр-міністр Августин Волошин. З території Підкарпатської Русі до Угорщини перейшло
A bécsi Belvedere-kastély aranytermében kihirdették a tengelyhatalmak (Németország és Olaszország) döntőbíró-sági határozatát, az ún. „első bécsi döntést”. A csehszlovák delegáció tagjaként jelen volt Volosin Avgusztin kárpátukrán miniszterelnök. Podkarpatszka Rusz területéből 1523 km² (a csehszlovák országrész 21,1%-a)

1523 км² (21,1% чехословацької території). Територія Карпатської України склала 11.094 км², населення – 552.124 жителі. Адміністративний поділ територій, що були повернуті Угорщині, визначався законом № XXXIV від 1938 року «Про об'єднання з державою повернутих верхніх територій».

3 листопада 1938 року

Столицею Карпатської України, що продовжувала залишатися в складі Чехословаччини, після втрати Ужгорода став Хуст. Почалася евакуація державних установ до нової столиці краю.

9 листопада 1938 року

Андраш Хорі, посол Угорщини у Варшаві передав міністру закордонних справ Польщі Йозефу Беку ноту міністра закордонних справ Калмана Канья, в якій містилося прохання до польського уряду про допомогу в окупації Підкарпатської Русі. Польське Міністерство закордонних справ пообіцяло надати у допомогу лише вільні диверсійні загони добровольців. – Відбулися установчі збори Організації народної оборони «Карпатська Січ» у Хусті (головний командант Дмитро Климбуш).

керувати до Польщі. Територія Карпатської України склала 11.094 км², населення – 552.124 жителі. Адміністративний поділ територій, що були повернуті Угорщині, визначався законом № XXXIV від 1938 року «Про об'єднання з державою повернутих верхніх територій».

került Magyarországhoz. A kárpátukrán terület 11.094 km², 552.124 lakos. A Magyarországhoz visszakerült területek közigazgatását a „visszacsatolt felvidéki területeknek az országgal egyesítéséről” szóló 1938. évi XXXIV. tc. szabályozta.

1938. november 3.

A Cseh-Szlovákiához tartozó Kárpátalja kijelölt fővárosa az elvesztett Ungvár helyett Huszt városa. Megkezdődik az állami hivatalok evakuálása.

1938. november 9.

Hóry András varsói magyar követ átadta József Beck külügyminiszternek Kánya Kálmán külügyminiszter jegyzékét, melyben a lengyel kormány katonai segítségét kérte Kárpátalja megszállásához. A lengyel külügyminisztérium csak az ún. szabadcsapatok segítségét ígéri. – Ugyanezen a napon került sor Huszton a Kárpáti Szics Népi Önvédelmi Egyesület alakuló ülésére. Főparancsnok: Dmitro Klimpus.

10 листопада 1938 року
Офіційна передача найбільших міст Закарпаття (Ужгород і Мукачево) Угорщині.

11 листопада 1938 року
Міністр закордонних справ Г. Чіано повідомив Фрідеша Віллани, посла Угорщини в Римі, що Італія з огляду на позицію Німеччини не схвалює намагання Угорщини захопити Підкарпатську Русь.

15 листопада 1938 року
Діонісій Нярадї призначений єпископом Карпатської України.

18 листопада 1938 року
У Будапешті на позачерговому засіданні Ради міністрів приймається рішення про військову операцію проти Підкарпатської Русі. Наступного дня Отто фон Ерדманнсдорф, посол Німеччини передає ноту свого уряду, в якій висловлено несхвалення такого плану.

19 листопада 1938 року
Прийнята чехословацька урядова постанова № 297, якою новим центром крайової адміністрації Підкарпатської Русі замість Ужгорода визначається Хуст.

21 листопада 1938 року
Німеччина та Італія направляють у Будапешт ноту, в якій виражають

1938. november 10.
Hivatalosan átadták Magyarországnak a legnagyobb kárpátaljai városokat, Ungvárt és Munkácsot.

1938. november 11.
G. Ciano olasz külügyminiszter közölte Villani Frigyes római magyar követtel, hogy Olaszország a németekre való tekintettel nem támogatja Magyarországnak Kárpátalja elfoglalására irányuló törekvéseit.

1938. november 15.
Nyárády Dioniszij lett Kárpáti Ukrajna püspöke.

1938. november 18.
Budapesten rendkívüli minisztertanácsi ülésen elhatározták a Kárpátalja elleni katonai akciót. Másnap Otto von Erdmannsdorf német követ átadta kormánya jegyzékét, melyben az nem helyesli a tervet.

1938. november 19.
Az e napon kelt 297. sz. csehszlovák kormányrendelet a kárpátaljai Országos Hivatal székhelyéül Ungvár helyett Husztot tette meg.

1938. november 21.
Németország és Olaszország Budapestre továbbított jegyzékben tiltá-

протест проти окупації Підкарпатської Русі. Позачергове засідання Ради міністрів Угорщини зупинило військову операцію.

22 листопада 1938 року

У Празі затвердили Конституційний закон про автономію Підкарпатської Русі, на основі якого узаконено крайову автономію з правом мати свій уряд і Сойм (крайовий парламент) (опубліковано в офіційному зводі законів 16 грудня за № 328).

25 листопада 1938 року

Рішення уряду Карпатської України про запровадження української мови як державної на території краю.

26 листопада 1938 року

Відкриття українського театру «Нова сцена» в Хусті.

28 листопада 1938 року

Заява про лояльність православної церкви до Карпатської України на зустрічі прем'єр-міністра Августина Волошина і єпископа Володимира Раїча.

30 листопада 1938 року

Новим (третім) Президентом Чехо-Словацької Республіки став Еміль Гаха.

között Kárpátalja megszállása ellen. Rendkívüli minisztertanács állította le a Kárpátalja elleni katonai akciót.

1938. november 22.

Prágában jóváhagyták a Podkarpatszka Rusz autonómiájáról szóló alkotmánytörvényt, mely törvénybe foglalta az autonómiát, saját kormány és parlament felállítását. (A törvénytárban kihirdetve december 16-án 328. számmal.)

1938. november 25.

A Volosin-kormány rendeletben a régió hivatalos nyelvét tette az ukrán nyelvet.

1938. november 26.

Huszton megnyitotta kaput a Nova Szцена [Új Színpad] nevű ukrán színház.

1938. november 28.

Avgusztin Volosin miniszterelnök és Vladimir Raics püspök találkozásán a püspök kinyilvánította, hogy a pravoszláv egyház lojális Kárpáti Ukrajnához.

1938. november 30.

Emil Hácha lett Cseh-Szlovákia új (3.) köztársasági elnöke.

4 грудня 1938 року
Перший з'їзд Карпатської Січі в Хусті, на якому було затверджено ідейно-організаційні основи товариства.

17 грудня 1938 року
Видано розпорядження № 9.330 від 1938 року прем'єр-міністра про «новий порядок функціонування адміністрації на звільненій Верхній Угорщині». Жупський поділ: комітат Унг (центр – Ужгород), комітати Берег і Угоча, які тимчасово об'єднані в єдиний комітат (Берегово). Ужгород і Мукачево одержують статус міст безпосереднього комітатського підпорядкування з власними магістратами.

30 грудня 1938 року
Рішення крайового уряду про офіційне вживання назви Карпатська Україна.

1 січня 1939 року
Реорганізація місцевих органів влади Карпатської України.

6 січня 1939 року
Вранці, у день зустрічі міністрів закордонних справ Польщі Йозефа Бека та Німеччини Йоахіма фон Ріббентропа, в Росвигові, на околиці м. Мукачево, відбувся збройний прикордонний інцидент між

1938. december 4.
Husztton megtartották a Kárpáti Szics első kongresszusát, melyen tartalmi-szervezeti kérdésekről döntöttek.

1938. december 17.
Megjelent a 1938. évi 9.330. sz. M. E. (miniszterelnöki) rendelet a „felszabadult Felvidék közigazgatásának új rendjéről”. Megyei beosztás: Ung (Ungvár székhellyel), Bereg és Ugocsa közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék (Beregszász székhellyel). Megyei városi rangot kapott Ungvár és Munkács.

1938. december 30.
A Volosin-kormány a régió hivatalos elnevezésévé tette a Kárpáti Ukrainát.

1939. január 1.
Kárpáti Ukrajna területén átszervezték a helyi hatalmi szerveket.

1939. január 6.
József Beck lengyel és Joachim von Ribbentrop német külügyminiszter találkozásának reggelén Munkács külterületén, Oroszvégen európai sajtóvisszhangot kiváltó fegyveres határincidens tört ki a magyar és a cseh-

угорськими і чехословацькими військами («битва на Водохреща» /за Григоріанським календарем/), який отримав значний відгомін у європейській пресі.

12 січня 1939 року

Офіційне розпорядження Августина Волошина про проведення 12 лютого виборів до Союму Карпатської України.

13–14 січня 1939 року

Створення провладної політичної партії Українське національне об'єднання.

21–22 січня 1939 року

В Ужгород і Мукачево прибув із візитом угорський прем'єр Бейло Імреді з дружиною у супроводі міністра торгівлі та промисловості Антала Кундера, державного секретаря Тібора Потокі.

24 січня 1939 року

Сформовано центральний провід партії Українське національне об'єднання на чолі з Федором Реваєм.

2 лютого 1939 року

Радянський Союз розірвав дипломатичні відносини з Угорщиною.

szlovák katonaság között („vízkereszti csata”).

1939. január 12.

Avgusztin Volosin február 12-ére kiírta a választásokat Kárpáti Ukrajna szojmjába.

1939. január 13–14.

Megalakult az Ukrán Nemzeti Egyesület, Kárpáti Ukrajna egyetlen hivatalos pártja.

1939. január 21–22.

Ungváron és Munkácson járt Imrédy Béla magyar miniszterelnök és felesége, Imrédy Béláné, valamint Kunder Antal ipar- és kereskedelemügyi miniszter és Pataky Tibor miniszterelnökségi államtitkár.

1939. január 24.

Megalakult az Ukrán Nemzeti Egyesület központi vezetősége Fedor Révaival az élen.

1939. február 2.

A Szovjetunió megszakította a diplomáciai kapcsolatokkal Magyarországgal.

12 лютого 1939 року

Відбулися вибори до Союму Карпатської України. Депутати Союму Карпатської України (усі обрані за виборчим списком партії УНО): Августин Волошин, Юліан Ревай, Юлій Бращайко, Михайло Бращайко, Іван Грига, Адальберт Довбак, Микола Долинай, Мілош Дрбах, Августин Дутка, Іван Ігнатко, Володимир Комаринський, Іван Качала, Василь Климпуш, Степан Клочурак, Василь Лацанич, Микола Мандзюк, Михайло Марущак, Леонід Романюк, Григорій Мойш, Дмитро Німчук, Антон-Ернест Ольдофреді, Юрій Пазуханич, Іван Перевузік, Петро Попович, Федір Ревай, Микола Різдорфер, Степан Росоха, Юрій Станинець, Василь Шобей, Августин Стефан, Кирило Феделеш, Михайло Тулик.

19 лютого 1939 року

Другий з'їзд Карпатської Січі в Хусті. – У Мукачеві провів роботу «Конгресс русских националистов», на якому були присутні активні члени Русской национально-автономной партии та Русской национальной гвардии чернорубашечников. Центральною постаттю конгресу став «вождь русских националистов» Степан Фенцик.

1939. február 12.

Kárpáti Ukrajnában megtartották a választásokat a szojmba. A megválasztott képviselők (az Ukrán Nemzeti Egyesület listájáról): Volosin Avgusztin, Révai Julian, Brascasajko Julij, Brascasajko Mihajlo, Hriha Iván, Dvobak Adalbert, Dolinai Mikola, Drbach Milos, Dutka Avgusztin, Ihnatko Iván, Komarinszkij Volodimir, Kacsala Iván, Klimpus Vaszil, Klocsurak Sztepan, Lacanics Vaszil, Mandzjuk Mikola, Maruscsak Mihajlo, Romanyuk Leonyid, Mojs Hrihorij, Nyimesuk Dmitro, Oldofredi Anton-Ernest, Pazuhanics Jurij, Perevuznik Iván, Popovics Petro, Révai Fegyir, Rizdorfer Mikola, Roszoha Sztepan, Sztaninec Jurij, Sobej Vaszil, Sztefan Avgusztin, Fedeles Kirilo, Tulik Mihajlo.

1939. február 19.

Husztton megtartották a Kárpáti Szics második kongresszusát. – Munkácson tartották kongresszusukat az „orosznacionalisták” az Orosz Nemzeti Autonóm Párt és a Feketeingesek Orosz Nemzeti Gárdájának részvételével. Vezérszónok Fenczik István, az „orosznacionalisták” vezetője.

- 24 лютого 1939 року* Угорщина приєдналася до антикомінтернівського пакту. У відповідь на це Радянський Союз заявив, що підтримуватиме зв'язок з Угорщиною тільки опосередковано, через треті країни.
- 2 березня 1939 року* Випущено поштову марку «Карпатська Україна».
- 10 березня 1939 року* У Будапешті на засіданні Ради міністрів прийнято рішення про те, що у випадку проголошення незалежності Словаччини та вторгнення німецьких військ на територію Чехословаччини, угорська армія окупує Карпатську Україну навіть у тому разі, якщо німці не дадуть на це згоду.
- 12 березня 1939 року* Канцлер Адольф Гітлер через Деме Стойаї, посла Угорщини в Берліні повідомив угорський уряд, що незалежність Словаччини він визнає, але Карпатсько-Українському урядові таке визнання не надаватиме до 24-ої години. За цей час Угорщина може вирішити «русинське» питання.
- 13 березня 1939 року* Міністр закордонних справ Польщі Й. Бек у Варшавському сенаті
- 1939. február 24.* Magyarország csatlakozott az anti-komintern-paktumhoz. A Szovjetunió válaszlépésként bejelentette, csak harmadik ország közvetítésével kívánja fenntartani a kapcsolatokat Magyarországgal.
- 1939. március 2.* Megjelent az első „Kárpáti Ukrajna” feliratú postabélyeg.
- 1939. március 10.* Budapesten a minisztertanács ülésén elhatározták, hogy a német hadsereg Csehszlovákiába történő bevonulása, illetve Szlovákia függetlenségének kikiáltása esetén a honvédség megszállja Kárpátalját, akkor is, ha ehhez a németek nem járulnak hozzá.
- 1939. március 12.* Adolf Hitler kancellár Sztójay Döme berlini magyar követ révén értesítette a magyar kormányt, hogy el fogja ismerni Szlovákia függetlenségét, de a kárpátukrán kormánynak 24 óráig nem ad hasonló elismerést. Magyarország ez idő alatt megoldhatja a rutén kérdést.
- 1939. március 13.* J. Beck lengyel külügyminiszter a varsói szenátusban bejelentette, hogy Len-

ті заявив, що Польща підтримує територіальні претензії Угорщини до Карпатської України.

14 березня 1939 року

Прем'єр-міністр Йозеф Тісо оголосив про створення самостійної Словацької Республіки. (До 26 жовтня 1939 року Йозеф Тісо був прем'єр-міністром незалежної Словаччини, а потім її Президентом.) Наступного дня німецька армія окупувала Чехію та Моравію. – Угорські війська під командуванням Алайоша Белді на світанку перейшли демаркаційну лінію (кордон Карпатської України) у трьох напрямках. – Ввечері А. Волошин виступив по хустському радіо і заявив: «Словацький парламент проголосував за незалежність Карпатської України, а наш Сойм офіційно проголосить державну незалежність краю». Вночі до Берліна була надіслана телеграма: відбулося проголошення незалежності Карпатської України, яка розраховує на покровительство Німеччини. – Празький уряд прийняв ультиматум угорського уряду, який містив вимогу про виведення чеських військ із Карпатської України. Августин Волошин оголосив Карпатську Січ армією Карпатської України.

gyelország támogatja Magyarország ruszinföldi követeléseit.

1939. március 14.

Jozef Tiso miniszterelnök bejelentette az önálló Szlovák Köztársaság megalakulását. (Jozef Tiso az önálló Szlovákia miniszterelnöke 1939. október 26-ig, utána államfője.) Másnap a német hadsereg megszállta Cseh- és Morvaországot. – A magyar katonaság Bély Alajos parancsnoksága alatt a reggeli órákban három irányba átlépte a demarkációs vonalat (Kárpáti Ukrajna határát). – Este Volosin miniszterelnök beszédet mondott a huszti rádióban és bejelentette: a szlovák parlament megszavazta Kárpáti Ukrajna függetlenségét, „a mi szojmunk pedig hivatalosan ki fogja kiáltani az állami függetlenséget”. Éjszaka távirat ment Berlinbe: megtörtént a független Kárpáti Ukrajna kikiáltása, amely számít arra, hogy a birodalom védelmében részesíti. – A prágai kormány elfogadta a magyar kormány ultimátumát, amely azt követelte, hogy vonják vissza Kárpátaljáról a cseh csapatokat. Avgusztin Volosin a Kárpáti Szicszet Kárpáti Ukrajna hadseregévé nyilvánította.

15 березня 1939 року

Вранці Августин Волошин знову звернувся до Берліна з питанням: зрадила чи ні Німеччина Карпатську Україну? По обіді з Міністерства закордонних справ надійшла відповідь: не протистояти угорському втручання, оскільки в ситуації, що склалася, Німеччина не може поширити свій протекторат на Карпатську Україну. – Після обіду в Хусті розпочав свою роботу перший і останній Сойм Карпатської України. Проведено шість засідань Сойму. Прийнято закони про незалежність Карпатської України, її символіку. Августина Волошина обрано Президентом Карпатської України. Прем'єр-міністром уряду став Юліан Ревай.

16 березня 1939 року

У Карпатській Україні оголошено загальну мобілізацію. – У другій половині дня загони Алайоша Белді досягли польського кордону біля Верецького перевалу, а ввечері – ціною жорстоких боїв – Хуст опинився в руках угорців. – Прем'єр-міністр Пал Телекі на засіданні парламенту заявив, що після повернення Закарпаття русини («братський рутенський народ») отримають автономію.

1939. március 15.

A reggel órákban Volosin Avgusztin miniszterelnök ismételtén Berlinhez fordult a kérdéssel: a birodalom eladta-e Kárpáti Ukrajnát vagy sem? A külügyminisztériumból ebéd után érkezett meg a válasz: ne álljanak ellent a magyar beavatkozásnak, mert Németország a jelen helyzetben nem terjesztheti ki Kárpáti Ukrajnára a protekturátust. – Délután Huszton megkezdte munkáját Kárpáti Ukrajna első és utolsó szojmja. Az elfogadott 1. sz. törvény többek között kimondta: a terület független állam, hivatalos megnevezése Kárpáti Ukrajna. Kárpáti Ukrajna elnökévé Avgusztin Volosint választották meg. A kormányfő Révay Julian.

1939. március 16.

Kárpáti Ukrajnában általános mozgósítást rendeltek el. – Délutánra Bélydy Alajos csapatai elérték Vereckénél a lengyel határt, estére Huszt – heves harcok árán – magyar kézre került. – Teleki Pál miniszterelnök a képviselőház ülésén bejelentette, hogy Kárpátalja visszafoglalása után a ruszinok („a testvér rutén nép”) autonómiát fognak kapni.

ПІДКАРПАТТЯ У СКЛАДІ УГОРЩИНИ

KÁRPÁTALJA MAGYARORSZÁG FENNHATÓSÁGA ALATT

17 березня 1939 року

За даними Німецького телеграфу, карпатські січовики хоробро тримають оборону перед наступаючими угорськими військами.

18 березня 1939 року

Вдень до Мукачева через Чоп прибув Міклош Горті (з Будапешта він вирушив напередодні спеціальним поїздом). Тут регент, зокрема, відвідав військовий шпиталь, в якому перебували солдати, поранені у березневих боях. З Мукачева М. Горті вирушив до Берегова, Виногорова та Хуста.

19 березня 1939 року

З офіційного повідомлення начальника Генерального штабу о 10-ій годині: «Військова операція із зайняття території Закарпаття успішно завершилася.»

18 березня 1939 року

У Будапешті під головуванням прем'єр-міністра Пала Телекі розпочинається нарада з підготовки Підкарпатського самоврядування.

1939. március 17.

Az erről a napról kiadott Német Távirati irodai jelentés szerint a Szics-gárdisták erőteljes ellenállást fejtenek ki a bevonuló magyar csapatokkal szemben.

1939. március 18.

Napközben (az előző nap este Budapestről indult különvonattal) Csapon keresztül Munkácsra érkezett Horthy Miklós kormányzó, többek között felkereste a sebesültkórházat, ahol a márciusi harcok szenvedőit ápolták. Innen Beregszászra, Nagyszőlőstre és Husztra indult tovább.

1939. március 19.

A honvéd vezérkar főnökének 10 óra-kor kiadott hivatalos jelentése: „Kárpátalja területének katonai megszállása befejezést nyert.”

1939. március 18.

Budapesten Teleki Pál miniszterelnök elnökletével értekezlet kezdődött a kárpátaljai önkormányzat előkészítéséről.

20 березня 1939 року

Угорський уряд призначив греко-католицького каноніка Юлія Марину «урядовим комісаром щойно звільнених територій Підкарпаття з переважним проживанням русинського населення». Керівник військової адміністрації – Бейло Новакович. – З доповіді гонведського генерального штабу на 18-у годину: «Наші армійські корпуси сьогодні завершили просування. Відбувається планомірна зачистка захоплених руських територій».

21 березня 1939 року

Газета «Magyar Nemzet» («Мадяр Немзет») публікує спільне звернення регента Міклоша Горті та прем'єр-міністра Пала Телекі до населення Підкарпаття: «Рутенський народ у рамках угорської державності повинен отримати власне самоврядування, якого, проживаючи за її межами, досягти не зміг».

22 березня 1939 року

Через Підкарпаття проїхав перший швидкий поїзд за маршрутом Будапешт-Львів. – До Мукачева прибув держсекретар Тібор Потокі, щоб «звідси поїздити по Підкарпаттю, вивчити політичні та соціальні відносини визволених територій і на основі цього скласти пропозиції щодо подальших дій для угорського уряду». Держсе-

1939. március 20.

A magyar kormány „Kárpátalja most felszabadult ruszin többségű területének kormánybiztosává” nevezte ki Marina Gyula görög katolikus kanonokot. Kárpátalján katonai közigazgatás volt érvényben, melynek vezetője Novákovits Béla. – A Honvéd Vezérkar 18 órai helyzetjelentése szerint: „Seregtesteink a mai napon felvonulásukat befejezték. A megszállt ruszin terület megtisztítása tervszerűen folyik.”

1939. március 21.

A Magyar Nemzet közölte Horthy Miklós kormányzó és Teleki Pál miniszterelnök közös kiáltványát Kárpátalja népéhez: „a rutén népnek a magyar államiság keretén belül meg kell kapnia az önkormányzatot, amelyet azon kívül való életében elérni nem tudott.”

1939. március 22.

Áthaladt Kárpátalján a Budapest–Lwow közti vasútvonal Budapestről indított gyorsvonatának első közvetlen szerelvénye. – Munkácsra érkezett Pataky Tibor miniszterelnökségi államtitkár, hogy „innen indulva bejárja Kárpátalját, tanulmányozza a felszabadult részek politikai, szociális viszonyait és ennek alapján előterjesztést tegyen a magyar kormánynak.” A magyar

кретар повідомив прем'єр-міністра Пала Телекі про зловживання військових та жандармерії: уряд повинен завадити виявам невинуватого насильства.

23 березня 1939 року

Угорські війська вторглися до Словаччини і вийшли на заплановані рубежі у трьох напрямках: Великий Березний – Улич – Старина; Малий Березний – Убля – Стакчин; Ужгород – Тибава – Собранці.

24 березня 1939 року

Шкільний відділ Цивільного управління Підкарпаття видав циркуляр, у якому наказувалося звільнити з системи шкільної освіти всіх українських емігрантів, що прибули на Підкарпаття після 28 жовтня 1918 року. Циркуляр не стосувався представників російської еміграції та їхніх дітей. – Цього ж дня словацька авіація бомбардувала Ужгород, Великий Березний та Собранці. Угорською відповіддю було бомбардування аеропорту в Іглові (Spišská Nová Ves).

24–25 березня 1939 року

Прем'єр-міністр Пал Телекі відвідав Тячівський та Собранецький округи.

katonaság és csendőrség túlkapásai ügyében értesítette Teleki Pál miniszterelnököt: szükséges, hogy a kormány útját állja az indokolatlanul erőszakos fellépésnek.

1939. március 23.

A magyar katonaság betört Szlovákia területére három irányban: Nagyberezna – Utcás [Ulič] – Poprádófalú [Starina]; Kisberezna – Ugar [Ubl'a] – Takcsány [Stakčín]; Ungvár – Tiba [Tibava] – Szobránc [Sobrance].

1939. március 24.

A kárpátaljai polgári közigazgatási hivatal körlevelet adott ki, miszerint az ukrán emigránsokat, akik 1918. október 28. után érkeztek Kárpátaljára, ki kell zárni az iskolákból; ugyanez nem vonatkozott a fehéremigránsokra és gyerekeikre. – Ugyanezen a napon szlovák repülőgépek intéztek támadást Ungvár, Nagyberezna és Szobránc ellen. A magyar válaszlépés az iglói repülőtér bombázása.

1939. március 24–25.

A Técsői és a Szobránci járásba látogatott Teleki Pál miniszterelnök.

25 березня 1939 року

Прем'єр-міністр Угорщини Пал Телекі відвідав окуповані словацькі землі, зайшов до солдатів аж на лінію фронту.

27 березня – 4 квітня 1939 року

У Будапешті працювала змішана словацько-угорська комісія, що завершила роботу підписанням протоколу про новий східний кордон між Словаччиною й Угорщиною. У підсумку 7 квітня угорські війська вступили у ряд інших населених пунктів. Словацька територія звузилася на один округ – Собранці та частину округу Сніна, де проживало близько 45 тисяч осіб у 74 селах. Переважало тут населення руської (української) національності. Приєднані землі адміністративно були включені до складу Підкарпаття.

30 березня 1939 року

З ініціативи Міністерства землеробства в Ужгороді, під головуванням прелата Олександра Ільницького був сформований комітет з 6 членів, завданням якого було «проведення термінової акції економічної допомоги на Підкарпатті».

31 березня 1939 року

Розпорядження крайового військового командування Підкарпаття

1939. március 25.

Teleki Pál magyar miniszterelnök Kárpátaljára látogatott, a szlovák irányban megszállt területeket kereste fel.

1939. március 27. – április 4.

Budapesten ülésezett a szlovák és a magyar bizottság a kárpátaljai határrendezés ügyében. A tárgyalások eredményeképpen április 7-én a magyar katonaság újabb településekre vonult be. A szlovák határok között csak a Szobránci járás /Okres Sobrance/ és a Szinnai járás /Okres Snina/ egy része maradt (74 település mintegy 45 ezer, többségében ruszin identitású lakossal). Az elcsatolt települések közigazgatásilag Kárpátaljához kerültek.

1939. március 30.

A földművelésügyi minisztérium kezdeményezésére Ungváron Illiczky Sándor nagyprépost elnökletével megalakult az a 6 tagú bizottság, amelynek feladata „a Kárpátalján megindítandó sürgős gazdasági segítő akció lebonyolítása”.

1939. március 31.

A kárpátaljai katonai közigazgatás 1939. évi 142. sz. rendelete értelmé-

№ 142 від 1939 р. про конфіскацію й знищення «всіх українських і антиугорських книг».

22 квітня 1939 року

В Ужгороді створено Підкарпатський виробничий споживчо-збутовий кооператив «Гондя». Голова – Юлій Марина.

5 травня 1939 року

Опубліковано другий «єврейський закон» (закон № IV від 1939 року) про подальше обмеження «впливу в суспільному та економічному житті» угорських громадян єврейської національності.

14 травня 1939 року

«Золотий поїзд», який перевозив правницю Святого Іштвана, проїхав через Чоп, Ужгород, Батьово, Мукачево, Берегово. У Мукачеві реліквію пронесли містом. У хресній ході участь взяв, зокрема, кардинал-примас Юстиніан Шереді.

22 травня 1939 року

Створено німецько-італійський військовий альянс («Сталевий пакт»).

28–29 травня 1939 року

В Угорщині – за винятком Верхньої Угорщини і Підкарпаття – були проведені вибори депутатів до Державних зборів (парламенту).

ben „minden ukrán és magyarellenes” könyvet el kell kobozni.

1939. április 22.

Ungváron megalakult a Kárpátaljai Hanga Termelési, Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezet. Elnök: Marina Gyula.

1939. május 5.

Kihirdetik az ún. II. zsidótörvényt (1939. évi IV. tc.) a zsidó származású magyar állampolgárok „közéleti és gazdasági térfoglalásának” további korlátozásáról.

1939. május 14.

A szent jobbot szállító „aranyvonat” áthaladt Csapon, Ungváron, Bátyun, Munkácson, Beregszászban. Munkácson az ereklyét végigvitték a városban. A körmenet tagja volt többek között Serédi Jusztinián bíboros-hercegprímás.

1939. május 22.

Létrejött a német–olasz katonai szövetség („acélpaktum”).

1939. május 28–29.

Magyarországon – a Felvidék és Kárpátalja kivételével – országgyűlési képviselőválasztásokat tartottak. Az országgyűlés június 10-én ült össze

Засідання Державних зборів відбулося 10 червня без представників Верхньої Угорщини (Фелвідейк) і Підкарпаття.

22 червня 1939 року

Державні збори Угорщини прийняли закон № VI від 1939 року «Про з'єднання Підкарпаторуської території з Угорською державою», а прем'єр-міністр П. Телекі підписав розпорядження № 6.200 від 1939 року «Про тимчасове впорядкування адміністративного управління на повернутих землях Підкарпатської Русі». Ці документи регулювали перехід від військового до цивільного управління краєм. Замість військової адміністрації було створено спеціфичну (у порівнянні з іншими адміністративно-територіальними одиницями Угорщини) інституцію – регентський комісаріат Підкарпатської території на чолі з регентським комісаром, що підкорявся виключно регенту країни та прем'єр-міністру. Згідно з пунктом 1 §11 розпорядження прем'єр-міністра Угорщини № 6.200, у Закарпатті «офіційними мовами держави є угорська та угорсько-руська» (тобто руська/українська). Цю офіційну двомовність підтверджують також постанови прем'єр-міністра № 5.800 та № 18.163, згідно

а felvidéki és kárpátaljai képviselő nélkül.

1939. június 22.

Elfogadták az 1939. évi VI. tc.-t a kárpátaljai területeknek az országgal való egyesítéséről és az 1939. évi 6.200. sz. M. E. (miniszterelnöki) rendeletet a kárpátaljai terület közigazgatásának ideiglenes rendezéséről. Ezek a dokumentumok szabályozták a katonai közigazgatást felváltó polgári közigazgatás kereteit. A sajátos közigazgatási berendezkedésű régió hivatalos neve: Kárpátaljai Kormányzóság, élén a kormányzói biztossal, aki közvetlenül az ország kormányzójának és miniszterelnökének tartozik elszámolással. Az 1939. évi 6.200. sz. M. E. rendelet 11. §-ának (1) pontja értelmében: „A kárpátaljai területen az állam hivatalos nyelve a magyar és a magyar-orosz.” Az 1939. évi 5.800. M. E. és 18.163. M. E. rendeletek is alátámasztották, hogy a ruszin nyelv a második államnyelv a régióban. – A képviselőházba tíz kárpátaljai képviselőt hívtak be (Bencze György, Boksay János, Bródy András, Demkó Mihály, Fenczik István, Földesi Gyula, Hajovics Péter, Homicsko Vladimír, Spák Iván, Zsegora Ödön). A Felvidéki Egyesült Magyar Párt részéről korábban behívottak: Egyri Ferenc, Hokky

з якими руська мова на Підкарпатті є другою державною мовою. – У Нижню палату угорського парламенту були запрошені від Підкарпаття: Юрій Бенце, Іван Бокшай, Андрій Броді, Михайло Демко, Стефан Фенцик, Юлій Фелдеші, Петро Гайович, Володимир Гомічко, Іван Шпак, Едмунд Жегора. Депутати історичного Закарпаття від Об'єднаної угорської партії Верхньої Угорщини: Ференц Егрі, Кароль Хоккі, Ендре Корлат, Євген Ортутай, Аладар Возарі, Олександр Чуга.

28 червня 1939 року

Регент Угорщини Міклош Горті призначив регентським комісаром Підкарпатської території Жігмонда Перені.

1 липня 1939 року

Регент Угорщини Міклош Горті призначив довічними членами Верхньої палати угорського парламенту греко-католицького прелата Олександра Ільницького, голову Центральної Руської Народної Ради Йосифа Камінського та єпископа Мукачівської греко-католицької єпархії Олександра Стойку.

7 липня 1939 року

На Підкарпатті скасовано військово-управління, набрало чинності розпорядження № 6.200 від 1939

Károly, Korláth Endre, Ortutay Jenő,
R. Vozáry Aladár, Csuha Sándor.

1939. június 28.

Horthy Miklós kormányzó kinevezte Kárpátalja kormányzói biztosát Perényi Zsigmond személyében.

1939. július 1.

Horthy Miklós kormányzó a felsőház örökös tagjává nevezte ki Illiczky Sándor görög katolikus nagyprépostot, Kaminszki Józsefet, a Központi Orosz Nemzeti Tanács elnökét és Sztójka Sándor munkácsi görög katolikus megyéspüspököt.

1939. július 7.

Kárpátalján megszűnt a katonai közigazgatás, hatályba lépett a polgári közigazgatásra vonatkozó rendelet

року щодо цивільної адміністрації. Території, заселені русинами, об'єднує регентський комісаріат Підкарпаторуської території. Жігмонд Перені вступив на посаду регентського комісара.

15 липня 1939 року

Берегову повернули статус міста крайового підпорядкування.

16 липня 1939 року

Регентський комісар Жігмонд Перені виступив із промовою в Хусті.

16–24 липня 1939 року

«На території Підкарпаття, яке повернуто до Угорщини», на підставі рішення Ради міністрів близько 2000 обліковців проводили перепис населення, сільсько-господарського майна та худоби. Територія Підкарпаття – 12.146 км², загальна кількість населення – 671.962 особи. Кількість «відпочиваючих» – 7 тисяч, «відсутніх» (в основному на жнивях у рівнинних регіонах) – 13.582. Населення найбільших населених пунктів: Мукачево – 27.291, Ужгород – 23.785, Хуст – 18.874, Виноградово – 12.569, Ясіня – 10.499 осіб. Релігійна приналежність: 61,8% – греко-католики, 17,2% – православні, 12,1% – євреї, 8% – римо-католики, 2,2% – реформати.

(1939. évi 6.200. M. E.). A ruszinlakta vidékeket a Kárpátaljai Kormányzóság szervezete egyesíti. Átvette hivatalát Perényi Zsigmond kormányzói biztos.

1939. július 15.

Beregszász visszakapta rendezett tanácsú megyei város státuszát.

1939. július 16.

Perényi Zsigmond, az új kormányzói biztos Huszton megtartotta bemutatkozó beszédét.

1939. július 16–24.

Minisztertanácsi határozat alapján „a visszatért kárpátaljai területen” mintegy 2 ezer számlálóbiztos nép-, mezőgazdasági és állatösszeírást végzett. A terület 12.146 km², az összlakosság 671.962 fő. A „nyaraló” 7 ezer, a „távollevő” (nagyreszt aratómunkán az Alföldön) 13.582. A legnagyobb települések lakossága: Munkács 27.291, Ungvár 23.785, Huszt 18.874, Nagyszőlős 12.569, Körösmező 10.499 fő. A régió lakosságának felekezeti megoszlása: 61,8% görög katolikus, 17,2% pravoszláv, 12,1% zsidó, 8% római katolikus, 2,2% református.

21–24 липня 1939 року

На Підкарпаття з робочим візитом прибув прем'єр-міністр Пал Телекі. Він відвідав Ужгород, Тересву, Ясіня. Про поїздку прем'єр-міністр прозвітував на засіданні уряду 25 липня. Регентському комісару Жігмонду Перені було направлено розпорядження прослідкувати за тим, щоб у місцевих установах службовці, а також військові й жандарми поводитися належним чином.

22 липня 1939 року

Андрій Броді заснував в Ужгороді Угро-руський клуб депутатів Державних зборів Угорщини (Угро-руський парламентський клуб).

25 липня 1939 року

Прем'єр-міністр Пал Телекі провів в Ужгороді зустріч із представниками політичної еліти краю.

30 липня 1939 року

В Ужгороді видали перший номер двомовного тижневика – «офіційної газети Підкарпатської території» під назвою «Kárpátaljai Közlöny» – «Подкарпатський Вїстникъ». Видавець – регентський комісаріат Підкарпаття.

Початок серпня 1939 року

Регент Міклош Горті з дружиною побували в Солотвині.

1939. július 21–24.

Kárpátalján járt Teleki Pál miniszterelnök. Felkereste Ungvárt, Taracközt, Kőrösmezőt. Útjáról a július 25-i minisztertanácson számolt be. Határozatban utasították Perényi Zsigmond kormányzói biztost, hogy hasson oda: a helybeli hivatalok, tisztviselők, rendfenntartók (katonák, csendőrök) tanúsítsanak ésszerű magatartást.

1939. július 22.

Ungváron Bródy András megalakította a Ruszin Országgyűlési Képviselői Klubját.

1939. július 25.

Teleki Pál miniszterelnök Ungváron találkozott a kárpátaljai politikai elit képviselőivel.

1939. július 30.

Ungváron megjelent a Kárpátaljai Közlöny – Подкарпатський Вїстникъ s. kétnyelvű hetilap első száma, „a kárpátaljai terület hivatalos lapja”. Kiadja: a kárpátaljai terület kormányzói biztosa.

1939. augusztus eleje

Aknaszlatinán járt Horthy Miklós kormányzó és felesége.

2 серпня 1939 року

Постанова прем'єр-міністра № 18.136 від 1939 р. внесла доповнення до постанов № 5.800 від 1939 р. та № 6.200 від 1939 р., які регулювали використання мов у державних установах: «На Підкарпатті угро-руська мова не національна мова, а друга державна мова. Мовне питання повинне розглядатись у практичній площині, і ні в якому разі не можна з нього робити політичне питання».

23 серпня 1939 року

Народний комісар закордонних справ СРСР В'ячеслав Молотов і міністр закордонних справ Німеччини Іоахим фон Ріббентроп підписали в Москві радянсько-німецький пакт про ненапад (пакт Молотова – Ріббентропа).

28 серпня 1939 року

Вийшла постанова № 17.946 від 1939 р. міністра внутрішніх справ Угорського Королівства «Про внесення змін до адміністративного поділу Підкарпатських територій у зв'язку з їх поверненням до Святої Угорської Корони».

1 вересня 1939 року

Німеччина напала на Польщу, що стало початком Другої світової війни. В Угорщині введено надзвичайний стан. Обмежувалося право

1939. augusztus 2.

A közhivatalok nyelvhasználatát szabályozó rendeletek (1939. évi 5.800. sz. és 6.200. sz. M. E.) kiegészítése (1939. évi 18.136. sz. M. E. rendelet) kimondta: „Kárpátalján a magyarorsz nyelv nem nemzetiségi nyelv, hanem második államnyelv. A nyelvkérdést gyakorlati kérdésnek kell tekinteni és semmi körülmények között sem szabad belőle politikumot csinálni.”

1939. augusztus 23.

Vjacseszlav Molotov szovjet és Joachim von Ribbentrop német külügyminiszterek Moszkvában aláírják a német–szovjet meg nem támadási szerződést (Molotov–Ribbentrop paktum).

1939. augusztus 28.

A m. kir. belügyminiszter 1939. évi 17.946. sz. rendelete a „Magyar Szent Koronához visszatért kárpátaljai terület közigazgatási beosztásának módosításáról”.

1939. szeptember 1.

Németország megtámadta Lengyelországot, amivel kezdetét vette a második világháború. Magyarországon rendkívüli állapotot vezettek be. Kor-

на проведення зборів і мітингів, запроваджувалася перевірка періодики (внутрішня цензура) і закордонної друкованої продукції, скасовувалися обмеження робочого часу та оплачувані відпустки, встановлювалися фіксовані ціни, визначені державними органами.

12 вересня 1939 року

Андрій Броді створив «Угроскоє национальное объединение». Створення мало виключно декларативний характер, бо далі про об'єднання нема жодних відомостей.

17 вересня 1939 року

Радянський Союз повідомив угорський уряд, що поважає недоторканість кордонів Угорщини. Радянська армія цього ж дня вторглася на територію Польщі.

18 вересня 1939 року

У результаті подій у Польщі вночі розпочався нелегальний перехід поляків в Угорщину по Ужоцькій залізниці. Серед біженців, які тікали на Ужку, у Воловець, Ясіня було багато дипломатів та високопосадовців Міністерства закордонних справ. Угорський уряд погодився прийняти біженців з-поміж польського цивільного населення.

латоzták a gyülekezési jogot, bevezették a szigorú sajtócenzúrát, eltörölték a munkaidő korlátozását és a fizetett szabadságot, bevezették a hatósági árszabást.

1939. szeptember 12.

Bródy András megalakította a Magyarorszag Nemzeti Egyesületet, melyről nem ismertek további híradások.

1939. szeptember 17.

A Szovjetunió tudatta a magyar kormánnyal, hogy tiszteletben tartja Magyarorszag határait. Ezen a napon a szovjet hadsereg átlépte a lengyel határt.

1939. szeptember 18.

A lengyelországi események következtében éjszaka megkezdődött a lengyel lakosság Magyarorszagra szivárgása az uzsoki vasútvonalon. Az Uzsokra, Volócra, Kőrösmezőre menekültek között több diplomata, külügyminisztériumi főtisztviselő is volt. A magyar kormány hozzájárult a menekülő lengyel polgári lakosság befogadásához.

24 вересня 1939 року
Угорщина відновила дипломатичні відносини з Радянським Союзом.

27 вересня 1939 року
У другій половині дня радянські війська вийшли на угорський кордон біля Верецького перевалу, ввечері – вже біля Яблунецького, а у вечір 28 вересня досягли кордону й на Ужоцькому перевалі. Командування зв'язалося з угорською прикордонною службою для «з'ясування точної лінії кордону».

Вересень 1939 року
Згідно з розпорядженням міністра релігії та освіти № 133.200/IX. від 1939 р., у школах зі словацькою, руською і німецькою мовами навчання викладання предмету «угорська мова» – як державної мови – стає обов'язковим, решта уроків проводиться рідною мовою; нестачу підручників вчителі зобов'язані доповнювати відповідним духовно-патріотичним навчанням; 1939–1940 навчальний рік все ще розглядався як перехідний, але, починаючи з 1940–1941 навчального року, навчання проводитиметься виключно за угорськими навчальними програмами.

20 листопада 1939 року
Прем'єр-міністр Пал Телекі призначив члена Верхньої палати,

1939. szeptember 24.
Magyarország újra felvette a diplomáciai kapcsolatot a Szovjetunióval.

1939. szeptember 27.
Ezen a napon délután a szovjet csapatok a Vereckei-hágónál elérték a magyar határt, este a Tatár-hágónál, szeptember 28-án este az Uzsoki-hágónál. A parancsnokság felvette a kapcsolatot a magyar határőrséggel „a határvonalak pontos megállapítása céljából”.

1939. szeptember
A vallás és közoktatásügyi miniszter 1939. évi 133.200/IX. sz. rendelete értelmében a szlovák, ruszin vagy német tanítási nyelvű iskolákban az államnyelvnek mint tantárgynak kötelező tanítása mellett anyanyelven folyik a tanítás; a még használatban levő tankönyvek hiányait addig a tanítók kötelesek megfelelő hazafias szellemű oktatással kiegészíteni; az 1939–1940. tanév még mindig átmenetinek tekinthető, az 1940–1941. tanévtől azonban az oktatás kizárólag a magyar tantervek szerint történik.

1939. november 20.
Teleki Pál miniszterelnök Illiczky Sándor görög katolikus nagyprépostot

прелата греко-католицької церкви Олександра Ільницького головним радником регентського комісара Підкарпаття.

4 грудня 1939 року

Олександр Ільницький зайняв посаду головного радника регентського комісара.

12 грудня 1939 року

До Верхньої палати був поданий проект Положення про вибори депутатів парламенту від Верхньої Угорщини і Підкарпаття, згідно з яким для Підкарпаття було виділено 11 мандатів (край має стільки округів), Ужанський комітат отримує 1 мандат, Березький та Угочанський адміністративно поки що об'єднані комітати – 3. Ухвала Положення відбулась 18 грудня.

31 грудня 1939 року

Оприлюднений закон № XVIII від 1939 року «Про вибори депутатів Державних зборів на возз'єднаних зі Святою Угорською Короною територіях Верхньої Угорщини та на повернутих до Святої Угорської Корони територіях Підкарпаття» (прийнято 28 грудня).

1939 рік

За даними Підкарпатської землеробської палати, на Підкарпатті зафіксовано 263.847 працюючих

és felsőházi tagot a kárpátaljai kormányzói biztos mellé főtanácsadónak nevezte ki.

1939. december 4.

Elfoglalta hivatalát Illiczky Sándor kárpátaljai főtanácsadó.

1939. december 12.

A felsőház ülése elé terjesztették a felvidéki és kárpátaljai képviselő-választási szabályzatot, melynek alapján Kárpátalján 11 mandátumot töltenek be (ennyi járása van a területnek), Ung vármegyében egyet, Bereg és Ugocsa közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyékben hármat. A jóváhagyás december 18-án történt meg.

1939. december 31.

Kihirdették az 1939. évi XVIII. tc.-t „a Magyar Szent Koronához visszacsatolt felvidéki területeken és a Magyar Szent Koronához visszatért kárpátaljai területen országgyűlési képviselők választásáról” (kelt december 28-án).

1939

A Kárpátaljai Mezőgazdasági Kamara kimutatása szerint Kárpátalján a keresők száma 263.847 (ebből 196.330

(196.330 чоловіків, 67.517 жінок), кількість утриманців 403.714, з доходів від підсобного сільського господарства жили 521.708 (212.793 працюючих та 308.915 утриманців), серед них батраків 28.054 (та 20.451 утриманців), з доходів від лісогосподарювання жили 19.467 (та 39.883 утриманців).

15 березня 1940 року

У своєму виступі прем'єр-міністр Пал Телекі висловився на підтримку освітніх і мовних прав нацменшин в Угорщині. Голова уряду закликав чиновників, правоохоронців, педагогів та священників до толерантності: «необхідно вивчати мови інших національностей, знати їх, і ними звертатися до народу»

16 березня 1940 року

Регентський комісаріат видав розпорядження «Про перевірку бібліотек, які знаходяться у підпорядкуванні шкіл та сіл на території Підкарпаття». Комісія повинна перевірити зміст книжок на предмет наявності у них антидержавних закликів, та чи не написані вони на такій мові (українська, російська), яка не відповідає русинській мові, і таким чином чи не підпадають вони «під претензії». «Книжки, які підпадають під категорію непридатних», «до особливого розпорядження необхідно вилучити».

férfi, 67.517 nő), az eltartottak száma 403.714, östermelésből él 521.708 (212.793 kereső és 308.915 eltartott), közte napszámos 28.054 (és 20.451 eltartott), erdőmunkából él 19.497 (és 39.883 eltartott).

1940. március 15.

Teleki Pál miniszterelnök e napi beszédében szót emelt a magyarországi nemzeti kisebbségek iskolai és nyelvi jogai mellett, a tisztviselőket, rendfenntartókat, pedagógusokat, papokat nemzetiségi türelmességre intette, „az idegen nemzetiségi nyelvet meg kell tanulni, azt ismerni kell, azon érintkezni kell a néppel”.

1940. március 16.

A kormányzói biztosság rendeletet adott ki „a Kárpátalja területén levő községek és iskolák által kezelt könyvtárak ellenőrzése tárgyában.” A könyveket „bizottság bírálja felül abból a szempontból, hogy azok nem államellenesek-e vagy nincsenek-e olyan irányzatú nyelven (ukrán, magyarországi) írva, amelyek nem felelnek meg a ruthén nyelvnek és így nem esnek-e kifogás alá.” Az „alkalmatlannak ítélt könyveket” „további rendelkezésig zár alá kell venni.”

23 квітня 1940 року

Прем'єр-міністр Пал Телекі зустрівся в Ужгороді з представниками підкарпатської політичної еліти.

1940. április 23.

Teleki Pál miniszterelnök Ungváron találkozott a kárpátaljai politikai elit képviselőivel.

Квітень 1940 року

Повінь на Підкарпатті. Регент Міклош Горті особисто відвідав території, що постраждали внаслідок повені.

1940. április

Árvíz volt Kárpátalján. Horthy Miklós kormányzó személyesen tartott szemlét az árvíz sújtotta területek fölött.

25 травня 1940 року

У столиці урочисто відкрито перший регулярний авіарейс за маршрутом Ужгород–Кошице–Будапешт.

1940. május 25.

Ünnepség keretében indították el a fővárosból az Ungvár–Kassa–Budapest útvonal első menetrend szerinti repülőgépét.

26 травня 1940 року

В Ужгород прибув прем'єр-міністр Пал Телекі, щоб обговорити економічне та політичне становище на Підкарпатті. Високопосадовець також представив проект автономії.

1940. május 26.

Ungvárra érkezett Teleki Pál miniszterelnök, hogy kárpátaljai gazdasági és politikai kérdésekről tárgyaljon. Többek között ismertette az autonómia-tervezetet.

19 червня 1940 року

Прем'єр-міністр Пал Телекі в парламентському виступі розповів про те, що вибори, які повинні були відбутися в Верхній Угорщині та Підкарпатті до 30 червня, через воєнні дії переносяться на невизначений термін. Мандати чинних депутатів будуть продовжені.

1940. június 19.

Teleki Pál miniszterelnök parlamenti felszólalásában kitért arra, hogy a Felvidéken és Kárpátalján június 30-ig meg kellett volna tartani a választásokat, de a háborús viszonyok miatt ezt bizonytalan időre elhalasztják. A behívott képviselők mandátumát meghosszabbítják.

2 липня 1940 року

Прем'єр-міністр Пал Телекі, виступаючи в угорському парламенті, підкреслив: необхідно забезпечити гідну національну політику. Неприпустимо, щоб органи влади «впливали на будь-кого у питанні визначення власної національної приналежності», а також на вибір школи для дітей. Посадові особи в районах компактного проживання національних меншин повинні складати іспит на знання мови.

23 липня 1940 року

Прем'єр-міністр Пал Телекі представив парламенту законопроект про Підкарпатське Воеводство та його самоврядування.

5 серпня 1940 року

На вимогу військового командування прем'єр-міністр Пал Телекі відкликав законопроект про Підкарпатське Воеводство та його самоврядування.

30 серпня 1940 року

Німеччина та Італія Другим Віденським арбітражем приєднують до Угорщини території Румунії – Північну Трансільванію та Секейщину.

1940. július 2.

Teleki Pál miniszterelnök a magyar országgyűlésben hangsúlyozta: méltányos nemzetiségi politikára van szükség, megengedhetetlen, hogy a hatóságok „bárkit is befolyásolni merészellenek abban, hogy melyik nemzetiséghez tartozónak vallja magát”, hogy befolyásolják a gyermekeket az iskolaválasztásban. A nemzetiségi vidékeken a tisztviselőknek nyelvvizsgát kell majd tenni.

1940. július 23.

Teleki Pál miniszterelnök a parlament elé terjesztette a Kárpátaljai Vajdaságról és annak önkormányzatáról szóló törvényjavaslatot.

1940. augusztus 5.

Katonai vezető körök követelésére Teleki Pál miniszterelnök visszavonta a Kárpátaljai Vajdaságról és annak önkormányzatáról szóló törvényjavaslatot.

1940. augusztus 30.

Németország és Olaszország az ún. második bécsi döntéssel Romániától Magyarországhoz csatolja vissza Észak-Erdélyt és a Székelyföldet.

Кінець серпня 1940 року

Повінь на Ужі та Латориці завдала великих збитків. На околицях Мукачева навіть завалилися будинки.

2 вересня 1940 року

Регент Міклош Горті звільнив Жігмонда Перені за його власним проханням з посади регентського комісара Підкарпаття.

12 вересня 1940 року

Регент Міклош Горті призначив Міклоша Козму регентським комісаром Підкарпаття.

15 вересня 1940 року

В Ужгород прибув новий регентський комісар Міклош Козма.

25 вересня 1940 року

Прем'єр-міністр П. Телекі підписав розпорядження № 6.840 від 1940 р. «Участь державних службовців у діяльності політичних партій». Посадовцям дозволялося членство в політичних партіях, однак міністри, регентські комісари, держсекретарі, губернатори, старости, депутати не мали права займати керівні партійні посади і використовувати на службі партійну символіку.

1940. augusztus vége

Az áradó Ung és Latorca nagy károkat okozott. Munkács külterületein házak is összedőltek.

1940. szeptember 2.

Horthy Miklós kormányzó saját kérelmére felmentette hivatalából Perényi Zsigmondot, Kárpátalja kormányzói biztosát.

1940. szeptember 12.

A kormányzó Kárpátalja kormányzói biztosává nevezte ki Kozma Miklóst.

1940. szeptember 15.

Ungvárra érkezett Kozma Miklós, az új kormányzói biztos.

1940. szeptember 25.

Teleki Pál miniszterelnök aláírta az 1940. évi 6.840. sz. M. E. rendeletet a közszolgálati alkalmazottak politikai pártok működésében való részvételéről, amely engedélyezi közalkalmazottak belépését politikai pártokba, ugyanakkor miniszter, kormányzói biztos, államtitkár, főispán, képviselő nem tölthet be pártfunkciót és hivatali munkája során nem használhatja a pártjelképeket.

- Вересень 1940 року*   *1940. szeptember*
Акціонерне товариство «Латориця» реорганізовано під новою назвою АТ «Латорца». Генеральний директор – Дюла Шімонкаї.
Újjászervezték a Latorica Rt.-t Latorca Rt. néven. Vezérigazgató: Simonkay Gyula.
- 26 листопада 1940 року*   *1940. november 26.*
Набрала чинності постанова Міністерства внутрішніх справ № 23.301 від 1940 р. про внесення змін до адміністративного поділу Підкарпатської території.
Életbe lépett az 1940. évi 23.301. sz. B. M. (belügyminisztériumi) rendelet a kárpátaljai terület közigazgatási beosztásának módosításáról.
- 27 листопада 1940 року*   *1940. november 27.*
Підкарпатський депутат Аладар Возарі в угорському парламенті заявив, що «національне питання в першу чергу є соціальною проблемою».
A magyar parlamentben felszólaló R. Vozáry Aladár kárpátaljai képviselő kijelentette, hogy „a nemzetiségi kérdés elsősorban szociális probléma”.
- 1940 рік*   *1940*
Національний інститут охорони здоров'я повідомив, що рівень народжуваності в країні найвищим є на Підкарпатті і складає 29,1 народжених на тисячу населення. Найвища тут і смертність серед новонароджених – 18,2%.
Az Országos Közegészségügyi Intézet tájékoztatása szerint az országban a születési arány Kárpátalján volt a legmagasabb: minden ezer lakosra 29,1 születés jutott. A csecsemőhalálosság szintén itt a legmagasabb: 18,2%.
- 26 січня 1941 року*   *1941. január 26.*
В Ужгороді створено Підкарпатське наукове товариство. Голова – Антал Годинка.
Ungváron megalakult a Kárpátaljai Tudományos Társaság. Elnök: Hodinka Antal.
- 31 січня 1941 року*   *1941. január 31.*
Перепис населення країни. Населення історичного Підкарпаття
Országos népszámlálás. A történeti Kárpátalja lakossága 854.772 fő, ebből

складає 854.772 чоловіки, з них українці-русини 502.329 (58,9%), угорці 233.840 (27,3%), німці 13.251 (1,5%), словаки 6.853 (0,8%), румуни 15.602 (1,8%), євреїв 78.727 (9,2%), циган 1.204 (0,1%), інши 1.643 (0,%) чоловік.

Січень 1941 року

За даними поліції Ужгорода, в місті налічується 135 приватних автомобілів, 54 автомобілі-таксі, 1 автобус, 54 мотоцикли, 40 вантажних автомобілів, 2085 велосипедів, 44 карети.

15 березня 1941 року

Щоденна газета Мукачева «Kárpáti Híradó» («Карпатський вісник») перенесла до Ужгорода свою редакцію, видавництво та друкарню. На новому місці вона стала органом прес-центру регентського комісаріату.

21 березня 1941 року

З радянської столиці вирушив перший потяг за регулярним маршрутом Москва – Будапешт (тривалість поїздки 50 годин). Цей потяг віз прапори 1848/1849 років, які СРСР повернув Угорщині. Урочистий прийом відбувся на прикордонній станції Лавочне 23 березня.

ukrán/ruszin 502.329 (58,9%), magyar 233.840 (27,3%), német 13.251 (1,5%), szlovák 6.853 (0,8%), román 15.602 (1,8%), zsidó 78.727 (9,2%), cigány 1.204 (0,1%), egyéb 1.643 (0,4%).

1941. január

Az ungvári rendőrkapitányság jelentése szerint a városban 135 magánautó, 54 bérautó, 1 autóbusz, 54 motorkerékpár, 40 teherautó, 2085 kerékpár, 44 egyfogatú bérkocsi van nyilvántartva.

1941. március 15.

Munkács napilapja, a Kárpáti Híradó szerkesztőségét és kiadóhivatalát, valamint megjelenését áttette Ungvárra, ahol a kormányzói biztosság sajtószolgálati orgánuma lett.

1941. március 21.

A szovjet fővárosból elindult a Moszkva–Budapest menetrend szerinti járat első szerelvénye (menetidő 50 óra). Ez a vonat hozta a visszaszármaztatott 1848/1849-es zászlókat. Az ünnepélyes fogadás a lavocsnei határállomáson volt március 23-án.

30 березня 1941 року

В Ужгород навідався син регента Іштван Горті (директор Угорських залізниць) із дружиною Ілоною. Він взяв участь у церемонії вручення прапора 5-ому моторизованому полку, що розмістився в місті.

6 квітня 1941 року

З цього дня розпочав курсувати швидкий поїзд за маршрутом Кіральгаза (Королево) – Будапешт. Тривалість поїздки в один бік 7 годин.

27 квітня 1941 року

Декрет регента Міклоша Горті про призначення єпископського намісника і адміністратора для угорських і підкарпатських православних громад (осідок – у Будапешті). Ним став протопресвітер, доктор теології Михайло Попов, російський білоемігрант, викладач Дебреценського університету. Він вступив на посаду в урочистій атмосфері 1 червня 1941 р. в єпископському храмі Мукачева у присутності регентського комісара Міклоша Козми і міністерського радника Шандора Єсенські.

17 травня – 8 червня 1941 року

Дні мистецтва в Ужгороді. 6-ий етап національних Днів мистецтва після Секешфегервару, Дьєра, Кошице, Ніредьгази та Пийча.

1941. március 30.

Feleségével, Ilonával Ungvárra látogatott Horthy István, Magyarország kormányzójának fia, a Magyar Államvasutak elnöke. A városban állomásozó V. gépkocsizó zászlóalj zászlóátadási ünnepségén vett részt.

1941. április 6.

Ettől a naptól sebesvonat közlekedik a Királyháza–Budapest útvonalon. A menetidő egy irányba 7 óra.

1941. április 27.

Horthy Miklós kormányzó „a görög keleti magyar és görög keleti rutén (magyar-orosz) egyházrészek” adminisztrátorává nevezte ki Popoff Mihály atyát, a Debreceni Egyetem fehér emigráns származású tanárát. 1941. június 1-jén ünnepélyes keretek között szentelték fel Munkácson Kozma Miklós kormányzói biztos és Jeszenszki Sándor miniszteri tanácsos jelenlétében.

1941. május 17. – június 8.

Ungvári Művészeti Hetek. Székesfehérvár, Győr, Kassa, Nyíregyháza, Pécs után az országos művészeti hetek 6. állomása.

22 червня 1941 року

Нацистська Німеччина без оголошення війни напала на Радянський Союз.

1941. június 22.

Németország hadüzenet nélkül megtámadta a Szovjetuniót.

23 червня 1941 року

Нарком закордонних справ СРСР В'ячеслав Молотов провів зустріч із послом Угорщини в Москві Йожефом Кріштофі і повідомив йому, що уряд СРСР не має до Угорщини вимог чи наміру на неї нападати.

1941. június 23.

Vjacseszlav Molotov szovjet külügyminiszter többek között azt közölte Kristóffi József moszkvai magyar követtel, hogy kormányának nincs követelése vagy támadó szándéka Magyarországgal szemben.

24 червня 1941 року

Угорщина розірвала дипломатичні відносини з Радянським Союзом.

1941. június 24.

Magyarország megszakította a diplomáciai kapcsolatot a Szovjetunióval.

26 червня 1941 року

Бомбардування Кошице і залізничного потягу в районі Рахова. Угорщина оголосила війну Радянському Союзу.

1941. június 26.

Bombatámadás éri Kassát és egy vonat-szerelvényt Rahó térségében. Magyarország hadat üzent a Szovjetuniónak.

1 липня 1941 року

З цього дня на Підкарпатті заборонено проведення будь-яких зборів, масових свят, за винятком церковних служб, владно-публічних зборів та мирних зібрань. Заборонені також міжміські телефонні розмови.

1941. július 1.

E naptól vallásfelekezeti, közhatósági és társulati gyűlések kivételével semmiféle gyűlés, majális, ünnepség nem tartható Kárpátalján. Az interurbán telefonbeszélgetés is tilos.

12 липня 1941 року

Видане розпорядження № 192/2/1941 VII.в. Міністерства внутрішніх справ, в якому йдеться, що «з огляду на поточні зовнішньополітичні обставини відкривається

1941. július 12.

Az e napon kibocsátott 192/2/1941 r. s. VII. b. sz. belügyminisztériumi rendelet kimondta, hogy „a jelenlegi külpolitikai körülményekre tekintettel megnyílt a lehetősége annak,

можливість того, щоб небажані іноземці, що проживають на території країни [...] і проти яких не були до цього часу виконані чинні постанови про депортацію, або про відмову у наданні дозволу на проживання [...], – у найближчий час повинні бути з території країни виселені». Це була перша депортація євреїв з Угорщини.

1 серпня 1941 року

Православні священики Підкарпаття почали отримувати заробітну плату від Угорської держави.

8 серпня 1941 року

Опубліковано так званий третій «єврейський закон» (№ XV від 1941 року), який забороняє шлюб між євреями та неєвреями.

27–28 серпня 1941 року

Масове вбивство євреїв у Кам'янці-Подільському.

31 серпня 1941 року

На Підкарпатті до цього часу з 3.830 «єврейських торгово-промислових об'єктів» 2.475 забрали християнські торговці та ремісники, з них 1.796 «аборигени Підкарпаття» інші ж 679 «переселилися на Підкарпаття з інших регіонів країни».

hogy az ország területén tartózkodó alkalmatlan idegenek, [...] akik ellen a jogerős kiutasító, illetve lakhatási engedélyt megtagadó véghatározat [...] mindezidáig végrehajtva nem lett, a közeljövőben az ország területtől eltávolíttassanak.” Ez volt az első magyarországi zsidó deportálás.

1941. augusztus 1.

Ettől a naptól kezdve a kárpátaljai pravoszláv papok a magyar államtól kaptak fizetést.

1941. augusztus 8.

Kihirdették az ún. III. zsidótörvényt (1941. évi XV. tc.), amely megtiltja a zsidók és nem zsidók közötti házasságot.

1941. augusztus 27–28.

A zsidók elpusztítása Kamenec-Pogylszkban.

1941. augusztus 31.

Kárpátalján eddig a 3.830 „zsidó iparűző helyből” 2.475-öt vettek át keresztény kereskedők és iparosok, közülük 1.796 „kárpátaljai őslakos” és 679 „az ország egyéb területéről telepedett le Kárpátalján”.

1 вересня 1941 року

З цього дня в школах необхідно використовувати граматику Івана Гарайди (Розпорядження Міністерства релігії та освіти № 27.300 від 1941 р.).

1941. szeptember 1.

E naptól az iskolákban az Iván Harajda-nyelvtant kell használni (a vallás- és közoktatásügyi minisztérium 1941. évi 27.300. sz. rendelete).

23 вересня 1941 року

Регентський комісар Підкарпаття власним рішенням ввів тимчасовий порядок використання прапорів на підвладній території. «Поряд з угорським національним прапором для русинської народності дозволено використання тільки синьо-червоного прапору. Ці кольори є кольорами давнього прапору Ракоці [...]».

1941. szeptember 23.

A kárpátaljai terület kormányzói biztosa ideiglenes jelleggel rendeletben szabályozta a területen a zászlóhasználatot. „A magyar nemzeti zászló mellett a ruszin népiség megjelölésére más zászlót mint a kék–pirosat ne használjanak. Ezek a színek az ősrégi Rákóczi-zászló színei [...]”.

7 грудня 1941 року

Помер регентський комісар Міклош Козма.

1941. december 7.

Meghalt Kozma Miklós kormányzói biztos.

1941 рік

Згідно зі статистичними даними Підкарпатської землеробської палати, територія Підкарпаття складає 11.583 км², населення – 621.916 осіб, кількість житлових будинків – 119.904, населених пунктів: 433 малі села, 11 великих сіл, 1 вільне королівське місто (Хуст),

1941

A Kárpátaljai Mezőgazdasági Kamara kimutatása szerint Kárpátalja területe 11.583 km², lakossága 621.916 fő, a lakóházak száma 119.904, a települések: 433 kisközség, 11 nagyközség, 1 koronaváros (Huszt), 103 körjegyzőség, a népsűrűség 55,1, családonként 4,1 gyermek születik, 2,93 marad

103 окружні нотаріати, густота населення становить 55,1 чоловіки на км², на сім'ю припадає 4,1 народжених, з них 2,93 залишається живими, приріст населення між 1930–1941 роками становив 17,6%.

5 січня 1942 року

Призначений новий регентський комісар Вілмош Пал Томчані.

17 січня 1942 року

До Ужгорода прибув новий регентський комісар Вілмош Пал Томчані.

20 січня 1942 року

У Ванзеї, біля Берліна, відбулася конференція, на якій домовилися про «остаточне вирішення» (Endlösung), що означало повне знищення європейських євреїв.

30 січня 1942 року

Газета «Kárpáti Magyar Hírlap» («Карпатський угорський вісник») писала: «Дуже холодно. [...] Вже дев'яносто років не було такого морозу, як цієї зими». «Все Підкарпаття покрите товстим шаром снігу. Всюди лютують хуртовини». Через це навіть були запроваджені тижневі канікули в школах.

12 лютого 1942 року

Угорщина і Німеччина підписали угоду про вербування новобранців

életben, a népszaporodás 1930–1941 között 17,6%.

1942. január 5.

Az új kormányzói biztos Tomcsányi Vilmos Pál.

1942. január 17.

Ungvárra érkezett Tomcsányi Vilmos Pál, az új kormányzói biztos.

1942. január 20.

A Berlin melletti Wannsee-ben rendezett konferencián megállapodás született a „végső megoldásról” (Endlösung), mely az európai zsidóság teljes megsemmisítését jelentette.

1942. január 30.

A Kárpáti Magyar Hírlap írta: „kemény a hideg [...] kilencven éve nem volt olyan hideg, mint ezen a télen.” „Egész Kárpátalját hatalmas hóréteg borítja. Szerte mindenfelé hatalmas hóviharak dühöngenek.” Emiatt egyhetes iskolaszünetet is elrendeltek.

1942. február 12.

Magyarország és Németország megállapodást írt alá a magyarországi

у військовій частині вермахту серед німецького населення на території Угорщини.

Лютий 1942 року

На три вакантні місця у палаті представників від Підкарпаття були кооптовані наступні особи: Адальберт Рішко, Стефан Будої, Петро Гапка (Кекенеші).

11 квітня 1942 року

Почалася відправка Другої угорської армії на східний фронт.

Квітень 1942 року

Згідно з доповіддю Міністерства промисловості, Підкарпаття електрифіковано всього на 5,9%.

3 червня 1942 року

Новим головою Підкарпатського наукового товариства обрано Олександра Ільницького.

6 вересня 1942 року

Опубліковано т. зв. четвертий «єврейський закон» (№ XV від 1942 р.), згідно з яким євреї не мають права купувати сільськогосподарську нерухомість, а вже наявну у своїй власності зобов'язані продати.

12 вересня 1942 року

Розпочалася депортація циганів.

németek körében végrehajtandó toborzásáról a Wehrmacht soraiba.

1942. február

Három megüresedett helyre a következőket hívták be Kárpátaljáról a képviselőházba: Riskó Béla, Buday István, Háпка (Kökényesy) Péter.

1942. április 11.

Megkezdődött a 2. magyar hadsereg kiszállítása a keleti frontra.

1942. április

Az iparügyi minisztérium jelentése szerint Kárpátaljának mindössze 5,9%-a van villamosítva.

1942. június 3.

A Kárpátaljai Tudományos Társaság új elnökévé Ilniczky Sándort választották.

1942. szeptember 6.

Kihirdetik az ún. IV. zsidótörvényt (1942. évi XV. tc.), amely szerint a zsidók nem szerezhetnek mezőgazdasági ingatlanokat és a birtokukban levőket kötelesek eladni.

1942. szeptember 12.

Megkezdődik a cigányok deportálása.

19 листопада 1942 року

Початок наступу радянських військ під Сталінградом, що завершився перемогою 2 лютого 1943 року і став переломом у Другій світовій війні. Цього дня Президія Верховної Ради СРСР прийняла Постанову про амністію біженців «карпаторусинів, українців і словаків, які до розчленування Чехословаччини мали чехословацьке громадянство». Їх випустили з таборів і направили до Бузулука, щоб вони «вступили добровольцями в чехословацьку армію». Нездатних проходити військову службу жінок та дівчат направили працювати в Казахстан. (У Радянському Союзі було близько 8 тис. біженців із Закарпаття.)

28 листопада 1942 року

Опубліковано закон № XXI від 1942 року «Про зміни і доповнення до закону № XXII від 1926 року про Верхню палату Державних зборів, а також про необхідні тимчасові розпорядження щодо організаційної структури Верхньої палати пов'язані з повернутими територіями» (від 25 листопада).

1 січня 1943 року

«З повернутої Підкарпатської території» до Верхньої палати пар-

1942. november 19.

Kezdetét vette Sztálingrádnál a szovjet hadsereg ellentámadása, ami 1943. február 2-ával győzelemmel ért véget, és ezzel bekövetkezett a döntő fordulat a világháború menetében. E napon kelt rendeletével a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége amnesztiát adott azoknak a Magyarországról menekült „kárpatoroszkoknak, ukránoknak és szlovákoknak, akik Csehszlovákia feldarabolásáig csehszlovák állampolgársággal rendelkeztek.” Az érintetteket kiengedték a munkatáborokból és Buzulukba irányították, hogy „önként belépjenek a csehszlovák hadseregbe”. A katonai szolgálatra alkalmatlan személyeket, lányokat és asszonyokat Kazahsztánba irányították munkára. (A Szovjetunióban mintegy 8 ezer kárpátaljai menekült volt.)

1942. november 28.

Kihirdették az 1942. évi XXI. tc.-t „az országgyűlés felsőházáról szóló 1926: XXII. tc. módosításáról és kiegészítéséről, valamint a visszacsatolt területekkel kapcsolatban a felsőház szervezetére vonatkozóan szükséges átmeneti rendelkezésekről” (kelt november 25-én).

1943. január 1.

„A visszacsatolt kárpátaljai területről” felsőházi tagként hívták be a parla-

ламенту були кооптовані Петро Дем'янович, Андрій Крічфалуші-Грабар та Стефан Ганьо.

Січень–лютий 1943 року

Друга Угорська армія зазнала нищівної поразки на Дону.

10 березня 1943 року

Від цього дня за постановою міністра внутрішніх справ «заборонено проводити будь-які розваги».

Червень 1943 року

З доповіді Землеробської палати про Підкарпаття: перевірили 8.447 дозволів на торгово-ремісницьку діяльність, з яких 1.792 були на руках християн, а 6.655 – на руках євреїв. Ліквідували 3.830 єврейських торгово-ремісницьких дозволів, замість них 3.500 християнських торговців і ремісників одержало нові дозволи, з них 1796 – з Підкарпаття і 679 «вихідці з інших дотріанонських територій Угорщини, що оселились на Підкарпатті».

5 липня – 23 серпня 1943 року

Курська битва. Вирішальний поворот у ході Другої світової війни.

18 серпня 1943 року

У районі Хуста приземлився радянський повітряний десант, яким керував угорець Ференц Потокі (з кінця 1943 року діяли в Будапешті).

mentbe Demjanovich Pétert, Kricsfalussy-Hrabár Endrét és Ganyó Istvánt.

1943. január–február

A 2. magyar hadsereg megsemmisítő vereséget szenved a Donnál.

1943. március 10.

Ettől a naptól belügyminiszteri rendeletre „semmilyen mulatságot nem lehet tartani.”

1943. június

A Mezőgazdasági Kamara jelentése Kárpátaljáról: felülvizsgáltak 8.447 iparjogosítványt, ebből 1.792 keresztények, 6.655 zsidók kezén volt. Megszüntettek 3.830 zsidó ipart, helyettük 3.500 keresztény kereskedő és iparos kapott jogosítványt, közülük 1.796 kárpátaljai, 679 „Csonkaország egyéb területéről telepedett Kárpátaljára”.

1943. július 5. – augusztus 23.

Kurszki csata. Döntő fordulat a világháború menetében.

1943. augusztus 18.

Huszt környékén földet ért az a szovjet ejtőernyős deszant, amelyet a magyar Pataki Ferenc vezetett (1943 végétől Budapesten működtek.)

5 листопада 1943 року

У Хусті урочисто відкрито пам'ятник загиблим у Першій світовій війні. На урочистостях з промовою виступив прем'єр-міністр Міклош Каллої.

28 листопада – 1 грудня 1943 року

Тегеранська конференція. Вінстон Черчіль, Франклін Делано Рузвельт і Йосиф Сталін домовились про спільний виступ проти німецької армії (відкриття другого фронту) і про основні аспекти повоєнного устрою після переможного завершення війни.

12 грудня 1943 року

Радянський Союз і Чехословацький уряд в екзилі (Едвард Бенеш) в Москві уклали договір про дружбу, взаємодопомогу і взаємодію після війни. У договорі містилося положення про те, що Перший Віденський арбітраж недійсний.

14 грудня 1943 року

Едвард Бенеш у Москві передав радянському уряду меморандум під назвою «Виселення частини населення Чехословаччини». Чехословаччина в майбутньому буде національною державою, відповідно до закону «національні меншини не будуть вважатися нацією або політично спільнотою».

1943. november 5.

Huszton felavatták az első világháborúban elesettek emlékművét. Beszédet mondott többek között Kállay Miklós miniszterelnök.

1943. november 28. – december 1.

Teheráni konferencia. Winston Churchill, Franklin D. Roosevelt és Joszif Sztálin megegyeztek a német haderő elleni közös fellépésről (második front) és a háború győzelmes befejezése utáni béke alapvonalairól.

1943. december 12.

A Szovjetunió és a csehszlovák emigráns kormány (Edvard Beneš) barátsági, segélynyújtási és a háború utánra szóló együttműködési szerződést kötött Moszkvában. (A szerződés kimondta, hogy az első bécsi döntés érvénytelen.)

1943. december 14.

Edvard Beneš Moszkvában emlékiratot nyújtott át a szovjet kormánynak Csehszlovákia lakossága egy részének kitelepítése címmel. Csehszlovákia „nemzetállam lesz”, a nemzeti kisebbségek törvényesen „nem számítanak majd nemzetiségeknek vagy politikai kollektíváknak”.

14–18 грудня 1943 року

На чехословацько-радянських міжурядових переговорах у Москві Едвард Бенеш сформулював свої побажання в меморандумі, зокрема, вимагаючи для Чехословацьких збройних сил права «зайняти всі домюнхенські території Республіки» (тобто і Підкарпаття (Закарпаття)).

6 січня 1944 року

У спогадах англійського прем'єра Вінстона Черчіля зазначено, що в цей день Едвард Бенеш показав йому карту, де Підкарпаття вже було зображено як частину Радянського Союзу

18 березня 1944 року

Німецькі війська, що були розташовані вздовж західного кордону, почали вторгнення в Угорщину.

19 березня 1944 року

Німецькі війська без опору зайняли територію Угорщини.

22 березня 1944 року

У другій половині дня в Ужгород вступили німецькі війська.

1 квітня 1944 року

Підкарпаття оголошено територією воєнних дій (Постанова прем'єр-міністра № 1.440 від 1940 року).

1943. december 14–18.

Moszkvai csehszlovák–szovjet kormányközi tárgyalások alkalmával Edvard Beneš emlékiratban fogalmazta meg kívánságait, többek között jogot formált arra, hogy a csehszlovák hadsereg „foglalja el a Köztársaság München előtti területét” (vagyis Kárpátalját is).

1944. január 6.

Winston Churchill angol miniszterelnök emlékiratai szerint Edvard Beneš ezen a napon bemutatott neki egy térképet, amelyen Kárpátalja már a Szovjetunió részeként volt feltüntetve.

1944. március 18.

A nyugati határon felsorakozott német csapatok megindulnak Magyarországra.

1944. március 19.

A német katonaság ellenállás nélkül megszállta Magyarország területét.

1944. március 22.

Délután német katonaság érkezett Ungvárra.

1944. április 1.

Kárpátalja területét hadműveleti területté nyilvánították (1940. évi 1.440. sz. M. E. rendelet).

16 квітня 1944 року

На Підкарпатті розпочинають заганяти євреїв у гетто. У 2001 році уряд Угорської Республіки саме цей день оголосив угорським Днем пам'яті Голокосту.

20 квітня 1944 року

На Підкарпатті «з адміністративних і режимних причин» почалося «виселення [...] єврейського населення за прискореною процедурою».

29 квітня 1944 року

Опубліковано урядову постанову № 10.750 від 1944 року, якою вводиться повна цензура преси.

8 травня 1944 року

У відповідності до угоди між чехословацьким урядом в екзилі (Лондон) й Радянським Союзом Закарпаття належатиме Чехословаччині.

10 травня 1944 року

Керівником військової адміністрації Підкарпаття, що оголошене зоною воєнних дій, призначений урядовий комісар з повноваженнями міністра в особі генерал-лейтенанта у відставці Андраша Вінце, якому підпорядковані всі органи влади.

1944. április 16.

Kárpátalján megkezdődött a zsidók gettókba zárása. 2001-ben a Magyar Köztársaság kormánya ezt a napot nyilvánította a holokauszt magyarországi emléknapjává.

1944. április 20.

Kárpátalján „közigazgatási és rendszeti érdekből megkezdődött a zsidó lakosság kitelepítése [...] gyorsított eljárással”.

1944. április 29.

Közzétették az 1944. évi 10.750. sz. kormányrendeletet, amely bevezeti a teljes sajtócenzúrát.

1944. május 8.

A londoni emigráns kormány és a Szovjetunió között létrejött egyezmény szerint Kárpátalja Csehszlovákiát illeti.

1944. május 10.

Kárpátaljára mint hadműveleti területre az összes hatóság fölé rendelt, miniszteri hatáskörrel bíró kormánybiztost neveztek ki Vincze András ny. altábornagy személyében.

11 травня 1944 року

Клемент Готвальд запевнив по Московському радіо народи Чехії, Моравії, Словаччини, Карпатської України, що «Радянський Союз і Червона армія не бажає втручатися у внутрішні справи Чехословаччини і не нав'язуватиме їм радянський суспільний устрій», незважаючи на те, що «пани Будапешта та Берліна, їх празькі, братиславські, ужгородські прислужники» саме цим залякують чехів, словаків, карпато-українців. Нову Чехословацьку Республіку буде «очищено» від німецького й угорського «сміття».

Середина травня 1944 року

У Закарпатті висадилися радянські диверсанти.

6 червня 1944 року

Висадка військ антигітлерівської коаліції в Нормандії. Відкриття Другого фронту.

Кінець червня 1944 року

Едвард Бенеш у Лондоні зустрівся з послом Радянського Союзу В. Лебедєвим і заявив йому, що не буде мати заперечень, якщо Карпатську Україну приєднають до Радянського Союзу, але бажав би, щоб це відбулось після того, як Чехословаччина визволиться і він разом з членами уряду зможе туди повернутися.

1944. május 11.

Klement Gottwald a moszkvai rádió hullámhosszán arról biztosította Csehszlovákia, Morvaország, Szlovákia és Kárpátukrajna népeit, hogy „a Szovjetunió és a Vörös Hadsereg nem kíván beavatkozni Csehszlovákia belügyeibe és nem kényszeríti rájuk társadalmi rendjét”, annak ellenére, hogy „Berlin és Budapest urai, valamint a prágai, pozsonyi és ungvári szolgálók” éppen ettől féltik a cseheket, szlovákokat és kárpátukránokat. Az új Csehszlovák Köztársaságot „megtisztítják” a német és a magyar „szeméttől”.

1944. május közepe

Szovjet ejtőernyősöket (diverzánsokat) dobtak le Kárpátalja területén.

1944. június 6.

A normandiai partraszállás (megnyílt a második front).

1944. június vége

Edvard Beneš Londonban találkozott V. Lebegyev szovjet követtel és kifejtette: nem lesz ellenvetése, ha Kárpátukrajnát a Szovjetunióhoz csatolják, de szeretné, ha ez csak azután történe meg, miután Csehszlovákia felszabadult, és ő kormánya tagjaival együtt visszatért oda.

9 липня 1944 року

Український штаб партизанського руху відправив на Підкарпаття для організації партизанської боротьби частину десантної групи під командуванням підполковника Олександра Тканка.

14 липня 1944 року

Зденек Фірлінгер, посол Чехословаччини в Москві повідомив начальника 4-ого європейського відділу Наркомату закордонних справ Валерія Зоріна про те, що новим урядовим комісаром визволеного Закарпаття стане міністр економіки та відбудови Франтішек Немец.

Липень 1944 року

Регентський комісар зони воєнних дії видав розпорядження про мобілізацію чоловіків 1896–1926 років народження до війська.

Кінець липня 1944 року

Радянські війська досягли оборонної лінії Гуняді, що знаходилася за 15–20 кілометрів від вододільного хребта Північно-Східних Карпат.

30 липня 1944 року

З огляду на близькість фронту рішенням міністра внутрішніх справ Угорщини на Підкарпатті було заборонено партійно-політичну діяльність.

1944. július 9.

A partizanmozgalom ukrán törzskara ejtőernyős csoportot irányított Kárpátaljára Olekszandr Tkanko alezredes parancsnoksága alatt.

1944. július 14.

Zdeněk Fierlinger moszkvai csehszlovák követ közölte Valerij Zorinnal, a szovjet külügy 4. európai osztályának vezetőjével, hogy a felszabaduló Kárpátalja kormánybiztosául František Nemeц gazdasági és újjáépítési minisztert nevezték ki.

1944. július

A hadművelleti terület kormánybiztosa rendeletet adott ki az 1896–1926-os születésű férfiak katonai behívásáról.

1944. július vége

A szovjet csapatok elérték az Északkeleti-Kárpátok gerince előtt 15–20 kilométerre húzódó Hunyadi állást.

1944. július 30.

A front közelségére való tekintettel a belügyminiszter rendeletére Kárpátalján betiltották a politikai pártok tevékenységét.

5 серпня 1944 року

Ставка Верховного Головнокомандуючого СРСР утворила 4-ий Український фронт для ведення бойових дій у Карпатах проти німецьких та угорських військ.

8 серпня – 26 жовтня 1944 року

У Закарпатті воював партизанський загін Дюли Усти, сформований Українським штабом партизанського руху спільно з представниками ЦК Комуністичної партії Угорщини з числа угорських солдат, які добровільно перейшли на бік радянських військ.

21 серпня 1944 року

Звернення Едварда Бенеша по Лондонському радіо до вояків, що вирушали в Карпатський регіон: «Після війни матимемо нову Республіку – кращу, набагато демократичнішу, набагато народнішу. Вона стане насамперед національною державою чехів, словаків і карпато-українців. Наша Республіка матиме ті ж кордони, що були до Мюнхена».

Серпень 1944 року

Командування об'єднаних радянських партизанських загонів, що діяли на Закарпатті, закликали населення до боротьби проти

1944. augusztus 5.

A szovjet vezérkari főnökség létrehozta a 4. Ukrán frontot a Kárpátok vonalán folytatandó harcokra a német és a magyar hadsereggel.

1944. augusztus 8. – október 26.

Kárpátalján harcolt Uszta Gyula partizánegysége, melyet a partizánmozgalom ukrán törzskara és a Magyarországi Kommunista Párt Központi Bizottsága képviselői közösen hoztak létre. Az egység tagjai olyan magyar katonák, akik önként átálltak a szovjet hadsereghez.

1944. augusztus 21.

Edvard Beneš beszéde a londoni rádióban a Kárpátok térségébe induló katonákhoz: „A háború után új köztársaságunk lesz – jobb, sokkal demokratikusabb, sokkal népibb. Ez mindenekeelőtt a csehek, szlovákok és kárpátukránok nemzeti állama lesz. Köztársaságunknak München előtti határai lesznek.”

1944. augusztus

A Kárpátalján működő egyesített szovjet partizánosztatok parancsnoksága felhívta a lakosságot, hogy harcoljon „a fasiszta hódítók” ellen; a közeledő

«фашистських загарбників»; у Чехословацькому корпусі Радянської Армії, що наближалася до краю, служило багато закарпатських патріотів.

26 серпня 1944 року

У Закарпатті десантувався сформований Українським штабом партизанського руху спільно з представниками ЦК Комуністичної партії Угорщини партизанський загін під командуванням Івана Прищепи.

27 серпня 1944 року

Радянські війська перетнули угорський кордон в Ойтозькій ущелині.

31 серпня 1944 року

Радянські війська вступили в столицю Румунії місто Бухарест.

8 вересня – 28 жовтня 1944 року
Східно-Карпатська стратегічна наступальна операція 1-ого і 4-ого Українських фронтів, внаслідок якої радянські війська здобули Закарпаття і частину Східної Словаччини.

9 вересня – 28 жовтня 1944 року
Карпатсько-Ужгородська наступальна операція 4-ого Українського фронту.

Vörös Hadsereg csehszlovák hadtestében számos kárpátaljai hazafi szolgált.

1944. augusztus 26.

Kárpátalján földet ért a partizánmozgalom ukrán törzskara és a Magyarországi Kommunista Párt Központi Bizottsága képviselői által megalakított partizánegység Iván Priscsepa parancsnokságával.

1944. augusztus 27.

A szovjet csapatok átlélik a magyar határt az Ojtozi-szorosban.

1944. augusztus 31.

A szovjet hadsereg bevonult Bukarestbe, Románia fővárosába.

1944. szeptember 8. – október 28.

Az 1. és a 4. Ukrán Front Kelet-Kárpátok elnevezésű támadó hadművelete eredményeként a szovjet katonaság ellenőrzése alá került Kárpátalja és Kelet-Szlovákia egy része.

1944. szeptember 9. – október 28.

Ekkor zajlott a 4. Ukrán Front Kárpátok-Ungvári támadó hadművelete.

14 вересня 1944 року
4-ий Український фронт розпочав штурм лінії Арпада, спорудженої в Північно-Східних Карпатах.

20 вересня 1944 року
4-ий Український фронт вступив на територію Словаччини.

23 вересня 1944 року
2-ий Український фронт вступив на територію Угорщини в районі Баттоня.

24 вересня 1944 року
В Ужгородському кафедральному соборі єпископ Гайдудорозької греко-католицької єпархії Міклош Дудаш при асистенції римо-католицьких єпископів Іштвана Мадараса з Кошице та Яноша Шеффлера із Сатмара здійснив хіротонію Теодора Ромжі в сан єпископа Мукачівської греко-католицької єпархії.

27 вересня 1944 року
На Закарпатті почав діяти ще один десантний партизанський загін – «За свободу Чехословаччини».

9 жовтня 1944 року
Радянські війська зайняли Воловець на Закарпатті.

1944. szeptember 14.
Megindul a 4. Ukrán Front támadása az északkeleti Kárpátokban kiépített Árpád-vonal ellen.

1944. szeptember 20.
A 4. Ukrán Front Szlovákia területére lépett.

1944. szeptember 23.
A 2. Ukrán Front Battonyánál Magyarország területére lépett.

1944. szeptember 24.
Az ungvári székesegyházban Dudás Miklós püspök Madarász István kassai római katolikus püspök és Scheffler János szatmári püspök segédletével Romzsa Tódort szentelte a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye főpásztorává.

1944. szeptember 27.
Újabb ejtőernyős partizánegységet vetettek be Kárpátalján, melynek neve: „Csehszlovákia szabadságáért”.

1944. október 9.
A szovjet hadsereg elfoglalta a kárpátaljai Volócot [Volovec].

- 11 жовтня 1944 року* Представники регента Міклоша Горті в Москві підписали попередню угоду про перемир'я.
- 15 жовтня 1944 року* Угорська влада розпорядилася провести евакуацію Ужгорода. Цим фактично припинила свою діяльність угорська адміністрація по всьому Закарпатті.
- 16 жовтня 1944 року* Подав у відставку регент Міклош Горті. Прем'єр-міністром («вождем нації») став Ференц Салаші (прихід до влади Партії «схрещених стріл»). Цього ж дня командуєчий Першою армією генерал-полковник Міклош Бейло Далнокі з частиною офіцерського корпусу перейшов на бік Червоної Армії.
- 18 жовтня 1944 року* Підрозділи 4-ого Українського фронту захопили Рахів.
- 19 жовтня 1944 року* Урядовий комісар Андраш Вінце скликав останню нараду в Ужгороді.
- 20 жовтня 1944 року* Підрозділи 2-ого Українського фронту оволоділи великим промисловим центром Угорщини містом Дебрецен.
- 1944. október 11.* Horthy Miklós kormányzó megbízottai Moszkvában előzetes fegyverszüneti megállapodást írtak alá.
- 1944. október 15.* A magyar hatóságok elrendelték Ungvár kiürítését. Ezzel gyakorlatilag megszűnt a magyar közigazgatás egész Kárpátalján.
- 1944. október 16.* Lemondott Horthy Miklós kormányzó. Miniszterelnök („nemzetvezető”) Szálasi Ferenc (nyilas hatalomátvétele). Ugyanezen a napon Dálnoki Miklós Béla vezérezredez, az 1. hadsereg parancsnoka tisztikarának egy részével átállt a Vörös Hadsereghez.
- 1944. október 18.* A szovjet Vörös Hadsereg 4. Ukrán Frontjának egységei elfoglalták Rahót.
- 1944. október 19.* Vincze András kormánybiztos ezen a napon hívta össze Ungváron az utolsó értekezletet.
- 1944. október 20.* A 2. Ukrán Front elfoglalta Magyarország jelentős iparvárosát, Debrecen.

24 жовтня 1944 року

Радянські війська здобули Волове (Міжгір'я), Сваляву, Хуст.

1944. október 24.

A szovjet csapatok elfoglalták Ökörmezőt [Volove, Mizshirja], Szolvát, Husztot.

25 жовтня 1944 року

Радянські та румунські війська досягли кордону, що існував до Другого Віденського арбітражу. Радянська армія вступила в Севлюш (Виноградово) та Іршаву. У Хуст прибув уповноважений чехословацького уряду Франтішек Немец і розпочав створення цивільної адміністрації. Наступного дня він звернувся до населення краю.

1944. október 25.

Szovjet és román csapatok elérték a második bécsi döntés előtti határt. A Vörös Hadsereg bevonult Nagyszőlösre [Vinogradovo] és Ilosvára [Irsava]. Husztra érkezett František Nemeц, a csehszlovák kormány megbízottja, és hozzálátott a polgári közigazgatás megszervezéséhez. Másnap kiáltvány intézett a régió lakosságához.

26 жовтня 1944 року

Радянські війська вступають до Мукачева, Берегова, Великого Березного.

1944. október 26.

A szovjet katonaság bevonult a kiürített Munkácsra, valamint Beregszászba és Nagybereznára.

27 жовтня 1944 року

Радянські війська вступають до Перечина й Ужгорода, «столиці Закарпатської України, яка належала до Чехословацької Республіки». На честь цього в Москві лунали залпи переможного салюту.

1944. október 27.

A szovjet katonaság bevonult Perecsenybe és Ungvárra, „a Csehszlovák Köztársasághoz tartozó Kárpátontúli Ukrajna fővárosába”, amely esemény előtt Moszkvában díszsortúzzal tisztelegtek.

ЗАКАРПАТСЬКА УКРАЇНА –
НАПІВДЕРЖАВНЕ УТВОРЕННЯ
KÁRPÁTONTÚLI UKRAJNA
MINT ÁTMENETI ÁLLAMALAKULAT

28 жовтня 1944 року

Глава чехословацької урядової місії, міністр економіки і відбудови Франтішек Немец зробив у Хусті офіційну заяву. Згідно з конституційним декретом президента Чехословацької Республіки, на визволеній території засновувалася адміністрація на чолі з урядовим делегатом.

3 листопада 1944 року

У Мукачівському театрі виступили радянські артисти. Ведучий заходу подякував їм і висловив сподівання, що мешканці міста зможуть возз'єднатись «з українським народом, що знаходиться за Карпатами». – Вийшов друком перший номер щоденної комуністичної газети «Закарпатська правда», котра була офіційним органом спочатку Комуністичної партії Закарпатської України, а згодом обласної організації Комуністичної партії України. Через декілька днів виходять газети «Закарпатская Украина» і «Молодь Закарпаття».

1944. október 28.

František Němec, az emigráns csehszlovák kormány minisztere és kárpátaljai megbízottja Huszton proklamációt tett közè, melyben arról tájékoztatott, hogy a Csehszlovák Köztársaság elnökének alkotmányos dekrétuma értelmében megalakult a felszabadított kárpátaljai terület adminisztrációja, melynek élén kormány megbízott áll.

1944. november 3.

A munkácsi színházban szovjet művészek léptek fel. A köszönetet mondó szónok kifejezte reményét, hogy a város lakossága egyesülhet „a Kárpátok túloldalán élő ukrán néppel”. – Ettől a naptól kezdve jelent meg a Zakarpatszka Pravda [Kárpátontúli Igaz Szó] című kommunista napilap, mely kezdetben Kárpátontúli Ukrajna Kommunistá Pártjának, majd az Ukrajnai Kommunistá Párt megyei szervezetének volt a hivatalos orgánuma. Néhány nappal később megindul a Zakarpatszka Ukrajina [Kárpátontúli Ukrajna] és a Mology Zakarpattyá [Kárpátontúli Ifjúság] is.

5 листопада 1944 року

В Ужгороді вводять «московський час».

7 листопада 1944 року

Ф. Немец дав розпорядження про затримання й арешти осіб, які після Мюнхенської конференції (29 вересня 1938 року) проявилися в антидержавній діяльності. Йшлося про членів і симпатиків українських, угроруських, угорських і німецьких ультрарадикальних (так званих «фашистських») об'єднань громадян, співробітників правоохоронних органів та їх агентуру.

13 листопада 1944 року

Командування 4-го Українського фронту видало наказ про те, що всі чоловіки військовозобов'язаного віку угорської та німецької національностей повинні з'явитись на триденні відбудовні роботи. Вже у листопаді-грудні 1944 року на підставі постанови № 0036 військової ради 4-го Українського фронту розпочато ізоляцію угорського і німецького чоловічого населення призовного віку. Збірний табір знаходився в Сваляві.

19 листопада 1944 року

Створено Комуністичну партію Закарпатської України. Назва Закарпатська Україна вперше прилюдно озвучена 31 жовтня на збо-

1944. november 5.

Ungváron bevezették a moszkvai időszámítást.

1944. november 7.

František Němec utasításba adta, hogy tartóztassák le mindazokat a személyeket, akik a müncheni konferencia (1938. szeptember 29.) utáni időszakban államellenes cselekményekben vettek részt. Ez alatt értették azokat, akik tagjai voltak valamilyen ukrán, ruszin, magyar és német ultraradikális („fasiszta”) szervezetnek, illetve a karhatalmi szervek munkatársait és a velük együttműködő ügynököket.

1944. november 13.

A IV. Ukrán Front vezérkara parancsot adott ki, hogy három napos munkára köteles jelentkezni minden hadköteles korú magyar és német nemzetiségű kárpátaljai férfi. Már 1944 novemberében–decemberében elszigetelték a katonakorú magyar és német férfiakat a 4. Ukrán Front katonai tanácsának 0036. számú határozata alapján. A gyűjtőtábor Szolyván volt.

1944. november 19.

Megalakult Kárpátontúli Ukrajna Kommunista Pártja. A „Zakarpatszka Ukrajina”, azaz Kárpátontúli Ukrajna megnevezést először azon az októ-

рах, присвячених «відновленню діяльності Мукачівської партійної організації Комуністичної Партії Закарпатської України». Про це йшлося у репортажі, розміщеному в першому номері газети «Закарпатська правда» (3 листопада 1944 року). Спочатку ця газета була «органом Мукачівського міського комітету Комуністичної Партії Закарпатської України». Відтоді в закарпатській періодиці послідовно вживається політонім «Закарпатська Україна».

26 листопада 1944 року

У Мукачеві пройшов Перший з'їзд народних комітетів Закарпатської України, який прийняв «Маніфест про возз'єднання Закарпатської України з Радянською Україною».

3 грудня 1944 року

Народна Рада Закарпатської України видала декрет про припинення контактів з чехословацькою урядовою місією.

5 грудня 1944 року

Народна Рада Закарпатської України направила лист Президенту Едварду Бенешу, де пропонувала його урядові відкликати чехословацьких уповноважених. Того ж дня Народна Рада видала декрет про припинення будь-яких стосунків із делегатом чехословацького уряду.

ber 31-i gyűlésen használták, amelyen „újjászervezték Kárpátontúli Ukrajna Kommunista Pártja munkácsi szervezetét”. Erről a Zakarpatszka Pravda [Kárpátontúli Igaz Szó] számolt be első, 1944. november 3-i számában, melyet még a „Kárpátontúli Ukrajna Kommunista Pártja munkácsi városi szervezetének” orgánusaként adtak ki. A kárpátaljai sajtóban ettől kezdve használták a Kárpátontúli Ukrajna politonímiát (politikai elnevezést).

1944. november 26.

Munkácson összeült Kárpátontúli Ukrajna Népi Bizottságainak első kongresszusa, melyen kiáltványt fogadtak el „Kárpátontúli Ukrajinának Szovjet Ukrajinával való újraegyesítéséről”.

1944. december 3.

Kárpátontúli Ukrajna Néptanácsa dekretumot adott ki arról, hogy megszakít minden kapcsolatot a csehszlovák kormány helyi képviselőjével.

1944. december 5.

Kárpátontúli Ukrajna Néptanácsa levelet küldött Edvard Benešhez, amelyben az elnököt és kormányát a csehszlovák meghatalmazottak visszahívására szólította fel. Ugyanezen a napon a Néptanács dekretumban tette közzé, hogy minden kapcsolatot megszakít a csehszlovák kormányküldöttel. Elrendel-

Вона прийняла рішення про конфіскацію чехословацького та угорського державного майна.

8 грудня 1944 року

Адміністрація Ф. Немеца виїхала за межі краю, в якому пробула майже півтора місяця – з 28 жовтня. Тепер вона розмістилася у Східній Словаччині.

10 грудня 1944 року

Радянська влада організувала в Хусті мітинг проти чехословацької адміністрації.

14 грудня 1944 року

Створено Спеціальний суд Закарпатської України, до функцій якого входило поквитатись із «ворогами народу».

15 грудня 1944 року

Чехословацький уряд у Лондоні звернувся до уряду СРСР із приводу дій Народної Ради Закарпатської України. Заступник міністра закордонних справ СРСР Валерій Зорін у цей день повідомив послу в Лондоні Зденеку Фірлінгеру, що питання Закарпаття є внутрішньою справою Чехословаччини, тому Радянський Союз не може втручатись, бажаючи дотримуватись угод, укладених із чехословацьким урядом. – Народна Рада видала розпорядження «Про конфіскацію і вилучення всіх

те а csehszlovák és a magyar állami vagyon elkobzását.

1944. december 8.

František Němec és a többi csehszlovák hivatalnok elhagyta Kárpátalját, ahol október 28. óta tartózkodtak, s ideiglenesen Kelet-Szlovákiában várták a további fejleményeket.

1944. december 10.

A szovjet hatóságok Huszton tömegtüntetést szerveztek a csehszlovák közigazgatás ellen.

1944. december 14.

Létrejött Kárpátontúli Ukrajna Rendkívüli Bírósága, amelynek az volt a feladata, hogy leszámoljon „a nép ellenségeivel”.

1944. december 15.

A londoni csehszlovák kormány a szovjet kormányhoz fordult a kárpátaljai Néptanács lépései miatt, mire Valerij Zorin szovjet külügyminiszter-helyettes ezen a napon közölte Zdeněk Fierlingerrel, a kormány londoni követével, hogy Kárpátalja kérdése csehszlovák belügy, amelybe a szovjet szervek nem akarnak beavatkozni, mert be kívánják tartani a csehszlovák kormánnyal kötött szerződéseket. – A Néptanács rendeletet hozott „az idegen kiadványok elkobzásáról és a forgalomból történő kivonásáról”. Ezeket a könyve-

чужих видань». Більшість цих книг та видань були знищені. Незначна їх частина зберігалась у спецфондах Ужгородського державного університету та Закарпатського державного архіву, які в радянські часи були практично недоступні. Знищенню підлягали не тільки видання угорською, німецькою та іншими мовами, а й бібліотечні фонди читальень «Просвіти» та «Общества имени А. Духновича».

22 грудня 1944 року

На основі розпорядження військової ради фронту Народна Рада Закарпатської України видала свій циркуляр «Про мобілізацію населення німецької національності і робітників як тяглової сили на вивозку дерева». Мобілізованим належало взяти з собою харчів на 15 днів дороги і з'явитися на збірні пункти. Найбільше їх направили у складі робітничого батальйону на коксохімічний комбінат міста Нова Горлівка (Донбас).

23–24 грудня 1944 року

У Мукачеві пройшов т.з. Перший конгрес учителів, працівників культури і мистецтв, письменників краю. У прийнятій на зібранні постанові, серед іншого, йшлося і про те, що учнів необхідно виховувати в душі любові до «радянської вітчизни», а

ket, nyomtatványokat nagyrészt megsemmisítették. Csekély részük maradt meg az ungvári egyetem és a területi állami levéltár speciális, a szovjet időszakban gyakorlatilag hozzáférhetetlen fondjaiban. Nemcsak a magyar, német stb. nyelvű kiadványokat ítélték megsemmisítésre, hanem a Proszvita és a Duchnovics társaságok népkönyvtárainak állományát is.

1944. december 22.

A 4. Ukrán Front katonai tanácsának rendelkezésére Kárpáton túli Ukrajna Néptanácsa köriratot adott ki „A német nemzetiségű lakosság mozgósításáról és kétkezi munkások toborzásáról fakitermeléshez”. A mozgósított személyek 15 napra elegendő élelemmel voltak kötelesek jelentkezni a gyűjtőhelyeken. Többségük a nova horlivkai (Donbász) szénkombinátban lett munkaszolgálatos.

1944. december 23–24.

Munkácson került megrendezésre az oktatási, közművelődési és művészeti dolgozók ún. első kongresszusa. Az elfogadott felhívás többek között kimondta, hogy a tanulókat a „szovjet haza” iránti szeretetre kell nevelni, félre kell állítani azokat a pedagógusokat,

також про необхідність відсторонення від роботи педагогів, що «зрадили народ» і «служили окупантам».

Грудень 1944 року

Народна Рада провела превентивну націоналізацію всіх земель, лісів, залізниць, електростанцій, заводів, фабрик, шахт, банків, торговельних підприємств і навчальних закладів. – Народна Рада утворила народну міліцію та народні дружини. Останні служили за нерегулярні збройні сили, виконуючи водночас функцію охорони громадського порядку. На базі народної міліції та народних дружин створено Управління внутрішніх справ Закарпатської України. Більше року (вересень 1945 – жовтень 1946) його очолював генерал-майор Петро Сопруненко. Це людина з сумнозвісним послужним списком, пов'язаним із ГУЛАГом.

Початок січня 1945 року

Франтішек Немец із корпусом чиновників покинув Хуст і перебрався в Кошице (Словаччина).

9 січня 1945 року

Декрет Народної Ради Закарпатської України, згідно з яким «вся повнота влади в Закарпатській Україні належить народу і здійснюється через вільно обрані ним представницькі органи – Народні комітети на місцях і Народну Раду в центрі».

акік „elárulták a népet” és „a megszállókat szolgálták”.

1944. december

A Néptanács végrehajtotta a termőföldek, erdők, vasutak, villanytelepek, gyárak, üzemek, bányák, bankok, kereskedelmi vállalatok és tanintézetek ügyevezett prevenciós államosítását. – A Néptanács létrehozta a népi milíciát (rendőrséget) és a népi druzsinákat. Az utóbbiak olyan irreguláris fegyveres erők voltak, amelyek a közrend fenntartására voltak hivatottak. A népi milícia és a népi druzsinák irányítására létrehozták Kárpátontúli Ukrajna belügyi igazgatóságát. Több mint egy évig, már 1945 szeptemberétől 1946 októberéig a főparancsnok Pjotr Szoprunenko vezérőrnagy volt, aki a szovjet GULAG-ok révén vált hírhedtté.

1945. január elején

František Nemeč tiszttviselői karával együtt elhagyta Husztot és a szlovákiai Kassára költözött.

1945. január 9.

Kárpátontúli Ukrajna Néptanácsa dekrétuma értelmében „Kárpátontúli Ukrajnában a teljhatalom a népé, amit szabadon megválasztott képviselői testületeken – helyi népi bizottságokon, valamint a központban a Néptanácson keresztül gyakorolhat”.

15 січня 1945 року

Народна Рада Закарпатської України прийняла рішення про виселення з краю «сейкельських дорожніх робітників», яких завезла попередня угорська окупаційна влада.

20 січня 1945 року

Міністр закордонних справ Угорщини Янош Дендеші підписав у Москві договір про перемир'я з трьома державами-переможницями: США, Великобританією, СРСР. Угорщина визнала поразку у війні.

23 січня 1945 року

Йосиф Сталін у листі до Едварда Бенеша зазначив, що радянський уряд не може заборонити населенню Закарпатської України реалізувати власні національні прагнення.

Січень 1945 року

Націоналізовано лісопромислову фірму «Латориця» і конфісковано хімічні заводи в Перечині, Сваляві, Великому Бичкові. Проголошений для робітників і службовців робочий день становив 8 годин на добу, 48 годин на тиждень. Кожному після одного року праці по найму зобов'язалися забезпечити 14-денну щорічну відпустку зі збереженням заробітку. Замок графа Шенборна

1945. január 15.

Kárpátontúli Ukrajna Néptanácsa határozatot hozott „a magyar megszállás időszakában betelepített székely útépítő munkások” kitelepítéséről.

1945. január 20.

Moszkvában Gyöngyösi János magyar külügyminiszter aláírta a három győztes nagyhatalom (USA, Nagy-Britannia, Szovjetunió) és Magyarország közötti fegyverszüneti egyezményt. Ezzel Magyarország elismerte a háború elvesztését.

1945. január 23.

J. V. Sztálin Edvard Benešhez intézett levelében kijelentette: a szovjet kormány nem tilthatja meg Kárpát-Ukrajna népességének, hogy nemzeti akarátának kifejezést adjon.

1945. január

Állami tulajdonba került a Latorca Rt., lefoglalták a perecsenyi [Perecsin], szolyvai [Szvaljava], nagybocskói [Velikij Bicskiv] vegyi üzemeket. A munkásoknak és alkalmazottaknak 8 órás munkanapot és 48 órás munkahetet, egy év munkaviszony után minden évben 14 napos fizetett szabadságot biztosítottak. A Schönborn grófok szentmiklósi [Csinagyijevo] kastélyában szakszervezeti üdülőt, Szi-

між Чинадієвом і Свалявою передано профспілкам під будинок відпочинку для робітників і службовців, а в селі Синяк засновано санаторій для хворих на ревматизм.

4 лютого 1945 року

У місті Мараморш Сігет (нині Сігеу-Мармацією, Румунія) представники місцевого населення зібралися на Перший з'їзд народних комітетів Мараморш-Сігетського округу. Він проголосив приєднання Мараморощини до Закарпатської України і «возз'єднання» з Радянською Україною.

4–12 лютого 1945 року

Ялтинська конференція. Президент США Ф. Д. Рузвельт, голова Ради народних комісарів Й. Сталін, прем'єр-міністр Великобританії В. Черчілль провели переговори щодо облаштування світу після Другої світової війни.

9 лютого 1945 року

Народна Рада проголосила амністію «для всіх мешканців Закарпатської України, котрі скоїли злочини до 26 жовтня 1944 р.»

28 лютого 1945 року

Народна Рада розпочала земельну реформу, внаслідок чого 54,5 тисячі безземельних і малоземельних селян отримали 52,7 тисячі гектарів

ня́кон реумás betegekre szakosodott szanatóriumot nyitottak a hatóságok.

1945. február 4.

Máramarosszigeten (ma Sighetu Marmației, Románia) a helybeli lakosság kezdeményezésére összeült a Máramarosszigeti járás (körzet) népi bizottságainak első kongresszusa. A kongresszuson döntöttek a Kárpáti Ukrajnához való csatlakozásról és Szovjet-Ukrajnával való „újraegyesülésről”.

1945. február 4–12.

Jaltai konferencia. F. D. Roosevelt amerikai elnök, J. V. Sztálin, a szovjet Népbiztosok Tanácsának elnöke és W. Churchill brit miniszterelnök egyeztetett a második világháború utáni béke rendezésről.

1945. február 9.

A Néptanács amnesztiát hirdetett „Kárpátontúli Ukrajna minden állampolgára számára, akik 1944. október 26. előtt követtek el bűncselekményt”.

1945. február 28.

A Néptanács napirendre vette a földreformot, melynek keretében 54,5 ezer embernek 52,7 ezer hektár földterületet juttattak. Elsőbbséget élveztek a szov-

землі. Пріоритет надавався родинам добровольців Радянської армії та партизанів, а також переселенцям із гірських сіл у низинні.

1 березня 1945 року

У Пряшеві на з'їзді делегатів від українських населених пунктів та округів створено Українську народну раду Пряшівщини. Вона також стала на шлях «возз'єднання» українськомовних північно-східних районів Словаччини із Закарпатською Україною в складі Української РСР. Широка кампанія збору підписів про приєднання Пряшівщини до Закарпатської України мала місце влітку 1945 року. За згодою СРСР цей возз'єднавчий рух паралізували.

14 березня 1945 року

Народна Рада з ідеологічних мотивів започаткувала кампанію перейменувань населених пунктів, вулиць і площ. Вулиці у селах і містах зобов'язано називати іменами «народних мучеників і героїв, які загинули в боротьбі за народну справу». Для утвердження комуністичної топоніміки використовувалися імена людей, переважна більшість яких не мала жодного відношення до Закарпаття.

15 березня 1945 року

Націоналізовано майно Підкарпатського наукового товариства.

jet hadsereg önkéntesei és a partizánok, valamint azok, akik a hegyi fálvaktól az alföldi részekre telepedtek.

1945. március 1.

Eperjesen [Prešov] az ukrán települések küldötteinek kongresszusán megalakították az Eperjesi Ukrán Néptanácsot, amelyik állást foglalt az ukrán etnikai területeknek az Ukrán SZSZK-val való „újraegyesítése” mellett. 1945 nyarán aláírásgyűjtő kampány indult az Eperjesi járásban, hogy a terület Kárpátontúli Ukrajnához csatlakozhasson. A Szovjetunió jóváhagyásával a csehszlovák hatóságok azonban leállították a kezdeményezést.

1945. március 14.

A Néptanács kezdeményezte a települések, az utcák és terek nevének megváltoztatását ideológiai alapon. Minden faluban és városban kötelezővé tették, hogy utcákat nevezzenek el „a mártirokról és a hősookról, akik a nép ügyéért folytatott harcban veszítették életüket”. A kommunista emlékezetpolitika szolgálatában a köztereket javarészt olyan személyiségekről nevezték el, akiknek semmi köze nem volt Kárpátaljához.

1945. március 15.

Kisajátították (államosították) a Kárpátaljai Tudományos Társaság vagyonát.

24 березня 1945 року

Прийняття Народною Радою декрету «Про вільну зміну релігії» стало початком масованої пропаганди проти греко-католицької церкви у місцевій пресі. Невдовзі ця церква отримала статус «ворога № 1». Народна Рада Закарпатської України змінила вживану досі конфесійну назву «греко-восточный» (греко-східний) на «православний». 20 квітня оформлено приєднання Мукачівсько-Пряшівської єпархії до Московського патріархату.

Березень 1945 року

Сільські комітети наділили землю родини безземельних і малоземельних селян, а також «трудова інтелігенцію». Нових власників знайшли також значні земельні наділи, що перед тим належали вивезеним у нацистські концтабори євреям. Між сім'ями фронтовиків розділили і тисячі єврейських хат або ж перетворили їх на шкільні та інші громадські приміщення.

5 квітня 1945 року

У VII розділі урядової програми, прийнятої в місті Кошице, зазначалося: новий чехословацький уряд подбає про якнайшвидше вирішення питання Закарпатської України, яке було порушено самим населенням цього краю. Уряд бажає вирішити це питання у повній від-

1945. március 24.

Kárpátontúli Ukrajna Néptanácsa dekretumot adott ki „a vallás szabad megválasztásáról”. Ezzel a sajtóban kezdetét vette a görög katolikus egyház elleni propaganda. A görög katolikus egyház hamarosan az első számú közellenséggé vált. Kárpátontúli Ukrajna Néptanácsa a „görögkeleti” elnevezést „pravoszlávra” változtatta. Április 20-án a püspökséget a Moszkvai Patriarchátushoz csatolták.

1945. március

A falusi bizottságok a földet a föld-nélkülieknek, a kevés földdel rendelkezőknek és a „dolgozó értelmiség” számára utalták ki. Kiosztották a náci koncentrációs táborokban elpusztult zsidók földjeit is. Mintegy ezer zsidó család otthonát a frontkatonák családjai kapták meg, vagy pedig iskolává, közintézménnyé alakították át azokat.

1945. április 5.

A kassai kormányprogram VII. fejezete kimondta: az új csehszlovák kormány gondoskodik arról, hogy mielőbb megoldódjék Kárpátontúli Ukrajna kérdése, amelyet ezen országrész lakossága maga vetett fel. A kormány óhaja, hogy ez a kérdés a kárpátukrán nép demokratikusan kinyilvánított akarata szerint,

повідності до демократичного волевиявлення закарпатського народу, а також на знак дружби Чехословаччини та Радянського Союзу. Чехословацький уряд висловив повне переконання, що все так і буде. Для цього уряд проведе усю необхідну підготовку. Тоді ж Президент Чехословацької Республіки Едвард Бенеш прибув прямо в Кошице, оминувши Закарпатську Україну. А туди з ознайомчим візитом прибув голова уряду Радянської України Микита Хрущов.

13 квітня 1945 року

Декретом Народної Ради створено прикордонну міліцію, котру очолив полковник Олександр Тканко.

20 квітня 1945 року

Народна Рада Закарпатської України видала декрет «Про церковне майно». Все рухоме і нерухоме майно, що належало церквам як юридичним особам, переходило у власність громади.

29 квітня 1945 року

Народна Рада Закарпатської України видала декрет «Про реформу народної освіти». Усі навчальні заклади, крім духовних семінарій, перейшли в категорію державних, а педагоги стали державними службовцями.

valamint a Csehszlovákia és a Szovjetunió közötti teljes barátság jegyében oldódjék meg, s meggyőződése, hogy ez valóban így is lesz. A kormány ebben az értelemben megtesz minden szükséges előkészületet. Edvard Beneš köztársasági elnök Kassára látogatott, Kárpátaljával pedig Nyikita Hruscsov, Szovjet-Ukrajna vezetője ismerkedett személyesen.

1945. április 13.

A Néptanács dekrétuma alapján megalakult a határ menti rendőrség Tkanko Olekszandr ezredes parancsnokságával.

1945. április 20.

Kárpátontúli Ukrajna Néptanácsa kiadta az egyházi vagyonról szóló dekrétumot. Minden ingó és ingatlan vagyontárgy, ami addig az egyházak mint jogi személyiségek tulajdonában volt, átment a hívek tulajdonába. Ugyancsak e napon kelt a dekrétum az iskolák államosításáról.

1945. április 29.

Kárpátontúli Ukrajna Néptanácsa dekrétumot adott ki a közoktatás reformjáról. A dekrétum a papi szemináriumok kivételével minden tanintézetet államivá, a pedagógusokat állami alkalmazottakká nyilvánította.

Квітень 1945 року

У квітні 1945, травні та червні 1946 років в Ужгороді пройшли «народні трибунали» над колаборантами попередньої влади – Петром Дем'яновичем, Андрієм Бродієм та вісьмома його соратниками, Степаном Фенциком і десятима його однодумцями. За вироком суду п'ятох депутатів угорського парламенту – Петра Дем'яновича, Андрія Бродія, Михайла Демка, Андрія Кричфалуші-Грабаря, Степана Фенцика – розстріляли. Інших сімох депутатів, які потрапили до рук радянських спецслужб, – Георгія Бенце, Едмунда Жегори, Олександра Ільницького, Євгена Ортутая, Бейли Рішка, Юлія Фелдеші, Івана Шпака – було засуджено до позбавлення волі на термін від п'яти до двадцяти років. Покарання вони відбували в сибірських таборах ГУЛАГу або на Донбасі. Там закінчився життєвий шлях багатьох із них, зокрема, Ю. Фелдеші та О. Ільницького.

8 травня 1945 року

У передмісті Берліна Карлсхорсті німецьке командування в присутності радянських, англо-американських і французьких представників підписало акт про беззастережну капітуляцію Німеччини.

1945. április

Ekkor, illetve 1946 májusában és júniusában állították Ungváron az ún. népbíróság elé az előző rendszerrel való kollaborálás vádjával Demjanovich Pétert, Bródy Andrást és még nyolc társukat, valamint Fenczik Istvánt és kilenc társát. A népbíróság halálra ítélte a magyar parlament öt képviselőjét – Demjanovich Pétert, Bródy Andrást, Demkó Mihályt, Kricsfalussy-Hrabár Endrét, Fenczik Istvánt. Valamennyiüket agyonlőtték. További hét képviselőt – Bencze Györgyöt, Zsegora Ödönt, Ilniczky Sándort, Ortutay Jenőt, Riskó Bélát, Földesi Gyulát, Spák Ivánt – öttől húsz évig terjedő börtönbüntetésre ítélték, amit a szibériai GULÁG-okban vagy a Donbázon kellett letölteni. Néhányan közülük, közte Földesi Gyula és Ilniczky Sándor, a börtönben meghaltak.

1945. május 8.

A német véderő képviselői Berlin-Karlshorstban a szovjet, angol-amerikai és francia katonai vezetők jelenében aláírták a feltétel nélküli kapitulációt.

22 травня 1945 року

На міжнародній конференції в Сан-Франциско, що оформила створення ООН, народний комісар закордонних справ УРСР Дмитро Мануїльський під час прес-конференції заявив, що Закарпаття за мирною угодою стає частиною Радянського Союзу. Присутні прийняли заяву досить стримано.

27 травня 1945 року

Виходить у світ перший післявоєнний номер газети лівого спрямування «Мункаш Уйшаг» («Робітнича газета»), що видавалась у 1920–1939 роках. З 8 грудня замість неї з'явилася «Карпаті Ігоз Со», яка, втративши самостійність, стала дзеркальним перекладом часопису «Закарпатська правда». «Карпаті Ігоз Со» відновила незалежний статус 8 березня 1967 року.

26 червня 1945 року

У Сан-Франциско підписано Статут Організації Об'єднаних Націй (ООН), що набрав чинності 24 жовтня того ж року.

29 червня 1945 року

Радянський Союз і Чехословацька Республіка підписали в Москві договір про возз'єднання Закарпатської України з Радянською Україною. Чехословацька сторона ратифікувала його 22 листопада,

1945. május 22.

San-Franciscóban, az ENSZ alapító konferenciáján részt vevő Dmitrij Manuilszkij ukrán külügyi népbiztos (külügyminiszter) sajtókonferencián bejelentette, hogy Kárpátalja békés megegyezéssel válik a Szovjetunió részévé. A bejelentést a közvélemény tartózkodással fogadta.

1945. május 27.

Napvilágot látott a csehszlovák időszakban, 1920 és 1939 között megjelenő baloldali sajtóorgánum, a Munkás Újság első háború utáni száma. December 8-tól a Kárpáti Igaz Szó lépett a helyébe, önállóságát elveszítve, mint a Zakarpatszka Pravda tükörfordítása. A Kárpáti Igaz Szó az 1967. március 8-i számtól ismét önállóvá vált.

1945. június 26.

San-Franciscóban aláírták az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) alapokmányát, mely október 24-én lépett hatályba.

1945. június 29.

A Szovjetunió és a Csehszlovák Köztársaság Moszkvában egyezményt írt alá Kárpátontúli Ukrajnának Szovjet-Ukrajnához való csatolásáról. Az egyezményt november 22-én csehszlovák részről, november 27-én

а радянська – 27 листопада. Після ратифікації договору від 29 червня 1945 року Чехословаччина поступилася СРСР близько 250 квадратних кілометрів своєї території. Це 11 сіл з переважаючим угорським населенням: Батфа, Галоч, Малі Селменці, Паладь-Комаровці, Палло, Ратовці, Соломоново, Сюрте, Тисашвань, Тийглаш, Чоп. Вони не входили раніше до Підкарпатської Русі, а були частиною словацької жупи Земплин (Велькокапушанський та Кральовскихолмецький округи). У радянсько-чехословацькому договорі передбачався вільний вибір (оптація) громадянства для колишніх мешканців Чехословаччини. У результаті близько 10 тисяч українців із Чехословаччини (Пряшівський регіон) стали громадянами СРСР, їх розселили на Волині та на півдні України. Стільки ж (близько 10 тисяч) жителів Закарпатської України отримали чехословацьке громадянство.

3 червня 1945 року

Народна Рада прийняла розпорядження про скасування народних шкіл, горожанських шкіл та гімназій. Натомість було запроваджено початкові, загальні та середні школи. У трьох педагогічних училищах вводилося чотирирічне кое-

шзовьет részről ratifikálták. Az 1945. június 29-i szerződés ratifikálása után Csehszlovákia még közel 250 km²-nyi területet engedett át a Szovjetunió-nak. 11 olyan, zömében magyarok lakta településről van szó – Bátfa, Gálocs, Kisszelmenc, Palágykomoróc, Palló, Rát, Tiszasalamon, Szürte, Tiszaásvány, Téglás, Csap –, melyek nem tartoztak Podkarpatszka Rusz területéhez, hanem a Nagykaposi és a Királyhelmecei járások részét képezték. A szovjet–csehszlovák szerződés többek között kimondta: „Azok a szlovák és cseh nemzetiségű személyek, akik Kárpát-Ukrajna területén laknak (állandó lakhellyel bírnak), jogosultak 1946. január 1-jéig a Csehszlovák Köztársaság állampolgárságáért optálni.” Ennek nyomán mintegy 10 ezer csehszlovákiai (főleg Eperjesi járási) ukrán lett szovjet állampolgár, akik Volinyban és Ukrajna déli részén telepedtek le. Ugyanennyi kárpátaljai lakos pedig csehszlovák állampolgárságot kapott.

1945. július 3.

A Néptanács határozatot hozott a népiskolák, polgári iskolák és gimnáziumok megszüntetéséről, helyükbe az elemi, általános és középiskolák léptek. A három tanítóképzőben az oktatás négy éves, koedukációs, Ungvárról az egyik tanítóképzőt áthelyezik Husztra,

дукаційне навчання. Один заклад було перенесено з Ужгорода до Хуста, а в Мукачеві відкрито групи для підготовки вихователів дитячих садків.

11 липня 1945 року

В одній із московських тюрем (Лефортово) помер Августин Волошин, який з 26 жовтня 1938 року до 15 березня 1939 року був прем'єр-міністром Карпатської України. 15 березня 1939 року його обрали Президентом Карпатської України. Він став першим закарпатцем, якому 2002 року присвоєно звання «Героя України» (посмертно).

17 липня – 2 серпня 1945 року

Потсдамська конференція глав урядів Сполучених Штатів Америки, Великобританії та Радянського Союзу. Вслід за Тегеранською та Ялтинською конференціями на ній розроблено програму післявоєнного устрою Європи і міжнародного порядку.

19 липня 1945 року

Постанова про утворення Закарпато-Українського університету.

Серпень 1945 року

Завершено націоналізацію промисловості й торгівлі. Доти дрібні комерсанти і власники крамниць

a munkácsiban pedig óvodai nevelők számára is indítanak csoportokat.

1945. július 11.

A Moszkva melletti lefortovói börtönben meghalt Avgusztin Volosin, aki 1938. október 26. és 1939. március 15. között Kárpáti Ukrajna miniszterelnöke volt, 1939. március 15-én pedig megválasztották Kárpáti Ukrajna államfőjévé. Az első kárpátaljaiként 2002-ben posztumusz megkapta az Ukrajna Hőse címet.

1945. július 17. – augusztus 2.

Az Amerikai Egyesült Államok, Nagy-Britannia és a Szovjetunió állam-, illetve kormányfőinek potsdami tanácskozása – a teheráni és a jaltai konferencia nyomán – kidolgozta a második világháború utáni európai és nemzetközi politikai és jogrendet.

1945. július 19.

Rendeletet adtak ki a Kárpátukrán Egyetem létrehozásáról.

1945. augusztus

Befejeződött az ipar és a kereskedelem államosítása. Addig a kiskereskedők, bolttulajdonosok Magyarországról,

завозили товари з Угорщини, Румунії, Чехії та Словаччини.

Середина серпня 1945 року

З цього часу на Закарпатті розпочалося поселення і працевлаштування великої кількості демобілізованих російськомовних радянських військовослужбовців. Для покриття нестачі в певних сферах у край направлялися представники інтелігенції – педагоги, медики та інженери.

2 вересня 1945 року

Підписано Акт про беззастережну капітуляцію Японії. Закінчення Другої світової війни.

30 вересня 1945 року

Закрито кордон у бік Чехословаччини, який до цього часу можна було вільно перетинати.

10 жовтня 1945 року

Пройшов Другий всенародний з'їзд делегатів від місцевих і окружних народних комітетів Пряшівщини. З'їзд рішуче висловився проти тлумачення українців Пряшівщини як національної меншини і наполіг на послідовному втіленні у словацько-українських відносинах принципу «рівного з рівним» в усіх галузях суспільного життя. У

Romániából, Csehországból és Szlovákiából hozták be az árut.

1945. augusztus közepe

Ettől az időszaktól kezdve jelentős számban telepítettek le Kárpátalján és állítottak munkába leszerelt orosz anyanyelvű szovjet katonákat. Az értelmiségi hiányszakmák betöltésére pedig pedagógusokat, egészségügyi dolgozókat, mérnököket telepítettek be.

1945. szeptember 2.

Japán feltétel nélkül megadta magát. Ezzel véget ért a második világháború.

1945. szeptember 30.

Lezárták a határt Csehszlovákia irányába, amely eddig a napig átjárható volt.

1945. október 10.

Összeült az eperjesi helyi és járási népi bizottságok második kongresszusa. A kongresszus követelte, hogy az ukránokat ne tekintsék nemzeti kisebbségnek, hanem az ukránok és a szlovákok egyenlő jogokkal rendelkezzenek a közelet minden területén. 1952 decemberében betiltották az Eperjesi Ukrán Néptanácsot, s helyette 1954-ben megalakult a (csehszlovák-

грудні 1952 року влада припинила діяльність Української народної ради Пряшівщини. Новим представником інтересів українського населення стала Культурна спілка українських трудящих, заснована у 1954 році.

18 жовтня 1945 року

Постанова про відкриття державного університету в м. Ужгород.

15 листопада 1945 року

Новою офіційною грошовою одиницею на Закарпатті став радянський карбованець. Монетою стала копійка (1 карбованець = 100 копійок).

2 грудня 1945 року

Вийшла в світ берегівська газета «Vörös Zászló» («Червоний прапор»). Услід за нею з'явилися перекладені угорською мовою ужгородська, мукачівська, виноградівська газети.

15 грудня 1945 року

Декретом Народної Ради запроваджено «радянські закони про націоналізацію землі». Усі земельні ресурси, включно з надрами, водами, лісами, оголошено державною власністю, або «всенародним добром». Цей крок послужив передумовою колективізації сільського господарства.

kiai) Ukrán Dolgozók Kulturális Szövetsége.

1945. október 18.

Az Ungvári Állami Egyetem hivatalos születésnapja.

1945. november 15.

Hivatalos fizetőeszközzé vált Kárpátalján a szovjet rubel. Váltópénze a kopejka (1 rubel = 100 kopejka).

1945. december 2.

Megindult a Vörös Zászló c. beregszászi lap, amelyet később követtek az ungvári, munkácsi és nagyszőlősi helyi lapok magyar fordításai.

1945. december 15.

A Néptanács dekrétumával bevezették „a föld államosítására vonatkozó szovjet törvényeket”. A termőtalaj, a vizek, az erdők állami tulajdonba kerültek, korabeli kifejezéssel „össznépi vagyonná” lettek. Ezzel a lépéssel megnyílt az út a mezőgazdaság kollektivizálása előtt.

30 грудня 1945 року

Із благословення Папи Пія XII Теодор Ромжа проводить хіротонію греко-католицького єпископа Олександра Хіри.

1945. december 30.

XII. Pius pápa áldásával Romzsa Tódor görög katolikus püspökké szentelte Hira Sándort.

15 січня 1946 року

Міністерство внутрішніх справ Радянського Союзу прийняло рішення про масову депортацію жителів німецької національності Закарпаття. Окремо та сім'ями вони потрапили головним чином у Тюменську область Росії на лісорозробки.

1946. január 15.

A Szovjetunió belügyminisztériuma elrendelte a kárpátaljai német nemzetiségű lakosság tömeges deportálását. Egyes személyek és teljes családok is voltak közöttük. A többség az oroszországi Tyumeny megyébe került, ahol erdőkitermelésre fogták őket.

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСТЬ У СКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЇ РСР

KÁRPÁTALJA AZ UKRÁN SZOVJET SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁGBAN

22 січня 1946 року   *1946. január 22.*

Указом Президії Верховної Ради СРСР у складі Української Радянської Соціалістичної Республіки утворено Закарпатську область з центром у м. Ужгород.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége rendeletet hozott a Kárpátontúli terület megalakításáról Ungvár központtal az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság kötelékében.

24 січня 1946 року   *1946. január 24.*

Указом Президії Верховної Ради УРСР у Закарпатській області вводиться юрисдикція Української РСР.

Az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének rendelete értelmében a Kárpátontúli területen az Ukrán SZSZK törvényei léptek életbe.

10 лютого 1946 року   *1946. február 10.*

Відбулися вибори до Верховної Ради СРСР 2-го скликання. Комуністичний режим намагався показати відсутність політичної опозиції. Якщо у східноукраїнських областях підготовка до виборів була технічною, то в західноукраїнських – організаційно-політичною. Зокрема, укладено договір про перехід кордону радянськими і чехословацькими прикордонниками для переслідування загонів УПА. Власне, цей кордон проходив через Закарпаття. Депутати від Закарпатської області: Іван Ваш, Василь Русин, Ганна Петрище, Іван Туряниця.

Választások a Szovjetunió 2. összehívású Legfelsőbb Tanácsába. A kommunista rendszer igyekezett bizonyítani, hogy nincs politikai ellenzék. A kelet-ukrajnai megyékben a választások előkészítése csupán technikai kérdés volt, Nyugat-Ukrajnában azonban politikai feladatokat is megkívánt. Többek között megszületett a szovjet–csehszlovák egyezmény arról, hogy a két ország határárei szabadon átléphetik a határt, ha az Ukrán Felkelő Hadsereg tagjait üldözik. A kérdéses határszakasz Kárpátalján volt. Kárpátaljai képviselők: Vas Iván, Ruszin Vaszil, Petrisce Hanna, Turjanica Iván.

8–10 березня 1946 року

Відбувся Львівський церковний собор, організований каральними органами СРСР. На ньому ухвалено рішення про ліквідацію Берестейської унії та об'єднання Української греко-католицької церкви з Російською православною церквою.

9 березня 1946 року

Проведено перші адміністративні зміни. Народні комітети перейменовано на сільські ради. П'ять поселень повторно визнано містами: Ужгород, Мукачево, Хуст, Берегово, Виноградово, 18 – селищами, решту – селами. Свалява і Чоп стали містами у 1957 році, Рахів – у 1958 році, Тячів – у 1961 році, Іршава – у 1982 році.

Березень 1946 року

Настала пора «перших артилей» – колективних господарств радянського типу. Колгосп імені М. Хрущова, організований бідняками села Яворове (Есень), та колгосп імені Г. Димитрова існували фактично як «городне товариство» з парниками і теплицями. Останній заснували болгари, які осіли в Росвигові – передмісті та мікрорайоні Мукачева.

4 квітня 1946 року

Радянський Союз передав Чехословаччині зі складу Закарпатської

1946. március 8–10.

A szovjet karhatalmi szervek által szervezett lemergi egyházi nagygyűlésen jóváhagyták a breszti uniót semmisnek nyilvánító és az Ukrán Görög Katolikus Egyházat az Orosz Pravoszláv Egyházba beolvasztó határozatot.

1946. március 9.

Közigazgatási reform keretében a népi bizottságokat falusi tanácsoknak nevezték el. Öt településnek – Ungvár, Munkács, Huszt, Beregszász, Nagyszőlős – megerősítették a városi rangját. 18 települést nagyközséggé nyilvánítottak, a többi község (falu) volt. Szolyva és Csap 1957-ben, Rahó 1958-ban, Técső 1961-ben, Ilosva 1982-ben kapott városi rangot.

1946. március

Kárpátalján megalakult az első kolhoz – szovjet típusú mezőgazdasági szövetkezet: a Hruscsov Kolhoz az Ungvári járási Eszenyben és a Dimitrov Kolhoz tulajdonképpen bolgárkertészet volt, melyet a Munkácshoz csatolt Oroszvégen élő bolgárok alapítottak.

1946. április 4.

A Szovjetunió átadott egy települést Csehszlovákiának: Lakárdot (Lekár-

області село Лекаровці (Lekárovice). На цьому територіальний обмін між двома країнами закінчився.

23 травня 1946 року

Газета «Карпаті Ігоз Со» / «Закарпатська правда» процитувала обвинувальну промову прокурора: депутати угорського парламенту Андрій Броді, Михайло Демко, Андрій Кричфалуші-Грабар як «носії історичного мерзотного злочину [...] хай зараз помруть з волі народу і суду ганебною смертю, належною мерзотним зрадникам».

25 травня 1946 року

В Ужгороді винесено, а 7 грудня виконано смертний вирок першому прем'єр-міністрові Підкарпатської Русі Андрію Бродію. Реабілітований у 1991 році.

28 червня 1946 року

Прийнята постанова «Про встановлення паспортного режиму на території Закарпатської області».

25 липня 1946 року

Згідно з указом Президії Верховної Ради УРСР, на Закарпатті змінено назви близько ста населених пунктів.

30 липня 1946 року

Закарпатську область указом Президії Верховної Ради СРСР ого-

ровце). Ezzel befejeződött a két ország közötti területcsere.

1946. május 23.

A Kárpáti Igaz Szó idézte az ügyész vádbeszédét: Bródy András, Demkó Mihály és Kricsfalussy-Hrabár András, a magyar parlament képviselői „történelmi gaztett ocsmány hordozói [...] hadd haljanak meg most a nép és a bíróság akaratából, ocsmány árulokhoz illő szégyenteljes halállal.”

1946. május 25.

Ungváron halálra ítélték, majd november 7-én kivégezték Bródy Andrást, Kárpátalja (Podkarpatszka Rusz) első miniszterelnökét. 1991-ben rehabilitálták.

1946. június 28.

Kárpátalján életbe léptették a szovjet állami személyi nyilvántartást (szovjet személyi igazolványok bevezetése).

1946. július 25.

Az USZSZK Legfelsőbb Tanácsának rendelete értelmében Kárpátalja közel száz településének változtatták meg a nevét.

1946. július 30.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének rendeletével a Kárpá-

лошено режимною територією. Фактично область стала забороненою зоною першої категорії, де кожен мешканець перебував під наглядом.

21 серпня 1946 року

Згідно з рішенням Закарпатської обласної ради, розпочалася націоналізація церковних і монастирських земель.

22 жовтня 1946 року

У Закарпатську область прибув православний єпископ Нестор, завданням якого було прискорити ліквідацію греко-католицької церкви. Московський патріарх Алексій призначив його єпископом Ужгородсько-Мукачівським.

9 лютого 1947 року

На Закарпатті пройшли перші вибори в однопалатну Верховну Раду Української РСР (ВР УРСР 2-го скликання). Від області обрано дев'ять депутатів, серед них Петрущак Іван, Пінчук Григорій, Попович Дмитро, Туряниця Іван.

10 лютого 1947 року

Угорщина, Фінляндія, Болгарія, Італія й Румунія підписали в Парижі мирний договір, який підводив підсумки Другої світової війни. Для

tontúli területet az 1-es övezetbe sorolták be. Ez gyakorlatilag a tiltott zónát jelentette, ahol minden lakos megfigyelés alatt állt.

1946. augusztus 21.

A népképviselők kárpátaljai megyei tanácsának határozata értelmében megkezdődött az egyházi és kolostori földbirtokok államosítása.

1946. október 22.

Kárpátaljára érkezett Nesztor pravoszláv püspök azzal a feladattal, hogy felgyorsítsa a görög katolikus egyház felszámolását. Alekszij moszkvai pátriárka Ungvári-Munkácsi megyéspüspökké nevezte ki.

1947. február 9.

Megtartották az első olyan választást az Ukrán SZSZK egykamaras Legfelsőbb Tanácsába (az USZSZK második összehívású Legfelsőbb Tanácsa), amelyben már a kárpátaljaiak is részt vettek. Kárpátaljáról kilenc képviselőt választottak meg, közte Petruscsak Ivánt, Pincsik Hrihorijt, Popovics Dmitrót, Turjanica Ivánt.

1947. február 10.

Magyarország, Finnország, Bulgária, Olaszország és Románia Párizsban aláírta a második világháborút lezáró békeszerződéseket. Magyarország szá-

Угорщини одна зі статей договору визначала: «Радянський Союз зберігає за собою право дислокувати на угорській території такий контингент військ, який необхідний для підтримання шляхів сполучення з радянською зоною в Австрії».

13 вересня 1947 року

Президія Верховної Ради Української РСР ратифікувала мирні договори з Болгарією, Італією, Румунією, Угорщиною і Фінляндією, підписані в Парижі 10 лютого 1947 року.

1 листопада 1947 року

Єпископ греко-католицької церкви Теодор Ромжа убитий у Мукачівській лікарні. Беатифікований 27 червня 2001 року під час візиту Папи Римського Іоанна Павла II в Україну.

13 листопада 1947 року

Українська РСР обрана членом Ради Безпеки ООН на строк до 31 грудня 1949 року.

1 грудня 1947 року

Згідно з розпорядженням Міністерства освіти, «для ефективнішого засвоєння рідної мови, а також російської мови та літератури» «у школах з неукраїнською та неросій-

ма́ра а бе́ке е́гык кы́ккелье а́зонбан кы́мондта: „а Сзовжетуні́онак феннма́рад а жога ма́гыар те́ретылен о́лы фе́гыверес е́рѳк тартасара, амелре сзѳ́ксы́ге lenne а́ххо́з, хо́гы а сзовжет ха́дсере́гненек аз а́устра́йа сзовжет ѳ́ве́зеттел валѳ́ кѳ́злекедѳ́сы вонала́йт феннтарта.“

1947. szeptember 13.

Az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége ratifikálta a Magyarországgal, Finnországgal, Bulgáriával, Olaszországgal és Romániával Párizsban, 1947. február 10-én aláírt békeszerződéseket.

1947. november 1.

Romzsa Tódor görög katolikus püspök gyilkosság áldozata lett a munkácsi kórházban. 2001. június 27-én az Ukrajnába látogató II. János Pál pápa boldoggá avatta.

1947. november 13.

Az Ukrán SZSZK-t az ENSZ Biztonsági Tanácsának tagjává választották az 1949. december 31-ig terjedő időszakra.

1947. december 1.

Az oktatási minisztérium arról rendelkezett, hogy „az anyanyelv, valamint az orosz nyelv és irodalom eredményesebb elsajátíttatása érdekében” „a nem ukrán és nem orosz tannyelvű iskolák-

ською мовами навчання» скасовується викладання української мови та літератури.

21 грудня 1947 року

Відбулися вибори до місцевих рад УРСР.

1947 рік

Розпочалася примусова відправка закарпатської молоді на роботи до Донбасу.

18 лютого 1948 року

Підписано угорсько-радянський договір про дружбу, співпрацю і взаємодопомогу.

1 жовтня 1948 року

Введено в експлуатацію найпотужніший в Європі газопровід Дашава – Київ, чим покладено початок масовій газифікації населених пунктів України.

20 січня 1949 року

Болгарія, Чехословаччина, Польща, Угорщина, Румунія і Радянський Союз у Москві створили Раду Економічної Взаємодопомоги (РЕВ).

12 лютого 1949 року

Міністерство державної безпеки УРСР надіслало вищим інстанціям спеціальне повідомлення, де йшлося про необхідність негайно завер-

ban” meg kell szüntetni az ukrán nyelv és irodalom oktatását.

1947. december 21.

Választások az Ukrán SZSZK helyi tanácsaiba.

1947

Megkezdődött a kárpátaljai fiatalok kényszertoborzása donbászi munkavégzésre.

1948. február 18.

Aláírták a magyar–szovjet barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási egyezményt.

1948. október 1.

Átadták Európa legnagyobb kapacitású gázvezetékét a Dasava–Kijev vonalon. Ezzel kezdetét vette az ukrainai települések bekötése a gázhálózatba.

1949. január 20.

Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, Románia és a Szovjetunió Moszkvában megalakította a Kölcsönös Gazdasági Segítségnyújtás Tanácsát (KGST).

1949. február 12.

Az Ukrán SZSZK állambiztonsági minisztériuma leiratot intézett a hatóságokhoz, hogy Kárpátalján azonnal fel kell számolni a görög katolikus

шити ліквідацію греко-католицької церкви на Закарпатті. І справді, за кілька днів, 17 лютого, греко-католицький собор, приміщення єпархії та церковний інвентар передали у відання православного єпископа.

18 лютого 1949 року

На Закарпатті припинено діяльність греко-католицької церкви.

1 вересня 1949 року

У Мукачеві відкрилася циганська (ромська) школа (сьогодні Мукачівська ЗОШ № 14).

28 листопада 1949 року

Президія Верховної Ради СРСР видала указ, яким заборонила насильно виселеним повертатися на рідні землі.

1949 рік

Розпочалося «добровільне» переселення закарпатських родин на внутрішні українські території (примусова міграція).

12 березня 1950 року

Відбулися вибори до Верховної Ради СРСР 3-го скликання. Депутати від Закарпатської області: Іван Ваш, Іван Компанець, Марія Фотул, Іван Туряниця.

egyházat. Már február 17-én a pravoszláv püspök felügyelete alá helyezték a görög katolikus székesegyházat és a püspöki palotát annak minden berendezésével együtt.

1949. február 18.

Betiltották Kárpátalján a görög katolikus hitvallást.

1949. szeptember 1.

Munkácson megnyílt a cigány (roma) iskola (ma Munkácsi 14. Sz. Iskola).

1949. november 28.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnöksége rendeletben megtiltotta, hogy a kényszer-kitelepítettek visszatérjenek szülőföldjükre.

1949

Megkezdődött a kárpátaljai családok „önkéntes” áttelepítése belső ukrajnai területekre (kényszermigráció).

1950. március 12.

Választásokat tartottak a Szovjetunió 3. összehívású Legfelsőbb Tanácsába. Kárpátaljai képviselők: Vas Iván, Kompanec Iván, Fotul Maria, Turjani-ca Iván.

6 квітня 1950 року

Рада Міністрів СРСР внесла зміни в правила, що стосувалися депортованих у 1944–1949 роках. Якщо раніше депортований мав конкретний термін, протягом якого не мав права повертатись додому, то відтепер депортація стала довічною.

30 травня 1950 року

У Москві Центральний Комітет Всесоюдної комуністичної партії (більшовиків) прийняв постанову «Про укрупнення дрібних колгоспів і завдання партійних організацій у цій справі». Отож, наступний виток колективізації сільського господарства на Закарпатті збігся із перетвореннями, які здійснювалися на всесоюзному масштабі. У результаті у краї замість 557 колгоспів залишилося 294, а пізніше ця цифра зменшилася ще вдвічі.

7–8 жовтня 1950 року

Відбувся I з'їзд братства Карпатських січовиків у Торонто (Канада). З'їзд маніфестував єдність і незалежність України.

1950 рік

Розформовано Хустське педагогічне училище, його угорську групу розміщено в Мукачівському училищі. Ужгородське педагогічне училище

1950. április 6.

A Szovjetunió minisztertanácsának határozata megváltoztatta az 1944 és 1949 között deportált személyekre vonatkozó szabályozást: addig minden deportált konkrétan meghatározott ideig nem térhetett vissza otthonába, ettől kezdve viszont a deportálás „örökös időkre” szólt.

1950. május 30.

Moszkvában a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának Központi Bizottsága határozatot hozott „a kiskolhozok összevonásáról és a pártszervezetek ezzel kapcsolatos feladatairól”. Ez volt a kollektivizálást illető első olyan országos akció, amelyet Kárpátalján is ugyanakkor hajtottak végre, mint az ország többi részében. Kárpátalján az 557 kolhozból 294 lett, majd ez a szám is közel a felére csökkent.

1950. október 7–8.

A kanadai Torontóban megtartották a Kárpáti Sziacstagok Testvériségének kongresszusát, melyen állást foglaltak Ukrajna területi egysége és függetlensége mellett.

1950

Felszámolták a huszti tanítóképzőt, a magyar csoportot áthelyezték a munkácsiba. Az ungvári tanítóképzőt átszervezték főiskolává, melyet

реорганізоване в інститут, який припинив своє існування в 1954 році. Студенти закладу перейшли на навчання до Ужгородського державного університету. – У Берегові засновані угорський та український народні театри, які протягом чотирьох десятиліть подарували глядачеві позитивні емоції.

10 лютого 1951 року

В Ужгородському державному університеті відбулися випускні іспити. Вперше в історії Закарпаття понад 60 осіб отримали вищу освіту в рідному краї.

2 липня 1951 року

Московська газета «Правда» опублікувала редакційну статтю під назвою «Ідеологічні викривлення в літературі», де піддано критиці українських письменників, особливо Володимира Сосюру за його вірш «Любіть Україну».

6 листопада 1951 року

У Києві введено в дію перший в Україні телевізійний центр.

1951 рік

Вибори до Верховної Ради УРСР 3-го скликання. Депутати від Закарпатської області: Зубарев Микола, Ладані Ганна, Лемак Єлисавета, Петрущак Іван, Пінчук

1954-ben megszüntettek, diákjait az Ungvári Állami Egyetem vette át. – Beregszászban megalakult a magyar és az ukrán népszínház, melyek négy évtizeden keresztül szolgálták a közönséget.

1951. február 10.

Az Ungvári Állami Egyetemen megtartották az intézmény történetében az első államvizsgákat. 60 kárpátaljai kapott felsőfokú végzettségről diplomát, amit immár szülőföldjükön szerezhettek meg.

1951. július 2.

A moszkvai Pravda szerkesztőségi cikket közölt Ideológiai elferdítések az irodalomban címmel, amelyben elsősorban az ukrán alkotókat támadta, különösen Volodimir Szoszjurát a Ljubity Ukrainu [Szeressétek Ukrainát] c. költeményéért.

1951. november 6.

Kijevben átadták az első ukrainai televíziós központot.

1951

Választásokat tartottak az Ukrán SZSZK 3. összehívású Legfelsőbb Tanácsába. A kárpátaljai képviselők: Zubarev Mikola, Ladányi Hanna, Lemak Jelizaveta, Petruscsak Iván,

Григорій, Попович Дмитро, Русін Василь, Русинко Марія, Свида Василь, Турянця Іван.

Pincsuk Hrihorij, Popovics Dmitro, Ruszin Vaszil, Ruszinko Maria, Szvida Vaszil, Turjanica Iván.

18–24 лютого 1952 року

В Україні пройшов фестиваль кінофільмів Угорської Народної Республіки.

1952. február 18–24.

Kijevben megrendezték a magyar filmek fesztiválját.

9 травня 1952 року

У Києві ЦК КП(б)У прийняв постанову «Про дальше посилення боротьби з остаточної ліквідації рештків банд українсько-буржуазних націоналістів у західних областях Української РСР».

1952. május 9.

Az Ukrajnai Kommunista (bolsevik) Párt Központi Bizottsága elfogadta „az Ukrán SZSZK nyugati megyéiben működő ukrán-burzsoá bandák maradványainak felszámolásáról” szóló határozatot.

5–14 жовтня 1952 року

У Москві на XIX з'їзді назву Всесоюзної Комуністичної партії (більшовиків) змінили на Комуністичну партію Радянського Союзу.

1952. október 5–14.

Moszkvában a kommunista párt XIX. kongresszusán az Összszövetségi Kommunista (bolsevik) Párt nevet a Szovjetunió Kommunista Pártja névre változtatták.

5 березня 1953 року

Помер державний лідер Радянського Союзу Йосиф Сталін – голова Ради Міністрів СРСР і перший секретар ЦК КПРС.

1953. március 5.

Meghalt J. V. Sztálin, a Szovjetunió minisztertanácsának elnöke, az SZKP Központi Bizottságának első titkára.

27 березня 1953 року

У Радянському Союзі амністовано всіх, хто був засуджений на термін, менший за п'ять років.

1953. március 27.

A Szovjetunióban amnesztiában részesítették mindazokat, akiket öt évnél rövidebb időre ítéltek el.

18–24 травня 1953 року

У Києві відбувся фестиваль кінофільмів Угорської Народної Республіки.

1 вересня 1953 року

На Закарпатті відкрито перші національні середні школи – чотири з угорською та одну з молдовською мовою навчання. У селі Велика Добронь (Ужгородський район) відкрито першу так звану «інтернаціональну школу» з російською та угорською мовами навчання.

3–7 вересня 1953 року

На пленумі Центрального Комітету Комуністичної партії Радянського Союзу Микиту Хрущова обрано першим секретарем ЦК КПРС.

1953 рік

Адміністративна реформа впорядкувала статус і назви низки населених пунктів, вулиць, залізничних станцій. Округи перейменовано на райони, а також уніфіковано найменування всіх адміністративних одиниць. У тогочасній періодиці наводилися численні приклади того, як раніше «колонізатори мадяризували Закарпаття». Тому, приміром, місто Севлюш перейменовано на Виноградово, село Севлюшвейгардо – на Підвиноградів, Чингава – на Боржавське тощо. Тоді ж, у 1953 році, з'явилися нові назви районів:

1953. május 18–24.

Kijevben megrendezték a magyar filmek fesztiválját.

1953. szeptember 1.

Kárpátalján megnyíltak az első nemzetiségi középiskolák – négy magyar és egy moldován tannyelvű, valamint az ungvári járási Nagydobronyban az első vegyes, magyar és orosz tannyelvű ún. „internacionalista iskola”.

1953. szeptember 3–7.

A Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának plenumán az SZKP KB első titkárává választották Nyikita Hruscsovot.

1953

Közigazgatási reform keretében megváltoztatták számos település, utca, vasútállomás státusát és nevét. A megye és a települések közötti közigazgatási egységek nevét „közetről” [округ] „járásrá” [район] változtatták. A korábbi sajtójában számos cikket találunk arról, hogyan „magyarosította a gyarmatosító hatalom Kárpátalját”. Ezzel indokolták a változtatások szükségességét. Ekkor lett Szőlősből [Севлюш] – Vínogradovo [Виноградово], Szőlősvégardóból [Севлюшвейгардо] – Pídvínogradov [Підвиноградів], Csongovából [Чингава] – Borzsav-

Виноградівський, а не Севлюський;
Міжгірський, а не Волівський.

18 січня 1954 року

В усіх областях України відзначено
300-річчя «возз'єднання» України з
Росією.

19 лютого 1954 року

Президія Верховної Ради СРСР
передала Кримську область зі скла-
ду Росії до складу України.

14 березня 1954 року

Відбулися вибори до Верховної Ради
СРСР 4-го скликання. Депутати
від Закарпатської області: Терезія
Габовда, Федір Цанько, Іван Ваш.

12 травня 1954 року

УРСР стала членом ЮНЕСКО і
Міжнародної організації праці.

11–14 травня 1955 року

У Варшаві Албанія, Болгарія,
Чехословаччина, Польща, Угорщи-
на, Німецька Демократична Респу-
бліка, Румунія і Радянський Союз
підписали договір про дружбу,
співпрацю і взаємодопомогу. Цим
актом створено Варшавський дого-
вір – військову організацію соціа-
лістичних країн.

szke [Боржавське] stb. Ekkor válto-
zott meg két járás neve is: a Szőlősi
járás Vinohradovói, a Volovei pedig
Mizshirjai lett.

1954. január 18.

Ukrajna-szerte méltatták Ukrajna és
Oroszország „újraegyesítésének” 300.
évfordulóját.

1954. február 19.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának
Elnöksége az addig Oroszországhoz
tartozó Krím-félszigetet Ukrajnához
csatolta.

1954. március 14.

Választásokat tartottak a Szovjetunió
4. összehívású Legfelsőbb Tanácsá-
ba. A kárpátaljai képviselők: Gabóda
Teréz, Canyko Fegyir, Vas Iván.

1954. május 12.

Az Ukrán SZSZK az UNESCO és
a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet
tagja lett.

1955. május 11–14.

Varsóban Albánia, Bulgária, Csehszlo-
vákia, Lengyelország, Magyarország,
a Német Demokratikus Köztársaság,
Románia és a Szovjetunió barátsági,
együttműködési és kölcsönös segítség-
nyújtási egyezményt írtak alá. Ezzel
létrejött a Varsói Szerződés, a szocia-
lista országok közös katonai szerveze-
te.

9 липня 1954 року
Рада Міністрів УРСР прийняла постанову «Про введення спільного навчання в школах УРСР». В усіх школах обласних центрів і великих промислових міст введено спільне навчання хлопців та дівчат.

2 серпня 1954 року
В Ужгороді запрацювала перша в Закарпатті вечірня музична школа для молоді.

16 серпня 1954 року
На хвилях міжнародного радіо «Свобода» вперше прозвучала передача українською мовою.

10 листопада 1954 року
Центральний Комітет КПРС прийняв постанову про недоліки «науково-атеїстичної пропаганди».

4 квітня 1955 року
На межі трьох державних кордонів у Чопі (СРСР, Угорщини і Чехословаччини) відбулася зустріч із делегацією угорської молоді, котра принесла в СРСР спортивну естафету дружби з нагоди 10-річчя звільнення Угорщини від німецьких загарбників.

11 квітня 1955 року
Політбюро ЦК КПУ прийняло постанову «Про стан та заходи подальшого поліпшення роботи

1954. július 9.

Az Ukrán SZSZK minisztertanácsa határozatot hozott a koedukált oktatás bevezetéséről az Ukrán SZSZK területén. Minden megyeközpontban és nagy iparvárosban koedukálttá válik az oktatás.

1954. augusztus 2.

Ungváron megnyitotta kapuit az első kárpátaljai esti zeneiskola.

1954. augusztus 16.

A Szabad Európa Rádió először sugározott ukrán nyelvű adást.

1954. november 10.

Az SZKP Központi Bizottsága határozatban foglalkozott „a tudományos ateista propaganda” hiányosságával.

1955. április 4.

A szovjet, magyar és csehszlovák hármas határon fekvő Csapra érkezett a magyarországi fiatalok küldöttsége, akik Magyarországnak a német megszállás alóli felszabadítása 10. évfordulója alkalmából hozták magukkal a barátság stafétát a Szovjetunióba.

1955. április 11.

Az Ukrajnai Kommunista Párt Központi Bizottságának Politikai Bizottsága határozatot hozott az állambiztonság

органів КДБ у західних областях УРСР». Їхнім головним завданням стало посилення роботи проти агентури іноземних розвідок і закордонних націоналістичних центрів.

Вересень 1955 року

Надано амністію громадянам, які співпрацювали у роки війни з німцями. Раніше їх звинувачували у «посібництві ворогові» й відправляли в Сибір.

4 листопада 1955 року

ЦК КПРС і Рада Міністрів прийняли спільну постанову щодо подолання мегаломанії в «проектуванні та будівництві».

13 грудня 1955 року

Вийшов указ Президії Верховної Ради СРСР «Про правовий статус німців та членів їх сімей, які перебували в спецпоселеннях, та відмінну обмежень».

19 грудня 1955 року

У Києві розпочався традиційний фестиваль кінофільмів Угорської Народної Республіки.

gi szolgálat [KGB] tevékenységének javításáról az Ukrán SZSZK nyugati megyéiben. Fő feladatuk a külföldi kémtevékenység és a külföldi nacionalista központok tevékenysége elleni fellépés szigorítása.

1955. szeptember

Amnesztiában részesültek azok a szovjet állampolgárok, akik a második világháborúban együttműködtek a németekkel. Korábban őket „az ellenséggel való kollaborálásért” Szibériába száműzték.

1955. november 4.

A Szovjetunió Kommunista Pártjának Központi Bizottsága és a Szovjetunió minisztertanácsa határozatban foglalkozott azzal, hogy fel kell hagyni a megalomániával „a tervezésben és az építkezésben”.

1955. december 13.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége rendeletet hozott „a kényszer-kitelepített németek és családjaik jogi helyzetének rendezéséről, a korlátozások feloldásáról”.

1955. december 19.

Kijevben megnyílt a hagyományos magyar filmfesztivál.

3 лютого 1956 року
Міністерство культури УРСР вилучило з музейних фондів експонати і документи «антирадянських контрреволюційних організацій, портретів окремих буржуазно-націоналістичних діячів дореволюційної Росії, панської Польщі, Австро-Угорщини».

14–25 лютого 1956 року
Відбувся XX з'їзд Комуністичної партії Радянського Союзу, на якому в закритому режимі обговорено наслідки культу особи Сталіна.

15 лютого 1956 року
На Закарпатті введено в експлуатацію Теребле-Ріцьку гідроелектростанцію.

6 червня 1956 року
Рада Міністрів СРСР прийняла постанову «Про відміну плати за навчання в старших класах середніх шкіл, в середніх спеціальних і вищих навчальних закладах СРСР».

30 червня 1956 року
Центральний Комітет Комуністичної партії Радянського Союзу прийняв постанову «Про подолання культу особи та його наслідків».

1956. február 3.
Az Ukrán SZSZK Kulturális Minisztériuma zároltatta a múzeumoknak azokat a kiállítási tárgyait és dokumentumait, melyek „szovjetellenes ellenforradalmi szervezetekkel kapcsolatosak, valamint a forradalom előtti Oroszország, nemesi Lengyelország, Ausztria-Magyarország egyes burzsoá-nacionalista személyiségeinek portréit”.

1956. február 14–25.
A Szovjetunió Kommunista Pártjának XX. kongresszusa, melyen zárt ülésen tárgyaltak a sztálini személyi kultusz következményeiről.

1956. február 15.
Kárpátalján átadták a Talabor-Nagyág (Tereblja-Rika) vízerőművet.

1956. június 6.
A Szovjetunió Minisztertanácsa határozatot hozott „a középiskolákban, a szakközépiskolákban és a felsőoktatásban fizetendő tandíj megszüntetéséről”.

1956. június 30.
A Szovjetunió Kommunista Pártjának Központi Bizottsága határozatot hozott a személyi kultusz következményeinek felszámolásáról.

Вересень 1956 року

Міністерство вищої освіти СРСР запровадило в усіх вищих навчальних закладах вивчення трьох самостійних курсів: «Історія КППС», «Політекономія», «Діалектичний та історичний матеріалізм».

Серпень 1956 року

У Львівській, Станіславській, Дрогобицькій, Тернопільській, Чернівецькій та Закарпатській областях працювали спеціальні комісії «з остаточного викорінення залишків уніатства».

5 жовтня 1956 року

Верховна Рада СРСР видала указ «Про залучення до праці циган, які займаються бродяжництвом».

23 жовтня 1956 року

Мирні демонстрації будапештських студентів переросли в збройне повстання. Почалася революція та визвольна боротьба.

29 жовтня 1956 року

Виведення радянських військ із Будапешта.

1 листопада 1956 року

Уряд Імре Надя заявляє про нейтралітет Угорщини і про вихід із Варшавського договору.

1956. szeptember

A Szovjetunió Felsőoktatási Minisztériuma minden felsőoktatási intézményben kötelezővé tette három új tantárgy oktatását: A Szovjetunió Kommunista Pártjának története, Politikai közgazdaságtan, Dialektikus és történelmi materializmus.

1956. augusztus

Lemberg, Sztanyiszlav (Ivano-Frankivszk), Drohobics, Ternopil, Csernyivci és Kárpátalja megyékben állami bizottságok foglalkoztak „a görög katolikus eszmék végleges felszámolásával”.

1956. október 5.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa rendeletet hozott a vándorcigányok munkára fogásáról.

1956. október 23.

A budapesti egyetemisták békés tüntetése fegyveres felkelésbe csapott át. Kezdetét vette a forradalom és szabadságharc.

1956. október 29.

A szovjet csapatok megkezdték kivonulásukat Budapestről.

1956. november 1.

Nagy Imre kormánya deklarálta Magyarország semlegességét és kilépését a Varsói Szerződésből.

Листопад 1961 року
У селі Коритняни під Ужгородом швидко звели потужну радіостанцію, що транслювала передачі на всю Угорщину. Саме звідси новий угорський лідер Янош Кадар звернувся до співвітчизників із закликом припинити братовбивче кровопролиття. Трохи згодом Янош Кадар навідався у Закарпаття у супроводі Микити Хрущова. Вздовж дороги від Чопа до Ужгорода їх зустрічали люди з квітами і транспарантами. Перед тисячами закарпатців, які заповнили площу Леніна (сьогодні Народна) в Ужгороді, високі гості виступили з балкона будинку обласної влади.

3 листопада 1956 року
В Ужгороді угорські редактори зробили коректуру перекладеного з російської мови виступу, який наступного дня в м. Солнок мав озвучити Янош Кадар.

4 листопада 1956 року
Радянські війська знову ввійшли в Будапешт. На Закарпатті відкрився мирний «другий фронт». У краї десятки окремих осіб і невеликих груп виявили симпатії до революційних подій в Угорщині. Частина симпатиків засуджено до позбавлення волі, а з іншими проведено «профілактичну роботу» в сільських відділеннях і районних відді-

1956. november
Az Ungvár melletti Kereknyében [Koritnyani] gyorsított ütemben felállítottak egy rádióállomást, mely Magyarország egész területét elérte. Kádár János innen szólította fel honfitársait, hogy szüntessék be a testvérharcot. Ezután röviddel Kádár János Nyikita Hruscovval találkozott Ungváron. A Csap és Ungvár közötti úton az emberek virágokkal és lózungokkal köszöntötték a két vezetőt. Ungváron a Lenin téren (ma Népi tér) több ezres tömeg előtt mondtak beszédet a megyei tanács épületének erkélyéről.

1956. november 3.
Ungváron magyar szerkesztőkkel korrigáltatták nyelvhelyességi szempontból Kádár János másnapi, szolnoki beszédét, amit oroszból fordítottak.

1956. november 4.
A szovjet csapatok megtámadták Budapeestet. Kárpátalján pedig megnyílt a „második front”. 1956 őszén számos magánember és kisebb csoportok nyilvánították ki, hogy szimpatizálnak a magyarországi eseményekkel. A szimpatizánsok egy csoportját börtönbe zárták, másokat „nevelő célzattal” közmunkára rendeltek a falusi vagy a járási milícia (rendőrség), vagy az

лах Міністерства внутрішніх справ і Комітету державної безпеки. Із цим легко впоралися, оскільки на опозиціонерів навіював страх уже сам візуальний образ непереможної армади. Закарпаття наводнили радянські війська, які перекидалися в Угорщину для придушення революції. Вони взяли під щільний контроль державний кордон і прикордонні села.

11 листопада 1956 року

В Угорщині припинено збройний опір. Наступного дня відсторонено уряд Імре Надя (його з товаришами пізніше стратили) і сформовано уряд Яноша Кадара.

30 листопада 1956 року

До Ялти з гастролями прибув угорський джаз-квінтет (керівник Лайош Мартіні).

11 вересня 1957 року

Указом Президії Верховної Ради заборонено іменами живих осіб називати будь-які об'єкти (місця громадського користування, підприємства, колгоспи і т.д.). Вже існуючі назви підлягали заміні.

17 вересня 1957 року

У постанові бюро Закарпатського обкому КПУ міститься інформація, що в області діяло 710 церков, моли-

állambiztonsági hivatal helyi kirendeltségei mellé. A szimpatizánsokkal nem volt nehéz leszámolni, mivel az emberekre erős vizuális hatást gyakorolt a legyőzhetetlen hadsereg. A magyarországi forradalom eltiprására Kárpátalján keresztül özönlött keresztül a szovjet katonaság, ezenkívül megsokszorozták a határvédelmet, és szigorúan ellenőrizték a határ menti településeket.

1956. november 11.

Magyarországon véget ér a fegyveres ellenállás. Másnap felmentették Nagy Imre kormányát (a miniszterelnököt később társaival együtt kivégzik) és megalakult Kádár János kormánya.

1956. november 30.

Jaltában vendégszerepelt a Martiny Lajos által vezetett magyar dzsessz kvintett.

1957. szeptember 11.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa elnökségének rendelete értelmében élő személyekről tilos bármit (közterületet, vállalatot, kolhozot stb.) elnevezni, s meg kell változtatni minden olyan intézménynek a nevét, amely élő ember nevét viseli.

1957. szeptember 17.

Az Ukrajnai Kommunista Párt Kárpátaljai Megyei Bizottsága vezetőségének határozatában szereplő adatok szerint

товних будинків, монастирів, скитів; 202 православні священники, 57 монахів, 314 монахинь, 32 римо-католицькі і 64 реформатські священники, 26 проповідників адвентистів сьомого дня. Існували нелегальні «секти» Єгови, п'ятидесятників та ін.

8 січня 1958 року

СРСР уклав угоду з Чехословаччиною про остаточне врегулювання майнових і фінансових питань, пов'язаних із возз'єднанням Закарпатської України з УРСР.

26 лютого 1958 року

Вийшов указ Президії Верховної Ради СРСР про нагородження Закарпатської області орденом Леніна «за успіхи, досягнуті в справі збільшення виробництва і заготовок зерна, винограду, фруктів, молока, м'яса, шерсті та інших сільськогосподарських продуктів».

16 березня 1958 року

Відбулися вибори до Верховної Ради СРСР 5-го скликання.

13 жовтня 1958 року

За ініціативою московських залізничників започатковано рух «Працювати, жити і навчатись по-комуністичному!», який поширюється на всі регіони держави.

a megyében 710 templom, imaház, kolostor működött, 202 pravoszláv pap, 57 szerzetes, 314 apáca, 32 római katolikus pap, 64 református lelkész, 26 hetednapos adventista vezető tevékenykedett. Illegálisnak tekintett szekták: Jehova tanúi, pünkösdisták stb.

1958. január 8.

A Szovjetunió egyezményt ír alá Csehszlovákiával „Kárpátontúli Ukrajnának az Ukrán SZSZK-való való újraegyesítéséből” eredő vagyoni és pénzügyi kérdések végleges rendezéséről.

1958. február 26.

Megjelent a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének rendelete Kárpátaljának Lenin rendjellel való kitüntetéséről, az indoklás szerint „a gabonafélék, a szőlő, a gyümölcsfélék, a tej, a hús, a gyapjú és egyéb mezőgazdasági termékek előállításában és készletezésében elért sikerek” elismeréseként.

1958. március 16.

Választásokat tartottak a Szovjetunió 5. összehívású Legfelsőbb Tanácsába.

1958. október 13.

Moszkvai vasutasok kezdeményezésére kezdetét vette a „tanuljunk meg kommunista módra dolgozni és élni” mozgalom, mely országos mozgalommá terebélyesedett.

16 листопада 1958 року

Видаються тези ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в країні». У тезах проголошується необов'язковість вивчення мов союзних республік у школах.

24 грудня 1958 року

Сесія Верховної Ради СРСР ухвалила закон «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти». Питання про необов'язковість вивчення мов союзних республік у школі залишено на розгляд республіканських парламентів.

15–22 січня 1959 року

Всесоюзний перепис населення. Кількість жителів Закарпаття скла-ла 920.173 особи.

1 березня 1959 р.

Вибори до Верховної Ради УРСР 5-го скликання. Депутати від Закарпатської області: Ганна Ладані, Марія Марко, Марк Повзик, Василь Свида та інші.

26 березня 1959 року

Відкриття традиційного фестивалю кінофільмів Угорської Народної Республіки в Києві.

1958. november 16.

Napvilágot láttak az SZKP KB és a Szovjetunió Minisztertanácsának tézisei az iskola és az élet kapcsolatának erősítéséről. A 9. cikkely alapján megszűnik a köztársaságok névadó nemzetiségei nyelvének kötelező oktatása a köztársaságok iskoláiban.

1958. december 24.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának ülészaka törvényt fogadott el „az iskolának a való élethez való kötődése erősítéséről és a közoktatási rendszer további fejlesztéséről”. A Szovjetuniót alkotó szövetségi köztársaságok nyelvének oktatásáról a döntést az adott köztársaság parlamentjének hatáskörébe utalták.

1959. január 15–22.

Országos népszámlálás tartottak a Szovjetunióban. Kárpátalja lakossága 920.173 fő.

1959. március 1.

Választások az Ukrán SZSZK 5. összehívású Legfelsőbb Tanácsába. Kárpátaljai képviselők többek között Ladányi Hanna, Marko Maria, Povzik Mark, Szvida Vaszil.

1959. március 26.

Kijevben megnyílt a hagyományos magyar filmfesztivál.

17 квітня 1959 року

Сесія Верховної Ради УРСР ухвалила закон «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в Українській РСР». Вивчення української мови в школах УРСР оголошено обов'язковим. Ігноровано вивчення української мови й літератури в школах з російською мовою навчання, скорочено кількість годин викладання української мови й літератури в середніх спеціальних навчальних закладах. Законом передбачено також перехід із семирічки на обов'язкову 8-річку, та з десятирічної школи на одинадцятирічну.

25–29 травня 1959 року

У Москві відбулася Всесоюзна термінологічна нарада. В її рекомендаціях проголошено принципи мінімальної розбіжності у відповідних термінах між літературними мовами СРСР.

12 серпня 1959 року

Постанова Ради Міністрів СРСР надала можливість робітникам і службовцям купувати в розстрочку товари тривалого користування.

27 серпня 1959 року

Рада Міністрів СРСР прийняла постанову про нагородження меда-

1959. április 17.

Az USZSZK Legfelsőbb Tanácsa törvényt hozott az oktatás fejlődéséről a köztársaság területén, mely ismételten kimondta, hogy az ukrán nyelv oktatása nem kötelező. A törvény ignorálta az ukrán nyelv és irodalom oktatását az orosz tannyelvű iskolákban, illetve a korábbinál kevesebb óraszámot írt elő e tantárgyakból a középfokú szakoktatásban. Ez a törvény a korábbi 7, illetve 10 évfolyamos iskolákat kötelező 8, illetve 11 osztályossá alakította.

1959. május 25–29.

Moszkvában összeült az országos terminológiai bizottság. Ajánlásai között szerepelt, hogy minimalizálni kell az eltéréseket a Szovjetunió népei irodalmi nyelveinek szakterminológiájában.

1959. augusztus 12.

A Szovjetunió minisztertanácsának határozata lehetővé tette, hogy a munkások és az alkalmazottak tartós fogyasztási cikkeket részletre vásárolhassanak meg.

1959. augusztus 27.

A Szovjetunió Minisztertanácsa határozatot fogadott el azzal kapcsolatban,

лями випускників загальноосвітніх шкіл: золотою медаллю нагороджуватимуться учні, що закінчили школу на відмінно, срібною – ті, хто має в атестаті тільки одну четвірку.

10 грудня 1959 року

У Києві розпочалися Дні угорської культури.

1959 рік

У СРСР обов'язковою стала восьмирічна освіта.

20–29 січня 1960 року

В Угорщині пройшла Декада української культури.

2 лютого 1960 року

В Україні введено в дію перший промисловий атомний реактор.

29 березня 1960 року

На радянсько-угорському кордоні у долині р. Боржава по обидва боки кордону заклали перші 10 га великого плодового Саду Дружби площею 160 га на честь «90-річчя з дня народження В. Леніна і 15-річчя визволення Угорщини».

7 травня 1960 року

Головою Президії Верховної Ради Радянського Союзу обрано Леоніда Брежнєва.

hogy a középiskolák végzőseit kitüntetik: arany éremmel azokat, akik kitűnőre érettségiztek, illetve ezüst éremmel azokat, akiknek a bizonyítványában csak egy négyes érdemjegy van.

1959. december 10.

Kijevben kezdetét vette a Magyar Kultúra Napjai rendezvénysorozat.

1959

A Szovjetunióban kötelezővé vált a nyolcosztályos általános iskola elvégzése.

1960. január 20–29.

Magyarországon megrendezték az Ukrán Kultúra Napjait.

1960. február 2.

Ukrajnában üzembe helyezték az első ipari atomreaktort.

1960. március 29.

A szovjet–magyar határ két oldalán, a Borzsa folyó völgyében beültették a 160 hektárosra tervezett Barátság Gyümölcsöskert első 10 hektárját „V. I. Lenin születésének 90. és Magyarország felszabadításának 15. évfordulója tiszteletére”.

1960. május 7.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának elnökévé választották Leonyid Brezsnyevet.

13 жовтня 1960 року
Завершено будівництво нафтопроводу «Дружба» на ділянці Броди – Ужгород.

6 листопада 1960 року
У Києві почав діяти перший в Україні метрополітен.

1960 рік
У рамках масштабної державної програми Закарпаття мали перетворити на «квітучий сад». Важливе ідеологічне навантаження мав Сад Дружби імені Володимира Леніна, закладений на радянсько-угорському кордоні до 90-річчя «вождя світового пролетаріату». Дерева висадили на землях Закарпатської обласної сільськогосподарської дослідної станції (Берегівський район) і кооперативного господарства «Боратшаг» («Дружба») Вашарошнаменського району Саболч-Сотмарської області. До ювілею Жовтневої революції в 1967 році з угорського боку посадили 60 гектарів «Саду Дружби». Усього він займав площу 307 гектарів, із них 102 – на угорському боці. Поруч у 1969 році на 15 гектарах заклали спільний виноградник «Мир», до якого долучилося угорське державне господарство «Балатон-Боглар».

1960. október 13.
Befejeződött a Barátság Kőolajvezeték Brodi–Ungvár szakaszának építése.

1960. november 6.
Kijevben megnyílt az első ukrán metró.

1960
Nagyívű állami program keretében Kárpátalját „virágzó kertté” kell változtatni. Ebben az évben alapították a V. I. Leninről elnevezett Barátság Almáskertet a szovjet–magyar határon a „világ proletariátusa vezére” születésének 90. évfordulója tiszteletére. A fákat két gazdaság – a beregszászi járási Baktai Mezőgazdasági Kísérleti Állomás és a Szabolcs-Szatmár megyei vásárosnaményi Barátság Szövetkezet – földjébe ültették. 1967-ben az októberi forradalom évfordulója tiszteletére a magyarországi oldalon újabb 60 hektár gyümölcsösrel gyarapították a Barátság Kertet. Így már összesen 307 hektárt foglalt el, ebből 102 hektár volt a magyarországi oldalon. 1969-ben 15 hektáros közös szőlőskertet is telepítettek, a Béke Szőlészetet, melyhez a magyarországi partner a balatonboglári állami gazdaság volt.

1 січня 1961 року

Набув чинності Український правопис 1960–1961 років (четверта редакція). Українські правила наближено до «Правил русской орфографии и пунктуации» 1956 року.

3–18 січня 1961 року

У Львівській, Станіславській, Тернопільській, Чернівецькій та Закарпатській областях працювала комісія, яка вивчала наслідки «процесу оправославлювання» в Україні.

5 березня 1961 року

В УРСР пройшли вибори до обласних, районних, міських, сільських і селищних рад депутатів трудящих.

Червень 1961 року

Внесли зміни до Кримінального кодексу Української РСР. З'явилася сумнозвісна стаття 209, де йшлося про «посягання на особу і права громадян під приводом виконання релігійних обрядів». Це давало підставу застосовувати репресії за довільним вибором. Жертвами такого свавілля, наприклад, стали закарпатські свідки Єгови, реформатська громада села Велика Добронь (Ужгородський район), євангельські християни-баптисти сіл Великий Раковець і Заріччя, адвентисти сьомого дня села Ільниця (Іршавський район).

1961. január 1.

Hatályba lépett az ukrán helyesírás 1960–1961. évi (4.) kiadása. Benne az ukrán helyesírási szabályokat az 1956-ban kiadott orosz helyesírási szabályzathoz igazították.

1961. január 3–18.

Lemberg, Sztanyiszlav (Ivano-Frankivszk), Ternopil, Csernyivci és Kárpátalja megyékben állami bizottságok vizsgálták „a pravoszlávosi folyamat” következményeit.

1961. március 5.

Az Ukrán SZSZK-ban helyi (megyei, járási, városi, nagyközségi, községi) tanácsi választásokat tartottak.

1961. június

Módosították az Ukrán SZSZK Büntető Törvénykönyvét, belekerült a hírhedt 209. cikkely, melyben „a vallási szertartások ürügyén személy ellen, illetve a polgárok jogai ellen elkövetett merényletről” volt szó. Ezzel törvényileg is lehetővé vált, hogy bármilyen indokkal eljárjanak felekezeti ügyekben. Kárpátalján az önkény áldozata lettek a jehovisták, a nagydobronyi református hitközség, a nagyrákóci [Velikij Rakovec] és az alsókaraszlói [Zariccsja] baptisták, az iloncai [Ilnica] adventisták.

17–31 жовтня 1961 року
XXII з'їзд КПРС прийняв постанову про винесення труни Йосифа Сталіна з мавзолею на Красній площі в Москві. Прийнято нову програму КПРС і проголошено політику «злиття націй», що призвела до подальшої русифікації союзних республік. М. Хрущов вперше проголосив тезу про формування радянського народу.

9 листопада 1961 року
Указом Президії Верховної Ради СРСР Сталінську область України перейменовано в Донецьку, а місто Сталіно – в Донецьк.

14 січня 1962 року
Здано в експлуатацію міжнародний нафтопровід «Дружба».

18 березня 1962 року
Відбулися вибори до Верховної Ради СРСР 6-го скликання.

17 квітня 1962 року
Україна стала членом Комісії з прав людини ООН.

11 жовтня – 8 грудня 1962 року
Відбулася перша сесія Другого Ватиканського собору, під час якої

1961. október 17–31.

Az SZKP XXII. kongresszusa határozatot hozott arról, hogy Joszif Sztálin koporsóját eltávolítják a moszkvai Vörös téri mauzóleumból. A kongresszuson elfogadták a párt új programját, mely tartalmazza a „nemzetek összeolvadásának” elméletét. Ez a pártprogram az alapja a tagköztársaságokban folyó oroszosításnak. Nyikita Hruscsov főtitkár beszédében először szolt a szovjet nép kategóriájának kialakulásáról.

1961. november 9.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa elnökségének rendeletére az ukrajnai Sztálin megye nevét Donyeck megyére, Sztálin város nevét Donyeckre változtatták.

1962. január 14.

Átadták a nemzetközi Barátság Kőolajvezetékét.

1962. március 18.

Választások tartottak a Szovjetunió 6. összehívású Legfelsőbb Tanácsába.

1962. április 17.

Ukrajna tagja lett az ENSZ Emberi Jogi Bizottságának.

1962. október 11. – december 8.

Megtartották a II. vatikáni zsinat első ülészakát, melyen nyilvánosan

були оприлюднені факти переслідування греко-католиків в Україні.

26 грудня 1962 року

Постановою Верховної Ради УРСР замість 14 утворено 7 економічних районів: Донецький, Київський, Львівський, Подільський, Придніпровський, Харківський, Чорноморський. Закарпатську область віднесено до Львівського економічного району.

11–15 лютого 1963 року

Учасники мовної конференції, організованої Інститутом мовознавства Академії наук України та Київським університетом ім. Тараса Шевченка, звернулись до керівництва республіки з проханням визнати українську мову державною.

3 березня 1963 року

Відбулися вибори до Верховної Ради УРСР 6-го скликання. Депутати від Закарпатської області: Марія Алечко, Антонін Біров, Іван Грабарчук, Андрій Космеда, Ганна Ладані, Іван Мозговий, Ірина Онищенко, Василь Орос, Василь Русин, Микола Сай.

6 серпня 1963 року

На філологічному факультеті Ужгородського державного університету

beszéltek a görög katolikusok ukrajnai üldöztetéséről.

1962. december 26.

Az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Tanácsának határozata értelmében az addigi 14 helyett 7 gazdasági övezetet alakítottak ki: Donyecki, Kijevi, Lembergi, Podóliai, Dnyeper-melléki, Harkovi, Fekete-tengeri. Kárpátalja a leMBERGI övezetbe tartozik.

1963. február 11–15.

Az Ukrán Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete és a Kijevi Tarasz Sevcsenko Egyetem által szervezett nyelvészeti konferencia résztvevői azzal a kéréssel fordultak a köztársaság vezetéséhez, hogy az ukrán nyelvet ismerjék el államnyelvnek.

1963. március 3.

Választások az Ukrán SZSZK 6. összehívású Legfelsőbb Tanácsába. Kárpátaljai képviselők: Alecsko Maria, Bíró Andor, Hrabarcsuk Iván, Koszmeda Andrij, Ladányi Hanna, MoZgovij Iván, Oniscsenko Irina, Orosz Vaszil, Ruszin Vaszil, Szaj Mikola.

1963. augusztus 6.

Az Ungvári Állami Egyetem Filológiai Karán megnyílt a magyar nyelv és iro-

відкрито угорське відділення для підготовки вчителів угорської мови і літератури. З 1965 року кафедра угорської філології діє як самостійна структурна одиниця.

28 вересня – 3 жовтня 1963 року В Ужгороді пройшла X Всесоюзна конференція з питань фінно-угорознавства.

15 липня 1964 року Верховна Рада СРСР прийняла закон «Про пенсії і допомогу членам колгоспів». Для «підвищення добробуту» населення держава запровадила у колгоспах пенсії «по старості». Встановлено допомогу жінкам на час відпустки за вагітністю та пологами, якою мали право користуватися робітниці та жінки-службовці. Надавалося 56 календарних днів відпустки до пологів і 56 календарних днів після.

14 жовтня 1964 року Микиту Хрущова зміщують із посади першого секретаря ЦК КПРС і голови Ради Міністрів СРСР.

14 березня 1965 року В УРСР відбулися вибори до обласних, районних, міських, селищних і сільських рад депутатів трудящих.

dalom szak. Az önálló Magyar Filológiai Tanszék 1965-ben indult.

1963. szeptember 28. – október 3. Ungváron rendezték meg a X. országos finnugor kongresszust.

1964. július 15. A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa törvényt fogadott el „a kolhoztagok nyugdíjáról és segélyezéséről”. A lakosság „életszínvonalának javítása” érdekében az állam bevezeti a kolhoztagok számára az „öregségi nyugdíjat”. A kolhozban dolgozó nők – hasonlóan a gyárakban és hivatalokban dolgozó asszonyokhoz – immár jogosultá váltak gyermekgondozási segélyre a gyermekszületési szabadság időszakára. A szülési szabadság 56 naptári nap a gyermek születése előtt és 56 naptári nap a gyermek születése után.

1964. október 14. Ny. Sz. Hruscsovot elmozdítják az SZKP KB első titkári posztjáról és a Szovjetunió Minisztertanácsának éléről.

1965. március 14. Az Ukrán SZSZK-ban helyi (megyei, járási, városi, nagyközségi és községi) tanácsi választásokat tartottak.

13 серпня 1965 року

Президія Верховної Ради УРСР прийняла постанову про культурно-освітню роботу в Закарпатській області. Належало докорінно покращити діяльність клубів, палаців культури, бібліотек, музеїв, «більше уваги приділяти роботі з виховання трудящих у дусі непопушної дружби з народами СРСР та соціалістичних країн».

Літо 1965 року

Закарпатська область складалася з 11 районів (Берегівський, Виноградівський, Іршавський, Міжгірський, Мукачівський, Перечинський, Рахівський, Свалявський, Тячівський, Ужгородський, Хустський), а також 9 міст, 14 селищ міського типу і 738 сільських населених пунктів, які були підпорядковані 256 сільським і 14 селищним радам. У 1966 році відновили як самостійні Великоберезнянський та Воловецький райони. Раніше, внаслідок адміністративної реформи Микити Хрущова, спрямованої на скорочення витрат на державний апарат, вони декілька років перебували у складі Перечинського і Свалявського районів відповідно. За винятком цього короткого часу, Закарпатська область мала сталий поділ на 13 районів (до 1953 року – округів), який зберігся і досі.

1965. augusztus 13.

Az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége határozatot fogadott el a Kárpátalján folyó kulturális-oktatási tevékenységről. Javítani kell a klubok, kultúrpaloták, könyvtárak, múzeumok munkáját, „nagyobb figyelmet kell fordítani a dolgozóknak a Szovjetunió és a szocialista országok népei közti megbonthatatlan barátság szellemében való nevelésére”.

1965 nyár

Kárpátaljának 11 járása – Berehovái [Beregszászi], Vínóhradovái [Nagyszőlősi], Irsavai [Ilosvai], Mizsáirjai [Ökörmezői], Mukacsevói [Munkácsi], Perecsenyi, Rahói, Szvaljavai [Szolyvai], Tyacsevói [Técsői], Uzshorodi [Ungvári], Huszti –, 9 városa, valamint 14 városi típusú nagyközsége és 738 faluja volt, melyek 14 nagyközségi és 256 falusi tanácsigazgatása alá tartoztak. Az 1966. évi közigazgatási reformmal két új járást hoztak létre: a Nagybereznait és a Volovecít [Volócit], melyek Nyikita Hruscsov időszakában az államigazgatásban megkövetelt takarékosági rendelkezések következtében néhány évig a Perecsenyi és a Szolyvai járások apparátusai alá tartoztak. Az így kialakult 13 járás (1953-ig: körzet) a mai napig érvényes közigazgatási beosztás.

4 вересня 1965 року

Після київської прем'єри фільму Сергія Параджанова «Тіні забутих предків» почались акції протесту проти політичних переслідувань і хвиля арештів української інтелігенції, учасників дисидентського руху.

Вересень–грудень 1965 року

Іван Дзюба написав працю «Інтернаціоналізм чи русифікація?». У грудні він передав її першому секретареві ЦК КПУ, члену президії ЦК КРПС Петрові Шелесту, голові Ради міністрів УРСР, члену в члени президії ЦК КРПС Володимирові Щербицькому разом із листом протесту, в якому виступив проти арештів представників української інтелігенції. На Заході книжка побачила світ у видавництві «Сучасність» у Мюнхені в 1968 року.

29 березня 1966 року

На XXIII з'їзді КРПС Леоніда Брежнєва обрано Генеральним секретарем Центрального Комітету КРПС.

11 травня 1966 року

Президія ЦК КПУ схвалила постанову, яка констатувала «пожвав-

1965. szeptember 4.

Szerhij Paradzsanov Tyinyi nezabutih predkiv [Elfelejtett ősök árnyai] c. filmjének kijeви bemutatója után tiltakozó megmozdulás kezdődött a politikai üldöztetések ellen, az ellenzéki ukrán értelmiség, a disszidens mozgalom számos tagját letartóztatták.

1965. szeptember–december

Ivan Dzjuba megírta Internacionalizmus csi ruszifikacija? [Internacionalizmus vagy oroszosítás?] című kötetét. Decemberben átadta a könyvet Petro Selesztnek, az Ukrajnai Kommunista Párt Központi Bizottsága első titkárának, a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottsága elnökségi tagjának, valamint Volodimir Scserbickijnek, a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottsága elnökségi tagjelöltjének, tiltakozó levél kíséretében, melyben az ukrán értelmiségiek letartóztatásai ellen emelte fel szavát. Nyugaton a könyvet 1968-ban jelentette meg a müncheni Suchasnist Kiadó.

1966. március 29.

Az SZKP XXIII. kongresszusán az SZKP Központi Bizottságának főtítkárává választották Leonyid Brezsnyevet.

1966. május 11.

Az Ukrajnai Kommunista Párt Központi Bizottságának Elnöksége hatá-

лення націоналістичних елементів у республіці».

12 червня 1966 року

Відбулися вибори до Верховної Ради СРСР 7-го скликання. Депутати від Закарпатської області: Юрій Питра, Анна Покотило, Сергій Романовський, Юрій Ільницький.

5 вересня 1966 року

В УРСР розпочалися Дні угорської культури.

9 вересня 1966 року

У Будапешті підписано новий радянсько-угорський договір про дружбу, співпрацю і взаємодопомогу.

8 грудня 1966 року

Указом Президії Верховної Ради УРСР утворено нові райони, у тому числі Великоберезнянський та Воловецький Закарпатської області.

1 березня 1967 року

У Запоріжжі на заводі «Комунар» розпочався серійний випуск легкових автомобілів «Запорожець-966» – найдешевшої та найпопулярнішої моделі радянської пори.

rozatban foglalkozott azzal, hogy a köztársaságban „a nacionalista elemek aktivizálták tevékenységüket”.

1966. június 12.

Választások a Szovjetunió 7. összehívású Legfelsőbb Tanácsába. Kárpátaljai képviselők – Pitra Jurij, Pokotilo Anna, Romanovszkij Szerhij, Ilnickij Jurij.

1966. szeptember 5.

Az Ukrán SZSZK-ban kezdetét vette a Magyar Kultúra Napjai rendezvény-sorozat.

1966. szeptember 9.

Budapesten aláírták az új szovjet–magyar barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződést.

1966. december 8.

Az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének határozatával változott a járási szintű közigazgatás. Kárpátalján új járások a Nagybereznai és a Volóci.

1967. március 1.

Zaporizsjében a Kommunár Gyár megkezdte a szovjet időszak legolcsóbb és legnépszerűbb négykerekűje, a Zaporozsevcv-966 gépkocsik sorozatgyártását.

8 березня 1967 року
Єдина щоденна обласна угорсько-мовна газета «Карпати Ігаз Со», яка до цього часу перекладалась з української мови, стала самостійною.

12 березня 1967 року
Відбулися вибори до Верховної Ради УРСР 7-го скликання та місцевих рад народних депутатів. Депутати від Закарпатської області: Марія Алечко, Антонін Біров, Іван Грунянський, Феодосій Колесник, Ганна Ладані, Василь Русин та інші.

Квітень–жовтень 1967 року
У Монреалі (Канада) пройшла всесвітня виставка «Експо-67», на якій закарпатці Іван Чуса і Василь Шорбан завоювали перше місце в поєдинку світових майстрів лісової справи.

29 червня 1967 року
Введено в експлуатацію радянсько-чехословацький газопровід «Братерство».

18 березня, 29 квітня, 14 травня, 6 червня, 10 червня, 11 червня 1968 року
На радянсько-чехословацькому кордоні відбулися неофіційні зустрічі між першим секретарем Закарпатського обкому КПУ Ю. Ільницьким та першим секретарем Східнославацького обкому КПЧ Я.

1967. március 8.
Önálló magyar napilappá vált az addig ukránból fordított Kárpáti Igaz Szó, az egyetlen magyar nyelvű megyei napilap.

1967. március 12.
Választások az Ukrán SZSZK 7. összehívású Legfelsőbb Tanácsába és a helyi tanácsokba. Kárpátaljai képviselők többek között Alecsko Maria, Biró Andor, Hrunyanszkij Iván, Kolesznik Feodoszj, Ladányi Hanna, Ruszin Vaszil.

1967. április–október
A kanadai Montrealban megrendezték az Expo '67 kiállítást, melyen a kárpátaljai Csusza Iván és Sorban Vaszil nyerte a favágóversenyt.

1967. június 29.
Átadták a Testvériség szovjet–csehszlovák gázvezetékét.

1968. március 18., április 29., május 14., június 6., június 10., június 11.
A szovjet–csehszlovák határon nem hivatalosan találkozott egymással Jurij Ilnickij, az Ukrajnai Kommunista Párt Kárpátaljai Megyei Bizottságának első titkára és Jan Koscelanský, a Csehszlovákiai Kommunista Párt kelet-szlovákiai

Косцеланським, на яких обговорювалися поточні події в Чехословаччині.

18 травня 1968 року

Голова Комітету державної безпеки (КДБ) Юрій Андропов у листі до ЦК КПРС назвав роман «Собор» Олесь Гончара «націоналістичним твором, що порочить радянську систему».

3 червня – 10 червня 1968 року
Дні культури Української РСР у Чехословаччині.

20 серпня 1968 року

Лідер СРСР Леонід Брежнев особисто доручив керівнику Закарпаття Юрію Ільницькому виконати делікатне завдання. З міркувань безпеки в Ужгород перевезли сина і дружину одного з чехословацьких керівників Василя Біляка, котрий служив противагою групі ініціаторів «празької весни» – намагання створення «людяного соціалізму» – на чолі з Олександром Дубчеком.

20–21 серпня 1968 року

Війська держав-учасниць Варшавського договору окупували Чехословаччину.

11 вересня, 7 листопада 1968 року

На радянсько-чехословацькому кордоні відбулася зустріч між першим

kiai regionális pártbizottságának első titkára, hogy megvitassák a csehszlovákiai eseményeket.

1968. május 18.

Jurij Andropov, a szovjet állambiztonsági bizottság (KGB) vezetője az SZKP KB-hoz címzett levelében nacionalista, szovjetgyalázó műnek titulálta Olesz Honcsar Szobor [Székesegyház] c. regényét.

1968. június 3. – június 10.

Csehszlovákiában megrendezték az Ukrán Kultúra Napjait.

1968. augusztus 20.

Leonyid Brezsnyev, a Szovjetunió vezetője személyesen utasította Jurij Ilnickijt, Kárpátalja akkori első emberét egy kényes feladat végrehajtására. Az Alexander Dubček által vezetett „prágai tavasz” – reformkísérlet az „emberarcú szocializmus meghonosítására” – időszakában az egyik fő ellenlábast, Vasil Bil’akot és családját (feleségét és fiát) biztonsági megfontolásokból Ungvárra költöztették.

1968. augusztus 20–21.

A Varsói Szerződés tagállamainak hadseregei megszállták Csehszlovákiát.

1968. szeptember 11., november 7.

A szovjet–csehszlovák határon találkozott egymással Jurij Ilnickij, az

секретарем Закарпатського обкому КПУ Ю. Ільницьким та секретарем Східнословачького обкому КПЧ Я. Гетешом, на якій обговорювалися питання внутрішньополітичної ситуації в ЧССР.

28 січня 1969 року

На радянсько-чехословацькому кордоні пройшла зустріч між працівниками Управління КДБ в Закарпатській області та співробітниками Управління держбезпеки Східнословачької області ЧССР з приводу ситуації в Чехословаччині.

11 лютого 1969 року

Центральний Комітет Комуністичної партії України на своєму засіданні розглянув питання щодо негативних настроїв в українському суспільстві, які виникли в результаті «чехословацьких подій».

16 березня 1969 року

В УРСР відбулися вибори до місцевих рад депутатів трудящих.

16 квітня 1969 року

У Києві відкрито Генеральне Консульство Угорської Народної Республіки.

14 червня 1969 року

Відбулися вибори до Верховної Ради СРСР.

Ukrajnai Kommunista Párt Kárpátaljai Megyei Bizottságának első titkára és Jarolím Heteš, a Csehszlovákiai Kommunista Párt kelet-szlovákiai regionális pártbizottságának titkára. A csehszlovákiai belpolitikai eseményeket vitatták meg.

1969. január 28.

A szovjet–csehszlovák határon a szovjet állambiztonsági szolgálat (KGB) kárpátaljai megyei bizottságának, valamint a Csehszlovák Nemzetbiztonsági Testület Kelet-szlovákiai Igazgatósága munkatársai találkoztak egymással és a csehszlovákiai helyzetet vitatták meg.

1969. február 11.

Az Ukrajnai Kommunista Párt Központi Bizottsága foglalkozott a „csehszlovákiai események” miatti negatív ukrajnai hangulattal.

1969. március 16.

Az Ukrán SZSZK-ban helyhatósági választásokat tartottak.

1969. április 16.

Kijevben megnyílt a Magyar Népköztársaság főkonzulátusa.

1969. június 14.

Választások a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsába.

- 23 червня 1969 року*
У Києві з офіційним візитом перебував посол Угорської Народної Республіки в СРСР Дюла Рапаї.
- 18 вересня 1969 року*
Секретаріат ЦК ЛКСМУ схвалив постанову, якою визнав публікацію книги Івана Чендея «Березневий сніг» «серйозною політичною помилкою».
- 15–22 січня 1970 року*
Всесоюзний перепис населення. На Закарпатті підраховали 1.057.521 жителя.
- Червень 1970 року*
В Ужгороді створено Закарпатський музей народної архітектури та побуту.
- 14 червня 1970 року*
Відбулися вибори до Верховної Ради СРСР 8-го скликання. Депутати від Закарпатської області: Юрій Питра, Ірина Скучка, Борис Іванов, Юрій Ільницький.
- 8 жовтня 1970 року*
Введено в експлуатацію другу гілку нафтопроводу «Дружба».
- 1969. június 23.*
Hivatalos látogatást tett Kijevben Rapai Gyula moszkvai magyar nagykövet.
- 1969. szeptember 18.*
Az Ukrajnai Kommunista Ifjúsági Szövetség (Komszomol) Központi Bizottságának titkársága határozata „komoly politikai hibának” nevezte Iván Csendej Bereznevij sznyih [Márciusi hó] c. művének megjelentetését.
- 1970. január 15–22.*
Országos népszámlálás tartottak a Szovjetunióban. Kárpátalja lakossága 1.057.521 fő.
- 1970. június*
Ungváron megnyílt a szabadtéri néprajzi múzeum (a skanzen).
- 1970. június 14.*
Választások a Szovjetunió 8. összehívású Legfelsőbb Tanácsába. Kárpátaljai képviselők – Pitra Jurij, Szkucska Irina, Ivanov Borisz, Ilnickij Jurij.
- 1970. október 8.*
Átadták a Barátság Kőolajvezeték második vonalát.

Березень–квітень 1971 року

У доповіді на XXIV з'їзді КПРС Леонід Брежнєв виголосив тезу про формування нової історичної спільності – радянського народу. Втілення в життя цієї формули передбачало усунення перешкод, що стояли на шляху формування цієї нової історичної спільноти, передусім буржуазно-націоналістичних пережитків. Одним із головних напрямків такої роботи стала русифікація усіх народів СРСР.

2 червня 1971 року

У м. Загорськ (Московська область) уперше після 1945 року відбувся Синод єпископів Російської православної церкви, який схвалив насильне анулювання у 1946 та 1949 роках Берестейської та Ужгородської уній.

Вересень–жовтень 1971 року

Група представників угорської інтелігенції Закарпаття подала звернення в обласні партійні органи та редакції місцевих угорськомовних часописів. У зверненні зверталася увага на повільний розвиток мережі освітніх закладів з угорською мовою навчання, на дискримінаційні процеси у сфері вживання рідної мови та книговидання угорською мовою, а також йшлося про потребу організувати національне культурне товариство.

1971. március–április

Az SZKP XXIV. kongresszusán Leonyd Brezsnyev bejelentette a szovjet nép történelmi kategóriájának kialakulását. Ennek folyamatában el kellett hárítani az olyan akadályokat, mint a burzsoá-nacionalista csökevények továbbélése. A szovjet nép formálása jelszava alatt folyt éveken át a Szovjetunió népeinek oroszosítása.

1971. június 2.

A Moszkva megyei Zagorszokban 1945 óta első ízben ült össze az Orosz Pravoszláv Egyház püspökeinek szinódusa, melyen jóváhagyták a breszti és az ungvári görög katolikus unió megsemmisítését kimondó 1946-os, illetve 1949-es határozatokat.

1971. szeptember–október

Kárpátaljai magyar értelmiségiek egy csoportja a megyei pártbizottsághoz és a helyi magyar nyelvű lapok szerkesztőiségeihez beadványt juttatott el, melyben szót emeltek az anyanyelvi oktatási rendszer fejletlensége ügyében, a kárpátaljai magyar könyvkiadás, valamint a nyelvhasználat terén tapasztalható negatív diszkrimináció ellen, s felvetették egy nemzetiségi érdekvédelmi és kulturális szervezet létrehozásának igényét.

1971 рік

Відбулися вибори до Верховної Ради УРСР 8-го скликання. Депутати від Закарпатської області: Бандровський Генріх, Біров Антонін, Грунянський Іван, Колесник Феодосій, Ладані Ганна, Русин Василь та інші. – У школах припинено викладання цивільної оборони, а натомість введено як для хлопців, так і для дівчат курс базової військової (допризовної) підготовки. Ця дисципліна викладалася до кінця 1980-их років.

12 січня 1972 року

Після арешту в Чопі 4 січня «емісара закордонних центрів» – туриста з Бельгії Ярослава Добоша в Україні заарештовано велику групу інтелігенції «за антирадянську діяльність» (Євген Сверстюк, Іван Світличний, В'ячеслав Чорновіл, Василь Стус та ін.). Учасників дисидентського руху ув'язнено на строк від 3 до 10 років.

Весна 1972 року

Угорська інтелігенція Закарпаття знову склала звернення, яке – з підписами 1.600 закарпатських угорців – надіслала до ЦК Компартії Радянського Союзу. Угорська громада просила сприяння і допомоги у вирішенні етнокультурних і мовних проблем. Влада відреагувала на це звернення репресіями.

1971

Választásokat tartottak az Ukrán SZSZK 8. összehívású Legfelsőbb Tanácsába. Kárpátaljai képviselők többek között Bandrovcskij Henrik, Bíró Andor, Hrunyanszkij Iván, Kolesznik Feodoszj, Ladányi Hanna, Ruszin Vaszil. – Az iskolákban megszűnt az addigi polgári védelem oktatás, helyébe az alapfokú katonai képzés lép mind a lányok, mind a fiúk számára, ami érvényben marad az 1980-as évek végéig.

1972. január 12.

Miután január 4-én Csapon elfogták Jaroszlav Dobos belga turistát mint „a nyugati hatalmak ügynökét”, Ukrajnában „szovjetellenes tevékenység” vádjával számos értelmiségit (közte Jevhen Szversztyukot, Iván Sztvitlicsnijt, Vjacseszlav Csornovilt, Vaszil Sztuszt és másokat) tartóztattak le. A disszidens mozgalom tagjait 3-tól 10 évig terjedő börtönbüntetésre ítélték.

1972 tavasz

A kárpátaljai magyar értelmiség újabb beadványt fogalmazott meg, melyet 1600 aláírással az SZKP Központi Bizottságának címeztek, benne kulturális és nyelvi követeléseiket rögzítették. A dokumentum megfogalmazói ellen eljárások indultak, a kérések nem találtak meghallgatásra.

Вересень 1972 року

На нафтопроводі «Дружба» відкрито кран у бік Угорщини.

Січень 1973 року

Групою спеціалістів Міністерства зв'язку УРСР створено пересувну сільську телефонну станцію «Киянка», розраховану на 50 – 200 номерів, для оперативного зв'язку в колгоспах, радгоспах і на будівельних майданчиках.

26 травня – 3 червня 1973 року

У Києві пройшов перший всесоюзний фестиваль «Київська весна», присвячений дружбі народів СРСР.

Травень 1973 року

Уперше встановлено прямий повітряний зв'язок за маршрутом Москва–Київ–Париж–Монреаль завдовжки близько 6 тис. км.

2 січня 1974 року

У Львові урочисто відзначено 400-річчя книгодрукування в Україні.

16 червня 1974 року

Відбулися вибори до Верховної Ради СРСР 9-го скликання. Депутати від Закарпатської області: Юрій Питра, Ірина Скучка, Боріс Іванов, Юрій Ільницький.

1972. szeptember

A Barátság Kőolajvezetéken megnyitották a csapot Magyarország irányában.

1973. január

Az Ukrán SZSZK Hírközlési Minisztériuma által felállított szakértői csoport megalkotta a Kijanka elnevezésű mozgó telefonközpontot, amely a célterületeken, a kolhozokban, a szovhozokban és az építkezéseken 50–200 számos operatív vonalat képes befogadni.

1973. május 26. – június 3.

Kijevben megrendezték a Szovjetunió népeinek barátságát hirdető első országos fesztivált, a Kijevi tavaszt.

1973. május

Első ízben indult közvetlen repülőjárat a Moszkva–Kijev–Párizs–Montreal vonalon (közel 6 ezer kilométer).

1974. január 2.

Lembergben ünnepélyes keretek között méltatták az ukrainai könyvnyomtatás elindulásának 400. évfordulóját.

1974. június 16.

Választásokat tartottak a Szovjetunió 9. összehívású Legfelsőbb Tanácsába. A kárpátaljai képviselők – Pitra Jurij, Szkucska Irina, Ivanov Borisz, Ilnickij Jurij.

Грудень 1974 року

У Кривому Розі перший чавун видала найбільша у світі доменна піч.

1974. december

Krivij Rihben üzembe helyezték a világ legnagyobb vaskohóját.

15 червня 1975 року

Відбулися вибори до Верховної Ради УРСР 9-го скликання. Депутати від Закарпатської області: Генріх Бандровський, Антонін Біров, Михайло Волощук, Іван Грунянський, Марія Козар, Феодосій Колесник, Марія Пайдак, Марія Шерегії та інші.

1975. június 15.

Választások az Ukrán SZSZK 9. összehívású Legfelsőbb Tanácsába. Kárpátaljai képviselők többek között Bandrovskij Henrik, Bíró Andor, Voloscuk Mihajlo, Hrunyanszkij Iván, Kozar Maria, Kolesznik Feodoszij, Pajdak Maria, Serehij Maria.

Грудень 1975 року

Споруджено першу чергу Північно-Кримського каналу – однієї з найбільших водогосподарських будов України.

1975. december

Befejeződött a legnagyobb ukrajnai vízgazdálkodási létesítmény, az Északi-Krími csatorna első szakaszának építése.

9 листопада 1976 року

У Києві засновано Українську громадську групу сприяння виконанню Гельсінських угод на чолі з Миколою Руденком (із 1988 р. – Українська Гельсінська група (спілка)).

1976. november 9.

Kijevben Mikola Rudenko elnökletével megalakult a Helsinkii Egyezmény Végrehajtását Elősegítő Ukrán Társadalmi Csoport (1988-tól Ukrán Helsinkii Bizottság).

9 квітня 1977 року

Виставка творів закарпатських художників відкрилася в м. Пряшів (Східна Словаччина). Тут представлено картини А. Ерделі, Й. Бокшая, В. Борецького, А. Добоша, А. Кашшая, А. Коцки, Е. Конратовича та ін.

1977. április 9.

A kelet-szlovákiai Eperjesen [Prešov] kárpátaljai festőművészek alkotásai-ból nyílt kiállítás. Bemutatták többek között Erdélyi Béla, Boksay József, Boreczki Béla, Dobos Endre, Kassay Antal, Koczka András, Kontratovics Ernő és mások műveit.

18 травня 1977 року
Рада Міністрів Української РСР прийняла постанову «Про створення Державного історико-архітектурного заповідника у м. Кам'янець-Подільський».

12 червня 1977 року
Опубліковано гімн СРСР, затверджений указом Президії Верховної Ради СРСР від 27 травня 1977 року. Текст С. Михалкова і Г. Ель-Регістана, музика А. Александрова.

7 жовтня 1977 року
Верховна Рада СРСР прийняла Конституцію СРСР.

12 жовтня 1977 року
В Одесі розпочала роботу II конференція ректорів вузів СРСР і Угорщини щодо підвищення якості підготовки спеціалістів із вищою освітою. На той час угоди про співробітництво діяли між 32 радянськими і 22 угорськими вищими навчальними закладами.

1977 рік
У СРСР обов'язковою стала десятирічна освіта.

5 лютого 1978 року
Колектив Закарпатського українського музично-драматичного

1977. május 18.
Az Ukrán SZSZK minisztertanácsa határozatot hozott a kamenyec-podolszki emlékpark létrehozásáról.

1977. június 12.
Közzétették a Szovjetunió himnuszát, melyet a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnöksége hagyott jóvá 1977. május 27-én. Szövegíró Szergej Mihalkov és Gabriel El-Regisztan, zeneszerző Alekszandr Alekszandrov.

1977. október 7.
A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa elfogadta az ország Alkotmányát.

1977. október 12.
Odesszában megkezdődött a Szovjetunió és Magyarország felsőoktatási rektorainak 2. konferenciája, melynek fő témája az oktatás minőségének javítása volt. Az időszakban 32 szovjet és 22 magyar felsőoktatási intézmény között volt érvényben együttműködési megállapodás.

1977
A Szovjetunióban kötelezővé tették az érettségit.

1978. február 5.
A Kárpátaljai Ukrán Zenés-Drámai Színház A Zsmenyak család című elő-

театру гастролював у Румунії з виставою «Жменяки».

22 березня 1978 року

Указом Президії Верховної Ради УРСР затверджено гімн УРСР на слова Павла Тичини і Миколи Бажана, музика авторського колективу під керівництвом Антона Лебединця.

19–20 квітня 1978 року

Верховна Рада Української РСР прийняла нову Конституцію Української РСР.

3 серпня 1978 року

Указом Президії Верховної Ради СРСР почесне звання «Мати-героїня» присвоєно 49 матерям з УРСР, які народили та виховали десять і більше дітей.

31 серпня 1978 року

Таємна постанова ЦК КПРС «Про дальше вдосконалення вивчення і викладання російської мови в союзних республіках». Постанова дала сигнал для посилення русифікації.

29 вересня 1978 року

Завершено спорудження найбільшої в Європі високовольтної лінії електропередачі Вінниця – Альбертірша (УНР). Її довжина перевищила 1300 км.

adással vendégszerepelt Románia több városában.

1978. március 22.

Az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Tanácsa Elnöksége rendeletben hagyta jóvá az Ukrán SZSZK himnuszát. Szövegíró Pavlo Ticsina és Mikola Bazsan, a zeneszerzők csoportját Anton Lebedinec vezette.

1978. április 19–20.

Az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Tanácsa elfogadta az Ukrán SZSZK új Alkotmányát.

1978. augusztus 3.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének rendelete értelmében az Ukrán SZSZK-ban 49-en kapták meg a Hős Anya címet. Ezzel az elismeréssel méltatták a Szovjetunióban azokat az édesanyákat, akik tíz vagy több gyereket szültek, illetve neveltek fel.

1978. augusztus 31.

Az SZKP KB titkos rendeletet hozott az orosz nyelv oktatásának megerősítéséről a tagköztársaságokban. Ezzel tovább erősítette az oroszosítás gyakorlatát.

1978. szeptember 29.

Átadták a Vinnica–Albertirsa közötti, 1300 kilométer hosszúságú magasfeszültségű vezetékét.

2 листопада 1978 року
ЦК КПУ ухвалила постанову «Про заходи з подальшого вдосконалення вивчення і викладання російської мови в загальноосвітній школі УРСР».

17–24 січня 1979 року
Всесоюзний перепис населення. У Закарпатті проживає 1.155.759 осіб.

4 березня 1979 року
Відбулися вибори до Верховної Ради СРСР 10-го скликання. Депутати від Закарпатської області: Юрій Питра, Ірина Скучка, Федот Кривда, Юрій Ільницький.

22 травня 1979 року
У Генеральному консульстві Угорської Народної Республіки в Києві вручили пам'ятні медалі Ендре Аді. Відзначені Микола Бажан, Дмитро Павличко, Борис Олійник, Іван Драч, Кость Дрок.

22–24 травня 1979 року
У Ташкенті відбулася Всесоюзна науково-теоретична конференція «Русский язык – язык дружбы и сотрудничества народов СССР», що ухвалила розгорнуті рекомендації з русифікації народів СРСР.

1978. november 2.

Az Ukrán Kommunista Párt Központi Bizottsága szintén határozatot fogad el az orosz nyelv oktatásának megerősítéséről a köztársaság iskoláiban.

1979. január 17–24.

Országos népszámlálást tartottak a Szovjetunióban. Kárpátalja lakossága 1.155.759 fő.

1979. március 4.

Választások a Szovjetunió 10. összehívású Legfelsőbb Tanácsába. A kárpátaljai képviselők – Pitra Jurij, Szkucska Irina, Krivda Fedot, Ilnickij Jurij.

1979. május 22.

A Magyar Népköztársaság kijeви főkonzulátusán Ady Endre emlékérmeket adtak át Mikola Bazsannak, Dmitro Pavlicskónak, Borisz Olijiknek, Iván Dracsnak, Koszty Droknak.

1979. május 22–24.

Taskentben országos tudományos konferenciát rendeztek Az orosz nyelv a barátság és a szovjet népek együttműködésének nyelve címmel, melyen az orosz nyelv további terjesztésének szükségessége mellett foglaltak állást a résztvevők.

- Грудень 1979 року*   *1979. december*
Радянські війська ввійшли в Афганістан.
A szovjet hadsereg bevonult Afganisztánba.
- 2 грудня 1980 року*   *1980. december 2.*
Достроково вийшов на пенсію перший секретар Закарпатського обкому КПУ Юрій Ільницький, котрий очолював край найдовше – 18 років.
Idő előtt nyugdíjazták Jurij Ilnickijt, az Ukrajnai Kommunista Párt Kárpátaljai Megyei Bizottságának első titkárát, aki a szovjet időszakban a leghosszabb ideig, 18 évig állt a megye élén.
- 1980 рік*   *1980*
Відбулися вибори до Верховної Ради УРСР 10-го скликання. Депутати від Закарпатської області: Антонін Біров, Маргарита Волонтир, Михайло Волощук, Іван Грунянський, Ганна Дерда, Марія Козар, Феодосій Колесник, Юрій Олененко, Марія Пайдак, Терезія Петраш, Михайло Пристая, Марія Шерегії, Юрій Якица, Василь Ярошовець.
Választásokat tartottak az Ukrán SZSZK 10. összehívású Legfelsőbb Tanácsába. Kárpátaljai képviselők: Bíró Andor, Volontir Margarita, Volocsuk Mihajlo, Hrunyanszkij Iván, Derda Hanna, Kozar Maria, Kolesznik Feodoszj, Olenenko Jurij, Pajdak Maria, Petras Terezia, Prisztaja Mihajlo, Serehij Maria, Jakica Jurij, Jarosovec Vaszil.
- 9 травня 1981 року*   *1981. május 9.*
У Києві відкрито Український державний музей Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років.
Kijevben megnyílt a nagy honvédő háború (1941–1945) múzeuma.
- 28 травня 1982 року*   *1982. május 28.*
В Україні урочисто відзначено 1500-річчя заснування Києва.
Ukrájna-szerte ünnepélyes keretek között méltatták Kijev alapításának 1500. évfordulóját.
- 10 листопада 1982 року*   *1982. november 10.*
Помер глава СРСР Леонід Брежнєв.
Meghalt L. I. Brezsnyev, a Szovjetunió vezetője.

12 листопада 1982 року
Генеральним секретарем ЦК КПРС і главою СРСР обирають Юрія Андропова.

10 червня 1983 року
Постанова ЦК КПУ і Ради Міністрів України «Про додаткові заходи з поліпшення вивчення російської мови в загальноосвітніх школах та інших навчальних закладах союзних республік».

25 липня 1983 року
Завершено будівництво інтерконтинентального газопроводу «Уренгой–Помари–Ужгород» довжиною 4.451 км.

9 лютого 1984 року
Помер Юрій Андропов, генеральний секретар ЦК КПРС, голова Президії Верховної Ради СРСР.

13 лютого 1984 року
Генеральним секретарем ЦК КПРС обирають Костянтина Черненка.

4 березня 1984 року
Відбулися вибори до Верховної Ради СРСР 11-го скликання. Депутати від Закарпатської області: Наталія Золотова, Лайош Мийгеш, Генріх Бандровський.

1982. november 12.
Az SZKP KB főtitkárává, a Szovjetunió vezetőjévé Jurij Andropovot választották meg.

1983. június 10.
Az Ukrán Kommunista Párt Központi Bizottsága és az USZSZK Minisztertanácsa további intézkedésekről határoz az orosz nyelv oktatásának hatékonysága emelése érdekében.

1983. július 25.
Befejeződött a 4.451 km hosszúságú Urengoj–Pomari–Ungvár interkontinentális gázvezeték építése.

1984. február 9.
Meghalt Jurij Andropov, az SZKP KB főtitkára, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének elnöke.

1984. február 13.
Az SZKP KB főtitkárává választották Konsztantyin Csernyenkót.

1984. március 4.
Választásokat tartottak a Szovjetunió 11. összehívású Legfelsőbb Tanácsába. Kárpátaljai képviselők: Zolotova Natalija, Méhes Lajos, Bandrovszkij Henrik.

10 березня 1985 року

Помер Костянтин Черненко, генеральний секретар ЦК КПРС і голова Президії Верховної Ради СРСР.

11 березня 1985 року

Позачерговий Пленум ЦК КПРС генеральним секретарем і главою СРСР обрав Михайла Горбачова. Розпочалась епоха «перебудови» і «гласності».

7 травня 1985 року

Центральний Комітет КПРС проголосив боротьбу з пияцтвом та алкоголізмом.

1 серпня 1985 року

У Москві підписано угорсько-радянську угоду про спрощений перетин кордону.

4 вересня 1985 року

В ув'язненні помер видатний український поет і правозахисник Василь Стус.

1985 рік

Відбулися вибори до Верховної Ради УРСР 11-го скликання. Депутати від Закарпатської області: Біров Антонін, Грунянський Іван, Козар Марія, Олененко Юрій, Якица Юрій, Ярошовець Василь та інші.

1985. március 10.

Meghalt Konsztantyin Csernyenko, az SZKP KB főtitkára, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének elnöke.

1985. március 11.

Az SZKP KB soron kívüli plénumán Mihail Gorbacsovot választották főtitkárrá. Kezdetét vette a peresztrojka ('átalakítás') és a glasznosztj ('nyíltság') időszaka.

1985. május 7.

Az SZKP központi Bizottsága harcot hirdetett az iszákosság és az alkoholizmus ellen.

1985. augusztus 1.

Moszkvában magyar–szovjet egyezményt írtak alá az egyszerűsített határátlépésről.

1985. szeptember 4.

A börtönben meghalt Vaszil Sztusz ismert ukrán költő és jogvédő.

1985

Választásokat tartottak az Ukrán SZSZK 11. összehívású Legfelsőbb Tanácsába. Kárpátaljai képviselők többek között Bíró Andor, Hrunyanszkij Iván, Kozar Maria, Olenenko Jurij, Jakica Jurij, Jarosovec Vaszil.

1986 рік
Видається нова редакція Програми КПРС, де написано, що національне питання, яке залишилося від минулого, в Радянському Союзі успішно розв'язане.

26 квітня 1986 року
Неподалік Києва вибухнув реактор на Чорнобильській атомній електростанції.

14 травня 1986 року
Михайло Горбачов уперше публічно висловився про Чорнобильську катастрофу.

27–28 січня 1987 року
Пленум ЦК КПРС розглянув питання «Про перебудову і кадрову політику партії». З доповіддю виступив генеральний секретар ЦК КПРС Михайло Горбачов. Основні завдання: прискорення соціально-економічного розвитку країни, реалізація політичної стратегії про перебудову, розгортання соціалістичного демократизму, розширення гласності, розвиток критики і самокритики.

21 червня 1987 року
Вибори в УРСР до обласних, районних, міських, районних у містах, селищних і сільських рад народних депутатів.

1986
Megjelent az SZKP új pártprogramja, mely kimondja: a múltból örökölt nemzetiségi kérdést a Szovjetunió sikeresen megoldotta.

1986. április 26.
Robbanás következett be a Kijev melletti Csernobili Atomerőműben.

1986. május 14.
Mihail Gorbacsov először beszélt nyilvánosan a csernobili katasztrófáról.

1987. január 27–28.
A Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának plénuma megvitatta „a párt átalakításának és káderpolitikájának” kérdését. Mihail Gorbacsov, az SZKP KB főtitkára fogalmazta meg a legfontosabb teendőket: az ország szociális-gazdasági fejlődésének felgyorsítása (uszkokornyije), az átalakítás (peresztrojka) politikai stratégiájának valóra váltása, a szocialista demokrácia kiépítése, a nyíltság (glasznoszty), a bírálat és önbírálat elfogadtatása.

1987. június 21.
Választások az Ukrán SZSZK helyi (megyei, járási, városi, nagyközségi és községi) tanácsaiba.

2 листопада 1987 року
На урочистому засіданні з нагоди 70-річчя Великої жовтневої соціалістичної революції Михайло Горбачов виступив із доповіддю «Жовтень і перебудова: революція продовжується».

15 травня 1988 року
Почалося виведення радянських військ з Афганістану.

26 травня 1988 року
Прийнято закон «Про кооперацію в СРСР».

Червень–серпень 1988 року
Урочисто відзначено 1000-річчя Хрещення Русі.

28 червня 1988 року
У Москві пройшла XIX Всесоюзна партійна конференція КПРС. Прийнято рішення про припинення контролю партійних органів над виконавчими органами рад.

1 жовтня 1988 року
Михайло Горбачов став Головою Президії Верховної Ради СРСР.

1987. november 2.

A nagy októberi szocialista forradalom 70. évfordulójának szentelt ünnepi ülésen Mihail Gorbacsov Október és átalakítás: a forradalom folytatódik címmel tartott előadást.

1988. május 15.

Megkezdődött a szovjet csapatok kivonása Afganisztánból.

1988. május 26.

Elfogadták a Szovjetunió törvényét a szövetkezetekről.

1988. június–augusztus

Országszerte méltatták, hogy a Kijevi Rusz 1000 éve vette fel a kereszténységet.

1988. június 28.

Moszkvában az SZKP XIX. országos konferenciáján a társadalom átalakításának és demokratizálásának kérdéseivel foglalkoztak. Döntöttek arról, hogy megszűnik a pártszervek ellenőrzése a végrehajtó hatalmat gyakorló tanácsiszervek felett.

1988. október 1.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének elnöke Mihail Gorbacsov lett.

4 жовтня 1988 року

Відбулася перша обласна конференція Української гельсінської спілки (УГС).

29 листопада – 1 грудня 1988 року
На позачерговій сесії Верховної Ради в Москві внесено зміни до Конституції СРСР та до Закону про вибори народних депутатів, якими узаконено нові політичні директиви XIX Всесоюзної партійної конференції КПРС.

7 грудня 1988 року

Михайло Горбачов на Асамблеї ООН заявив про скорочення радянських військ, дислокованих в Угорщині, Чехословаччині та Польщі.

1 січня 1989 року

У Берегові, на будівлі колишнього готелю «Орослан», встановлено меморіальну дошку Шандору Петефі – перший пам'ятний угорський культурологічний знак за радянського часу.

Січень 1989 року

У місті Хуст побачив світ перший номер неформальної (альтернативної) газети «Нова свобода», яка згодом стала друкованим органом місцевого осередку Руху.

1988. október 4.

Megtartották az Ukrán Helsinki Bizottság első megyei konferenciáját.

1988. november 29. – december 1.

Moszkvában a Legfelsőbb Tanács soron kívüli ülészakán módosították a szovjet alkotmányt és a népképviselők megválasztásáról szóló törvényt, azaz törvényerőre emelték a XIX. pártkonferencián elfogadott új politikai irányelveket.

1988. december 7.

Mihail Gorbacsov bejelentette az ENSZ közgyűlésén, hogy csökkentik a Magyarországon, Csehszlovákiában és Lengyelországban állomásozó szovjet csapatok létszámát.

1989. január 1.

Beregszászban, az egykori Oroszlán Szálló falán felavatták Petőfi Sándor emléktábláját, mely a szovjet időszak első magyar kulturális emlékjele Kárpátalján.

1989. január

Husztton megjelent a Nova Szvoboda című alternatív (informális) lap első száma, amely az Ukrán Népi Mozgalom (RUH) hivatalos fóruma lett.

21 січня 1989 року

На установчій конференції в Ужгороді створено Товариство української мови ім. Т. Шевченка (ТУМ). Учасники конференції направили делегатів на установчі збори до Києва.

11 лютого 1989 року

У Києві відбулися установчі збори Товариства української мови ім. Тараса Шевченка, метою якого проголошено утвердження української мови в усіх сферах суспільного життя.

15 лютого 1989 року

Завершено виведення радянських військ з Афганістану.

16 лютого 1989 року

У газеті «Літературна Україна» надруковано проект програми Народного Руху України. Програма містить вимогу надати українській мові статус державної мови в Україні.

26 лютого 1989 року

В Ужгороді створено Товариство угорської культури Закарпаття. Головою обрано викладача Ужгородського державного університету Шандора Фодо.

1989. január 21.

Ungváron megalakult a Tarasz Sevcsenko Ukrán Anyanyelvi Társaság, amely delegáltakat küldött a kijevei alakuló ülésre.

1989. február 11.

Kijevben megalakult a Tarasz Sevcsenko Ukrán Anyanyelvi Társaság. Célja az ukrán nyelv pozícióinak megerősítése a közéletben.

1989. február 15.

Befejeződött a szovjet csapatok kivonása Afganisztánból.

1989. február 16.

A Literaturna Ukrajina [Szépirodalmi Ukrajna] c. lapban megjelent az Ukrán Népi Mozgalom [RUH] programja, melynek egyik célkitűzése az ukrán nyelv államnyelvi státusba emelése Ukrajnában.

1989. február 26.

Ungváron megalakult a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ). Elnökévé Fodó Sándor ungvári egyetemi tanárt választották.

Весна 1989 року

У Мукачеві створено культурно-освітню громадську організацію – Краєзнавче об'єднання ім. О. Митрака.

1 березня 1989 року

На радянсько-угорському кордоні відкрились перші контрольно-пропускні пункти, що забезпечили малий прикордонний рух. Він діяв на території Радянського Союзу за Карпатами та в Саболч-Сотмарській області Угорщини. Охочі відвідати Угорщину могли перейти кордон без закордонного паспорта, тільки на основі документа, що посвідчує особу (внутрішнього паспорта), та спеціального вкладиша до нього. Крім КПП Чоп–Загонь, були відкриті оновлені контрольно-пропускні пункти Тісауйлок (Вілок)–Тісабеч, Астей–Берегшурань, Горонглаб (Дзвонкове)–Ловня та Косино–Барабаш.

15 березня 1989 року

Угорці Закарпаття вперше з 1944 року вільно відзначили національне свято – річницю визвольної боротьби 1848/1849 років.

26 березня 1989 року

Вибори народних депутатів СРСР 12-го скликання. Уперше голосування відбулося на альтернативній основі.

1989 tavasz

Munkácson megalakult az Olekszandr Mitrak Honismereti Egyesület.

1989. március 1.

A szovjet–magyar határon megnyíltak az első olyan határátkelők, amelyek a kishatárforgalmat biztosítják. Kishatárforgalom indul a Szovjetunió Kárpátontúli területe és Magyarország Szabolcs-Szatmár megyéje között. Az utazni vágyók útlevél nélkül, személyi igazolvány és annak betétlapja alapján léphetik át a határt a Csap–Záhony határátkelő mellett az újonnan megnyitott Tiszaújlak–Tiszabecs, Asztély–Beregsurány, Harangláb–Lónya és Kaszony–Barabás határátkelőn.

1989. március 15.

1944 óta első ízben ünnepelte szabadon az 1848/1849-es szabadságharc előtt tisztelgő nemzeti ünnepét a kárpátaljai magyarság.

1989. március 26.

Választások a Szovjetunió 12. összehívású Legfelsőbb Tanácsába. Első ízben volt mód arra, hogy a szavazók több jelölt közül válasszanak.

Березень 1989 року
Всесоюзний перепис населення. Кількість населення Закарпаття склала 1.245.618 осіб.

22 квітня 1989 року
Розпочався частковий вивід радянських військ з Угорщини.

16 липня 1989 року
Неподалік Тісауїлока (с. Вілок), на місці першої переможної битви у ході визвольної війни князя Ракоці, урочисто відкрито відновлений пам'ятник птаха Турула, оригінал якого було зруйновано ще в 1945 році. З цього часу тут щорічно відбувається свято Турула.

31 серпня 1989 року
Молдовська РСР перейшла з кирилиці на латинську абетку. Після цього ті румуни України (в першу чергу на Закарпатті й частково на Буковині), які в Радянському Союзі зараховувалися до молдован, також поступово переходять на використання латинського алфавіту.

6 вересня 1989 року
Винесено на всенародне обговорення проект загальних принципів економічної самостійності Української РСР.

1989. március
Országos népszámlálás tartottak a Szovjetunióban. Kárpátalja lakossága 1.245.618 fő.

1989. április 22.
Megkezdődött a szovjet csapatok részleges kivonása Magyarországról.

1989. július 16.
Tiszaújlak határában felavatták a Rákóczi-szabadságharc első győztes csatájának színhelyén újjáépített turulmadaras emlékművet, amelynek eredetijét 1945-ben lerombolták. Ettől kezdve minden évben megtartják a Turul-ünnepséget, a kárpátaljai magyarság találkozóját.

1989. augusztus 31.
A Moldáv SZSZK a cirill ábécé használatáról visszatért a latin betűs írásrendszerre. Ezt követően a Szovjetunióban moldávként számon tartott, ám magukat románként identifikáló ukrainai románok (elsősorban Kárpátalján és részben Bukovinában) szintén fokozatosan áttérnek a latin ábécé használatára.

1989. szeptember 6.
Vítára bocsátották az Ukrán SZSZK gazdasági függetlenségének alapvető elveiről szóló tervezetet.

- 8–10 вересня 1989 року* 1989. szeptember 8–10.
Відбувся установчий з'їзд Народного Руху України, який прийняв програму радикального оновлення суспільства.
Kijevben megalakult az Ukrán Népi Mozgalom (RUH), mely célul tűzte ki a társadalom radikális átalakítását.
- 13 вересня 1989 року* 1989. szeptember 13.
Мітинг прихильників НРУ за перебудову в Ужгороді.
Ungváron nagygyűlést tartottak az ország megreformálását célul tűző Ukrán Népi Mozgalom hívei.
- 16 вересня 1989 року* 1989. szeptember 16.
Участь ужгородської міської «Просвіти» в організації та проведенні «екологічного мітингу», що проходив у місті Мукачево.
Többek között a Proszvita ungvári szervezetének közreműködésével „környezetvédelmi nagygyűlést” tartottak Munkácson.
- 19–20 вересня 1989 року* 1989. szeptember 19–20.
Пленум ЦК КПРС ухвалив платформу КПРС «Про національну політику партії в сучасних умовах».
A Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának plénuma jóváhagyta az SZKP platformját A párt nemzetiségi politikája a jelenben címmel.
- 23 вересня 1989 року* 1989. szeptember 23.
Установча конференція Закарпатської організації Народного Руху України за перебування в Ужгороді.
Ungváron megalakult az Ukrán Népi Mozgalom (RUH) kárpátaljai szervezete.
- 24 вересня 1989 року* 1989. szeptember 24.
Багатотисячна акція-мітинг на ужгородському стадіоні «Спартак».
Több ezres tiltakozó megmozdulásra került sor az ungvári Szpartak Stadionban.
- Жовтень 1989 року* 1989. október
В Ужгороді почали проводитися щотижневі зібрання – Віче. Місце
Kezdetét vette az ungvári proszvíták sok heti rendszerességgel megtartott

народних зборів – біля пам'ятного знаку Т. Г. Шевченку на одній із набережних Ужгорода.

22 жовтня 1989 року

У Мукачеві на Росвигівському кладовищі НРУ за перебудову, УГС, Товариство української мови ім. Т. Шевченка, Краєзнавче об'єднання ім. О. Митрака організували панахиду, яку вперше публічно проводили священики тоді ще нелегальної греко-католицької церкви.

27–28 жовтня 1989 року

Верховна Рада Української РСР прийняла Закон «Про мови в Україніській РСР», що надав українській мові статус державної.

10 листопада 1989 року

В Ужгороді відкрито Радянський центр гунгарології. (Заклад розмістився у колишній віллі першого прем'єр-міністра Підкарпатської Русі Андрія Бродія).

11 листопада 1989 року

Перше масове пікетування Пістрялівської радіолокаційної станції (РЛС).

14 листопада 1989 року

Верховна Рада СРСР ухвалила Декларацію «Про визнання неза-

népgyűlése (vecse) Tarasz Sevcsenko Ung-parti szobránál.

1989. október 22.

Munkácson az oroszvégi temetőben az Ukrán Népi Mozgalom (RUH), az Ukrajnai Helsinki Bizottság, a Tarasz Sevcsenko Ukrán Anyanyelvi Társaság, az Olekszadr Mitrak Honismereti Egyesület panachidát szervezett. Ez volt az első nyilvános alkalom, melyet az akkor még illegális görög katolikus egyház papjai celebráltak.

1989. október 27–28.

Kijevben az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Tanácsa jóváhagyta az Ukrán SZSZK nyelvtörvényét, amely a köztársaság területén államnyelvvé tette az ukrán nyelvet.

1989. november 10.

Ungváron megnyílt a Szovjet Hungarológiai Központ. (Az intézet Podkarpatszka Rusz első miniszterelnökének, Bródy Andrásnak egykori villájában nyert elhelyezést.)

1989. november 11.

Sor került az első tömegtüntetésre a pisztraházi rádiólokációs állomás ellen.

1989. november 14.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa jóváhagyta azt a nyilatkozatot, melyben

конними та злочинними репресивних актів проти народів, які зазнали примусового переселення, та забезпечення їх прав». – Затверджено Український правопис 1989 року. Попри повернення деяких правил правопису 1928 року (найпомітніше – повернення літери «г»), третє видання є органічним продовженням першого (1946 р.) і другого (1960 р.) правопису.

19 листопада 1989 року

Мітинг-протест проти будівництва екологічно небезпечної Пістрялівської РЛС у Мукачеві. Масове розповсюдження однієї з перших листівок УГС про катастрофічну згубність будівництва й використання Пістрялівської радіолокаційної станції.

25–26 листопада 1989 року

У Закарпатті вперше відкрито вшановано пам'ять закарпатських жертв радянських репресій 1944 року.

26 листопада 1989 року

Проведення УГС несанкціонованого віче поблизу Пістрялівської РЛС.

27 листопада 1989 року

Прийнято Закон СРСР «Про економічну самостійність Литовської

аз ерőszakkal kitelepített nemzetiségek elleni repressziókat törvénytelennek és büntettnek ismeri el, illetve kinyilvánítja jogaik biztosítását. – Jővőhagyták az új ukrán helyesírási szabályzatot, mely 1990. január elsején lép hatályba. Bár néhány szabály erejéig visszanyúlt az 1928-as szabályzathoz (pl. ismét visszaemeli a „r” betűt), még ez a szabályzat is igazodik az 1946-os és az 1960-as orosz helyesírási normákhoz.

1989. november 19.

Nagygyűlésen tiltakoztak Munkácson az ökológiai katasztrófával fenyegető pisztraházi rádiólokációs állomás építése ellen. Az Ukrajnai Helsinki Bizottság ekkor kezdte el terjeszteni a legelső rörlapok egyikét, mely a tervezett állomás veszélyeire hívta fel a figyelmet.

1989. november 25–26.

Első ízben emlékeznek meg nyíltan Kárpátalján az 1944-es szovjet megtorlás kárpátaljai áldozatairól.

1989. november 26.

Az Ukrajnai Helsinki Bizottság nem engedélyezett népgyűlést szervezett a pisztraházi rádiólokációs állomás szomszédságában.

1989. november 27.

Elfogadták a Szovjetunió törvényét „A Lett SZSZK, a Litván SZSZK és az

РСР, Латвійської РСР і Естонської РСР».

3 грудня 1989 року

На багатолюдному мітингу в Мукачеві силами активістів УГС вперше було піднято синьо-жовтий прапор.

4 грудня 1989 року

Радянський Союз засудив уведення військ у Чехословаччину в 1968 року.

10 грудня 1989 року

Мукачівською філією УГС на Закарпатті було організовано та проведено збори селян с. Залужжя Мукачівського району, на яких місцеві жителі вперше висунули політичні вимоги й висловилися за проведення страйків. Шеститисячний екологічний мітинг в с. Лалово Мукачівського району перетворився за своїм змістом на політичний.

11 грудня 1989 року

Голова Мукачівської філії УГС Ярослав Каричак та інші активісти товариства спільно з НРУ перетворили мирний похід селян із священниками чотирьох церков на територію Пістрялівської РЛС у несанкціонований політичний

Észt SZSZK gazdasági függetlenségéről”.

1989. december 3.

Munkácson az Ukrajnai Helsinki Bizottság által szervezett tömegdemonstráción első ízben használták a kék-sárga zászlót.

1989. december 4.

A Szovjetunió elítélte az 1968-as csehszlovákiai bevonulást.

1989. december 10.

Az Ukrajnai Helsinki Bizottság munkácsi alapszervezete a munkácsi járási Zaluzsje községben falugyűlést szervezett, melyen első ízben fogalmaztak meg politikai követeléseket és helyeztek kilátásba sztrájkot. A munkácsi járási Lalovóban hatezres zöld tüntetés csapott át politikai tartalmú tüntetésbe.

1989. december 11.

Jaroslav Karicsak, az Ukrajnai Helsinki Bizottság munkácsi alapszervezetének elnöke, valamint a szervezet más aktivistái az Ukrán Népi Mozgalommal (RUH) összefogva a falusiak négy egyház képviselőit felvonultató békés tüntetését, amit a pisztraházi radar-

мітинг, після чого відбулися перші суди над активістами УГС.

13 грудня 1989 року

У Києві відмінено постанову 1949 року, що забороняла діяльність греко-католицької церкви.

26 січня 1990 року

Знову легалізовано Українську греко-католицьку церкву.

Січень–лютий 1990 року

По всьому Закарпаттю проходили масові демонстрації та мітинги.

27 лютого 1990 року

Верховна Рада СРСР прийняла закон про створення посади Президента СРСР. Внесено зміни до Конституції 1977 р.

4 березня 1990 року

Відбулися перші демократичні вибори до рад народних депутатів усіх рівнів України. Уперше за радянські часи проведено вибори до Верховної Ради УРСР на альтернативній основі. Демократичний блок, де основною силою виступав Народний Рух України, отримав чверть мандатів. Депутати від Закарпатської області Верховної

állomás területére szerveztek, nem engedélyezett politikai nagygyűléssé alakították. Ennek nyomán megkezdődött az Ukrajnai Helsinki Bizottság aktivistáinak bíróság elé állítása.

1989. december 13.

Kijevben hatályon kívül helyezték a görög katolikus egyházat betiltó 1949-es rendeletet.

1990. január 26.

Ismét legálissá vált az Ukrán Görög Katolikus Egyház.

1990. január–február

Nagy tömegeket megmozgató tüntetésekre, tömegdemonstrációkra került sor Kárpátalja-szerte.

1990. február 27.

Moszkvában törvényt fogadtak el az elnöki (államfői) tisztség bevezetéséről a Szovjetunióban. Módosították az 1977-es alkotmányt.

1990. március 4.

Ukrajnában megtartották az első demokratikus választásokat. Első ízben volt mód arra, hogy a szavazók több jelölt közül válasszanak. A képviselői helyek negyedét Ukrajna Népi Mozgalmának jelöltjei szerezték meg. Az Ukrán SZSZK 12. összehívású Legfelsőbb Tanácsába (később átnevezték Ukrajna első összehívású Legfelsőbb Tanácsává) Kárpátaljáról

Ради УРСР 12-го скликання (згодом була перейменована на Верховну Раду України 1-го скликання): Станіслав Бабенко, Віктор Бедь, Михайло Волощук, Іван Габор, Іван Галас, Іван Герц, Володимир Данчевський, Дмитро Дорчинець, Ігор Єліашевич, Дмитро Кельман, Андрій Поличко, Іван Попович, Василь Шепя.

6 березня 1990 року

У Москві прийнято Закон «Про власність у СРСР».

10 березня 1990 року

У Москві підписано міжурядову угоду про повне виведення радянських військ із території Угорщини.

12–15 березня 1990 року

З'їзд народних депутатів СРСР першим Президентом СРСР обрав Михайла Горбачова. Внесено зміни в Конституцію, що відкрили шлях запровадженню в СРСР багатопартійної системи.

24–25 березня 1990 року

Перше публічне й масове святкування Дня Карпатської України в Хусті.

30 березня 1990 року

Мітинг у Мукачеві поблизу районського райкомату з використанням

a következő képviselőket választották meg: Sztanyiszlav Babenko, Viktor Begy, Mihajlo Voloscsuk, Iván Habor, Iván Halasz, Iván Herc, Volodimir Dancsevszkij, Dmitro Dorcsinec, Ihor Jeliasevics, Dmitro Kelman, Andrij Policsko, Iván Popovics, Vaszil Sepa.

1990. március 6.

Moszkvában elfogadták a magántulajdonról szóló törvényt.

1990. március 10.

Moszkvában kormányközi megállapodást írtak alá a szovjet csapatok teljes kivonásáról Magyarországi területéről.

1990. március 12–15.

A Szovjetunió képviselőinek kongresszusa a Szovjetunió első elnökévé választotta meg Mihail Gorbacsovot. Ismét módosították a szovjet Alkotmányt, megnyitva az utat a többpártrendszer előtt.

1991. március 24–25.

Először emlékeztek meg nyilvánosan Kárpáti Ukrajna függetlenségének kikiáltásáról Huszton.

1990. március 30.

Munkácson a hadkiegészítő parancsnokság előtt nemzeti jelképekkel és

національної символіки й антикомуністичних плакатів.

1 квітня 1990 року

Мітинг в Ужгороді, присвячений протесту проти погромів угорського населення в Румунії.

22 квітня 1990 року

Проведення в Ужгороді Дня волі, присвяченого викупу Тараса Шевченка з кріпацтва.

26 квітня 1990 року

Проведення в Мукачеві Дня Чорнобильської трагедії.

10 червня 1990 року

Мітинг з проблем екології Синевирського заповідника.

11 червня 1990 року

В Україні з «московського часу» переходять на «київський».

12 червня 1990 року

У Москві прийнято декларацію, що проголошувала державну незалежність РСФРР (Російської Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки).

17 червня 1990 року

Екологічний мітинг вперше відбувся у селищі Солотвино.

kommunistaellenes plakátokkal tüntettek.

1990. április 1.

Ungváron tiltakozó megmozdulásra került sor a romániai magyar lakosság elleni atrocitások miatt.

1990. április 22.

Ungváron a „szabadság napját” méltatták emlékezve Tarasz Sevcenkónak a jobbagysorból való kiváltására.

1990. április 26.

Munkácson megtartották a csernobili tragédia emléknapját.

1990. június 10.

A szinevéri nemzeti parkot fenyegető ökológiai veszélyekre hívták fel a figyelmet tüntetők.

1990. június 11.

Az ukrán köztársaságban a „moszkvai időről” áttértek a „kijevi időre”.

1990. június 12.

Moszkvában elfogadták az Orosz Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaság állami függetlenségéről szóló nyilatkozatot.

1990. június 17.

Először volt zöld tüntetés Aknaszlatinán.

20 червня 1990 року

У Києві скасовано постанови ЦК КПУ, прийняті в кінці 1940-х – на початку 1950-х років, які негативно впливали на розвиток української літератури, мистецтва і науки.

16 липня 1990 року

Верховна Рада УРСР прийняла Декларацію про державний суверенітет України. У декларації визначено сутність трьох видів суверенітету: державного, національного, народного. «Українська РСР [...] гарантує всім національностям, що проживають на території Республіки, право їх вільного національно-культурного розвитку».

23 липня 1990 року

ВР Української РСР у зв'язку з відставкою В. Івашка з 27 претендентів обрала головою ВР УРСР другого секретаря ЦК КПУ Леоніда Кравчука.

24 серпня 1990 року

Міністри закордонних справ Гейза Єсенскі і Анатолій Зленко в Будапешті підписали спільну декларацію. У зближенні народів двох держав важливу роль відвели національним меншинам, що проживали на їх території.

1990. június 20.

Kijevben megsemmisítették az UKP KB által az 1940-es évek végén – az 1950-es évek elején hozott, az ukrán irodalom, művészet, történettudomány fejlődését hátrányosan érintő határozatokat.

1990. július 16.

Az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Tanácsa elfogadta az Ukrajna szuverenitásáról szóló nyilatkozatot. A nyilatkozat a szuverenitást háromféleképpen értelmezi: állami, nemzeti és népi. „Az Ukrán SZSZK [...] szavatolja a köztársaság területén élő nemzetiségek számára a jogot a szabad nemzeti-kulturális fejlődésre.”

1990. július 23.

A nyugalomba vonuló Volodimir Ivasko helyett az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Tanácsa elnökévé a 27 jelöltből Leonyid Kravcsukot, az Ukrajnai Kommunista Párt Központi Bizottságának másodtitkárát választották meg.

1990. augusztus 24.

Jeszenszky Géza és Anatolij Zlenko külügyminiszterek Budapesten közös nyilatkozatot írtak alá. „Mindkét ország népei közeledésében fontos szerepet hivatottak játszani a két ország területén élő nemzetiségi csoportok.”

1 вересня 1990 року

В Ужгородському державному університеті відкрито спеціальність «румунська мова і література».

25 вересня 1990 року

Товариство угорської культури Закарпаття звернулося до Інституту мовознавства Академії наук Угорщини з проханням висловити свою позицію щодо використання угорськомовних назв населених пунктів Закарпаття. Наукова установа у листі-відповіді висловилася за використання угорських назв, рекомендуючи вживання довших власних назв, доповнених часткою – загальною назвою. Наприклад, Тісаашвань, Тісаагтелек тощо.

27 вересня 1990 року

До Києва прибув Президент Угорщини Арпад Ѓонц. У супроводі Голови Верховної Ради України Леоніда Кравчука він відвідав Ужгород. Вони урочисто відкрили пам'ятник Шандору Петефі в Ужгороді.

2–17 жовтня 1990 року

У Києві пройшла Революція на граніті – голодування студентів, які вимагали відставки голови Ради Міністрів УРСР і задоволення низки інших політичних вимог.

1990. szeptember 1.

Az Ungvári Állami Egyetemen a román nyelv és irodalom szak megnyitásával elkezdődik a román filológusok képzése.

1990. szeptember 25.

A KMKSZ levélben fordult az MTA Nyelvtudományi Intézetéhez, melyben az intézet állásfoglalását kéri a kárpátaljai magyar helységnevek használatával kapcsolatban. Az akadémiai intézet válaszlevelében a magyar helységnevek használata mellett foglalt állást, és javasolta a köznévi előtaggal ellátott hosszabb névváltozatok használatát, pl. Tiszaásvány, Tiszaágtelek stb.

1990. szeptember 27.

Kijevbe érkezett Göncz Árpád magyar köztársasági elnök, ahonnan Leonyid Kravcsuk kíséretében Ungvárra is ellátogatott. A két államfő látogatásának egyik legfontosabb mozzanata Petőfi Sándor ungvári szobrának leleplezése volt.

1990. október 2–17.

Kijevben a diákok éhségstrájkjal adtak nyomatékot politikai követeléseiknek, többek között követelték az Ukrán SZSZK Minisztertanácsa elnökének lemondását.

6 жовтня 1990 року

Установча конференція крайової організації «Меморіал» в Ужгороді.

24 жовтня 1990 року

Прийнято Закон «Про зміни і доповнення до Конституції (Основного Закону) Української РСР». Скасовано статтю 6 про керівну роль Комуністичної партії. Стаття 71 проголосила верховенство законів УРСР на території республіки.

25 листопада 1990 року

У Берегові проведено референдум щодо зміни назви міста. З 14.478 виборців 12.457 осіб проголосувало за назву «Берегсас». Результати народного волевиявлення органи влади не взяли до уваги. – Установча конференція Закарпатської обласної організації Української республіканської партії.

6 грудня 1990 року

Обласна рада направила запит до Радянського центру гунгарології щодо використання угорських назв 19 населених пунктів Берегівського району. Центр підготував висновок по кожному населеному пункту, на підставі якого комісія облради винесла рішення про повернення окремим населеним пунктам їхніх історичних назв.

1990. október 6.

Ungváron megalakult a Memorial (Emlékezet) Társaság kárpátaljai megyei szervezete.

1990. október 24.

Kijevben az ukrán Legfelsőbb Tanács megsemmisítette az Ukrán SZSZK Alkotmányának 6. cikkelyét, amely a kommunista párt vezető szerepét mondta ki. A 71. cikkely kimondta, hogy a köztársaság területén az Ukrán SZSZK törvényei az elsődlegesek.

1990. november 25.

Beregszászban népszavazást tartottak a város elnevezése ügyében. 14.478 szavazó közül 12.457-en a Beregszász név mellett voksoltak a Beregovo ellenében. A referendum eredményét a hatóságok nem vették figyelembe. – Megalakult az Ukrán Köztársasági Párt megyei szervezete.

1990. december 6.

A megyei tanács levelet intézett a Szovjet Hungarológiai Központ-hoz, amelyben a Beregszászi járás 19 településének magyar nevééről kért állásfoglalást. A Központ elkészítette a terület minden egyes településéről azt a kimutatást, amely alapján a megyei tanács bizottsága elbírálhatta (jóváhagyhatta) a visszaállítandó történelmi neveket.

23 грудня 1990 року
В Ужгороді відбулася установча конференція по відродженню на Закарпатті товариства «Просвіта».

12 лютого 1991 року
Верховна Рада УРСР ухвалила постанову про відновлення Кримської Автономної Радянської Соціалістичної Республіки. – Також прийнято постанову Верховної Ради УРСР «Про Державну програму розвитку української та національних мов в Українській РСР на період до 2000 року». Документ своєю основною частиною був спрямований на виконання положень «Закону про мови» від 1989 року.

17 березня 1991 року
Проведено всесоюзний референдум із питання державного устрою СРСР. Більшість населення проголосувало за збереження Союзу. За Союз у Закарпатті проголосувало менше виборців (62%), ніж у середньому по Україні.

1 квітня 1991 року
Припинив існування Варшавський договір.

23 квітня 1991 року
Прийнято закон України «Про свободу совісті та релігійні організації». Тепер у взаєминах держави

1990. december 23.
Újjáélelt Ungváron a kárpátaljai Proszvita Társaság.

1991. február 12.
Az USZSZK Legfelsőbb Tanácsa határozatot fogadott el a Krími Autonóm Szovjet Szocialista Köztársaság autonómiájának megújításáról. – Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa elfogadja az ukrán nyelv és a nemzetiségi nyelvek fejlődésének 2000-ig tartó időszakra kidolgozott állami programját. A dokumentum nagy része az 1989-ben elfogadott nyelvtörvény végrehajtási rendelete.

1991. március 17.
Országos referendumot tartottak a Szovjetunió egysége megőrzésének kérdésében. A lakosság többsége a szövetség fennmaradása mellett adta le voksát. Kárpátalján az ukrájnai átlagnál kevesebben (62%) mondtak igent az unióra.

1991. április 1.
Megszűnt a Varsói Szerződés katonai szervezete.

1991. április 23.
Elfogadták Ukrajna törvényét a lelkiismereti szabadságról és az egyházakról. Az állam és az egyház viszonya

і церкви брали за приклад країни розвинутої демократії.

31 травня 1991 року

У парламенті Угорської Республіки підписано Декларацію про основи відносин між Україною й Угорщиною. Її підписали голова ВР УРСР Леонід Кравчук та Президент Угорської Республіки Арпад Гьонц. Загалом же протягом трьох днів було підписано 9 документів, які заклали підвалини двосторонніх відносин, серед них: консульська конвенція, Декларація про принципи співробітництва в гуманітарній сфері, Декларація про забезпечення прав національних меншин та інші. У Декларації обидві країни визнали, що вони поважають основні права і свободи національних меншин і зобов'язуються послідовно забезпечувати їх здійснення. Для реалізації основних принципів Декларації було вирішено створити Змішану українсько-угорську комісію з представників державних установ і національних меншин двох країн. Повноваження і склад Змішаної комісії, яка збирається, як правило, два рази на рік по чергово на територіях України і Угорщини, було визначено у відповідному міжурядовому протоколі, що додавався до Декларації. Станом на кінець 2009 року відбулося 15 засідань комісії.

a demokratikus államok mintájára alakult át.

1991. május 31.

A magyar parlamentben aláírták a Magyarország és Ukrajna közötti kapcsolatok alapjairól szóló nyilatkozatot. A dokumentumot Leonyid Kravcsuk, az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Tanácsának elnöke és Göncz Árpád, a Magyar Köztársaság elnöke látta el kézjegyével. Összességében három nap alatt 9 dokumentumot írtak alá a két ország képviselői, melyek megalapozták a kétoldalú kapcsolatokat, közte: konzuli konvenció, együttműködési nyilatkozat humanitárius ügyekben, nyilatkozat a nemzeti kisebbségek jogainak biztosításáról stb. A nyilatkozat hangsúlyozza, hogy mindkét ország tiszteletben tartja a nemzeti kisebbségek jogait és szabadságjogait, kötelezik magukat azok következetes betartására. A nyilatkozathoz csatolt jegyzőkönyv 1. pontja alapján a felek a nemzeti kisebbségek jogainak biztosításával foglalkozó kormányközi vegyes bizottságot hoztak létre. A vegyes bizottság – munkájában részt vesznek a két országban élő kisebbségek képviselői is – ajánlásokat fogalmaz meg a két ország kormányai számára a kisebbségeket érintő problémák megoldása érdekében. A vegyes bizottság évente ülésezik, felváltva Magyarország és Ukrajna területén. 2009 végéig összesen 15 ülésre került sor.

Травень 1991 року

У м. Будапешт засновано Товариство українсько-русинської культури Угорщини. У 1993 році стали самостійними Товариство української культури Угорщини (голова Я. Хортяні) та Товариство русинської культури Угорщини (голова О. Сільцер-Ликович).

19 червня 1991 року

Завершено виведення радянських військ з Угорщини.

28 червня 1991 року

Країни члени-учасниці Ради економічної взаємодопомоги у Будапешті розпустили цей орган центрально-європейських соціалістичних країн.

1 липня 1991 року

Припинив існування Політичний консультативний комітет Варшавського договору.

5 липня 1991 року

ВР УРСР прийняла Закон «Про заснування поста Президента УРСР і внесення змін та доповнень до Конституції України». Статус Президента було викладено в такій редакції: «Президент України є найвищою посадовою особою Української держави та главою державної виконавчої влади».

1991. május

Budapesten megalakult a Magyarországi Ukrán-Ruszin Kulturális Egyesület. 1993-ben önállósodott a Magyarországi Ukrán Kulturális Egyesület (elnöke Hartyányi Jaroszlava) és a Ruszin Kulturális Egyesület (elnöke Szilcer-Likovics Olga).

1991. június 19.

Befejeződik a szovjet csapatok kivonása Magyarországról.

1991. június 28.

Budapesti ülésükön a tagállamok feloszlatták a Kölcsönös Gazdasági Segítségnyújtás Tanácsát (KGST), a közép-európai szocialista országok gazdasági együttműködési szervezetét.

1991. július 1.

Megszűnt a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testülete.

1991. július 5.

Az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Tanácsa törvényt fogadott el az Ukrán SZSZK elnöke tisztség bevezetéséről és Ukrajna Alkotmányának módosításáról. A törvény szövege szerint „Ukrajna elnöke az ukrán állam legmagasabb tisztségviselője és az állami végrehajtott hatalom feje”.

9 липня 1991 року

Кабінет Міністрів УРСР прийняв постанову «Про утворення Комітету в справах національностей».

1 серпня 1991 року

У СРСР запроваджено систему продажу товарів за картками споживача з купонами нового зразка.

8 серпня 1991 року

В Україну з офіційним візитом прибув міністр закордонних справ Угорської Республіки Г. Єсенскі. Відбулися зустрічі з першим заступником Голови Верховної Ради УРСР І. Плющем, прем'єр-міністром УРСР В. Фокінім. У ході візиту міністр закордонних справ Угорщини відвідав Львівську та Закарпатську області, де мав зустрічі з представниками угорської громади.

10 серпня 1991 року

Міністр закордонних справ Гейзо Єсенскі відкрив Ужгородське представництво Генерального консульства Угорської Республіки.

18 серпня 1991 року

Пізно ввечері в Москві владу в свої руки взяв Державний комітет із надзвичайного стану. Президента Михайла Горбачова ізольовано в Криму. У Москву введено війська.

1991. július 9.

Az Ukrán SZSZK minisztertanácsa határozatot hozott a nemzeti kisebbségek ügyeivel foglalkozó bizottság létrehozásáról.

1991. augusztus 1.

A Szovjetunióban egyes termékekre bevezették a jegyrendszer.

1991. augusztus 8.

Hivatalos látogatásra Ukrajnába érkezett Jeszenszky Géza, a Magyar Köztársaság külügyminisztere. Találkozott Iván Pljuscscsal, az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Tanácsának első elnökhelyettesével és Vitold Fokin miniszterelnökkel. Jeszenszky Géza ellátogatott Lemberg megyébe és Kárpátaljára is, ahol találkozott a magyar közösség képviselőivel.

1991. augusztus 10.

Jeszenszky Géza magyar külügyminiszter megnyitja a Magyar Köztársaság kijevi főkonzulátusának ungvári képviseletét.

1991. augusztus 18.

A késő esti órákban Moszkvában rendkívüli bizottság vette át a hatalmat. Mihail Gorbacsov szovjet elnököt a Krímen tartották fogva. Moszkvában rendkívüli állapotot vezettek be, a hadsereget az utcára vezényelték.

19 серпня 1991 року
Голова Верховної Ради УРСР Леонід Кравчук по українському телебаченню закликав зберігати спокій і підкреслив, що надзвичайний стан України не стосується.

19–21 серпня 1991 року
У Москві відбулася спроба антиконституційного перевороту з боку консервативних сил у керівництві КППС та органів державного управління СРСР. 19 серпня було офіційно оголошено про створення Державного комітету з надзвичайного стану (з рос. ГКЧП).

19–20 серпня 1991 року
Ужгородська міська рада на позачерговій сесії першою в Українській СРСР засудила дії московського «ГКЧП» і висловила за перебування Закарпаття в складі незалежної демократичної, соборної Української держави.

21 серпня 1991 року
У Москві Президент РРФСР Борис Єльцин оголосив провал путчу. Військових спрямували в казарми.

1991. augusztus 19.
Leonyid Kravcsuk, az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Tanácsának elnöke az ukrán televízióban a nyugalom megőrzésére szólított fel, kijelentve, hogy Ukrajnában nem érvényes a rendkívüli állapot.

1991. augusztus 19–21.
Moszkvában alkotmányellenes puccsot szerveztek a Szovjetunió Kommunista Pártja és a szovjet állami vezetés konzervatív szárnyának képviselői. Augusztus 19-én megalakult a Rendkívüli Helyzet Állami Bizottsága (or. GKCSZP).

1991. augusztus 19–20.
Az ungvári városi tanács soron kívüli ülésén az Ukrán SZSZK-ban elsőként elítélte a moszkvai puccsot és kinyilvánította, hogy Kárpátjának a független, demokratikus és egységes ukrán államhoz kell tartoznia.

1991. augusztus 21.
Moszkvában Borisz Jelcin orosz elnök bejelentette a puccs megghiúsulását. A katonaságot visszarendelték a laktnyákba.

ЗАКАРПАТТЯ У СКЛАДІ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ KÁRPÁTALJA A FÜGGETLEN UKRAJNÁBAN

24 серпня 1991 року

Відбулася позачергова сесія ВР України 12-го скликання, на якій було ухвалено Акт проголошення незалежності України.

26 серпня 1991 року

Президія ВР України ухвалила указ про тимчасове припинення діяльності Компартії України.

30 серпня 1991 року

Верховна Рада України заборонила діяльність Комуністичної партії України. – Демонтаж пам'ятника Леніну в Ужгороді.

1 вересня 1991 року

У школах з угорською та румунською мовами навчання запроваджено вивчення історії угорського та румунського народів.

17 вересня 1991 року

ВР України прийняла закон, згідно з яким назву «Українська Радянська Соціалістична Республіка» було замінено на назву «Україна».

1991. augusztus 24.

Kijevben az ukrán SZSZK 12. összehívású Legfelsőbb Tanácsának rendkívüli ülészakán kikiáltották Ukrajna függetlenségét.

1991. augusztus 26.

Az ukrán Legfelsőbb Tanács Elnöksége határozatot hozott az Ukrajnai Kommunista Párt tevékenységének ideiglenes felfüggesztéséről.

1991. augusztus 30.

Ukrajna Legfelsőbb Tanács betiltotta az Ukrajnai Kommunista Párt tevékenységét. – Ungvár főteréről eltávolították a Lenin-szobrot.

1991. szeptember 1.

A magyar és a román tannyelvű iskolákban bevezették a magyar és a román nép történetének oktatását.

1991. szeptember 17.

Az ukrán Legfelsőbb Tanács törvényt fogadott el, miszerint az „Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság” helyett az ország neve: „Ukrajna”.

27 вересня 1991 року

Пікетування обласної ради народних депутатів, голодування з політичними вимогами. Пікетування пов'язане з тим, що Ужгородська міська рада 4 вересня, а 14 вересня депутатська група обласної ради «Демократична платформа» схвалили заяву з вимогою відставки обласної ради і обласного виконавчого комітету. Такий перебіг подій був викликаний ідеєю обласного керівництва на чолі з Михайлом Волощуком про автономію Закарпаття у складі незалежної України. Проти цього виступили націонал-патріотичні сили краю. Михайло Волощук 30 вересня написав заяву про відставку.

5 жовтня 1991 року

У Києві за ініціативи товариств угорської культури Закарпаття, Львівщини і Київщини засновано Демократичну спілку угорців України.

12 жовтня 1991 року

ТУМ ім. Т. Шевченка на III конференції в Києві було перейменоване на Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Т. Шевченка (ВУТ).

1991. szeptember 27.

Tüntetők körülvették a Kárpátaljai megyei tanács épületét, és éhségsztrájkjal nyomatékosították politikai követeléseiket. Szeptember 4-én az ungvári városi tanács, szeptember 14-én pedig a megyei tanács Demokratikus Platform elnevezésű képviselői csoportja követelte a megyei tanács és a megyei végrehajtó bizottság menesztését. A követelés azután fogalmazódott meg, hogy a megyei vezetés, élén Mihajlo Voloscukkal, amellet foglalt állást, hogy Kárpátaljának autonómiát kell kapnia ayz ukrán államon belül. A nemzeti erők nem értettek ezzel egyet. Mihajlo Voloscuk szeptember 30-án beadta lemondását.

1991. október 5.

A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, a Lembergii Magyarok Kulturális Szövetsége és a Magyarok Kijevi Egyesülete kezdeményezésére Kijevben megalakult az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség.

1991. október 12.

A társaság harmadik konferenciáján Kijevben a Tarasz Sevcsenko Ukrán Anyanyelvi Társaság új nevet vett fel – „Proszvita” Tarasz Sevcsenko Összukrán Egyesület.

27 жовтня 1991 року

В Ужгороді відбувся установчий конгрес Демократичної ліги національностей Закарпаття, яка об'єднала 7 національно-культурних товариств краю (Товариство угорської культури Закарпаття, Словацьке національно-культурне товариство ім. Людовіта Штура, товариство німців краю «Відродження», товариство євреїв області «Менора», «Русский Дом», «Рома» та Товариство подкарпатських русинів). Ініціатор створення – ТУКЗ. Ліга виступила за надання Закарпаттю спеціального самоврядного статусу, в межах якого кожна меншина краю матиме право на утворення власної національно-територіальної автономії. До Ліги не увійшли представники румунської меншини, оскільки вони не підтримали ідею самоврядного статусу Закарпаття.

31 жовтня 1991 року

7-а сесія Закарпатської обласної ради народних депутатів XXI скликання прийняла рішення призначити на неділю 1 грудня обласний референдум про статус краю у складі незалежної України.

1 листопада 1991 року

Верховна Рада України прийняла Декларацію прав національностей України, якою держава гаранту-

1991. október 27.

Ungváron megtartották a Kárpátaljai Nemzetiségek Demokratikus Ligájának alakuló kongresszusát. A Liga hét nemzeti-kulturális szövetséget tömörített: Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, Ludovít Štúr Szlovák Nemzeti-Kulturális Szövetség, a Kárpátaljai Németek Újjászületés Szövetsége, Menora Kárpátaljai Zsidó Kultúregyesület, az Orosz Ház Egyesület, a Roma Szövetség és a Kárpátaljai Ruszinok Társasága. A Liga létrehozását a KMKSZ kezdeményezte. A Liga követelte, hogy Kárpátalja kapjon speciális önkormányzati státust, melynek keretei között a régió minden kisebbsége jogot kap saját nemzeti autonóm terület megalakítására. A Ligához nem csatlakoztak a kárpátaljai román kisebbség képviselői, mivel nem értettek egyet a különleges önkormányzati státus eszméjével.

1991. október 31.

A népképviselők huszonegyedik összehívású kárpátaljai megyei tanácsának hetedik ülészaka határozatot fogadott el, miszerint december 1-jén népszavazást tartanak Kárpátalja státusáról a független Ukrajna kötelékében.

1991. november 1.

Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa elfogadta és kihirdette Ukrajna nemzetiségei jogainak Deklarációját (Nyilatkozatát),

вала всім народам і національним групам вільне використання рідної мови у всіх сферах суспільного життя, включаючи освіту, виробництво, одержання і розповсюдження інформації.

3 листопада 1991 року

В Ужгороді проведено установчу конференцію громадської організації «Всеукраїнське товариство політв'язнів і репресованих».

1 грудня 1991 року

На всеукраїнському референдумі Акт проголошення незалежності України підтримало 92,59% закарпатців, що взяли участь у голосуванні. – В Україні відбулися вибори першого президента України, яким за результатами волевиявлення став Леонід Кравчук. На Закарпатті Л. Кравчук отримав найбільшу кількість голосів у порівнянні з іншими кандидатами – 270.621. – На загальнообласному референдумі 546.540 осіб (78% дорослого населення області) висловилося за надання Закарпаттю статусу самоврядної території у складі незалежної України. – На місцевому референдумі 81,4% дорослого населення Берегівського району висловилося за утворення в його межах Угорського автономного територіального округу.

mely lehetővé tette az anyanyelv szabad használatát a közéletben különösen az oktatás, a gazdaság és a hírközlés területén.

1991. november 3.

Ungváron társadalmi szervezet alakult Politikai Foglyok és Üldözöttek Országos Egyesülete néven.

1991. december 1.

Az Ukrajnában megtartott országos népszavazáson a lakosság 92,59%-a támogatta a köztársaság függetlenségét. – Ukrajnában először került sor államfőválasztásra, melynek eredményeképpen Leonyid Kravcsuk lett az ország elnöke. Kárpátalján is Kravcsukra szavaztak a legtöbben (270.621 fő). – Kárpátalján 546.540 választópolgár (a megye felnőtt lakosságának 78%-a) a terület különleges státusú önkormányzatára szavazott. – A Beregszászi járásban a felnőtt lakosság 81,4%-a a magyar autonóm körzet megalakítására szavazott.

3 грудня 1991 року
Незалежну Україну, третьою – після Польщі і Канади – визнала Угорщина.

4 грудня 1991 року
Відкрилося перше посольство іноземної держави в Києві – Посольство Угорської Республіки.

6 грудня 1991 року
У Києві з коротким офіційним візитом перебував прем'єр-міністр Угорщини Йозеф Анталл. Відбулися переговори з Президентом України Леонідом Кравчуком. Підписано «Договір про основи добросусідства та співробітництва між Україною та Угорською Республікою», який набув чинності 16 червня 1996 року.

7–8 грудня 1991 року
У Біловезькій пущі під Брестом відбулася зустріч Президента України Леоніда Кравчука, Президента Росії Бориса Єльцина і Голови Верховної Ради Республіки Беларусь Станіслава Шушкевича. Підписано угоду про створення Співдружності Незалежних Держав (СНД). Держави-члени СНД гарантували виконання міжнародних зобов'язань, які випливали з договорів і угод колишнього СРСР, забезпечення єдиного контролю за ядерною зброєю та її нерозповсюдженням.

1991. december 3.
Magyarország harmadikként – Lengyelország és Kanada után – elismerte a független Ukrajnát.

1991. december 4.
Megnyílt Magyarország kijevei nagykövetsége – az első külföldi diplomáciai képviselet a független Ukrajnában.

1991. december 6.
Antall József magyar miniszterelnök Kijevbe látogatott. A látogatás során Leonyid Kravcsuk ukrán államfővel aláírták a magyar–ukrán alapszerződést, amely 1998. június 16-án lépett hatályba.

1991. december 7–8.
Breszt közelében, Belovezsckaja Puscsában Borisz Jelcin orosz, Leonyid Kravcsuk ukrán és Sztanyiszlav Suskevics belorusz elnök megegyeztek, hogy a Szovjetuniót felszámoltnak tekintik, s létrehozzák helyette a Független Államok Közösségét. A FÁK-tagországok szavatolták, hogy eleget tesznek a volt Szovjetunió által vállalt nemzetközi kötelezettségeknek, egységesen ellenőrzik az atomfegyvereket.

10 грудня 1991 року

Верховна Рада України ратифікувала угоду про створення Співдружності Незалежних Держав.

11 грудня 1991 року

Верховна Рада України звернулася до народних депутатів СРСР від України врахувати обставини (результати референдуму, створення СНД, припинення існування СРСР) і не брати участі в роботі Надзвичайного з'їзду народних депутатів СРСР.

22 січня 1992 року

У Берегові створено професійний угорський драматичний театр ім. Д. Іййеша.

2 березня 1992 року

З подання Президента Леоніда Кравчука ВР України прийняла Закон України «Про Представника Президента України», яким встановлювалося, що представник Президента України є найвищою посадовою особою виконавчої влади – головою місцевої адміністрації.

10 березня 1992 року

Представники політичних партій (Народний Рух України, Українська республіканська партія, Демократична партія України, Партія зелених України) та громад-

1991. december 10.

Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa ratifikálta a Független Államok Közösségének létrehozásáról szóló szerződést.

1991. december 11.

Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa felhívta az ukrainai szovjet népképviselőket, hogy tekintettel a december 1-jei népszavazásra, a FÁK megalakulására, a Szovjetunió felbomlására, ne vegyenek részt a Szovjetunió népképviselőinek rendkívüli kongresszusán.

1992. január 22.

Beregszászban megalakult az Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház.

1992. március 2.

Leonyid Kravcsuk államfő javaslatára Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa törvényt hozott az ukrán államfő képviselőjéről. A törvény kimondja, hogy az ukrán államfő képviselője a végrehajtó hatalom élén áll – a helyi közigazgatás első számú vezetője.

1992. március 10.

Politikai pártok (Ukrajna Népi Mozgalma, Ukrán Köztársasági Párt, Ukrajna Demokrata Pártja, Ukrajnai Zöldek Pártja) és társadalmi egyesületek (Memorial [Emlékezet] Egyesület,

ських організацій («Меморіалу», Закарпатської обласної організації Товариства української мови ім. Т. Шевченка, Закарпатського крайового культурно-освітнього товариства «Просвіта», Закарпатського обласного товариства політв'язнів і репресованих, Союзу українок, Краєзнавчого об'єднання ім. О.Митрака, Спілки української молоді та Спілки майстрів народного мистецтва Закарпаття), а також редакція газети «Карпатська Україна» утворили громадське об'єднання «Українська народна рада Закарпаття» (УНРЗ).

24 березня 1992 року

Представником Президента України в Закарпатській області призначено М. Країла. – Відкрилося Посольство України в Будапешті – перша дипломатична установа України за кордоном.

29 квітня 1992 року

Головою Закарпатської обласної ради народних депутатів обраний Дмитро Дорчинець. – В Ужгороді відкрито представництво Міністерства закордонних справ України. Його керівником призначено Степана Турянцю.

25 червня 1992 року

Верховна Рада України прийняла Закон України «Про національні

Tarasz Sevcsenko Ukrán Anyanyelvi Társaság, Proszvita Kultúregyesület, Politikai Foglyok és Áldozatok Kárpátaljai Megyei Szervezete, Ukrán Nők Szövetsége, Olekszandr Mitrak Honismereti Egyesület, Ukrán Ifjúsági Szövetség, Kárpátaljai Népművészek Szövetsége), valamint a Karpatszka Ukraina [Kárpáti Ukrajna] című lap szerkesztősége megalakította a Kárpátalja Ukrán Néptanácsa elnevezésű társadalmi egyesületet.

1992. március 24.

Kárpátalja megyében Mihajlo Krajilo lett Ukrajna elnökének megbízottja. – Megnyílt Ukrajna budapesti nagykövetsége – a független Ukrajna első külföldi diplomáciai képvisellete.

1992. április 29.

A népképviselők kárpátaljai megyei tanácsának elnökévé választották Dmitro Dorcsinect. – Ungváron megnyílt az ukrán külügyminisztérium helyi képvisellete. Vezetője Sztepan Turjanica.

1992. június 25.

Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa törvényt fogadott el az ukrajnai nemzeti kisebbs-

меншини в Україні», в якому сказано, що держава гарантує всім національним меншинам право на національно-культурну автономію. Закон забезпечує право використання мов національних меншин.

2–5 липня 1992 року

Делегація Верховної Ради України на чолі з Іваном Плющем здійснила візит до Угорщини. Обговорено питання налагодження міжпарламентських зв'язків у широкому контексті співробітництва двох країн.

26 вересня 1992 року

В Ужгороді відкрито Інститут електронної фізики Національної академії наук (НАН) України. Його директором став доктор фізико-математичних наук, член-кореспондент Академії наук України Отто Шпеник.

7 листопада 1992 року

Президент України Леонід Кравчук видав Указ «Про реформу грошової системи України». З 12 листопада розпочато вилучення з грошового обігу радянського карбованця (рубля), замість якого введено інший законний засіб платежу – український карбованець, представником якого в готівковому обігу тимчасово виступав купон Нацбанку України.

ségekről, mely többek között kimondja, hogy az állam szavatolja minden nemzeti kisebbség számára a jogot a nemzeti-kulturális autonómiára.

1992. július 2–5.

Ukrajna Legfelsőbb Tanácsának küldöttsége Iván Pljuscs vezetésével Magyarországon tartózkodott, hogy tárgyaljon a két ország parlamentjeinek széles körű együttműködéséről.

1992. szeptember 26.

Ungváron megnyílt az Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia Elektronfizikai Kutatóintézete. Igazgató Spenik Ottó, a fizikai-matematikai tudományok doktora, az Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia levelező tagja.

1992. november 7.

Leonyid Kravcsuk, Ukrajna elnöke rendeletet adott ki az ország pénzügyi rendszerének reformjáról. Ennek értelmében november 12-től a rubelt fokozatosan kivonják a forgalomból, az ukrán karbovanec lép a helyébe, melyet a Nemzeti Bank által kibocsátott ideiglenes kupon helyettesít.

17 грудня 1992 року

З ініціативи угорської фракції, що діяла в облраді, представник Президента України в Закарпатській області видав розпорядження «Про реалізацію в області законів України «Про мови в Українській РСР» та «Про національні меншини в Україні», яке передбачало в місцях компактного проживання представників національних меншин застосування двомовних назв підприємств, державних установ, організацій, а також назв населених пунктів, адміністративних одиниць, вулиць, площ. Також передбачалося, що службовці державних органів, які розташовані в населених пунктах, де компактно проживають представники національних меншин, для виконання своїх службових обов'язків повинні, крім державної, на належному рівні володіти і мовою даної нацменшини. В таких місцях поруч з державними символами дозволяється використання символики національних меншин. Розпорядження таким чином створює правову основу для угорського населення, щоб на адміністративних будівлях поруч з синьо-жовтим прапором держави вивішували угорський національний триколон.

1992. december 17.

A Kárpátaljai Megyei Tanácsban működő magyar frakció szorgalmazásának köszönhetően Ukrajna államelnökének megyei megbízottja rendeletet adott ki a nyelvtörvény és a nemzeti kisebbségekről szóló törvény végrehajtásáról a megyében. Ez a dokumentum rendelkezik többek között arról, hogy a tömbben élő kisebbségek által lakott településeken a vállalatok, hivatalok, szervezetek hivatalos megnevezését, valamint a helységek, közigazgatási egységek, utcák, terek megnevezését az adott kisebbség nyelvén is fel kell tüntetni. Meghatározza továbbá, hogy a nemzeti kisebbség által többségben lakott településeken az állami és társadalmi szervek tisztségviselői hivatali teendőik ellátásához megfelelő szinten kötelesek ismerni mind az államnyelvet, mind az adott kisebbség nyelvét. Tartalmazza továbbá a dokumentum azt is, hogy az ilyen helységekből az állami szimbólumok mellett az adott kisebbség nemzeti szimbólumai is használhatók. Ez az előírás teremti meg a jogalapot a magyarok lakta helységekből arra, hogy a közigazgatási épületeken az állami kék-sárga lobogó mellett ott lehessen a nemzeti trikolor is.

1993 рік   *1993*

Видано четверте, виправлене і доповнене, видання Українського правопису. Автори виправили численні помилки, внесені попередніми редакціями, однак питання норм єдиного українського правопису так і не вдалося остаточно врегулювати.

14 лютого 1993 року

Створено інтеррегіональну асоціацію «Карпатський Єврорегіон», членом якої стала й Закарпатська область. У Дебрецені установчі документи та угоду про співробітництво між прикордонними територіями підписали міністри закордонних справ України, Польщі, Угорщини і керівники прикордонних областей цих країн.

26–27 лютого 1993 року

Президент України Леонід Кравчук здійснив офіційний візит до Угорщини. Відбулися зустрічі з Президентом А. Гьонцем, Прем'єр-міністром Й. Анталлом, Головою Державних Зборів Д. Сабадем. У ході візиту було підписано спільне комюніке, а також угоди – про співробітництво в галузі сільського господарства; про пункти пропуску через державний кордон; про спрощений порядок перетинання державного

Megjelent az ukrán helyesírási szabályzat javított, átdolgozott negyedik kiadása. Az előző változat számos hibáját kijavították a szerkesztők, ám az egységes ukrán helyesírási norma kérdését továbbra sem sikerült megnyugtatóan rendezni általa.

1993. február 14.

Létrejött a Kárpátok Eurorégió, melynek része Kárpátalja is. Az alapító okiratot és az együttműködési egyezményt Debrecenben írták alá az ukrán, a lengyel és a magyar külügyminiszter, valamint a határ menti régiók vezetői.

1993. február 26–27.

Leonyid Kravcsuk, Ukrajna elnöke hivatalos látogatáson Magyarországon tartózkodott. Találkozott Göncz Árpád köztársasági elnökkel, Antall József miniszterelnökkel, Szabad György házelnökkel. A látogatás alkalmával közös nyilatkozatot írtak alá, valamint elfogadtak 25 különböző dokumentumot, többek között a mezőgazdaság területén való együttműködésről, a két ország közötti államhatáron lévő határátelölhelyekről, személyeknek a közös

кордону громадянами, які проживають у прикордонних областях; про передачу і прийом осіб через спільний державний кордон та ін. (всього 25 документів).

26 квітня 1993 року

Президент України Леонід Кравчук видав указ «Про Міністерство України у справах національностей та міграції». Міністерство створювалось на базі Комітету у справах національностей при Кабміні України.

30 квітня 1993 року

В Ужгороді створено Товариство угорської інтелігенції Закарпаття (ТУІЗ).

15 травня 1993 року

У Мукачеві проголошено Тимчасовий уряд Підкарпатської Русі на чолі з професором І. Туряницею.

2 червня 1993 року

Відкрито Генеральне Консульство Угорської Республіки в Ужгороді. Його керівником призначено Іштвана Монорі.

29 червня 1993 року

Підписано Договір про добросусідство, дружні відносини і співробітництво між Україною та Словацькою Республікою. Окре-

államhatáron történő átadásáról és átvételéről stb.

1993. április 26.

Leonyid Kravcsuk, Ukrajna elnöke rendeletet adott ki a Nemzeti-ségügyi és Migrációs Minisztérium létrehozásáról. Az új minisztérium a miniszterelnökség mellett működő, a nemzeti kisebbségek ügyeivel foglalkozó bizottságot váltja fel.

1993. április 30.

Ungváron megalakult a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége (MÉKK).

1993. május 15.

Munkácson kikiáltották Podkarpatszka Rusz árnyékkormányát, élén Iván Turjanica professzorral.

1993. június 2.

Megnyílt a Magyar Köztársaság ungvári főkonzulátusa. Vezetője Monori István.

1993. június 29.

Aláírták az ukrán–szlovák alapszerződést. Az államközi dokumentum külön pontban foglalkozik az Ukrajnában élő szlovákok, illetve a Szlovákiában élő

мий пункт міждержавної угоди присвячено мовним правам словаків, що проживають в Україні, та українців, що проживають у Словаччині. Відповідно до договору було створено українсько-словацьку змішану комісію, яка на своїх регулярних засіданнях займалася питаннями нацменшин.

1 вересня 1993 року

У школах області, в яких навчання ведеться мовами національних меншин, запроваджене обов'язкове вивчення української мови.

5 жовтня 1993 року

В Україні знову легалізована Комуністична партія.

17 жовтня 1993 року

В Ужгороді пройшли урочистості, присвячені 1100-річчю від дня заснування міста.

18 жовтня 1993 року

У Києві в Українському домі мер Будапешта Габор Демські відкрив фотовиставку «Рік 1956».

2 березня 1994 року

Указом Президента України присуджено Державні премії ім. Т. Шевченка закарпатцям – письменникові Іванові Чендею та художнику Юрієві Герцу.

ukránok nyelvi jogaival. A szerződés értelmében létrejött a nemzeti kisebbségek ügyében rendszeresen ülésező ukrán–szlovák vegyes bizottság.

1993. szeptember 1.

A kárpátaljai nemzetiségi iskolákban bevezették az ukrán nyelv kötelező oktatását.

1993. október 5.

Ukrajnában ismét legalizálták a kommunista pártot.

1993. október 17.

Ungváron ünnepélyes keretek között méltatták a város fennállásának 1100. évfordulóját.

1993. október 18.

A kijevei Ukrán Házban Demszky Gábor, Budapest főpolgármestere megnyitotta az 1956-os év című fotókiállítást.

1994. március 2.

Az ukrán államfő rendeletével Tarasz Sevcsenko Állami Díjat kapott Kárpátalján Iván Csenedej író és Jurij Herc festőművész.

27 березня 1994 року

Відбулися вибори до Верховної Ради України за мажоритарною системою (перший тур). За результатами виборів у 10 виборчих округах області народним депутатом було обрано Ореста Климпуша. В інших округах перемогу не отримав жоден кандидат, відтак було призначено повторне голосування.

10 квітня 1994 року

Відбулося повторне голосування (другий тур) на виборах народних депутатів України 2-го скликання. За результатами повторного голосування до Верховної Ради України від Закарпаття були обрані: Василь Улинець, Михайло Товт, Сергій Чейпеш, Сергій Устич, Іван Коршинський, Михайло Данча. У трьох округах області – 167, 173, 176 – перемогу не отримав жоден кандидат. Після кількох довиборів до українського парламенту від цих округів були обрані відповідно Сергій Слободянюк, Михайло Рябець, Микола Грабар.

26 червня 1994 року

Відбулися вибори Президента України. У першому турі найбільшу кількість голосів набрали Леонід Кравчук та Леонід Кучма. На Закарпатті переміг Леонід Кравчук.

1994. március 27.

Többségi rendszerben megtartották az ukrajnai parlamenti választások első fordulóját. A 10 kárpátaljai választási körzetből csak egy helyen sikerült végeredményt elérni Orest Klimpus megválasztásával. A többi körzetben nem sikerült dönteni, így újabb fordulót írtak ki.

1994. április 10.

Az ukrajnai parlamenti választások második fordulója. A második összehívású Legfelsőbb Tanácsba megválasztott kárpátaljai képviselők: Ulinec Vaszil, Tóth Mihály, Csépes Szerhij, Usztics Szerhij, Korsinszkij Iván, Dancsa Mihajlo. A 167., 173. és 176. választási körezetekben ezúttal sem kapta meg egyetlen jelölt sem a szükséges szavazatokat. Többszöri pótválasztás után ezekben a körzetekben képviselői mandátumot kapott Szlobogyanyuk Szerhij, Rjabec Mihajlo, Hrabar Mikola.

1994. június 26.

Elnökválasztás Ukrajnában. Az első fordulóban a legtöbb szavazatot Leonyid Kravcsuk és Leonyid Kucsma kapta. Kárpátalján a többség Leonyid Kravcsukra szavazott.

10 липня 1994 рік

Відбувся другий тур президентських виборів, на яких перемогу здобув Леонід Кучма, набравши 52,2% голосів виборців. На Закарпатті більшість голосів була віддана за Леоніда Кравчука (75% голосів виборців). – Головою Закарпатської обласної ради було обрано Сергія Устича («за» проголосувало 52,2% депутатського корпусу).

1 вересня 1994 року

У м. Берегові відкрито філіал Ніредьгазького педінституту (Угорщина) імені Дердя Бешшенеї. Навчання проводилося угорською мовою за такими спеціальностями: «дошкільна педагогіка», «вчитель англійської мови та географії», «вчитель англійської мови та історії». У 1996 році філіал реорганізовано в самостійний вищий навчальний заклад – Закарпатський угорський педагогічний інститут. У 2003 році заклад перейменовано на Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II. – В Ужгородському державному університеті відкрито спеціальність «словацька мова і література». Як самостійна структура одиниця кафедра словацької філології діє з 1996 року.

1994. július 10.

Az ukrajnai elnökválasztás második fordulójában az ország elnökévé Leonyid Kucsmát választották meg, aki a szavazatok 52,2%-át szerezte meg. Kárpátalján a szavazók 75%-a Leonyid Kravcsukra voksolt. – A népképviselők kárpátaljai megyei tanácsának elnökévé választották Szerhij Uszticsot (a képviselői szavazatok 52,2%-át szerezte meg).

1994. szeptember 1.

Beregszászban megnyílt a Nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola kihelyezett tagozata. Magyar tannyelven oktatnak óvópedagógia szakon, valamint angol nyelv és földrajz, illetve angol nyelv és történelem szakpárokon. 1996-ban az intézmény önálló főiskolává vált Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola néven, 2003-ban pedig felvette a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola nevet. – Az Ungvári Állami Egyetemen elkezdődött a szlovák filológusok képzése. Az önálló Szlovák Filológiai Tanszék 1996-ban alakul meg.

15 жовтня 1994 року

Вперше введено в обіг поштові марки, які випустив Держзнак України. До цього українські поштові знаки друкувалися в Москві.

27 листопада 1994 року

У Сваляві на місці масових поховань в'язнів пересильного концентраційного табору відкрито Меморіальний парк жертвам сталінізму.

4 квітня 1995 року

У Києві Україна та Угорщина підписали угоду про співробітництво і повернення культурних цінностей, які під час Другої світової війни потрапили на територію іншої країни.

10 липня 1995 року

Головою Закарпатської ОДА призначено Сергія Устича.

9 листопада 1995 року

Відбулася урочиста церемонія вступу України до Ради Європи.

1 грудня 1995 року

У м. Мукачево створено українсько-австрійське СП ТзОВ «Фішер-Мукачево» – єдине на той час підприємство в Україні, яке виготовляло різноманітні лижі і хокейні ключки світової якості.

1994. október 15.

Első ízben kerültek forgalomba olyan bélyegek, melyeket Ukrajnában adtak ki. Ezidáig a Moszkvában nyomtatott bélyegek voltak használatban.

1994. november 27.

Szolyván az 1944 novemberében létesített egykori gyűjtőtábor egyik temetőjének a területén felavatták a Sztálinizmus Áldozatainak Emlékparkját.

1995. április 4.

Kijevben Ukrajna és Magyarország egyezményt írt alá a II. világháború során a másik ország területére került kulturális értékek visszaszolgáltatásáról és az együttműködésről.

1995. július 10.

A Kárpátaljai Megyei Állami Közigazgatás elnöke Szerhij Usztics lett.

1995. november 9.

Ukrajna tagja lett az Európa Tanácsnak.

1995. december 1.

Munkácson létrejött a Fischer-Munkács ukrán-osztrák vállalat, amely az országban egyetlenként állított elő világszínvonalú sí és jégkorong felszereléseket.

- 28 березня 1996 року* Засновано ЗАТ «Автопорт-Чоп» – вантажний термінал, який розташований за 800 метрів від кордону трьох країн (Україна, Угорщина, Словаччина).
- 4 червня 1996 року* Відкрито Почесне Консульство Словацької Республіки в Ужгороді. Почесним консулом призначено Івана Шуфрича.
- 2 вересня 1996 року* У країні запроваджена нова українська валюта – гривня. Її сота частка – копійка.
- 2 жовтня 1996 року* Верховна Рада прийняла Закон України № 292 «Про звернення громадян», який гарантував громадянам України право звертатися до державних органів, органів місцевого самоврядування, державних службовців, суспільних організацій, до підприємств незалежно від їх форми власності та до товариств українською або іншою мовою. Рішення, прийняті з приводу звернень громадян, необхідно складати відповідно до закону «Про мови», однак їх можна перекласти і на мову звернення.
- 1996. március 28.* Létrejött a Csapi Kamionterminál, 800 méterre három ország (Ukrajna, Magyarország, Szlovákia) államhatárától.
- 1996. június 4.* Ungváron megnyílt Szlovákia tiszteletbeli konzulátusa. A tiszteletbeli konzul Iván Sufrics.
- 1996. szeptember 2.* Az országban bevezették az új ukrán fizetőeszközt, a hrivnyát (UAH). Váltópénze a kopijka.
- 1996. október 2.* Az ukrán parlament megszavazta az állampolgári beadványokról szóló 292. sz. törvényt, melynek értelmében a polgároknak joguk van ukrán vagy egyéb nyelven fordulni az államhatalmi szervekhez, önkormányzatokhoz, köztisztviselőkhöz, társadalmi szervezetekhez, illetve tulajdonformától függetlenül a vállalatokhoz, társaságokhoz. Az állampolgári beadványok kapcsán hozott határozatokat a nyelvtörvény előírásainak megfelelően kell megfogalmazni, ám azok lefordíthatók a beadványt benyújtó nyelvére is.

14–16 листопада 1996 року

На запрошення Президента Леоніда Кучми в Україну з офіційним візитом прибув Президент Угорщини Арпад Гьонц, який виступив з промовою в українському парламенті. На Закарпатті в присутності президентів двох країн на ділянці Чоп–Загонь було передано в експлуатацію відремонтовану частину мосту через Тису, який з'єднує Україну з Угорщиною. Україна та Угорщина уклали угоду щодо збереження й увіковічення пам'ятних місць загиблим солдатам та цивільним жертвам війни, та про правовий статус цих могил.

7 березня 1997 року

Закарпатському поетові Петрові Скуню за збірку поезій «Спитай себе» присуджено Державну премію України ім. Т. Шевченка.

21 травня 1997 року

Верховна Рада прийняла Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», згідно з статтею 26 якого (абзац 50 пункту 1) до виключної компетенції органів самоврядування входило вирішення питання про мову, якою користуватиметься у своїй роботі орган місцевого самоврядування.

1996. november 14–16.

Leonyid Kucsma államfő meghívására hivatalos látogatást tett Ukrajnában Göncz Árpád államfő, aki beszédet mondott az ukrán parlamentben. Kárpátalján a két elnök jelenlétében adták át a Magyarországot Ukrajnával összekötő Csap–Záhony Tisza-híd felújított szakaszát. Ukrajna és Magyarország megállapodást kötött a háborúban elesett katonák és a polgári áldozatok emlékhelyeinek megőrzéséről és megörökítéséről, valamint sírjaik jogi helyzetéről.

1997. március 7.

Petro Szkunc kárpátaljai költő Szpitaj szebe [Kérdezd magad] című verseskötetéért Tarasz Sevcsenko Állami Díjat kapott.

1997. május 21.

A Legfelsőbb Tanács elfogadta a helyi önkormányzatokról szóló törvényt, melynek 26. cikkelye 1. pontjának 50. bekezdése lehetővé teszi, hogy az önkormányzatok megválasszák az önkormányzati szervek munkájának nyelvét.

29 травня 1997 року

На базі муніципального вузу та Ужгородського технікуму електронних приладів засновано Ужгородський державний інститут інформатики, економіки і права.

2 червня 1997 року

Підписано договір «Про відносини добросусідства і співробітництва» між Україною та Румунією. Міждержавна угода гарантувала забезпечення прав румунської національної меншини в Україні, зокрема право на вільне використання рідної мови. Відповідно до договору було створено українсько-румунську змішану комісію, яка на своїх регулярних засіданнях займалася питаннями нацменшин.

1 вересня 1997 року

В Ужгороді відкрито перший шкільний клас зі словацькою мовою навчання, в якому викладав педагог зі Словаччини.

11–12 листопада 1997 року

Прем'єр-міністр України Валерій Пустовойтенко відвідав Угорщину. Україна та Угорщина уклали угоду з транскордонного співробітництва.

1997. május 29.

Az ungvári városi főiskola és elektrotechnikai technikum összeolvadásával létrejött az Ungvári Állami Informatikai, Közgazdasági és Jogi Főiskola.

1997. június 2.

Aláírták az ukrán–román alapszerződést. Az államközi dokumentum biztosítja az Ukrajnában élő román nemzeti kisebbség jogait, többek között a szabad nyelvhasználatra vonatkozóan. A szerződés értelmében létrejött a nemzeti kisebbségek ügyében rendszeresen ülésező ukrán–román vegyes bizottság.

1997. szeptember 1.

Ungváron – Szlovákiából érkezett tanítóval – szlovák tannyelvű első osztály indult.

1997. november 11–12.

Valerij Pusztovojtenko ukrán miniszterelnök Magyarországra látogatott. A két ország egyezményt írt alá a határ menti önkormányzati együttműködésről.

9 грудня 1997 року
Верховна Рада України прийняла Закон України «Про ратифікацію Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин».

13 грудня 1997 року
У Києві з давніх-давен на березі Дніпра існує Угорська гора (Угорське урочище). За свідченням Нестора-літописця у IX ст. територією Київської Русі проходили угорські племена, які саме в цьому місці зупинилися на короткий відпочинок, зберігаючи мир зі слов'янами. Демократична спілка угорців України спільно з київськими угорськими організаціями відкрили в Угорському урочищі (Паркова алея) пам'ятний знак в ознаменування 1100-ї річниці проходження угорських племен під Києвом.

29 березня 1998 року
Відбулися вибори до Верховної Ради України 3-го скликання за змішаною виборчою системою. Серед 30 партій, що змагалися в Закарпатті, перемогла СДПУ(о). У мажоритарних округах депутатами були обрані – Нестор Шуфрич, Григорій Суркіс, Міклош Ковач, Віктор Медведчук, Віктор Жердицький.

1997. december 9.
Ukrajna ratifikálta a kisebbségek védelméről szóló Európa tanácsi keret-egyezményt.

1997. december 13.
Az ukrán fővárosban emberemlékezett óta Magyar Dombnak (Uhorszka Hora) nevezik a Dnyeper-part egy ligetes szakaszát. A nagy történetíró, Nesztor szerint a Kijevi Rusz területén a IX. században átvonuló, új hazájukat kereső magyar törzsek itt pihentek meg egy időre, békében a szlávokkal. Az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség és a kijevi magyar szervezetek ennek tiszteletére állítottak emlékművet a dombon.

1998. március 29.
Ukrajnában választásokat tartottak a 3. összehívású Legfelsőbb Tanácsba vegyes választási rendszerben. A Kárpátalján induló 30 pártból a legtöbb szavazatot az Ukrajnai Szociáldemokrata Párt (egyesített) kapta. Egyéni képviselők – Sufrics Nesztor, Szurkisz Hrihorij, Kovács Miklós, Medvedcsuk Viktor, Zserdickij Viktor.

9 квітня 1998 року

Головою Закарпатської обласної ради обраний Іван Іванчо.

27 квітня 1998 року

Відбулися перші робочі візити новопризначеного міністра закордонних справ України Бориса Тарасюка до Будапешта та Варшави, в ході яких була підтверджена важливість українсько-угорського та українсько-польського співробітництва у розвитку всіх форм регіонального та транскордонного співробітництва.

1 травня 1998 року

В Україні набула чинності Рамкова конвенція Ради Європи про захист прав національних меншин.

27–28 жовтня 1998 року

Президент України Леонід Кучма побував з офіційним візитом в Угорщині. Він зустрівся з главою держави Арпадом Гьонцом і прем'єр-міністром Віктором Орбаном. Угорщина та Україна уклали угоду про співробітництво і взаємодопомогу в сфері попередження стихійних лих та техногенних катастроф та ліквідації їх наслідків, а також про взаємне визнання документів про освіту та еквівалентність вчених ступенів. Президент України виступив з промовою в парламенті, а також відвідав м. Секешфегервар.

1998. április 9.

A kárpátaljai megyei tanács elnökévé választották Iván Iváncsót.

1998. április 27.

Az új ukrán külügyminiszter, Borisz Taraszjuk első külföldi útján Budapestre és Varsóba látogatott, ahol az ukrán–magyar és az ukrán–lengyel határ menti regionális együttműködésről tárgyalt, megerősítve annak fontosságát.

1998. május 1.

Ukrajnában életbe lépett az Európa Tanács keretegyezménye a nemzeti kisebbségek védelméről.

1998. október 27–28.

Leonyid Kucsma ukrán elnök hivatalos látogatáson Magyarországon tartózkodott. Találkozott Göncz Árpád köztársasági elnökkel és Orbán Viktor miniszterelnökkel. A két ország egyezményt kötött a katasztrófák és súlyos balesetek megelőzése és azok következményeinek felszámolása érdekében történő együttműködésről és kölcsönös segítségnyújtásról, illetve a végzettséget tanúsító okiratok, valamint tudományos fokozatok egyenértékűségének kölcsönös elismeréséről. Kucsma beszédet mondott a magyar parlamentben és ellátogatott Szekesfehervárra is.

4 листопада 1998 року

На Закарпатті почався катастрофічний паводок, який призвів до людських жертв і спричинив матеріальні збитки на загальну суму 810 млн. грн.

1998. november 4.

Katasztrófális árhullám söpört végig Kárpátalján, a Tisza mentén, amely emberi áldozatokat is követelt és mintegy 810 millió hrvnya kárt okozott.

9 грудня 1998 року

Президент України Леонід Кучма видав укази «Про спеціальну економічну зону Закарпаття», «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності у Закарпатській області». Верховною Радою України були прийняті аналогічні за змістом закони (24 грудня).

1998. december 9.

Leonyid Kucsma, Ukrajna elnöke rendeletet hozott a kárpátaljai szabad gazdasági övezet létrehozásáról, valamint a kárpátaljai különleges befektetési övezetről. A rendeletnek nyomán december 24-ével a Legfelsőbb Tanács elfogadta a vonatkozó törvényeket.

9 березня 1999 року

На площі Народній в Ужгороді відкрито пам'ятник Тарасу Шевченку (скульптор – М. Михайлюк, архітектор – В. Лезу).

1999. március 9.

Ungváron a Népi téren felavatták Tarasz Sevcsenko szobrát (az alkotók Mihajljuk Mihajlo szobrász és Lezu Volodimir építész).

14 березня 1999 року

З нагоди 60-ї річниці Карпатської України поблизу м. Хуст відкрито меморіальний парковий комплекс Красне Поле.

1999. március 14.

Kárpáti Ukrajna kikiáltásának 60. évfordulója alkalmából Huszt mellett felavatták a Vörös Mező Emlékparkot.

26 березня 1999 року

Введено в дію Мужіївську золотодобувну фабрику – першу в Україні. Фабрика-рудник працювала неповних десять років,

1999. március 26.

Muzsalyban megnyitották az első ukrainai aranybányát. A bánya kevesebb, mint tíz évig működött, amikor bezárták, mivel nem volt rentábilis.

видобуток золотоносної руди був припинений з причин нерентабельності, а докiллю завдано значної шкоди.

7 квітня 1999 року

За участі Президента України Леоніда Кучми та прем'єр-міністра Угорщини Віктора Орбана в Берегові урочисто відкрито ново-збудований корпус стаціонару центральної районної лікарні.

5 травня 1999 року

Головою Закарпатської ОДА призначено Віктора Балогу.

14–15 травня 1999 року

Президент Угорщини Арпад Гьонц взяв участь у неформальній зустрічі президентів країн Центральної Європи у Львові, провів короткотермінову двосторонню зустріч з українським Президентом Леонідом Кучмою з питань освіти угорської меншини, після чого відвідав Закарпаття.

18 травня 1999 року

В Ужгороді з ініціативи Закарпатського регіонального відділення Асоціації міст України та Ужгородської міської ради, відбувся перший Форум міст-партнерів України, Угорщини, Словаччини (представлено 40 міст).

A bányá működtetése jelentős környezeti károkat okozott.

1999. április 7.

Leonyid Kucsma ukrán elnök és Orbán Viktor magyar miniszterelnök Beregszászban felavatta a járási kórház új épületét.

1999. május 5.

Viktor Baloga lett a Kárpátaljai Megyei Adminisztráció elnöke.

1999. május 14–15.

Göncz Árpád magyar köztársasági elnök részt vett a közép-európai államfők informális találkozásán Lembergben, majd külön megbeszélést folytatott Leonyid Kucsma ukrán államfővel az ukrainai magyar kisebbség oktatásügyéről. Göncz Árpád Kárpátaljára is ellátogatott.

1999. május 18.

Az Ukrajnai Városok Szövetségének kárpátaljai kirendeltsége és az ungvári városi tanács kezdeményezésére Ungváron megrendezték Ukrajna, Magyarország, Szlovákia testvérvárosainak első fórumát (40 város képviselőinek részvételével).

24–27 червня 1999 року

В Ужгороді проходив V Світовий конгрес русинів. Основний лейтмотив виступів на зібранні та в прийнятому «Зверненні V Світового конгресу русинів до органів державної влади» – визнання русинської національності, внесення «русинів» до офіційного переліку національностей.

15 липня 1999 року

Управління Служби безпеки України передало Закарпатському краєзнавчому музею особисті речі Президента Карпатської України Августина Волошина, отримані з Лефортовської в'язниці (Москва, Росія), де він загинув.

18 жовтня 1999 року

За результатами виборів до органів самоврядування національних меншин УР вперше утворено Державне самоврядування українців Угорщини та Державне самоврядування русинів Угорщини.

21 жовтня 1999 року

З ініціативи відділу у справах національностей та міграції Закарпатської ОДА в Ужгороді відкрито Центр культур національних меншин.

1999. június 24–27.

Ungváron rendezték meg az V. Ruszin Világkongresszust. A kongresszus résztvevői felhívásban kérték az ukrán államot, hogy ismerje el a ruszinokat.

1999. július 15.

Az Ukrajnai Biztonsági Szolgálat a Kárpátaljai Honismereti Múzeum rendelkezésére bocsátotta Avgusztin Volosin, Kárpáti Ukrajna elnökének személyes tárgyait, melyeket a moszkvai lefortovói börtönből kaptak meg, ahol Volosin meghalt.

1999. október 18.

Magyarországon az önkormányzati választásokon elért eredmények alapján először alakult meg az Országos Ukrán Kisebbségi Önkormányzat és az Országos Ruszin Kisebbségi Önkormányzat.

1999. október 21.

A Kárpátaljai Állami Közigazgatás nemzetiségi és migrációs osztályának kezdeményezésére Ungváron megnyílt a Nemzeti Kisebbségek Kulturális Központja.

31 жовтня 1999 року

В Україні відбувся перший тур виборів Президента України. Було зареєстровано 13 кандидатів, з яких до другого туру пройшли Леонід Кучма та Петро Симоненко. Леонід Кучма отримав у Закарпатті 54,5% голосів виборців.

14 листопада 1999 року

Відбувся другий тур президентських виборів. Перемогу здобув Леонід Кучма. Понад 88% голосів закарпатці віддали на підтримку діючому Президентові Леоніду Кучмі.

14 грудня 1999 року

Проголошується рішення Конституційного Суду України №10-рп/99. У рішенні вказано, що українська мова як державна є обов'язковим засобом спілкування на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування (мова актив, роботи, діловодства, документації тощо), а також в інших публічних сферах суспільного життя, які визначаються законом. Конституційний Суд дає визначення термінів «державна мова» та «офіційна мова»: «Під державною (офіційною) мовою розуміється мова, якій державою надано правовий статус обов'язкового спіл-

1999. október 31.

Az ukrajnai elnökválasztás első fordulója. A 13 jelöltből Leonyid Kucsma és Petro Szimonenko jutott tovább. Leonyid Kucsma Kárpátalján a szavazatok 54,5%-át szerezte meg.

1999. november 14.

Az elnökválasztás második fordulójából Leonyid Kucsma került ki győztesen. Kárpátalján a szavazatok 88%-át kapta meg a regnáló államfő.

1999. december 14.

Az Alkotmánybíróság N10-рп/99. számú állásfoglalása értelmében Ukrajnában nemcsak egyetlen államnyelv van (az ukrán), hanem hivatalos nyelvből is csak egy lehet, mégpedig az államnyelv: „Az államnyelv (hivatalos nyelv) alatt az a nyelv értendő, mely az állam által ráruházott jogi státusa alapján a társadalmi élet nyilvános szféráiban a kötelező érintkezés nyelve”. A „társadalmi élet nyilvános szférái” alatt az alkotmánybírók a törvényhozó, a végrehajtó és a bírói hatalom, valamint az egyéb állami szervek és az önkormányzatok munkájának, határozatainak, ügyvitelének, illetve a közöttük való együttműködésnek a területét értik. A helyi önkormányzatok, a Krimi Autonóm Köztársaság

кування у публічних сферах суспільного життя». «Поряд з державною мовою при здійсненні повноважень місцевими органами виконавчої влади, органами Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування можуть використовуватися російська та інші мови національних меншин у межах і порядку, що визначаються законами України.»

15 грудня 1999 року

В Ужгороді відкрито українсько-австрійське ТЗОВ «Генкель-Ужгород», що виробляє миючі засоби за новими технологіями.

25 січня 2000 року

У листі до Президента України Л. Кучми лідер ТУКЗ М. Ковач висловив ідею створення Притисянського району з центром у м. Берегово, де будуть компактно проживати угорці краю.

25–26 лютого 2000

Візит до України прем'єр-міністра Угорщини Віктора Орбана. Під час переговорів з керівництвом країни обговорено питання збільшення товарообігу, розбудови п'ятого європейського транспортного коридору Трієст–Любляна–Будапешт–Київ, реалізації інвестиційних проектів у Закарпатській області.

önkormányzatai és azok végrehajtó szervei Ukrajna törvényei által meghatározott rendben az államnyelv mellett használhatják az orosz nyelvet és más nemzeti kisebbségek nyelveit is Ukrajna törvényei által meghatározott kerektekek között.

1999. december 15.

Ungváron megnyílt a Henkel-Uzhgorod ukrán-osztrák háztartási vegyszergyártó üzem.

2000. január 25.

Kovács Miklós, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség elnöke Leonyid Kucsamához, Ukrajna elnökéhez intézett levélben foglalkozott a magyar nemzetiségi járás, a Beregszász központú Tiszamelléki járás megalakításának gondolatával.

2000. február 25–26.

Ukrajnába látogatott Orbán Viktor, Magyarország miniszterelnöke. Tárgyalt többek között a két ország közti áruforgalom növeléséről, a Trieszt–Ljubljana–Budapest–Kijev transzeurópai közlekedési folyosó kiépítéséről, kárpátaljai beruházásokról.

16 квітня 2000 року

Відбувся Всеукраїнський референдум, у якому взяло участь 97,9% виборців Закарпаття. Вони схвально висловилися за всі чотири питання, які були винесені на обговорення. На референдум були винесені наступні запитання: 1) про право Президента достроково припиняти повноваження Верховної Ради у випадку, якщо остання протягом місяця не зможе сформувати діючу більшість або в разі не затвердження нею протягом трьох місяців державного бюджету; 2) про обмеження депутатської недоторканності; 3) про зменшення кількості народних депутатів з 450 до 300; 4) про запровадження двопалатного парламенту. Наймовірно високий рівень явки виборців давав підстави окремим спостерігачам заявляти про випадки фальсифікації результатів народного волевиявлення.

28–29 квітня 2000 року

Президент Леонід Кучма взяв участь у сьомому Саміті глав держав Центральної Європи в м. Секешфегервар.

26 червня 2000 року

Відкрито Генеральне Консульство Словацької Республіки в Ужгороді. Генеральним консулом призначений І. Барто.

2000. április 16.

Népszavazást tartottak Ukrajnában. Kárpátalján a jogosult polgárok 98,9%-a járult az urnákhoz. Igennel szavaztak a népszavazásra bocsátott mind a négy kérdésre: 1. az államfő feloszthatja a parlamentet, amennyiben egy hónapon belül nem képes biztosítani a parlamenti többséget vagy három hónapon belül nem fogadja el az állami költségvetést; 2. a képviselői mentelmi jog korlátozása; 3. a népképviselők (a parlament lét)számának 450-ről 300 főre csökkentése; 4. kétkamarás parlament bevezetése. A valószínűtlenül magas részvételi arányból egyes elemzők arra következtettek, hogy az eredményt meghamisították.

2000. április 28–29.

Leonyid Kucsma Székesfehérváron részt vett a közép-európai államfők 7. informális találkozásán.

2000. június 26.

Megnyílt a Szlovák Köztársaság ugvári főkonzulátusa. Főkonzul Ihor Barto.

19 жовтня 2000 року

Указом Президента України Л. Кучми Ужгородському державному університету надано статус національного.

21 листопада 2000 року

У Міжгір'ї урочисто відкрито пам'ятник поетові й громадському діячеві Закарпаття Василю Гренджі-Донському, який тут народився.

24–25 листопада 2000 року

У Будапешті відбулася зустріч глав урядів країн-членів Центрально-європейської ініціативи (ЦЕІ), під час якої перший віце-прем'єр уряду України Юрій Єхануров обговорив актуальні питання розвитку українсько-угорського співробітництва з прем'єр-міністром Угорщини Віктором Орбаном.

4 березня 2001 року

У Закарпатті сталася катастрофічна повінь, яка за руйнівною силою, рівнем води і своєю тривалістю перевищила всі попередні водні стихії в регіоні.

9 квітня 2001 року

В Ужгороді пройшла робоча зустріч Прем'єр-міністра України Віктора Ющенка з Прем'єр-

2000. október 19.

Leonyid Kucsma államfő rendeletével az Ungvári Állami Egyetem nemzeti státust kapott. Az intézményt ettől kezdve Ungvári Nemzeti Egyetemnek nevezik.

2000. november 21.

Ökörmezőn [Mіжгір'я] emlékművet állítottak a település szülöttjének, Vaszil Hrendzsa-Donszkij írónak, közéleti személyiségnek.

2000. november 24–25.

Budapesten találkoztak a Közép-Európai Kezdeményezés (KEK) tagországainak kormányfői. Jurij Jehanurov, Ukrajna miniszterelnökének első helyettese az ukrán–magyar viszonyról tárgyalt Orbán Viktor magyar miniszterelnökkel.

2001. március 4.

Katasztrófális árvíz pusztított a Tisza mentén, mely minden korábbinál hosszabb ideig tartott és nagyobb rombolást végzett.

2001. április 9.

Viktor Juscsenko ukrán és Orbán Viktor magyar miniszterelnök hivatalos munkamegbeszélést tartott Ungváron

міністром Угорщини В. Орбаном щодо питань розробки спільних заходів з боротьби з паводками у Карпатському прикордонні.

17 травня 2001 року

Верховна Рада України прийняла постанову про надання Берегову статусу міста обласного підпорядкування.

2 червня 2001 року

Головою Закарпатської ОДА призначено Геннадія Москаля.

27 червня 2001 року

Папа Іоанн Павло II під час візиту в Україну беатифікував закарпатського єпископа-мученика Теодора Ромжу (1911–1947), який у 1944–1947 роках був главою Мукачівської греко-католицької єпархії.

5–14 грудня 2001 року

В Україні проведено перший за роки державної незалежності перепис населення. Чисельність населення Закарпаття становить 1.254.614 осіб.

6–7 лютого 2002 року

Україну відвідав Президент Угорщини Ференц Мадл. Після переговорів у Києві з Президентом Леонідом Кучмою була підписана низка міждержавних документів.

a kárpátaljai határ menti közös árvízvédelemről.

2001. május 17.

Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa rendeletével Beregszász járási jogú (megyei alárendeltségű) városi rangot kapott.

2001. június 2.

Hennyagyij Moszkal lett a Kárpátaljai Megyei Állami Adminisztráció vezetője.

2001. június 27.

II. János Pál boldoggá avatta Romzsa Tódor kárpátaljai mártír püspököt (1911–1947), aki 1944 és 1947 között állt a Munkácsi Görög Katolikus Püspökség élén.

2001. december 5–14.

Első ízben országos népszámlálást tartottak a független Ukrajnában. Kárpátalja lakossága 1.254.614 fő.

2002. február 6–7.

Mádl Ferenc köztársasági elnök Kijevben Leonyid Kucsma elnökkel folytatott megbeszéléseket. A magyar államfőt Kárpátaljára elkísérte Anatolij Kinah, Ukrajna

Ференц Мадл зустрівся в Ужгороді з українським прем'єр-міністром Анатолієм Кінахом, разом із яким взяв участь в урочистому відкритті гуртожитку Закарпатського угорського педагогічного інституту в м. Берегово. Глава угорської держави зустрівся з єпископами закарпатських історичних церков і лідерами угорських представницьких організацій.

31 березня 2002 року

Відбулися чергові вибори до Верховної Ради України 4-го скликання за змішаною (мажоритарно-пропорційною) системою та до органів місцевого самоврядування за мажоритарною системою. На Закарпатті переміг виборчий блок Віктора Ющенка «Наша Україна», отримавши 36,6% голосів виборців. У мажоритарних округах перемогу здобули – Сергій Ратушняк, Віктор Балоба, Іштван Гайдош, Олександр Кеменяш, Михайло Сятиня, Орест Климпуш.

16 вересня 2002 року

На Європейській площі в Києві відбувся стотисячний мітинг, де були представники з усіх регіонів держави. На цьому зібранні було започатковано всеукраїнську акцію «Повстань, Україно!».

miniszterelnöke. Közösén felavatták a Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola kollégiumát Beregszászban. Mádl Ferenc találkozott a kárpátaljai történelmi egyházak és a magyar szervezetek vezetőivel.

2002. március 31.

Ukrajnában vegyes rendszerben parlamenti, és többségi rendszerben önkormányzati választásokat tartottak. Kárpátalján Viktor Juscsenko Mi Ukrajnánk Választási Blokkja került az első helyre a szavazatok 36,6%-ával. Kárpátaljai népképviselők a negyedik összehívású Legfelsőbb Tanácsban – Ratusnyak Szerhij, Baloga Viktor, Gajdos István, Kemenyas Olekszandr, Szjatinya Mihajlo, Klimpus Oreszt.

2002. szeptember 16.

Kijevben az Európa téren az ország valamennyi régiójából összesereglett több ezres tömeg kezdeményezte a Lázadj, Ukrajna! akció elindítását.

- 25 вересня 2002 року*
Закарпатська обласна рада розробила й прийняла обласну цільову програму «Ромське населення» на 2003–2006 рр, яка мала сприяти суспільній інтеграції представників ромської національності, що проживають у краї.
- 27 вересня 2002 року*
Указом Президента Леоніда Кучми головою Закарпатської ОДА призначено Івана Різака.
- 15 травня 2003 року*
Україна ратифікувала Європейську хартію регіональних мов або мов меншин.
- Травень 2003 року*
На базі колишнього Мукачівського педагогічного училища утворено Мукачівський гуманітарно-педагогічний інститут.
- 11 вересня 2003 року*
Кабінет Міністрів України прийняв цільову галузеву програму соціально-духовного відродження ромів України на період до 2006 року.
- 2 жовтня 2003 року*
Верховна Рада України прийняла «Державну програму розвитку і функціонування української мови на 2004–2010 роки». Одним із вири-
- 2002. szeptember 25.*
A Kárpátaljai Megyei Tanács a 2003–2006-os időszakra kiterjedő programot dolgozott ki és fogadott el a megyében élő romák felzárkóztatása érdekében.
- 2002. szeptember 27.*
Leonyid Kucsma államfő rendeletére a Kárpátaljai Állami Megyei Admínisztráció elnöke Iván Rizák lett.
- 2003. május 15.*
Ukrajna ratifikálta a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartáját.
- 2003. május*
A Munkácsi Pedagógiai Szakközépiskolát átszervezték Munkácsi Humán-Pedagógiai Főiskolává.
- 2003. szeptember 11.*
A kormány célirányos ágazati programot fogadott el az országban élő romák társadalmi és szellemi fejlődésének elősegítése érdekében.
- 2003. október 2.*
Megjelent Az ukrán nyelv fejlődésének és funkcionálásának állami programja a 2004–2010. évekre című dokumentum, mely az ukrán nyelv államnyelvi

шальних завдань програми є зміцнення статусу української мови як державної. На основі документу, в Закарпатській області розроблено регіональна програма розвитку і функціонування української мови.

1 листопада 2003 року

Між Угорщиною та Україною введено асиметричний (тобто односторонній) візовий режим. Асиметричний візовий режим передбачає, що громадяни України їздять до Угорщини за візами, а громадяни Угорщини відвідують Україну без віз.

23 грудня 2003 року

Вийшов Указ Президента Леоніда Кучми «Про заходи щодо забезпечення конституційних прав громадян та нормалізації життєдіяльності м. Мукачево Закарпатської області», яким було зміщено з посади міського голову Василя Петювку. Розпочалася так звана «мукачівська епопея», пов'язана з виборами міського голови Мукачева. Ці вибори будуть названі експертами одними з найбрутальніших за всю історію української незалежності з побиттям народних депутатів і спостерігачів, викраденням бюлетенів і протоколів з результатами виборів із територіальної виборчої комісії, фальшуванням результатів волевиявлення виборців. Вибори відбули-

статусу закріплення і зміцнення. А документом, в Кішкешметі іс kidolgozta saját vonatkozó regionális programját.

2003. november 1.

Magyarország és Ukrajna között bevezették az aszimmetrikus vízumrendszert: az ukrán állampolgárok vízummal utazhatnak Magyarországra, a magyar állampolgárok továbbra is vízummentesen léphetnek Ukrajna területére.

2003. december 23.

Megjelent Leonyid Kucsma államfő rendelete Munkács polgárai alkotmányos jogainak biztosításáról és a városműködés normalizálásáról. a rendelettel elmozdították tisztségéből Vaszil Petyovkát, a város polgármesterét. Ezzel kezdetét vette az ún. munkácsi eposz, amely szakértők véleménye szerint a független ukrán állam történetének legszégyenteljesebb választási procedúrája volt. Képviselőket, választási megfigyelőket vertek meg, választási szelvényeket és jegyzőkönyveket loptak el, hamisítottak meg. A 2003. április 18-i választáson a választási bizottság hivatalos közlése szerint 38.991 választásra jogosult polgár jelent meg. Nuszer Ernő 17.414 (44,69%) voksot kapott (ezzel

ся 18 квітня 2003 року. Мукачівська територіальна виборча комісія оприлюднила наступні результати виборів: всього проголосував 38.991 виборець; Е. Нусер набрав 17.414 голосів або 44,69%, (переможець виборів), В. Балоба – 12.282 голоси або 31,49%. Недійсними визнано 6.926 бюлетенів.

4 березня 2004 року

Постановою Верховної Ради України селищу Перечин надано статус міста.

27 травня 2004 року

За оцінками інтернет-видання «Вісник етнополітики», кількість ромів, що проживають в Україні, складає приблизно 200 тисяч осіб, із них 32 тисячі мешкають на Закарпатті. Згідно з даними Всеукраїнського перепису населення за 2001 рік, кількість представників ромської (циганської) національності в державі складає 47.587 осіб, із них на Закарпатті – 14.004 особи.

31 жовтня 2004 року

В Україні відбувся перший тур виборів Президента України. Було зареєстровано 26 кандидатів. До другого туру потрапили Віктор Ющенко та Віктор Янукович. На Закарпатті в першому турі Віктор Ющенко отримав 46,84% голосів, а Віктор Янукович – 37,94%.

megnyerte a választást), Viktor Baloga 12.282-t (31,49%). Az érvénytelen szavazatok száma 6.926.

2004. március 4.

Az ukrán Legfelsőbb Tanács határozatával Perecseny városi rangot kapott.

2004. május 27.

A Visnyk etnopolityky című internetes lap becslése szerint az Ukrainában élő romák száma közel 200 ezer, ebből Kárpátalján körülbelül 32 ezren élnek. A 2001-es népszámlálás adatai szerint az országban élő romák száma 47.587, ebből Kárpátalján él 14.004.

2004. október 31.

Az ukrajnai elnökválasztás első fordulója. A 26 jelöltből Viktor Juscsenko és Viktor Janukovics jutott a második fordulóba. Kárpátalján Juscsenko a szavazatok 46,84%-át, Janukovics pedig 37,94%-át szerezte meg.

26 листопада 2004 року

На базі Ужгородського державного інституту інформатики, економіки і права, який розпочав свою діяльність у 1995 році, створено Закарпатський державний університет.

21 листопада 2004 року

В Україні відбувся другий тур виборів Президента України. Результати виборів були сфальсифіковані на користь Віктора Януковича. На Закарпатті мінімальну перемогу здобув Віктор Ющенко.

22 листопада – 8 грудня 2004 року

В Україні відбулася «помаранчева революція». Її початком стало прийняття лідерами опозиції (Віктор Ющенко, Юлія Тимошенко, Олександр Мороз, Анатолій Кінах) «Звернення до парламентів і народів світу», а завершенням – прийняття Верховною Радою Закону України «Про внесення змін до Конституції України».

26 грудня 2004 року

Віктор Ющенко обраний Президентом України в результаті повторного голосування (переголосування результатів другого туру).

23 січня 2005 року

У Києві на церемонії інавгурації українського Президента Віктора Ющенка Угорщину представляли

2004. november 26.

Az 1995-ben létrejött Ungvári Informatikai, Közgazdasági és Jogi Állami Főiskolát átszervezték Kárpátaljai Állami Egyetemmé.

2004. november 21.

Az ukrajnai elnökválasztás második fordulója. Választási csalással Viktor Janukovics nyert. Kárpátalján minimális szavazataránnyal Viktor Juscsenko végzett az első helyen.

2004. november 22. – december 8.

A „narancsos forradalom” időszaka, mely azzal vette kezdetét, hogy az ellenzék vezetői (Viktor Juscsenko, Julia Timosenko, Olekszandr Moroz, Anatolij Kinah) felhívást fogadtak el a világ parlamentjeihez és népeihez, és azzal végződött, hogy az ukrán parlament elfogadta az ország alkotmányának módosításáról szóló törvényt.

2004. december 26.

Az ukrajnai elnökválasztás megismételt második fordulóját Viktor Juscsenko nyerte meg.

2005. január 23.

Kijevben Viktor Juscsenko elnök ünnepélyes beiktatásán Magyarország képviselőjében részt vett Mádl Ferenc

Президент Ференц Мадл та міністр закордонних справ Ференц Шомоді. Ференц Мадл запросив нового українського президента здійснити державний візит до Угорщини.

4 лютого 2005 року

Указом Президента Віктора Ющенка головою Закарпатської ОДА призначено Віктора Балогу.

17 лютого 2005 року

Міністерство юстиції України зареєструвало політичну партію «КМКС» – Партію угорців України, яку очолив Міклош Ковач.

9 березня 2005 року

Закарпатському художникові Володимирі Микиті за серію робіт «Рідний край» присуджено Національну премію України ім. Т. Шевченка.

18–25 березня 2005 року

За організацію Закарпатського обласного угорського драматичного театру у Берегові стартував I Міжнародний театральний фестиваль «Сталкер». Глядачі за 5 днів мали можливість переглянути вісім вистав різних театрів.

24 березня 2005 року

Міністерство юстиції України зареєструвало Демократичну партію угорців України, яку очолив Іштван Гайдош.

көзтársasági elnök és Somogyi Ferenc külügyminiszter. Mádl Ferenc az új ukrán államfőt hivatalos magyarországi látogatásra invitálta.

2005. február 4.

Viktor Juscsenko ukrán államfő rendeletére Viktor Baloga lett a Kárpátaljai Megyei Állami Adminisztráció vezetője.

2005. február 17.

Megalakult a KMKSZ Ukrajnai Magyar Párt (KMKSZ UMP). Elnök: Kovács Miklós.

2005. március 9.

Volodimir Mikita festőművész Szülőföldem című sorozatáért megkapta Ukrajna Tarasz Sevcsenko Állami Díját.

2005. március 18–25.

Beregszászban az Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház szervezésében került megrendezésre az I. Sztalker Színházi Fesztivál. Öt nap alatt nyolc előadást láthatott a helyi közönség.

2005. március 24.

Megalakult az Ukrajnai Magyar Demokrata Párt (UMDP). Elnök: Gajdos István.

- Квітень 2005 року*
В Ужгороді відкрито Науковий центр русиністики.
- 2005. április*
Ungváron Ruszinisztikai Tudományos Központ nyílt.
- 7 жовтня 2005 року*
Указом Президента України В. Ющенка головою Закарпатської ОДА призначено Олега Гаваші.
- 2005. október 7.*
Viktor Juscsenko ukrán elnök rendeletére Oleh Havasi lett a Kárpátaljai Megyei Állami Adminisztráció vezetője.
- 26 листопада 2005 року*
На Закарпаття прибула державна делегація з Німеччини, яка ознайомилася з життям та становищем німецької меншини краю.
- 2005. november 26.*
Németországi állami küldöttség járt Kárpátalján, ahol a régióban élő német közösségek életével, helyzetével ismerkedett.
- 2 грудня 2005 року*
В ужгородському мікрорайоні «Шахта» відкрито Ромський культурний центр.
- 2005. december 2.*
Ungvár Sahta negyedében roma oktatási, kulturális és konferencia-központ nyílt.
- 1 січня 2006 року*
На території України вступає в дію Європейська хартія регіональних мов або мов меншин, ратифікований парламентом ще 2003 року. – «Газпром» зупинив постачання газу в Україну.
- 2006. január 1.*
Ukrajna területén hatályba lép a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája Ukrajna által 2003-ban ratifikált változata. – A Gazprom leállította a gázzállítást Ukrajnába.
- 3 січня 2006 року*
Російський «Газпром» відновив постачання газу для західних імпортерів через Україну.
- 2006. január 3.*
Az orosz Gazprom ismét biztosította a nyugati gázimportot.
- 22 лютого 2006 року*
На Закарпаття прибула з візитом словацька урядова делегація на
- 2006. február 22.*
Szlovák kormányküldöttség tett hivatalos látogatást Kárpátalján Magdalena

чолі з держсекретарем Міністерства закордонних справ Словаччини Магдаленою Вашаріовою. Після зустрічі з керівництвом області та Ужгорода представники делегації відвідали Ужгородську школу № 21 (з українсько-словацькою мовами навчання) та кафедру словацької філології Ужгородського національного університету.

26 березня 2006 року

В Україні відбулися парламентські та місцеві вибори. Найбільше голосів до Верховної Ради 5-го скликання на Закарпатті набрали блок «Наша Україна – Народна Самооборона» (25,9%) та Блок Юлії Тимошенко (20,4%). Депутатами парламенту стали вихідці із Закарпаття: Станіслав Аржевітін (Наша Україна – Народна Самооборона), Олександр Кеменяш (Блок Юлії Тимошенко), Олександр Ледида (Партія регіонів), Едуард Матвійчук (Партія регіонів), Ігор Криль (Наша Україна – Народна Самооборона). До Закарпатської обласної ради, подолавши 3-відсотковий бар'єр, потрапили наступні політичні сили: Блок «Наша Україна», Блок Юлії Тимошенко, Партія регіонів, Народний блок Литвина, КМКС ПУУ, ДПУУ. У Закарпатській обласній раді була утворена

Vasariova külügyi államtitkár vezetésével. A delegáció a megye és Ungvár város vezetésével történt találkozót követően meglátogatta az ungvári 21. számú ukrán–szlovák tannyelvű iskolát, valamint az Ungvári Nemzeti Egyetem szlovák filológiai tanszékét is.

2006. március 26.

Parlamenti és helyhatósági választásokat tartottak Ukrajnában. A Kárpátalján kialakult sorrend az 5. összehívású Legfelsőbb Tanácsba: Mi Ukrajnánk Blokk (25,9%), Julia Timosenko Blokkja (20,4%). Kárpátaljai képviselők: Sztanyiszlav Arzsevytin (Mi Ukrajnánk Népi Szövetség), Olekszandr Kemenyas (Julia Timosenko Blokkja), Olekszandr Ledida (Régiók Pártja), Eduard Matvijcsuk (Rágiók Pártja), Ihor Krily (Mi Ukrajnánk Népi Szövetség). A Kárpátaljai Megyei Tanácsba a következő pártok jutottak be: Mi Ukrajnánk Blokk, Julia Timosenko Blokkja, Régiók Pártja, Litvin Népi Blokkja, KMKSZ Ukrajnai Magyar Párt, Ukrajnai Magyar Demokrata Párt. A Kárpátaljai Megyei Tanácsban sikerült létrehozni az egyetlen ukrajnai nagykoalíciót, melynek tagja lett a Régiók Pártja is. Csak Litvin Népi

єдина в Україні так звана широка коаліція, членом якої стала й Партія регіонів. В опозиції залишилось кілька депутатів Народного блоку Литвина та Блоку Юлії Тимошенко.

7 червня 2006 року

У Будапешті за ініціативи Посольства України в Угорщині спільно з Державним самоврядуванням українців та Товариством української культури в Угорщині було проведено низку тематичних заходів, присвячених популяризації української культури в Угорщині.

23 жовтня 2006 року

Президент України Віктор Ющенко взяв участь в ювілейних торжествах у Будапешті з нагоди 50-ї річниці революції і визвольної боротьби 1956 року. Глава української держави провів двосторонні переговори з Президентом Республіки Ласло Шоймом.

7 березня 2007 року

Закарпатська обласна рада народних депутатів V скликання прийняла рішення № 241 «Про визнання національності «русин».

10 липня 2007 року

Президент Угорщини Ласло Шойм прийняв Президента України Віктора Ющенка, спільно з

Blokkja és Julia Timosenko Blokkjának néhány tagja maradt ellenzékben.

2006. június 7.

A budapesti ukrán nagykövetség, a magyarországi Ukrán Országos Önkormányzat és a Magyarországi Ukrán Kulturális Egyesület kezdeményezésére számos rendezvény keretében népszerűsítették az ukrán kultúrát Magyarországon.

2006. október 23.

Viktor Jusczenko ukrán elnök részt vett az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulójának budapesti ünnepségein. Jusczenko kétoldalú megbeszélést folytatott Sólyom László magyar köztársasági elnökkel.

2007. március 7.

Az V. összehívási kárpátaljai megyei tanács elfogadta a 241. sz. határozatot a „ruszin” nemzetiség elismeréséről.

2007. július 10.

Sólyom László magyar köztársasági elnök fogadta Viktor Jusczenko ukrán államfőt, majd másnap közösen fel-

яким наступного дня відкрив у Будапешті пам'ятник українському поетові Тарасу Шевченку.

12 вересня 2007 року

Під час відвідин Ужгородського національного університету Президент України Віктор Ющенко презентував збірку поезій видатного угорського поета Шандора Петефі (в перекладі українською мовою) та Тараса Шевченка (в перекладі угорською мовою).

30 вересня 2007 року

В Україні відбулися позачергові вибори до Верховної Ради України 6-го скликання на пропорційній основі. Від Закарпаття за партійними списками обрані: Станіслав Аржевітін (НУ – НС), Ігор Кріль (НУ – НС), Василь Петьовка (НУ – НС), Олександр Кемєняш (БЮТ), Едуард Матвійчук (Партія регіонів), Сергій Мошак (Партія регіонів), Нестор Шуфрич (Партія регіонів), Віктор Пинзенник (БЮТ).

25 грудня 2007 року

Опубліковано наказ Міністерства освіти і науки України № 1.171 «Про зовнішнє незалежне оцінювання навчальних досягнень випускників навчальних закладів системи загальної середньої освіти, які виявили бажання вступа-

avatták Tarasz Sevcsenko budapesti szobrát.

2007. szeptember 12.

Viktor Juscsenko ukrán államfő az Ungvári Nemzeti Egyetemen bemutatta azt a díszkötéses könyvet, amelyben Tarasz Sevcsenko művei magyarul, Petőfi Sándor költeményei ukránul olvashatók.

2007. szeptember 30.

Megtartották az előrehozott parlamenti választásokat a 6. összehívású Legfelsőbb Tanácsba. Kárpátaljai képviselők: Sztanyiszlav Arzsevityin (Mi Ukrajnánk – Népi Önvédelem), Ihor Krily (Mi Ukrajnánk – Népi Önvédelem), Vaszil Petyovka (Mi Ukrajnánk – Népi Önvédelem), Olekszandr Kemenyas (Julia Timosenko Blokja), Eduard Matvijcsuk (Régiók Pártja), Szerhij Mosak (Régiók Pártja), Nesztor Sufrič (Régiók Pártja), Viktor Pinzenik (Julia Timosenko Blokja).

2007. december 25.

Megjelent Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériumának 1.171. sz. rendelete a 2008. évben a felsőoktatásban továbbtanulni kívánók tudásszintjének független felméréséről. A rendelet alapján minden felsőoktatásba jelentkezőnek kötelező ukrán

ти до вищих навчальних закладів у 2008 році». Згідно з наказом, у 2008 році кожен абітурієнт повинен пройти тестові випробування з української мови та літератури, які зараховуються як вступні іспити у вищі навчальні заклади України.

13 січня 2008 року

Президент Угорщини Ласло Шойом приїздив в Україну, на Закарпаття. У центрі уваги глави Угорської держави були освітнянські питання угорської національної меншини краю.

24 січня 2008 року

Опубліковано наказ № 33 Міністерства освіти і науки України «Про затвердження порядку проведення зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників навчальних закладів системи загальної середньої освіти», який гарантував випускникам шкіл з російською, польською, румунською, угорською, молдовською і кримськотатарською мовами навчання переклад тестових завдань (за винятком тестів з української мови та літератури) на мови навчання.

5 лютого 2008 року

У Женеві Україна підписала протокол про вступ України до Світової

nyelv és irodalom érettségi s egyben felvételi vizsgát tenni Ukrajnában.

2008. január 13.

Ukrajnába, Kárpátaljára látogatott Sólyom László magyar köztársasági elnök. Sólyom a magyar kisebbség oktatásügyéről tájékozódott.

2008. január 24.

Megjelent Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériumának 33. sz., a központi felvételi tesztelés lebonyolításáról szóló rendelete, mely biztosította, hogy az orosz, a lengyel, a román, a magyar, a moldáv és a krími tatár tannyelvű iskolák végzősei számára lefordítsák az oktatás nyelvére a tesztet (az ukrán nyelv és irodalom teszt kivételével).

2008. február 5.

Genfben Ukrajna aláírta a csatlakozási szerződést a Kereskedelmi Világszer-

організації торгівлі, який Верховна Рада України ратифікувала 10 квітня 2008 року.

5 березня 2008 року

На бастіоні Мукачівського замку на 14-метровий постамент встановлено двометрову бронзову фігуру степового орла Турула, вага якого складає 850 кг, а розмах крил – 5 метрів. Скульптор – Михайло Белень.

9 березня 2008 року

Закарпатському майстрові народного мистецтва Василю Сідакові за серію дерев'яної скульптури присуджено Національну премію України ім. Т. Шевченка.

20 березня 2008 року

Вийшов указ Президента України про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні № 244 від 2008 року. Починаючи з основної школи, у школах з мовами навчання національних меншин указом запроваджується проведення факультативних занять та вивчення окремих предметів українською мовою.

22 квітня 2008 року

Опубліковано рішення Конституційного Суду України № 8-рп, згідно з яким статус української мови як державної є складовою консти-

vezethez (WTO). A szerződést Ukrajna 2008. április 10-én ratifikálta.

2008. március 5.

A munkácsi várban felavatták a turulmadaras emlékművet. A 850 kilogramm súlyú szobor 14 méter magas oszlopon áll, a szárnyak fesztávolsága 5 méter. Alkotója Mihajlo Beleny.

2008. március 9.

Szidak Vaszil népművész fafaragómester Sevcsenko Állami Díjban részesült.

2008. március 20.

Ukrajna elnöke kiadta 2008. évi 244. számú rendeletét, melynek alapján az ukrán nyelv oktatásának hatásfokát úgy kell emelni a nemzetiségi iskolákban, hogy fakultatív órakeretben egyes tantárgyakat ukrán nyelven kell tanítani.

2008. április 22.

Ukrajna Alkotmánybírósága 8-rp. számmal állásfoglalást adott ki, miszerint az ukrán nyelv államnyelvi státusa az állam alkotmányos rendjének az

туційного ладу держави нарівні з її територією, столицею, державними символами.

16 травня 2008 року

Україна офіційно стає 152-м членом Світової організації торгівлі (СОТ).

25 травня 2008 року

Наказом Міністерства освіти і науки України № 461 затверджено галузеву програму поліпшення вивчення української мови в загальноосвітніх навчальних закладах із навчанням мовами національних меншин на 2008-2011 роки. У школах з мовами навчання національних меншин галузева програма запроваджує в 5-х класах двомовне вивчення (мовою навчання за рахунок інваріантної частини та українською мовою за рахунок варіативної частини навчальних планів) історії України, а з 6-го класу – вивчення цього предмета державною мовою. На основі галузевої програми в 6-х класах запроваджується двомовне вивчення географії, у 7-х класах – математики, а з 7-го та 8-го викладання цих предметів проводитиметься українською мовою.

7 липня 2008 року

У перший день візиту в Україну Ласло Шойом провів переговори з Президентом України Віктором Ющенком, на яких, серед іншого,

állam területével, fővárosával, állami szimbólumaival azonos szintű összetevője.

2008. május 16.

Ukrajna hivatalosan a Kereskedelmi Világszervezet (WTO) 152. tagja lett.

2008. május 25.

Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériumának 461. számú rendelete hatályba helyezte a nemzetiségi iskolák számára az ukrán nyelv oktatásának javítása céljából kidolgozott ágazati programot, mely a 2008–2011. közötti évekre érvényes. Eszerint a nemzetiségi nyelven oktató iskolák 5. osztályaiban Ukrajna történetét két nyelven kell oktatni: anyanyelven, illetve ukránul (a fakultatív órák terhére). A 6. osztályban már csak ukrán nyelven kell oktatni ezt a tárgyat. A 6. osztályban a földrajzot kell két nyelven oktatni, a 7.-ben a matematikát, majd a következő osztályban teljesen át kell állni ezen tantárgyak államnyelven történő oktatására.

2008. július 7.

Sólyom László magyar köztársasági elnök Ukrajnába látogatott, ahol találkozott Viktor Jusczenko ukrán elnökkel. A felső-tiszai vízerőmű fel-

обговорювались питання зведення в районі Верхньої Тиси малих гідроелектростанцій і поліпшення якості води, а також програма захисту довкілля, що реалізовуватиметься в регіоні.

18 липня 2008 року

На найвищій вершині Українських Карпат – Говерлі (Закарпатська область, 2061 м над рівнем моря) встановлено скульптурну композицію «Тризуб» у вигляді стели з мармуру, заввишки три метри, вагою 700 кг. Стелу встановлено на честь 18-річчя прийняття Декларації про державний суверенітет України (16 липня 1990 року).

21 липня 2008 року

На Верецькому перевалі відбулось відкриття пам'ятного знаку, присвяченого переходу угорських племен через Карпати. Він символізує історію угорців від найдавніших часів до сьогодення, а не просто факт їхнього приходу в Карпатський басейн. Це семиметровий монумент у формі піраміди з семи масивних кам'яних блоків вагою 60 тонн, що символізують сім давньоугорських племен, які перейшли через Карпати. Автор пам'ятника – скульптор Петро Матл. За задумом митця, монумент повинен символізувати ворота між Сходом та Заходом.

állításának lehetőségéről, a vízminőség javításáról, környezetvédelmi kérdésekről tárgyaltak.

2008. július 18.

Az ukrán Kárpátok legmagasabb csúcsán, a Hoverlán (tengerszint fölötti magassága 2061 m) az ukrán államot jelképező három ágú szigonyt mintázó márványszobrot állítottak fel az ukrán függetlenségi nyilatkozat elfogadásának 18. évfordulója tiszteletére (1990. július 16.). A kompozíció súlya 700 kilogramm és 3 méter magas posztamenten áll.

2008. július 21.

A Vereckei-hágón felállították a magyar honfoglalási emlékművet, mely jelképezi nem csak a magyar törzsek Kárpát-medencébe érkezését, hanem az egész magyar történelmet. A hét méter magas, piramis alakú emlékmű hét óriás kőtömbből van felépítve, melyek súlya 60 tonna. A hét kőtömb a honfoglaló magyarok hét törzsére utal. Az emlékmű alkotója Matl Péter munkácsi művész. Az alkotó elképzelése szerint az emlékmű jelképes kapu Kelet és Nyugat között.

21 липня 2008 року

На Верещькому перевалі відкрито пам'ятник оборонцям України. Автор монументу – заслужений художник України Степан Шолтес. Він створив архітектурну композицію з трьох пілонів, які об'єднані між собою, і завершуються хрестом. Таким чином, пам'ятник має вигляд каплиці, всередині якої розташований куб із чорного андезиту, що символізує вітвар. На кубі розміщено напис українською та англійською мовами: «На вшанування пам'яті героїв, які померли своїм життям за незалежність, свободу та процвітання України».

19 серпня 2008 року

Президент Угорщини Ласло Шойом відвідав в Україні м. Берегово, де взяв участь у святкуванні дня Св. Іштвана.

26 серпня 2008 року

У Києві відбулося підбиття підсумків та нагородження переможців Всеукраїнської акції «7 природних чудес України», до яких потрапило й озеро Синевир на Міжгірщині (Закарпаття).

1 вересня 2008 року

Згідно з даними управління освіти Закарпатської ОДА, 40% педагогів, що викладають українську мову в закарпатських школах з мовами

2008. július 21.

Ugyanezen a napon, ugyancsak a Vereckei-hágón avatták fel az ukrán honvédek emlékművét, melynek alkotója Szepean Soltész érdemes művész. Az emlékmű három egymásnak támasztott pillérből áll, a tetején kereszttel. A kápolnára emlékeztető építmény közepén egy fekete andezit kocka található, amely az oltárt jelképezi. A kockán ukrán és angol nyelvű felirat hirdeti: „Tisztelges a hősök előtt, akik életüket áldozták Ukrajna függetlenségéért, szabadságáért és felvirágzásáért”.

2008. augusztus 19.

Sólyom László magyar köztársasági elnök Beregszászban részt vett a Szent István napi ünnepségen.

2008. augusztus 26.

Kijevben véglegesítették az Ukrajna hét csodáját tartalmazó listát, melyre felkerült a kárpátaljai Szinevéri tó.

2008. szeptember 1.

A Kárpátaljai Megyei Közigazgatási Hivatal Oktatási Főosztályának adatai alapján a kárpátaljai nemzetiségi iskolákban ukrán nyelvet

навчання національних меншин, не мають відповідної філологічної освіти. – В Ужгородському національному університеті створено угорськомовний гуманітарно-природничий факультет.

Вересень 2008 року

Шляхом злиття Мукачівського технологічного інституту і Мукачівського гуманітарно-педагогічного інституту створено Мукачівський державний університет.

25 жовтня 2008 року

Відбувся Другий європейський конгрес русинів у Мукачеві «Меморандум про прийняття акта проголошення відновлення русинської державності». Згідно з висновками наукових експертів Інституту держави і права ім. В. Корецького НАН України та Українського бюро лінгвістичних експертиз НАН України у документі є заклики до порушення територіальної цілісності та конституційного ладу України.

27 лютого 2009 року

На 23-му пленарному засіданні сесії Закарпатської обласної ради затверджено прапор Закарпатської області. Прапор Закарпаття має такий вигляд: дві горизонтальні, жовта і синя, смуги з гербом Закарпатської області у верхньому

октató pedagógusok 40%-a nem rendelkezik ukrán filológus végzettséggel. – Az Ungvári Nemzeti Egyetemen megnyílik a Magyar Tannyelvű Humán-Természettudományi Kar.

2008. szeptember

A Munkácsi Technológiai Főiskola és a Munkácsi Humán-Pedagógiai Főiskola egybeolvadásával létrejött a Munkácsi Állami Egyetem.

2008. október 25.

Munkácson tartották a ruszinok 2. európai kongresszusát, melyen memorandumot fogadtak el a ruszin államiság újjáélesztéséről. Az Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia Volodimir Koreckij Állam- és Jogtudományi Intézete, valamint Lingvisztikai Szakértői Hivatala szakértőinek véleménye szerint a dokumentum az állam területi egysége és alkotmányos rendje elleni uszítást tartalmaz.

2009. február 27.

A kárpátaljai megyei tanács 23. plenáris ülészakán jóváhagyták Kárpátalja zászlaját. Kárpátalja zászlaja két vízszintes sávból áll, a felső kék színű, míg az alsó sárga. A felső kék sávban Kárpátalja címere található: függőleges vágással két részre osztott csücs-

лівому куті – щит, розтятий на дві половини: у лівій на синьому полі три золоті балки, у правій – бурий ведмідь на срібному тлі.

14–15 березня 2009 року

Україна відзначила 70-річчя проголошення державної незалежності Карпатської України. В урочистостях на Красному Полі поблизу м. Хуст взяв участь Президент України Віктор Ющенко.

28 квітня 2009 року

Президенти Угорщини Ласло Шойм і України Віктор Ющенко зустрілися у Будапешті. Угорщина заявила про підтримку курсу України на зближення з Європейським Союзом і НАТО. Також на зустрічі обговорювались питання, що стосувалися освітніх проблем угорської меншини Закарпаття. Наступного дня глави держав відкрили пам'ятник жертвам Голодомору в Україні.

28 травня 2009 року

Створено Науково-дослідний інститут політичної регіоналістики при Ужгородському національному університеті.

9–10 червня 2009 року

В Ужгороді організовано міжнародний науково-методичний семінар,

кős pajzs, melynek jobb oldali mezeje késsel négyszer és arannyal háromszor vágott, a bal oldali ezüst mezőben ágaskodó barnamedve látható.

2009. március 14–15.

Egész Ukrajnában méltatták az Avgusztin Volosin vezette kárpátukrán állam kikiáltásának 70. évfordulóját. A Huszt melletti Vörös Mezőn tartott ünnepi megemlékezésen részt vett Viktor Jucszenko, Ukrajna államfője is.

2009. április 28.

Sólyom László magyar és Viktor Jucszenko ukrán köztársasági elnök Budapesten találkozott egymással. Elhangzott, hogy Magyarország támogatja Ukrajna közeledését az Európai Unióhoz és a NATO-hoz. Másnap közösen felavatták az 1932–33-as ukrajnai nagy éhínség (holodomor) áldozatainak emlékművét.

2009. május 28.

Az Ungvári Nemzeti Egyetemen létrejött a Politikai Regionalizmus Kutatóintézet.

2009. június 9–10.

Ungváron nemzetközi tudományos szemináriumot szerveztek az ukrán

присвячений питанням реалізації державної мовної політики України та пропозицій міжурядових змішаних українсько-угорської, українсько-словацької та українсько-румунської комісій з питань забезпечення прав національних меншин щодо вивчення української мови як державної.

17 жовтня 2009 року

В Ужгороді відбулося урочисте зібрання, присвячене 20-ій річниці утворення Народного Руху України. Ветерани Руху були нагороджені пам'ятними знаками.

19 жовтня 2009 року

В Україні розпочалася президентська виборча кампанія. Дату проведення виборів призначено на 17 січня 2010 року. Центральною виборчою комісією на Закарпатті утворено 6 територіальних виборчих округів: № 69 (центр – м. Ужгород, к-ть виборців – 156,6 тис.), № 70 (центр м. Мукачево, к-ть виб. – 141,4 тис.), № 71 (центр – м. Свалява, к-ть виб. – 143,3 тис.), № 72 (центр – м. Хуст, к-ть виб. – 168,7 тис.), № 73 (центр м. Тячів, к-ть виб. – 197,1 тис.), № 74 (центр – м. Берегово, к-ть виб. – 148,5 тис.).

27–28 жовтня 2009 року

Громадськість краю відзначила 65-ту річницю визволення Закар-

палми nyelvpolitika, valamint az ukrán–magyar, ukrán–szlovák és ukrán–román kisebbségi vegyes bizottságok ajánlásai kárpátaljai megvalósításának kérdéseiről az ukrán nyelvnek a nemzeti kisebbségek iskoláiban való oktatása kérdéskörének apropóján.

2009. október 17.

Ungváron megemlékeztek az Ukrajnai Népi Mozgalom megalakulásának 20. évfordulójáról. A Mozgalom jeles kárpátaljai képviselői kitüntetések vehettek át.

2009. október 19.

Ukrajnában kezdetét vette a 2010. január 17-re kiírt elnökválasztás kampányidőszaka. A Központi Választási Bizottság Kárpátalján 6 választási körzetet jelölt ki: 69. sz. (központja Ungvár, a választópolgárok száma 156,6 ezer), 70. sz. (központja Munkács, a választópolgárok száma 141,4 ezer), 71. sz. (központja Szolyva, a választópolgárok száma 143,3 ezer), 72. sz. (központja Huszt, a választópolgárok száma 168,7 ezer), 73. sz. (központja Técső, a választópolgárok száma 197,1 ezer), 74. sz. (központja Beregszász, a választópolgárok száma 148,5 ezer).

2009. október 27–28.

Kárpátalján méltatták a náci megszállás alóli felszabadulás 65. évfordulóját.

паття від нацистських загарбників. Вшанування ветеранів та покладання квітів до пам'ятників загиблим воїнам-визволителям відбулося у всіх районах Закарпаття. В Ужгороді ветеранів вшановували на Пагорбі Слави та біля пам'ятника Воїнам-визволителям, що поблизу українсько-словацького кордону.

12 листопада 2009 року
У Києві відкрито пам'ятник угорському поету-революціонерові Шандору Петефі. Пам'ятник став подарунком Будапешта місту-побратимові Києву.

22 грудня 2009 року
На сесії Закарпатської облради був затверджений офіційний гімн області. Їм стало музичний твір в обробці Михайла Керецмана на слова Олександра Духновича (1803–1865) «Підкарпатські русини ...».

28 грудня 2009 року – 3 січня 2010 року
Консульство Угорської Республіки в Ужгороді організувало Тиждень угорського кіно на Закарпатті. Протягом одного тижня в конференц-залі Закарпатського державного університету презентували фільми молодих сучасних угорських режисерів.

Megyeszerte megkoszorúzták a felszabadító katonák emlékműveit. Ungváron a Dicsőség Halmot és felszabadító katona ukrán–szlovák határ közelében található emlékművét keresték fel az emlékezők.

2009. november 12.
Kijevben felavatták Petőfi Sándor szobrát. Az alkotást Budapest ajándéka az ukrán fővárosnak.

2009. december 22.
A Kárpátaljai Megyei Tanács ülészakájának döntésével Alekszandr Duhnovics (1803–1865) Kárpátaljai ruszinok című költeménye lett Kárpátalja hivatalos himnusza, Mihajlo Kerecman zenei feldolgozásában.

2009. december 28. – 2010. január 3.
Az ungvári magyar főkonzulátus szervezésében magyar filmhét volt Kárpátalján. Egy héten át kortárs fiatal magyar rendezők filmjeit vetítették Ungváron a Kárpátaljai Állami Egyetem konferenciatermében.

17 січня 2010 року

Відбувся перший тур виборів Президента України. Лідерські позиції зайняли Віктор Янукович (29,65%) і Юлія Тимошенко (26,23%). Перший в історії кандидат від Закарпаття на пост Президента України Сергій Ратушняк набрав у регіоні 2,61% голосів виборців.

20 січня 2010 року

В Угорському домі «Європа» (м. Берегово) відбувся форум інтелігенції «Майбутнє угорської мови в Карпатському басейні». До дискусії спонукав виступ голови Міжнародного товариства угорської мови й культури Бейло Помогача. На форумі також виступила Каталін Сілі, голова постійної комісії Форуму угорських депутатів Карпатського басейну.

20–21 січня 2010 року

На Закарпатті з дводенним офіційним візитом перебував начальник Генерального штабу Угорської армії генерал-полковник Ласло Тьомбол, який прибув до України на запрошення свого колеги – Головнокомандувача Збройних сил України Івана Свиди. Під час зустрічі були обговорені питання розвитку двостороннього військового співробітництва.

2010. január 17.

Megtartották az ukrajnai elnökválasztás első fordulóját. Az első két helyen Viktor Janukovics (29,65%) és Julia Timosenko végzett (26,23%). Az elnökválasztáson először volt kárpátaljai jelölt Szerhij Ratusnyak személyében, akire a kárpátaljai választók 2,61%-a adta voksát.

2010. január 20.

A beregszászi Európa–Magyar Házban a magyar nyelv jövője a Kárpát-medencében címmel értelmiségi fórumot tartottak. Vitaindító előadást tartott Pomogáts Béla irodalomtörténész, a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága – Anyanyelvi Konferencia elnöke. Felszólalt Szili Katalin, a Kárpát-medencei Magyar Képviselők Fóruma (KMKF) Állandó Bizottságának elnöke is.

2010. január 20–21.

Kárpátalján tett kétnapos hivatalos látogatást Tömböl László vezérezredes, A Magyar Honvédség Honvéd Vezérkar főnöke ukrán partnere, Ivan Szvida, az Ukrajnai Fegyveres Erők főparancsnoka meghívására. A felek a magyar–ukrán katonai együttműködés lehetőségeiről tárgyaltak.

21 січня 2010 року

У Берегові було презентовано монографію «Закарпаття», що стала 11 томом серії «Регіони Карпатського басейну». Книгу підготував Центр регіональних досліджень АН Угорщини.

7 лютого 2010 року

Відбувся другий тур виборів Президента України. У Закарпатській області більшість виборців проголосувало за Юлію Тимошенко (51,8%). Віктор Янукович, який отримав перемогу загалом по Україні і був проголошений Президентом, на Закарпатті отримав 41,6% голосів.

25 лютого 2010 року

Глава Угорської держави Ласло Шойом провів у Києві двосторонні переговори з Президентом України Віктором Януковичем, під час яких наголосив на важливості підтримки особистих контактів та обговорив проблеми угорської громади Закарпаття.

11 березня 2010 року

Біля сіл Дерцен та Форнош (Мукачівський район) приблизно п'ять тисяч громадян протестувало проти відкриття табору для біженців.

2010. január 21.

Beregszászon mutatták be az MTA Regionális Kutatások Központja által jegyzett a Kárpát-medence régiói monográfiásorozat 11., Kárpátalja című kötetét.

2010. február 7.

Megtartották az ukrainai elnökválasztás második fordulóját. Kárpátalján a legtöbb szavazatot Julia Timosenko szerezte meg (51,8%). Viktor Janukovicsra, aki az országos választást megnyerte és így Ukrajna államfője lett, Kárpátalján a szavazók 41,6%-a adta voksát.

2010. február 25.

A magas szintű személyes kapcsolatok fenntartásának fontosságáról és a kárpátaljai magyar közösség problémáiról folytatott kétoldalú megbeszélést Sólyom László magyar államfő Kijevben Viktor Janukovics ukrán elnökkel.

2010. március 11.

Közel ötezres tömeg tüntetett a Munkácsi járási Dercen és Fornos határában létrehozandó menekülttábor ellen.

18 березня 2010 року

Керівником Закарпатської обласної державної адміністрації призначено Олександра Ледиду, лідера крайової організації Партії регіонів.

19 березня 2010 року

З Будапешта на Закарпаття прибув ностальгійний «Закарпатський експрес», який проїхав закарпатським відрізком колишньої залізниці Австро-Угорської монархії й перетнув кордон з Румунією, звідки й повернувся до Угорщини.

25 березня 2010 року

Опубліковано наказ Міністерства освіти і науки України «Про внесення змін до нормативно-правових актів Міністерства освіти і науки України щодо зовнішнього незалежного оцінювання в 2010 році» № 238, згідно з яким іспит з української мови та літератури й надалі залишається обов'язковим для вступників до ВНЗ, а тестові завдання з інших предметів (за винятком іноземної мови) за бажання випускника необхідно перекласти на кримськотатарську, молдовську, польську, російську, румунську та угорську мови. Таким чином, наказ Міністерства від 24 січня 2008 року, який передбачав, що у 2010 році іспити з усіх предметів абітурієнти ВНЗ повинні складати українською мовою, не був застосований.

2010. március 18.

A Kárpátaljai Megyei Állami Admínisztráció vezetőjévé nevezték ki Olekszandr Ledidát, a Régiók Pártja megyei szervezetének elnökét.

2010. március 19.

Kárpátalja Expressz néven érkezett nosztalgiavonat Budapestről Kárpátaljára, amely az Osztrák–Magyar Monarchia körvasútjának kárpátaljai szakaszán végighaladva Románián át tért vissza Magyarországra.

2010. március 25.

Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériumának 238. sz. rendelete kimondta, hogy a felsőoktatásba jelentkezők számára az ukrán nyelv és irodalom vizsga továbbra is kötelező marad, ám (az idegen nyelv kivételével) a többi tantárgy tesztjeit le kell fordítani krími tatár, moldáv, lengyel, orosz, román és magyar nyelvre. A rendelet gyakorlatilag hatályon kívül helyezi a tárcának egyszer sem alkalmazott 2008. január 24-i rendeletét, melynek értelmében 2010-ben már valamennyi érettségi-felvételi tárgyból ukrán nyelven kellett volna vizsgázniuk azoknak, akik egyetemen, főiskolán szerették volna folytatni tanulmányaikat.

17 квітня 2010 року

Президент України Віктор Янукович звільнив усіх голів районних державних адміністрацій у Закарпатській області й призначив нових (крім Міжгірської райдержадміністрації).

4–9 травня 2010 року

Виставою Закарпатського обласного угорського драматичного театру «Як подобається» у Берегові стартував II Міжнародний театральний фестиваль «Сталкер». Глядачі мали можливість переглянути також п'єси у виконанні київського театру «ДАХ», будапештського «Нового театру» та дебrecенського Театру імені Чоконої.

6 травня 2010 року

У Берегові відбулася презентація книги «Угорські провенієнційні фонди та справи Берегівського підрозділу Закарпатського обласного державного архіву до 1919 та між 1938–1945 роками», укладеної Михайлом Делеганом та Ілоною Куташі. Видання вийшло за підтримки Будапештського столичного архіву.

15 травня 2010 року

В Ужгороді відкрито пам'ятник жертвам політичних репресій (архітектор Володимир Павлей,

2010. április 17.

Viktor Janukovics államfő rendeletével a mizshirjai (ökörmezői) járási kivételével valamennyi járási állami adminisztráció élére új vezetőket neveztek ki.

2010. május 4–9.

A házigazda Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház társulatának *Ahogy tetszik* című előadásával kezdetét vette Beregszászban a II. Sztalker Fesztivál. A szervező társulat mellett a kijevei DAH Színház, a budapesti Új Színház, a debreceni Csokonai Színház révén láthatott előadásokat a közönség.

2010. május 6.

Beregszászon került sor a Mihajlo Delehan és Kutassy Ilona szerkesztésében a Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi osztályának magyar provenienciájú fondjai és leírási egységei 1919-ig és 1938–1945 között címmel megjelent kötet bemutatására. A kiadvány Budapest Főváros Levéltára gondozásában jelent meg.

2010. május 15.

Ungváron felavatták a politikai megtorlások áldozatainak emlékművét (az alkotók Volodimir Pavlej építész, vala-

скульптори Василь Степанович і Василь Васильович Олашини).

26 травня 2010 року

Державні Збори (парламент) Угорщини прийняли закон, згідно з яким етнічні угорці, які проживають поза межами Угорщини, можуть отримати угорське громадянство за спрощеною процедурою. Підставою для отримання громадянства є базове знання угорської мови та підтвердження того факту, що хтось із членів родини (предків) був у минулому громадянином Угорщини.

4 червня 2010 року

Відбулася презентація проектів Європейського Союзу на Закарпатті, на яку прибула делегація послів країн-членів ЄС в Україні на чолі з послом, головою Представництва Європейської Комісії в Україні Жозе Мануель Пінту Тейшейрою. Захід був проведений у рамках святкування Днів Європи, які Європейська Комісія проводила в різних містах України до річниці заснування Євросоюзу.

11 червня 2010 року

В Анталовцях Ужгородського району відбулася «Зустріч угорських науковців», організована Комісією «Угорська наука за кордоном» (КУНК) АН Угорщини та Благодій-

mint Vaszil /Sztepanovics/ és Vaszil /Vasziljovics/ Olasin szobrászművészek).

2010. május 26.

A Magyar Köztársaság Országgyűlése elfogadta azt a törvényt, mely lehetővé teszi a határon túl élő magyarok egyszerűbb, kedvezményes honosítását. A törvény szerint a magyar nyelvtudását és felmenői egykori magyar állampolgárságát igazoló Magyarországon kívül élők kedvezményes és gyorsított eljárás szerint kérhetik a magyar állampolgárságot.

2010. június 4.

Európai Unió támogatással megvalósuló kárpátaljai projekteket látogattak meg az EU-tagországok ukrainai követségeinek képviselői, élükön Jose Manuel Pintu Teishera nagykövettel, az Európai Unió ukrainai képviselőinek vezetőjével. A látogatás összefügg az Európa Napok ünnepségsorozattal, amelyet az alapító atyák május 9-i nyilatkozata évfordulójára az Európai Bizottság szervezett Ukrajna-szerte.

2010. június 11.

Az ungvári járási Antalócon Ukrainai magyar tudósok találkozója címmel szervezett tanácskozást az MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottsága (MTK EB) és a Szé-

ним фондом ім. Сечені. На заході були присутні головний секретар АН Угорщини Томаш Неймет та голова КУНК Андраш Герембеі. Одна з головних тем зустрічі – співробітництво між угорськими дослідниками з України.

7 липня 2010 року

Верховна Рада прийняла Закон України «Про судоустрій і статус суддів» № 2453-IV, згідно з яким суди, крім державної мови, можуть використовувати регіональні мови або мови меншин.

3 серпня 2010 року

На Закарпаття прибули два радники Верховного комісара у справах національних меншин ОБСЄ. Вінсент де Грааф та Клеменш Брюшер цікавилися, зокрема, питанням стану освіти національних меншин.

26 серпня 2010 року

Опубліковано наказ Міністерства освіти і науки України «Про зовнішнє незалежне оцінювання навчальних досягнень осіб, які виявили бажання вступати до вищих навчальних закладів України в 2011 році» № 833. Відтепер

chenyi Alapítvány. A rendezvényen részt vett Németh Tamás, az MTA főtitkára és Görömbei András, az MTK EB elnöke. A rendezvény központi témája az ukrajnai magyar tudományos kutatók közötti együttműködés volt.

2010. július 7.

Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa elfogadja a jogrendről és a bírák státusáról szóló törvényt, mely szerint a bíróságok az államnyelv mellett a regionális vagy kisebbségi nyelveket is használhatják.

2010. augusztus 3.

Kárpátaljára érkezett az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) két tanácsosa. Vincent de Graaf és Klemens Buescher látogatásának célja a nemzeti kisebbségek oktatási helyzetének tanulmányozása, felmérése volt.

2010. augusztus 26.

Megjelenik a 2011. évi felsőoktatási felvételit szabályozó 833. sz. miniszteri rendelet. Az orosz nyelv bekerült a választható vizsgatárgyak közé, ám azok a kisebbségi nyelvek (magyar, román, moldáv, krími tatár), melyeken szintén folyik középfokú oktatás

до переліку предметів, з яких можна проходити зовнішнє незалежне оцінювання, включено й російську мову. Однак іспитів з мов інших національних меншин (угорська, румунська, молдовська, кримсько-татарська) не передбачено.

Серпень 2010 року

Закарпатська обласна рада затвердила рішення щодо кількості депутатів. Її збільшили з 90 до 108. В Ужгороді кількість міських депутатів зросла з 50 до 60.

31 жовтня 2010 року

Відбулися вибори до місцевих органів влади. Результати виборів до обласної ради в 2010 р. за партійними списками є наступні: ПП «Єдиний центр» – 24,3%, Партія регіонів – 18,2%, ВО «Батьківщина» – 8,6%, ПП «Фронт змін» – 6,1%, КМКС – ПУУ – 3,8%, ПП «Сильна Україна» – 3,1%, ДПУУ – 3,0%, ПП «Наша Україна» – 2,6%, Народна партія – 1,5%, ВО «Свобода» – 1,5%, КПУ – 1,2%. Разом з мажоритарниками політичні партії мають наступну кількість мандатів у обласній раді: ПП «Єдиний центр» – 46 місць, Партія регіонів – 37, ВО «Батьківщина» – 8, ПП «Фронт змін» – 5, ДПУУ – 4, ПП «Сильна Україна» – 4, КМКС – ПУУ – 3, Соціалістична партія України – 1. – Одночасно з

Україні, továbbra sem szerepelnek a vizsgatárgyak között.

2010. augusztus

A Kárpátaljai Megyei Tanács döntése értelmében a megyei tanácsi képviselők számát 90-ről 108 főre növelték. Ungváron a városi képviselők száma 50 főről 60-ra nőtt.

2010. október 31.

Helyhatósági választásokat tartottak, melynek során a megyei tanácsi választáson a pártlisták alapján a következő eredmények születtek: „Egységes Központ” Politikai Párt – 24,3%, Régiók Pártja – 18,2%, „Haza” Választási Blokk – 8,6%, „Változások Frontja” Politikai Párt – 6,1%, KMKSZ – Ukrajnai Magyar Párt – 3,8%, „Erős Ukrajna” Politikai Párt – 3,1%, Ukrajnai Magyar Demokrata Párt – 3,0%, „Mi Ukrajnánk” Politikai Párt – 2,6%, Néppárt – 1,5%, „Szabadság” Választási Blokk – 1,5%, Ukrajna Kommunista Pártja 1,2%. A pártok által megszerzett mandátumok száma: „Egységes Központ” Politikai Párt – 46, Régiók Pártja – 37, „Haza” Választási Blokk – 8, „Változások Frontja” Politikai Párt – 5, Ukrajnai Magyar Demokra-

місцевими виборами у Берегові проведено референдум щодо офіційної зміни назви міста на «Берег-сас». Волевиявлення закінчилося безрезультатно внаслідок низької явки виборців.

12 листопада 2010 року

Прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан зустрівся в Києві з Президентом України Віктором Януковичем та Прем'єр-міністром Миколою Азаровим. На зустрічі обговорювалося, зокрема, й питання угорської нацменшини на Закарпатті.

17 грудня 2010 року

Президент Угорщини Пал Шмітт прибув з офіційним візитом до Києва, де провів зустрічі з главою Української держави Віктором Януковичем, Прем'єр-міністром Миколою Азаровим та Головою ВР Володимиром Литвином.

ta Párt – 4, „Erős Ukrajna” Politikai Párt – 4, KMKSZ – Ukrajnai Magyar Párt – 3, Ukrajnai Szocialista Pártja – 1. – A helyhatósági választásokkal egyidőben Beregszászon helyi népszavazást tartottak arról, hogy a városnak Beregszász legyen a hivatalos neve ukránul is. A népszavazás eredménytelenül zárult a kedvezőtlen részvételi arány miatt.

2010. november 12.

Orbán Viktor magyar miniszterelnök Kijevben tárgyalt Viktor Janukovics államfővel és Mikola Azarov miniszterelnökkel. A megbeszéléseken a Kárpátalján magyar nemzeti kisebbség kérdését is érintették a felek.

2010. december 17.

Schmitt Pál magyar köztársasági elnök hivatalos látogatást tett Kijevben, ahol tárgyalt Viktor Janukovics államfővel, Mikola Azarov miniszterelnökkel és Volodimir Litvin házelnökkel.

Грудень 2010 року   *2010. december*

Вперше в історії регіону побачили світ українсько-угорські видання (в Ужгороді й Будапешті) колективної монографії «Закарпаття 1919–2009 років: історія, політика, культура» (Редакційна колегія: Микола Вегеш, Чілла Фединець, Юрій Остапець, Роман Офіцинський, Ласло Сорко, Маріан Токар та Степан Черничко).

A régió történetében megjelent az első magyar–ukrán együttműködésben született ikerkiadvány, melynek ukrán változata Ungváron, magyar változata pedig Kárpátalja 1919–2009: történelem, politika, kultúra címmel Budapesten látott napvilágot (a szerkesztőbizottság tagjai Vehes Mikola, Fedinec Csilla, Osztapec Jurij, Oficinszkij Román, Szarka László, Tokar Marian és Csernicskó István).

DODATKI / MELLÉKLETEK

Державно-адміністративні показники історичного Закарпаття з кінця XIX – до початку XXI ст.

Державна приналежність	Період	Міжнародні договори	Назва регіону	Адміністративний центр
Австро-Угорська монархія	1867 – 1918	[Дуалістична угода про поділ Габсбурзької імперії і утворення Австро-Угорщини від лютого 1867 року]	Комітат Унг (3.230 км ²)	Ужгород (Унгвар)
			Комітат Берег (3.786 км ²)	Берегово (Берегсас)
			Комітат Угоча (1.213 км ²)	Виноградово (Севлюш)
			Комітат Мараморош (9.716 км ²)	Сигот-Мармароський
Угорська Народна Республіка	1918 – 1919	Сен-Жерменський мирний договір від 10 вересня 1919 року, Тріанонський мирний договір від 4 червня 1920 року	Руська Крайна	Мукачєво
Угорська Радянська Республіка			Гуцульська Республіка	Ясіня
			[Унг, Берег, Угоча, Мараморош]	Мукачєво
(перша) Чехословацька Республіка	1919 – 1938		Підкарпатська Русь (12.656 км ²)	1919–1926 рр.: Ужгород; 1926–1928 рр.: Мукачєво; 1927–1938 рр.: Ужгород

Адміністративний поділ			
Регулювання	Статус	Субрегіональний рівень	Великі міста
Закони 1870-их рр. про державне управління та адміністрацію	Окремі комітати Угорського королівства	Округи	Ужгород (Унгвар)
Народний Закон № X від 21 грудня 1918 року	Територіальна автономія для русинів Угорщини	[Тимчасові кордони, умовно збережені в межах колишнього Угорського королівства]	
[Народна ініціатива]			
[Конституція Угорської Радянської Республіки від 23 червня 1919 року]	[Руський національний округ]		
«Генеральний статут про організацію адміністрації Підкарпатської Русі» від 8 листопада 1919 року	Директорій	1919–1920 рр.: Ужгородська, Мукачівська, Березівська, Марамо-роська жупа	Міста крайового підпорядкування: Ужгород, Мукачево
Урядова постанова № 356 про зміни до Генерального Статуту від 26 квітня 1920 року	Губернія	1921–1926 рр.: Ужгородська, Березька, Марамо-роська жупа	
Закон № 172 про повноваження губернатора Підкарпатської Русі від 8 жовтня 1937 року		1926–1928 рр.: велика жупа 1928–1938 рр.: адміністративна провінція (земля, край)	

Державна приналежність	Період	Міжнародні договори	Назва регіону	Адміністративний центр
(друга) Чехо-Словацька Республіка	1938 – 1939	«Перший Віденський арбітраж» від 2 листопада 1938 року, «Другий Віденський арбітраж» від 30 серпня 1940 року	Підкарпатська Русь / Карпатська Україна (11.094 км ²)	1938 р.: Ужгород; з 3 листопада 1938 року до 15 березня 1939 року: Хуст
Карпатська Україна	1939		Карпатська Україна	Хуст
Королівство Угорщина	1939 – 1944		Підкарпатська територія (~11.583 ~12.061 км ²)	Ужгород (Унгвар)
СРСР (Українська Радянська Соціалістична Республіка)	1944 – 1946	Договір між ЧСР і СРСР від 29 червня 1945 року	Закарпатська Україна	Ужгород
	1946 – 1991		Закарпатська область (12.777 км ²)	Ужгород
Україна	Від 1991 року до наших днів	Угода про створення Співдружності Незалежних Держав (СНД) від 7 грудня 1991 року	Закарпатська область (12.777 км ²)	Ужгород

Адміністративний поділ			
Регулювання	Статус	Субрегіональний рівень	Великі міста
Конституційний Закон № 328 про автономію Підкарпатської Русі від 22 листопада 1938 року	Автономна територія	Округи	Ужгород, Мукачево, Хуст
Закон № 1 про незалежність Карпатської України від 15 березня 1939 року	Незалежна держава (не отримала міжнародного визнання)	Округи	Хуст
Розпорядження прем'єр-міністра № 6.200 від 7 липня 1939 року щодо цивільної адміністрації	«Тимчасовий» порядок адміністративного управління Підкарпаттям	Ужанська, Березька і Марамороська адміністративна експозитура	Міста обласного значення: Ужгород, Мукачево [Берегово в даний період не належало до Підкарпатської території]
Рішення Першого з'їзду Народних комітетів від 26 листопада 1944 року	Напівдержавне утворення	[Тимчасові кордони, умовно збережений поділ на округи]	
Указ Президії Верховної Ради СРСР «Про утворення Закарпатської області в складі Української РСР» від 22 січня 1946 року	Область	До 1965 року 11 районів (до 1953 року – округів), після 1965 року – 13 районів	22 січня 1946 року Ужгород набув статусу обласного центру
Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року	Область	13 районів	Міста обласного підпорядкування: Ужгород (1946), Мукачево (1946), Хуст (1998), Берегово (2001), Чоп (2003)

A történeti Kárpátalja állami hovatartozása és közigazgatási sajátosságai a 19. század végétől a 21. század elejéig

Állami hovatartozás	Időszak	A régió határait befolyásoló nemzetközi szerződések	Régió (megnevezés)	Közigazgatási központ
Osztrák–Magyar Monarchia	1867–1918	[1867. évi kiegyezés, az Osztrák–Magyar Monarchia létrejötte]	Ung vármegye (3.230 km ²)	Ungvár
			Bereg vármegye (3.786 km ²)	Beregszász
			Ugocsa vármegye (1.213 km ²)	Nagyszőlős
			Máramaros vármegye (9.716 km ²)	Máramaros-sziget
Magyar Népköztársaság	1918–1919		Ruszka Krajna	Munkács
Magyar Tanácsköztársaság			Hucul Köztársaság	Kőrösmező
			[Ung, Bereg, Ugocsa, Máramaros]	Munkács
(első) Csehszlovák Köztársaság	1919–1938	Saint-germaini szerződés (1919.IX.10.), Trianoni békeszerződés (1920.VI.4.)	Podkarpatská Rus [Ruszinszókó] (12.656 km ²)	1919–1926: Ungvár 1926–1928: Munkács 1927–1938: Ungvár

Közigazgatás			
Szabályozás	Státus	Szubregionális szint	Kiemelt városok
1870-es évek törvényei a közigazgatási rendszer egységesítéséről	Önálló megyék a Magyar Királyságon belül	Járások	Törvényhatósági jogú város: Ungvár
1918. évi X. Néptörvény (1918.XII.25.)	„ruszin (ruthén) ... autonóm jogterület”	[ideiglenes határok]	
[népi kezdeményezés]			
[A Magyar Tanácsköztársaság Alkotmánya (1919.VI.23.)]	[„ruszin nemzeti kerületek”]		
Generalny Statutum (1919.XI.8.)	Direktórium által irányított terület	1919–1920: Ungvári, Munkácsi, Beregszászi, Máramarosi zsupa 1921–1926: Ungi, Beregi, Máramarosi zsupa 1926–1928: nagyzsupa 1928–1938: tartomány	Rendezett tanácsú városok: Ungvár, Munkács
1920. évi 356. sz. kormányrendelet (1920.IV.26.)	Kormányzóság		
1937. évi 172. sz. törvény a kormányzói jogkör kiterjesztéséről (1937.X.8)			

Állami hovatartozás	Időszak	A régió határait befolyásoló nemzetközi szerződések	Régió (megnevezés)	Közigazgatási központ
(második) Cseh-Szlovák Köztársaság	1938–1939		Podkarpatská Rus / Karpats'ka Ukrai'na [Kárpáti Ukrajna] (11.094 km ²)	1938: Ungvár 1938.XI.3.–1939. III.15.: Huszt
Kárpáti Ukrajna	1939	Első bécsi döntés (1938.XI.2.), második bécsi döntés (1940.VIII.30.)	Huszt	
Magyar Királyság	1939–1944		Kárpátaljai Kormányzó (~11.583~12.061 km ²)	Ungvár
Szovjetunió (Ukrán SZSZK)	1944–1946	Szovjet–csehszlovák egyezmény (1945.VI.29.)	Zakarpats'ka Ukrai'na [Kárpátontúli Ukrajna]	Ungvár/ Uzhhorod
	1946–1991		Zakarpats'ka oblast' [Kárpátontúli terület] (12.777 km ²)	
Ukrajna	1991-től napjainkig	A Független Államok Közösségének (FÁK) megalakításáról szóló egyezmény (1991.XII.7.)	Zakarpats'ka oblast' [Kárpátontúli terület] (12.777 km ²)	Ungvár/ Uzhhorod

Közigazgatás			
Szabályozás	Státus	Szubregionális szint	Kiemelt városok
1938. évi 328. sz. alkotmánytörvény (1938.XII.16.)	Autonóm terület	Járások	Ungvár, Munkács, Huszt
1939. évi 1. számú törvény Kárpáti Ukrajna függetlenségéről (1939.III.15.)	Nemzetközileg el nem ismert független állam	Járások	Huszt
1939. évi 6.200. M. E. rendelet (1939.VII.7.)	„kárpátaljai terület” közigazgatásának „ideiglenes rendezése”	Ungi, beregi és máramarosi közigazgatási kirendeltség	Rendezett tanácsú megyei városok: Ungvár, Munkács [és Beregszász, mely ekkor nem tartozott Kárpátaljához]
A Népi Bizottságok I. kongresszusának 1944. november 26-i határozata	„átmeneti államalakulat”	[ideiglenes határok, feltételesen meghagyva a járási beosztást]	
A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának rendelete a Kárpátontúli terület megalkotásáról (1946.I.22.)	Terület v. megye [oblast’]	1965-ig 11 járás (1953-ig: körzet [okrug]), utána 13 járás [rajon]	1946. január 22-vel Ungvár /Uzhhorod megyeközpont besorolást kapott
Ukrajna függetlenségéről szóló nyilatkozat (1991.VIII.24.)	Terület v. megye [oblast’]	13 járás [rajon]	Megyei jogú városok: Ungvár/Uzhhorod (1946), Munkács/Mukachevo (1946), Huszt/Khust (1998), Beregszász/Berehovo (2001), Csap/Chop (2003)

Управлінська еліта Закарпаття

Держава	Період	Назва регіону	Посада	Ім'я та прізвище
Австро-Угорська монархія	1867–1918	Комітат Унг	<i>Губернатор</i>	Наполеон Терек
				Йожеф Терек
				Жігмонд Бернат
				Габор Старої
				Іштван Чуга
		Пал Легеза		
		Комітат Берег	<i>Губернатор</i>	Янош Лоняї
				Іштван Горват
				Жігмонд Перені
				Шандор Лоняї
				Віктор Гогоро
				Пал Бовті
				Золтан Шовш
				Андраш Потої
				Ференц Буттької
				Ласло Мезовші
				Іштван Чуго
		Комітат Угоча	<i>Губернатор</i>	Міклош Кутткофолві
				Алберт Лоняї
Іштван Горват				
Жігмонд Перені				
Шандор Лоняї				
Дюло Вінц				
Ласло Чакі				
Петер Перені				
Габор Угрон				
Еміль Бечкі				
Жігмонд Морваї				
Калман Воленські				
Комітат Мараморош	<i>Губернатор</i>	Йожеф Ман		
		Янош Лоняї		
		Ервін Роснер		
		Жігмонд Перені		
		Ласло Негре		
		Ференц Болгар		
Еміль Зомборі				

Правління	Виконавча влада	Ім'я та прізвище	Правління
1867–1887			
1887–1905			
1905–1906			
1906–1917			
1906–1917			
1918–1919			
1867–1872			
1873–1882			
1882–1889			
1889–1896			
1897–1903			
1903–1905			
1905–1906			
1906–1913			
1913–1917			
1917–1918			
1918			
1918			
1865–1873			
1876–1882			
1882–1889			
1889–1896			
1896–1898			
1898–1905			
1905–1906			
1906–1910			
1910–1917			
1917–1918			
1918			
1867–1876			
1877–1894			
1894–1903			
1903–1913			
1913–1917			
1917–1918			
1918			

Держава	Період	Назва регіону	Посада	Ім'я та прізвище
(перша) Чехословацька Республіка	1919–1938	Підкарпатська Русь	<i>Адміністратор Цивільного управління</i>	Ян Брейха
			<i>Голова Директорії</i>	Григорій Жаткович
			<i>Губернатор</i>	Григорій Жаткович
				Антоній Бескид
				Костянтин Грабар
(друга) Чехо-Словацька Республіка	1938–1939	Підкарпатська Русь / Карпат- ська Україна	<i>Прем'єр-міністр</i>	Іван Парканій
				Андрій Бродій
			<i>Президент</i>	Августин Волошин
				Юліан Ревай
Королівство Угорщина	1939–1944	Підкарпатська територія	<i>Урядовий комісар</i>	Юлій Марина
			<i>Регентський комісар</i>	Жігмонд Перені
				Міклош Козма
			<i>Урядовий комісар військової адміні- страції</i>	Вілмош Пал Томчані
				Андраш Вінце

Правління	Виконавча влада	Ім'я та прізвище	Правління
1919.VII.–1920.IV.			
1919.XI.–1920.II.			
1920.V.–1921.V.	<i>Вице-губернатор</i>	Петер Еренфельд	1920.V.–1923.XI.
1923.XI.–1933.VI.		Антонін Розсипал	1923.XI.– 1928.VIII.
1935.II.–1938.X.	<i>Земський президент</i>	Антонін Розсипал	1928.VIII.– 1937.I.
1938.X.–1938.XI.		Яролав Мезник	1937–1938
1938.X.–1938.X.			
1938.X.–1939.III.			
1939.III.15.			
1939.III.15.			
1939.III.15.– 1939.VII.7.	<i>Губернатор територій комітатського підпорядкування</i>		
1939.VII.–1940.IX.			
1940.IX.–1942.I.	<i>Комітати Унг, Берег, Угоча</i>	Ендре Корлат	1938–1939
		Арпад Шімейнфолві	1939–1940
1942.I.–1944.III.	<i>Комітати Унг, Угоча</i>	Арпад Шімейнфолві	1940–1944
		Ференц Рейті-Хослінгер	1944
1944.IV.–1944.X.	<i>Комітат Берег</i>	Міклош Пейчі	1940–1944
		Гейзо Тотар	1944
	<i>Комітат Мараморош</i>	Флавіус Йурко	1940–1944
		Ласло Соплонцаї	1944

Держава	Період	Назва регіону	Посада	Ім'я та прізвище
СРСР (Українська Радянська Соціалістична Республіка)	[1944]–1991	Закарпатська Україна	<i>Перший секретар Закарпатського обласного комітету Комуністичної партії України</i>	Іван Туряниця
		Закарпатська область		Іван Компанець Іван Ваш Пилип Щербак Юрій Ільницький Генріх Бандровський Михайло Волощук
Україна	1991–[2010]	Закарпатська область	<i>Перший секретар Закарпатського обласного комітету Комуністичної партії України</i>	Василь Химинець
			<i>Представник Президента України в Закарпатській області</i>	Михайло Країло (КПУ)
			<i>Голова Закарпатської обласної адміністрації</i>	Сергій Устич (СДПУ/о/) Віктор Балага (НСНУ) Геннадій Москаль («За єдину Україну») Іван Різак (СДПУ/о/) Віктор Балага (НСНУ) Олег Гаваші (НСНУ) Олександр Леїда (Партія Регіонів)

Правління	Виконавча влада	Ім'я та прізвище	Правління
1944.XI.–1948.I.	<i>Голова чехословацької урядової комісії</i>	Франтішек Немец	1944.X.–1945.II.
	<i>Голова Народної Ради Закарпатської України</i>	Іван Туряниця	1944.XI.–1946.I.
	<i>Голова обласного виконавчого комітету Закарпатської обласної ради</i>	Іван Туряниця	1946.I.–1955.III. (окр. 1951–1952)
		Іван Ваш	1951–1952
		Іван Гарагонич	1955–1963
		Василь Русин	1963–1974
		Михайло Волощук	1974–1984
		Михайло Мальованик	1984–1990
1948.I.–1952.IX.			
1952.IX.–1959.VI.			
1959.VI.–1962.II.			
1962.II.–1980.XII.			
1980.XII.–1990.II.			
1990.II.9.–1991.VII.2.	<i>Голова Закарпатської обласної ради, Голова обласного виконавчого комітету Закарпатської обласної ради</i>	Михайло Волощук	1990.IV.–1991.IX.
1991.VII.2.–VIII.26.	<i>Голова Закарпатської обласної ради, Голова обласного виконавчого комітету Закарпатської обласної ради</i>	Михайло Країло	1991.X.–1992.III.
1991.III.–1994.VII.	<i>Голова Закарпатської обласної ради</i>	Дмитро Дорчинець	1992–1994
1995–1999		Сергій Устич (СДПУ/о/)	1994–1998
1999–2001		Іван Іванчо (НСНУ)	1998–2002
2001–2002			
2002–2005		Микола Андрусь (СДПУ/о/)	2002–2006
2005			
2006–2010		Михайло Кічковський (НСНУ, ПП «Єдиний центр»)	2006–2010
Від 2010 року		Іван Балоба (ПП «Єдиний центр»)	Від 2010 року

Kárpátalja hivatali elitje

Állam	Időszak	Régió	Hivatal	Hivatali személy
Osztrák–Magyar Monarchia	1867–1918	Ungvármegye	<i>Főispán</i>	Török Napóleon
				Török József
				Bernáth Zsigmond
				Sztáray Gábor
				Csuha István
				Legeza Pál
		Bereg vármegye	<i>Főispán</i>	Lónyay János
				Horváth István
				Perényi Zsigmond
				Lónyay Sándor
				Hagara Viktor
				Beöthy Pál
				Soós Zoltán
				Patay András
				Buttykay Ferenc
				Mezőssy László
		Ugocsa vármegye	<i>Főispán</i>	Csuha István
				Kuttkafalvi Miklós
				Lónyay Albert
				Horváth István
Perényi Zsigmond				
Lónyay Sándor				
Vincz Gyula				
Csáky László				
Perényi Péter				
Ugron Gábor				
Becsky Emil				
Morvay Zsigmond				
Volenszky Kálmán				
Máramaros vármegye	<i>Főispán</i>	Mán József		
		Lónyay János		
		Roszner Ervin		
		Perényi Zsigmond		
		Nyegre László		
		Bolgár Ferenc		
Zombory Emil				

Hivatali időszak	Végrehajtó hatalom	Hivatali személy	Hivatali időszak
1867–1887			
1887–1905			
1905–1906			
1906–1917			
1917–1918			
1918–1919			
1867–1872			
1873–1882			
1882–1889			
1889–1896			
1897–1903			
1903–1905			
1905–1906			
1906–1913			
1913–1917			
1917–1918			
1918			
1918			
1865–1873			
1876–1882			
1882–1889			
1889–1896			
1896–1898			
1898–1905			
1905–1906			
1906–1910			
1910–1917			
1917–1918			
1918			
1867–1876			
1877–1894			
1894–1903			
1903–1913			
1913–1917			
1917–1918			
1918			

Állam	Időszak	Régió	Hivatal	Hivatali személy
Magyar Népköztársaság és Magyar Tanácsköztársaság	1918–1919	Ruszkra Krajna	<i>Kormánybiztos</i> <i>Kormányzó</i>	Szabó Oreszt Stefán Avgusztin
		Hucul Köztársaság	<i>Elnök</i>	Klocsurak Sztepan
(első) Csehszlovák Köztársaság	1919–1938	Podkarpatszka Rusz	<i>Polgári Közigazgatási Hivatal vezetője</i>	Jan Breicha
			<i>Direktórium elnök</i>	Zhatkovych Gregory
			<i>Kormányzó</i>	Zhatkovych Gregory
				Beszkid Anton
(második) Cseh-Szlovák Köztársaság	1938–1939	Podkarpatszka Rusz / Kárpáti Ukrajna	<i>Miniszterelnök</i>	Hrabár Konstantin
				Bródy András
				Volosin Avgusztin
Magyar Királyság	1939–1944	Kárpátaljai Kormányzóság	<i>Államfő</i>	Révai Julian
				Volosin Avgusztin
			<i>Ideiglenes kormány-megbízott</i>	Marina Gyula
				Perényi Zsigmond
<i>Kormányzói biztos</i>	Kozma Miklós			
	Tomcsányi Vilmos Pál			
Szovjetunió	[1944]–1991	Kárpátontúli Ukrajna	<i>Hadműveleti terület kormánybiztosa</i>	Vincze András
				<i>Az Ukrajnai Kommunista Párt Kárpátaljai Megyei Bizottságának első titkára</i>

Hivatali időszak	Végrehajtó hatalom	Hivatali személy	Hivatali időszak
1918–1919			
1919			
1919			
1919.VII.–1920.IV.			
1919.XI.–1920.II.			
1920.V.–1921.V.	<i>Alkormányzó</i>	Ehrenfeld Petr	1920.V.–1923.XI.
1923.XI.–1933.VI.		Rozsypal Antonin	1923.XI.–1928.VIII.
1935.II.–1938.X.	<i>Tartományi (országos) elnök</i>	Rozsypal Antonin	1928.VIII.–1937.I.
1938.X.–1938.XI.		Jaroslav Meznik	1937–1938
1938.X.–1938.X.			
1938.X.–1939.III.			
1939.III.15.			
1939.III.15.			
1939.III.15.-1939.VII.7.			
1939.VII.–1940.IX.	<i>A vármegyékhez visszacsatolt részek főispánjai:</i>		
1940.IX.–1942.I.	<i>Ung, Bereg, Ugocsa vármegye</i>	Korláth Endre	1938–1939
1942.I.–1944.III.		Siménfalvy Árpád	1939–1940
	<i>Ung, Ugocsa vármegye</i>	Siménfalvy Árpád	1940–1944
		Réthy-Haszlinger Ferenc	1944
1944.IV.–1944.X.	<i>Bereg vármegye</i>	Péchy Miklós	1940–1944
	<i>Máramaros vármegye</i>	Tatár Géza	1944
		Jurka Flaviusz	1940–1944
1944.XI.–1948.I.	<i>A Csehszlovák Köztársaság kormány megbízottja hivatalának vezetője</i>	Szaplonczay László	1944
		Němec František	1944.X.–1945.II.
	<i>Kárpátontúli Ukrajna Néptanácsának elnöke</i>	Turjanica Iván	1944.XI.–1946.I.
	<i>A Kárpátaljai Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának elnöke</i>	Turjanica Iván	1946.I.–1955.III. (kivéve 1951–1952)

Állam	Időszak	Régió	Hivatal	Hivatali személy
Szovjetunió	[1944]–1991	Kárpátontúli terület [Kárpátalja megye]	<i>Az Ukrajnai Kommunista Párt Kárpátaljai Megyei Bizottságának első titkára</i>	Kompanec Iván
				Vas Iván
				Scserbak Pilip
				Ilnickij Jurij
				Bandrovskij Henrik
				Voloscsuk Mihajlo
Ukrajna	1991–[2010]	Kárpátontúli terület [Kárpátalja megye]	<i>Az Ukrajnai Kommunista Párt Kárpátaljai Megyei Bizottságának első titkára</i>	Himinec Vaszil
				<i>Ukrajna elnökének Kárpátalja megyei megbízottja</i>
			<i>A Kárpátaljai Megyei Közigazgatás elnöke</i>	Usztics Szerhij (Ukrajnai Szocdem. Párt /egyesített/)
				Baloga Viktor („Mi Ukrajnánk”)
				Moszkal Hennagyij („Egységes Ukrajnáért”)
				Rizak Iván (Ukrajnai Szocdem. Párt /egyesített/)
				Baloga Viktor („Mi Ukrajnánk”)
				Havasi Oleg („Mi Ukrajnánk”)
Ledida Olekszandr (Régiók Pártja)				

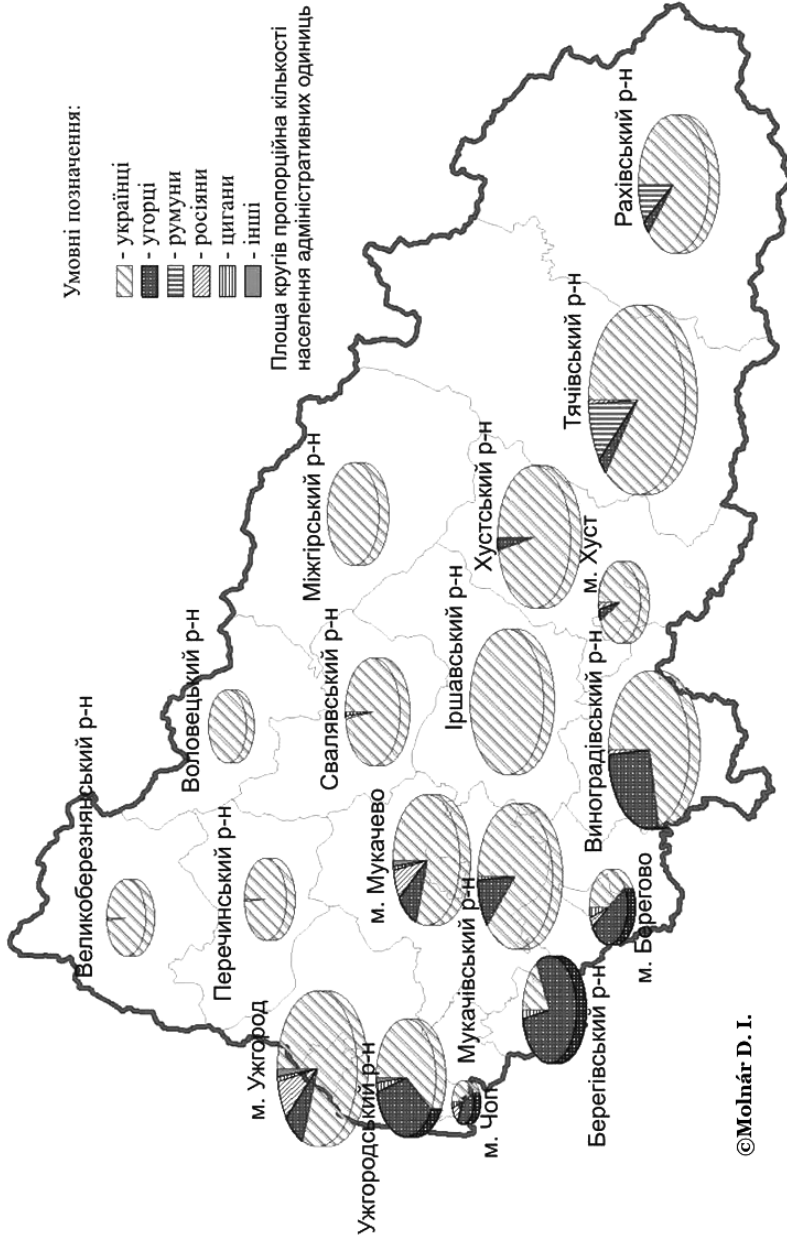
Hivatali időszak	Végrehajtó hatalom	Hivatali személy	Hivatali időszak
1948.I.–1952.IX.		Vas Iván	1951–1952
1952.IX.–1959.VI.		Harahonics Iván	1955–1963
1959.VI.–1962.II.		Ruszin Vaszil	1963–1974
1962.II.–1980.XII.		Voloscsuk Mihajlo	1974–1984
1980.XII.–1990.II.		Malyovanik Mihajlo	1984–1990
1990.II.9.– 1991. VII.2.	<i>A Kárpátaljai Megyei Tanács és a Kárpátaljai Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának elnöke</i>	Voloscsuk Mihajlo	1990.IV.–1991.IX.
1991.VII.2.–VIII.26.	<i>A Kárpátaljai Megyei Tanács és a Kárpátaljai Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának elnöke</i>	Krajilo Mihajlo	1991.X.–1992.III.
1991.III.– 1994.VII.	<i>A Kárpátaljai Megyei Tanács elnöke</i>	Dorcsinec Dmitro	1992–1994
1995–1999		Usztics Szerhij (Ukrajnai Szocdem. Párt /egyesített/)	1994–1998
1999–2001			
2001–2002		Ivancso Iván („Mi Ukrajnánk”)	1998–2002
2002–2005		Andrusz Mikola (Ukrajnai Szocdem. Párt /egyesített/)	2002–2006
2005			
2006–2010		Kicskovszkij Mihajlo („Mi Ukrajnánk”, „Egységes Centrum”)	2006–2010
2010-től		Baloga Iván („Egységes Centrum”)	2010-től

**Зміни етнотовного складу населення на сучасній території Закарпатської області,
1880–2001 роки (у %)**

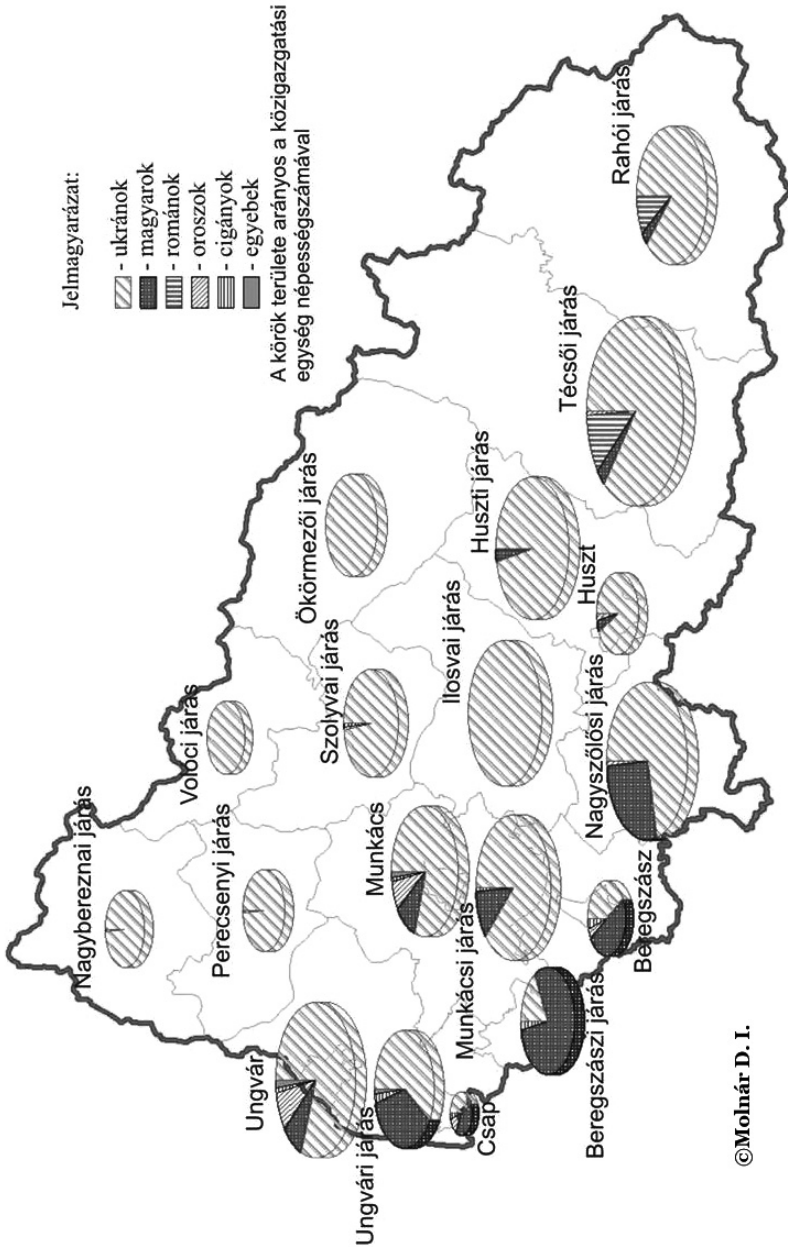
	1880 р.	1900 р.	1910 р.	1921 р.	1930 р.	1941 р.	1959 р.	1970 р.	1979 р.	1989 р.	2001 р.
Українці/ русини	59,80	58,91	55,54	60,79	60,80	58,81	74,6	76,42	77,75	78,41	80,51
Угорці	25,47	28,18	30,66	18,13	15,93	27,41	15,89	14,37	13,71	12,5	12,08
Росіяни							3,22	3,33	3,61	3,97	2,47
Німці	7,59	9,43	10,54	1,57	1,74	1,55	0,38	0,4	0,32	0,28	0,29
Румуни	1,86	1,88	1,90			1,83	1,99	2,22	2,35	2,37	2,56
Словаки	1,96	1,3	1,05	3,21	4,73	0,80	1,34	0,97	0,77	0,59	0,45
Євреї				13,08	12,51	9,25	1,32	1,03	0,33	0,21	
Цигани						0,14	0,54	0,56	0,48	0,97	1,12
Інші	3,32	0,28	0,31	3,23	4,29	0,19	0,72	0,71	0,67	0,69	0,52

Az etnikai-nemzetiségi viszonyok változása a mai Kárpátalja területén %-ban
(1880–2001)

	1880	1900	1910	1921	1930	1941	1959	1970	1979	1989	2001
Ukránok/ruszinok	59,80	58,91	55,54	60,79	60,80	58,81	74,6	76,42	77,75	78,41	80,51
Magyarok	25,47	28,18	30,66	18,13	15,93	27,41	15,89	14,37	13,71	12,5	12,08
Oroszok							3,22	3,33	3,61	3,97	2,47
Németek	7,59	9,43	10,54	1,57	1,74	1,55	0,38	0,4	0,32	0,28	0,29
Románok	1,86	1,88	1,90			1,83	1,99	2,22	2,35	2,37	2,56
(Cseh)szlovákok	1,96	1,3	1,05	3,21	4,73	0,80	1,34	0,97	0,77	0,59	0,45
Zsidók				13,08	12,51	9,25	1,32	1,03	0,33	0,21	
Cigányok						0,14	0,54	0,56	0,48	0,97	1,12
Egyéb	3,32	0,28	0,31	3,23	4,29	0,19	0,72	0,71	0,67	0,69	0,52

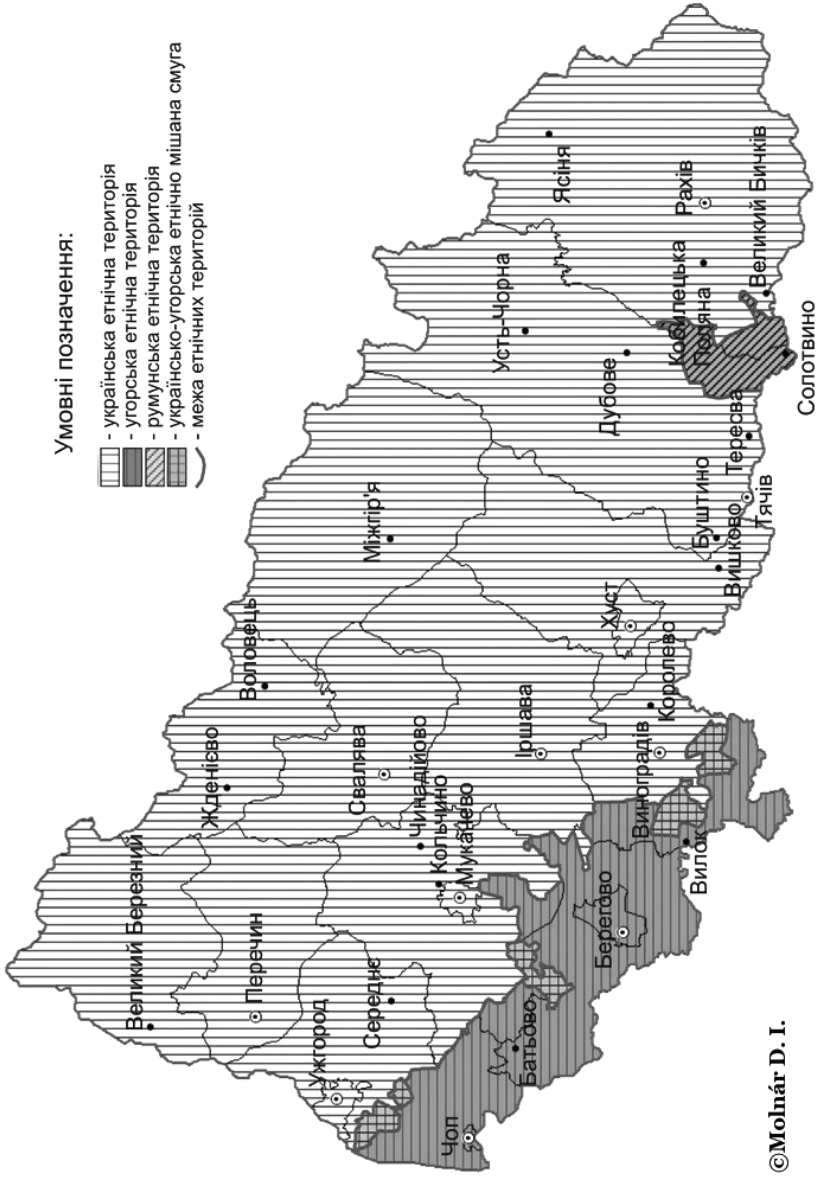

Національний склад населення адміністративних одиниць Закарпаття за результатами Всеукраїнського перепису населення 2001 року

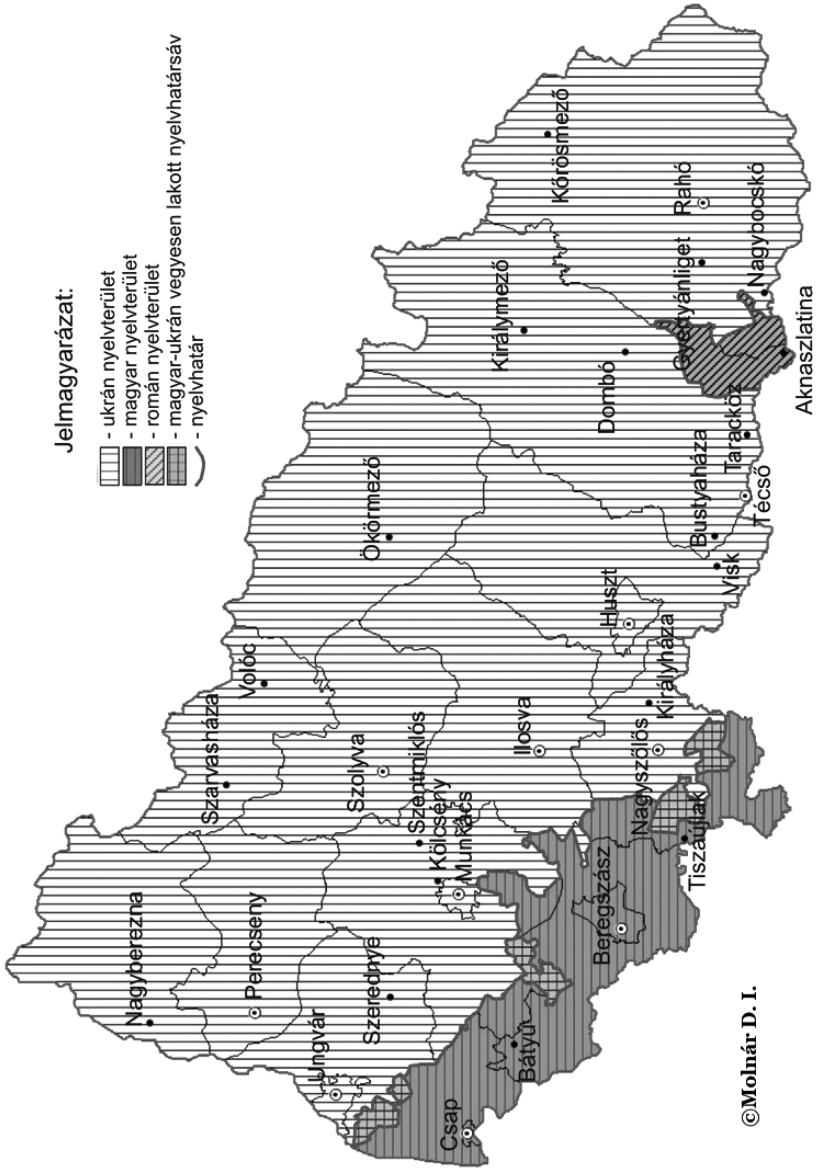
A népesség nemzeti összetétele Kárpátalján közigazgatási egységenként a 2001-es népszámlálás adatai alapján

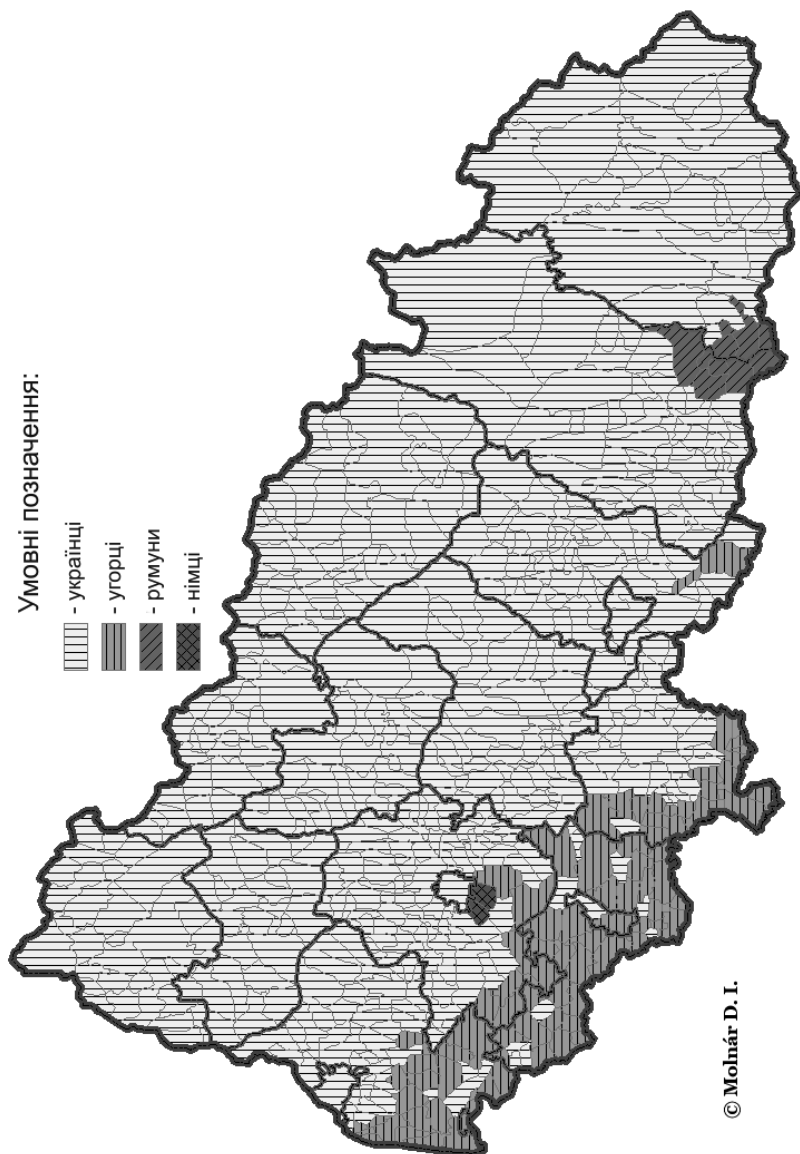

© Molnár D. I.

Території компактного проживання національних груп Закарпаття (2001 р.)

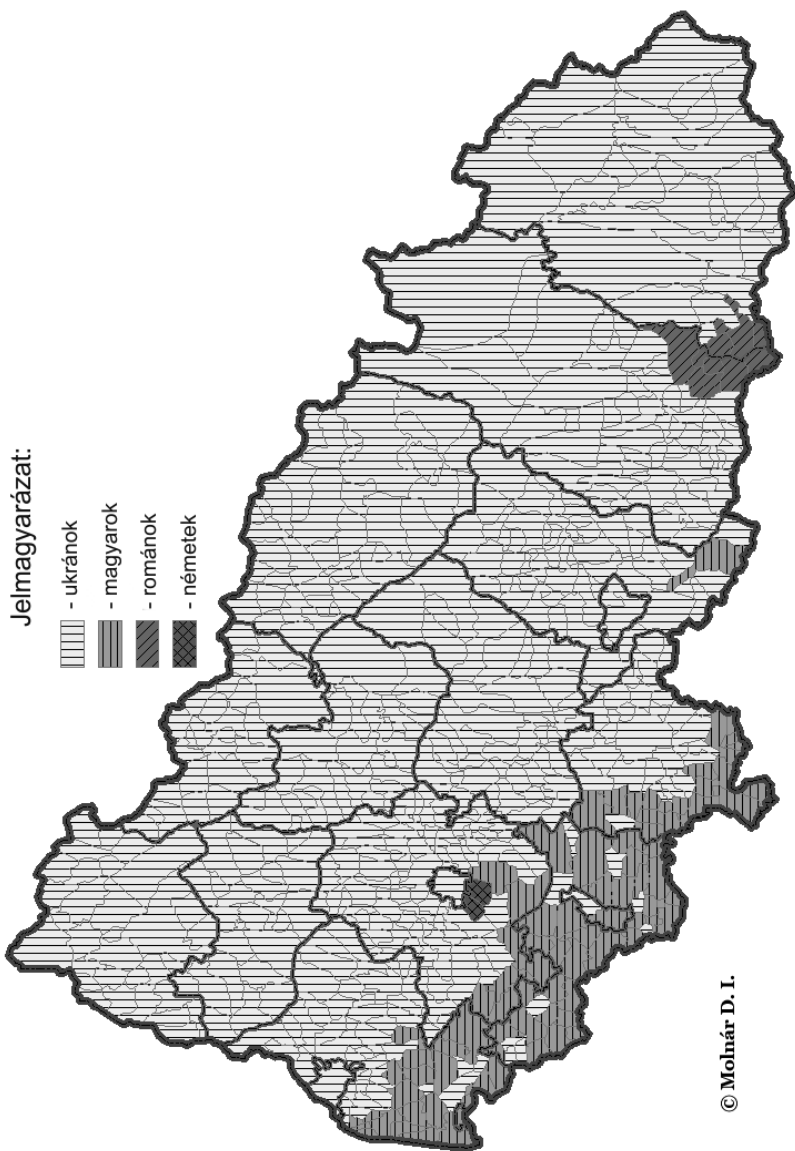

Kárpátalja nyelvterületterképe (2001)

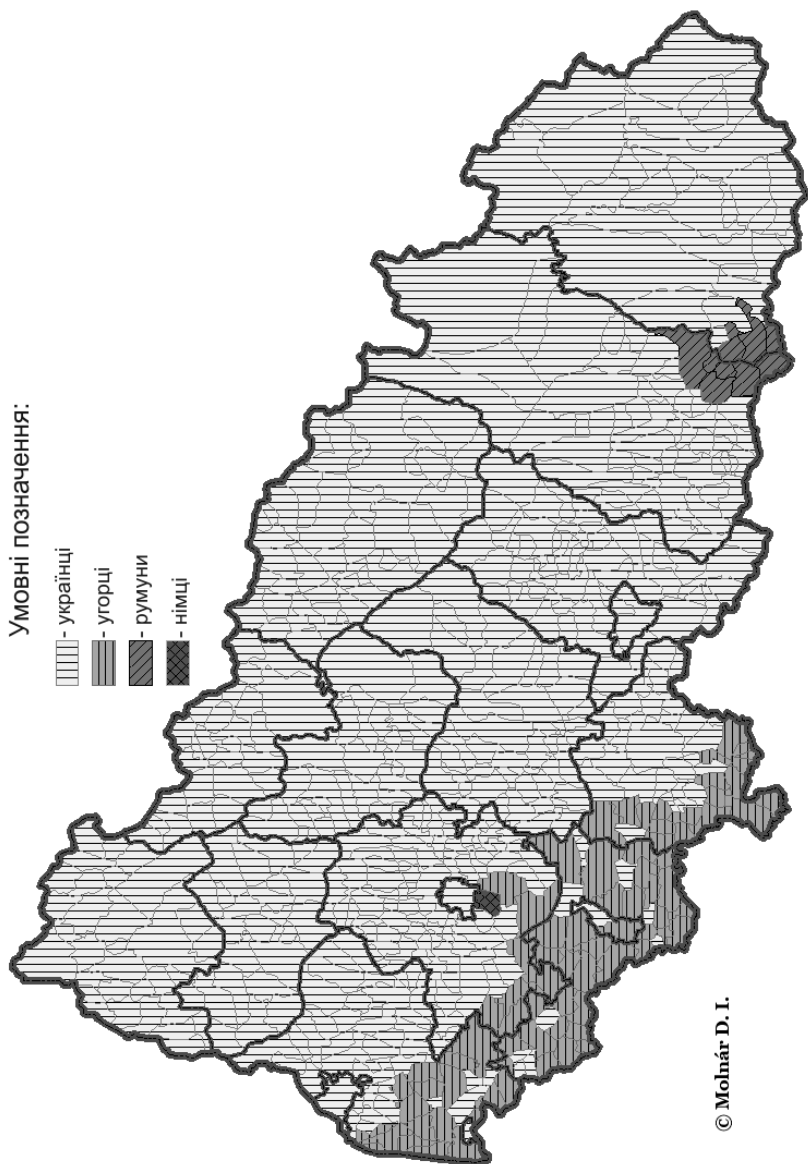

© Molnár D. I.

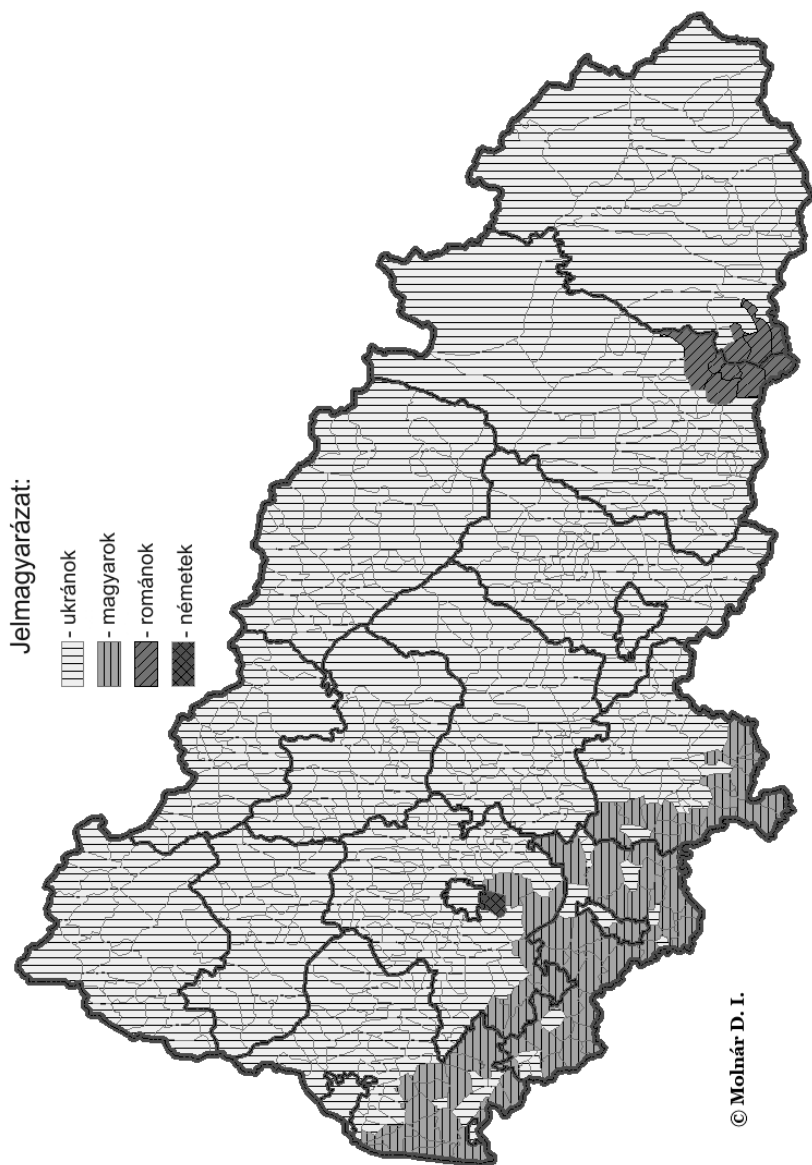
Розподіл населення за переважачими національностями (1989 р.)

A kárpátaljai települések megoszlása a helyi többségi nemzetek szerint 1989-ben

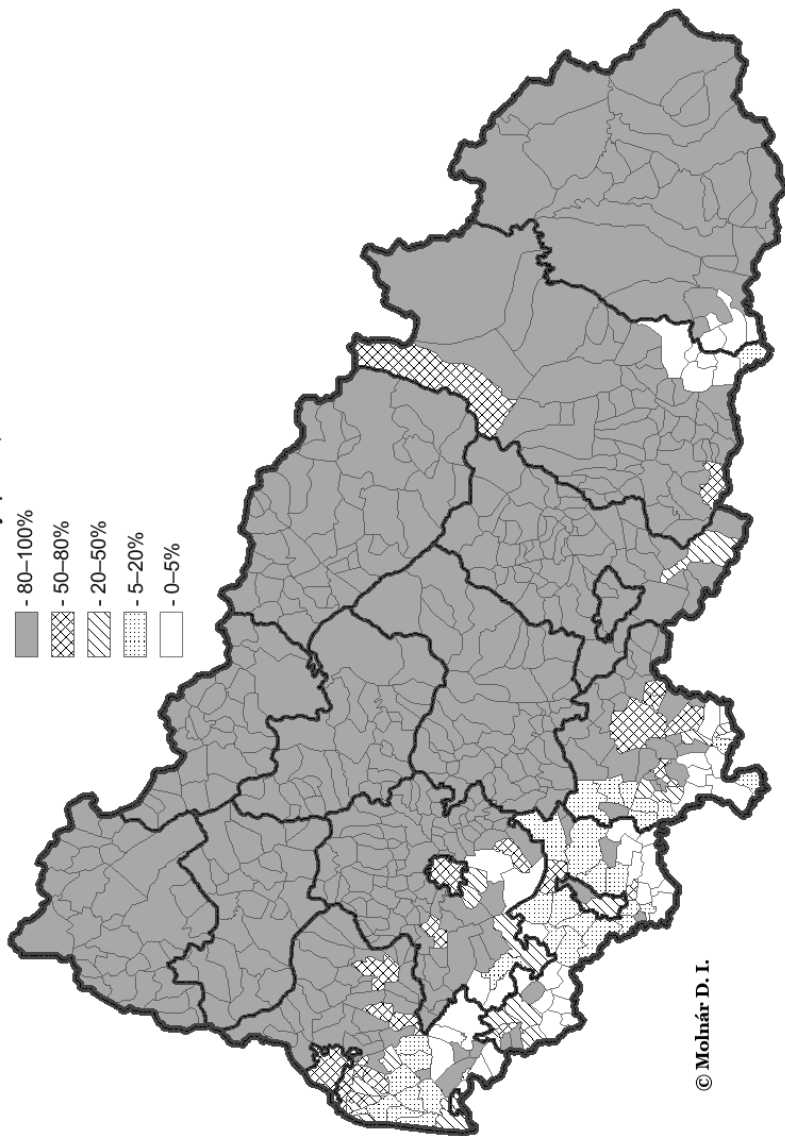
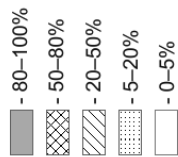

Розподіл населення за переважаючими національностями (2001 р.)

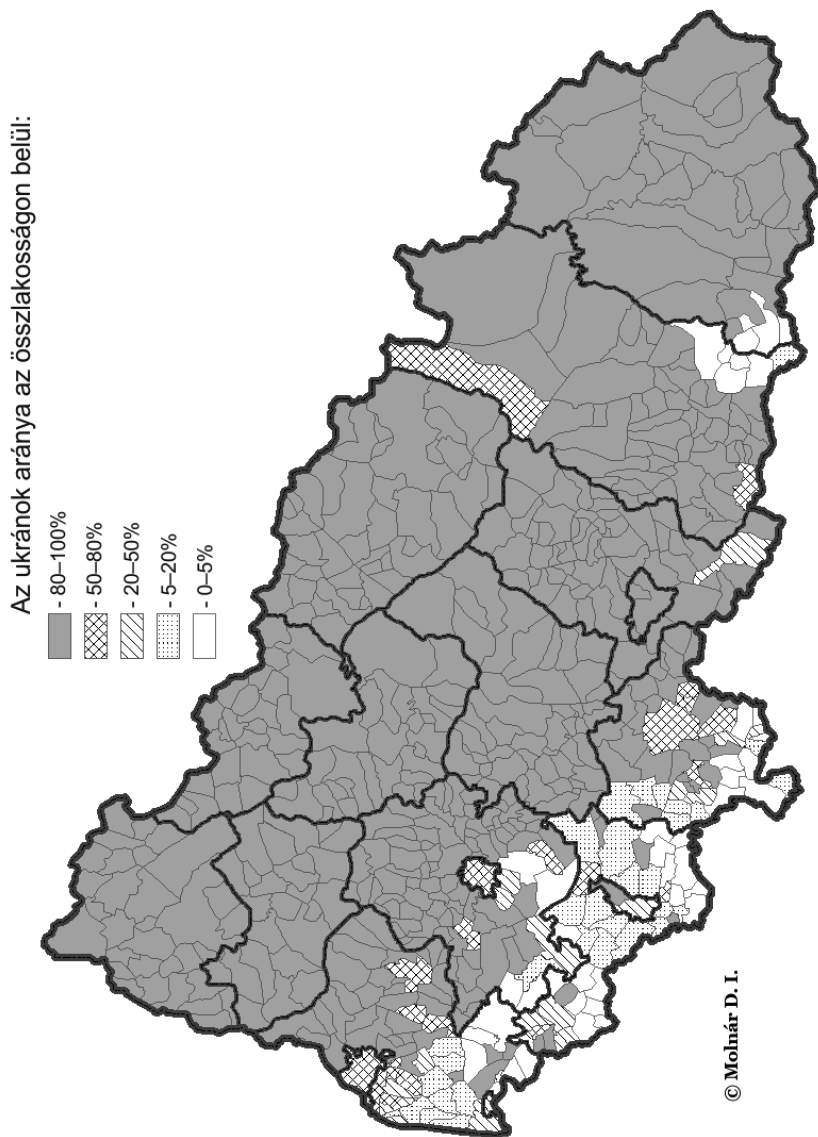
A kárpátaljai települések megoszlása a helyi többségi nemzetek szerint 2001-ben

Частка українців в населенні:

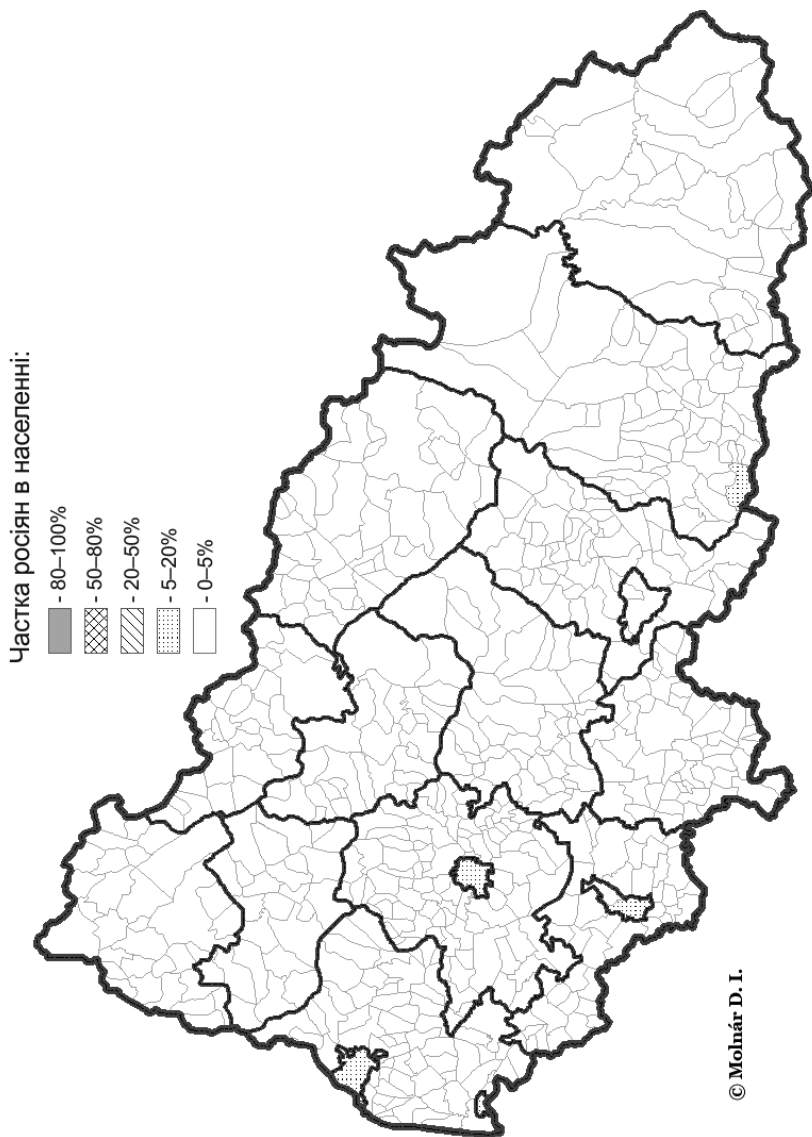
© Mohár D. I.

Частка українського населення в населених пунктах Закарпаття (2001 р.)

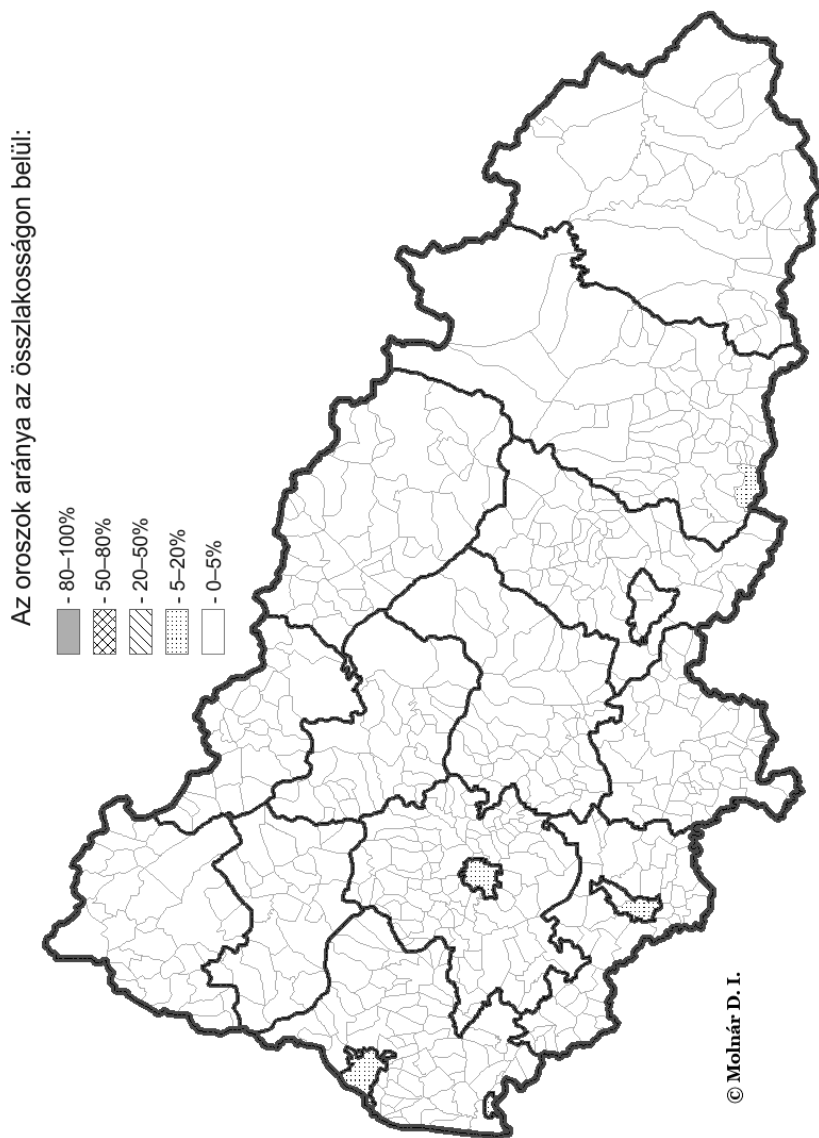

Az ukránok aránya Kárpátalja településein 2001-ben

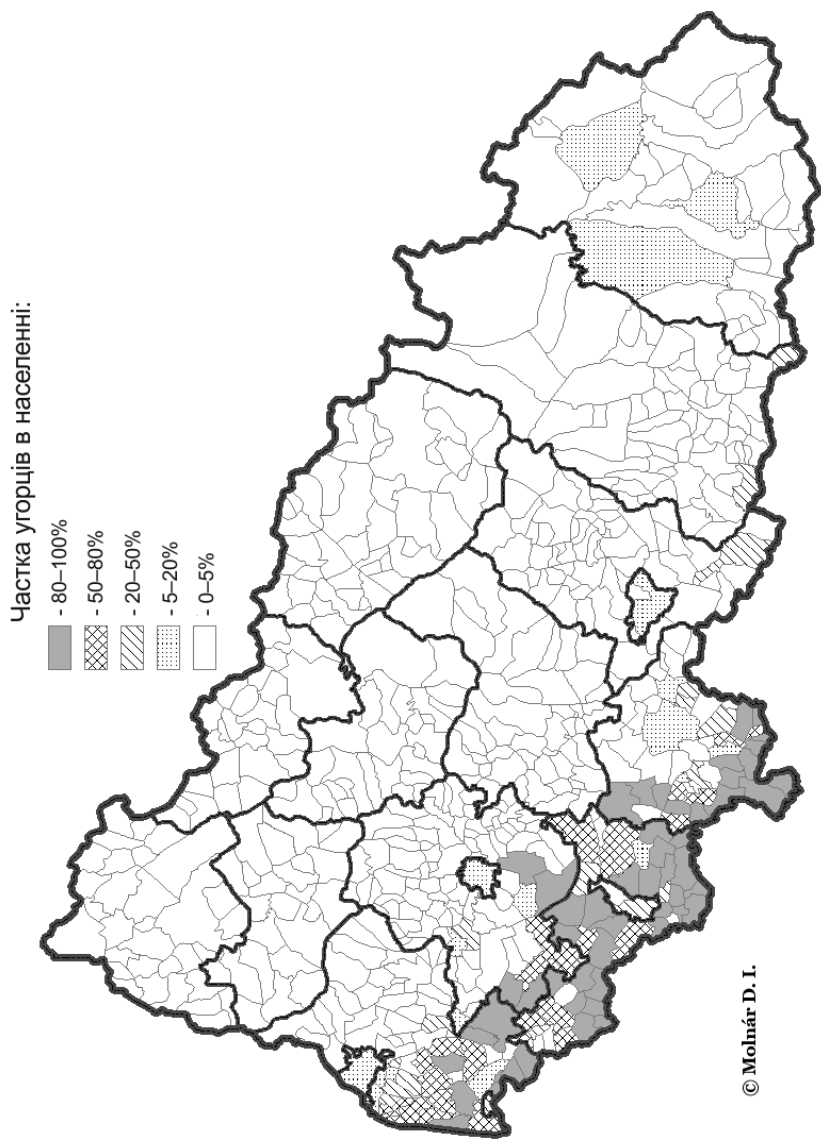

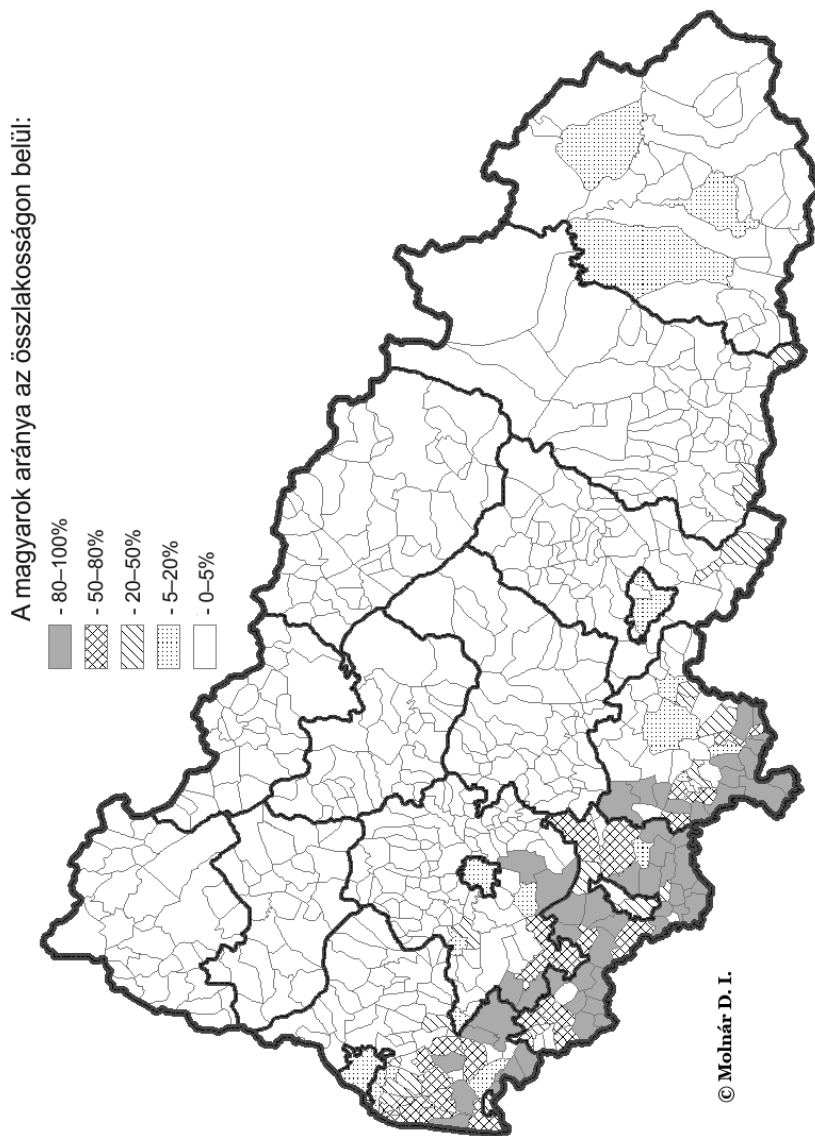
Частка російського населення в населених пунктах Закарпаття (2001 р.)

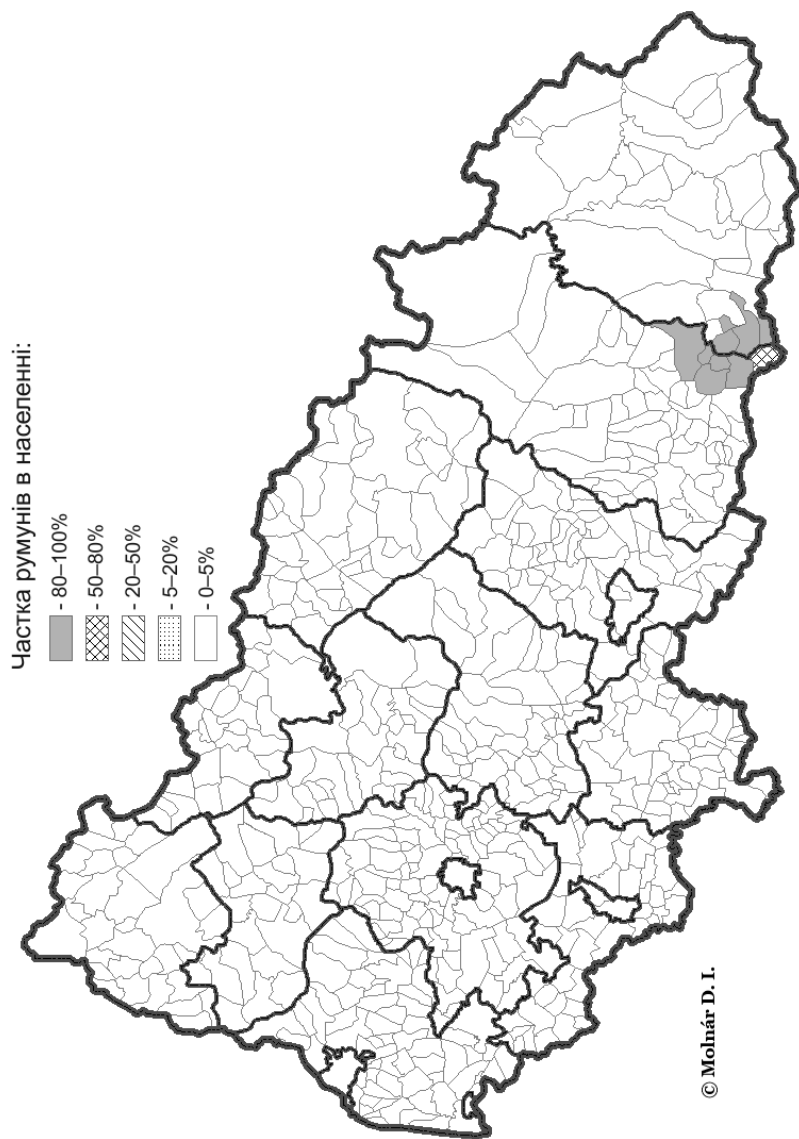
Az oroszok aránya Kárpátalja településein 2001-ben

Частка угорського населення в населених пунктах Закарпаття (2001 р.)

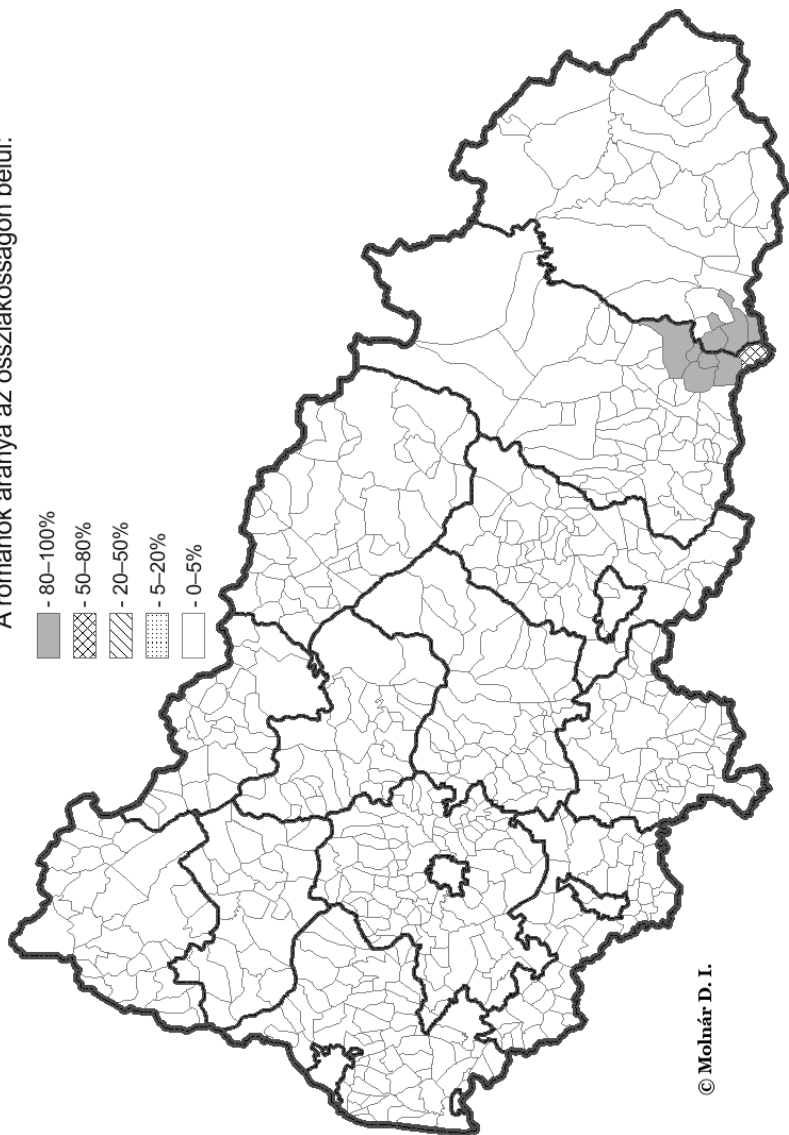

A magyarok aránya Kárpátalja településein 2001-ben

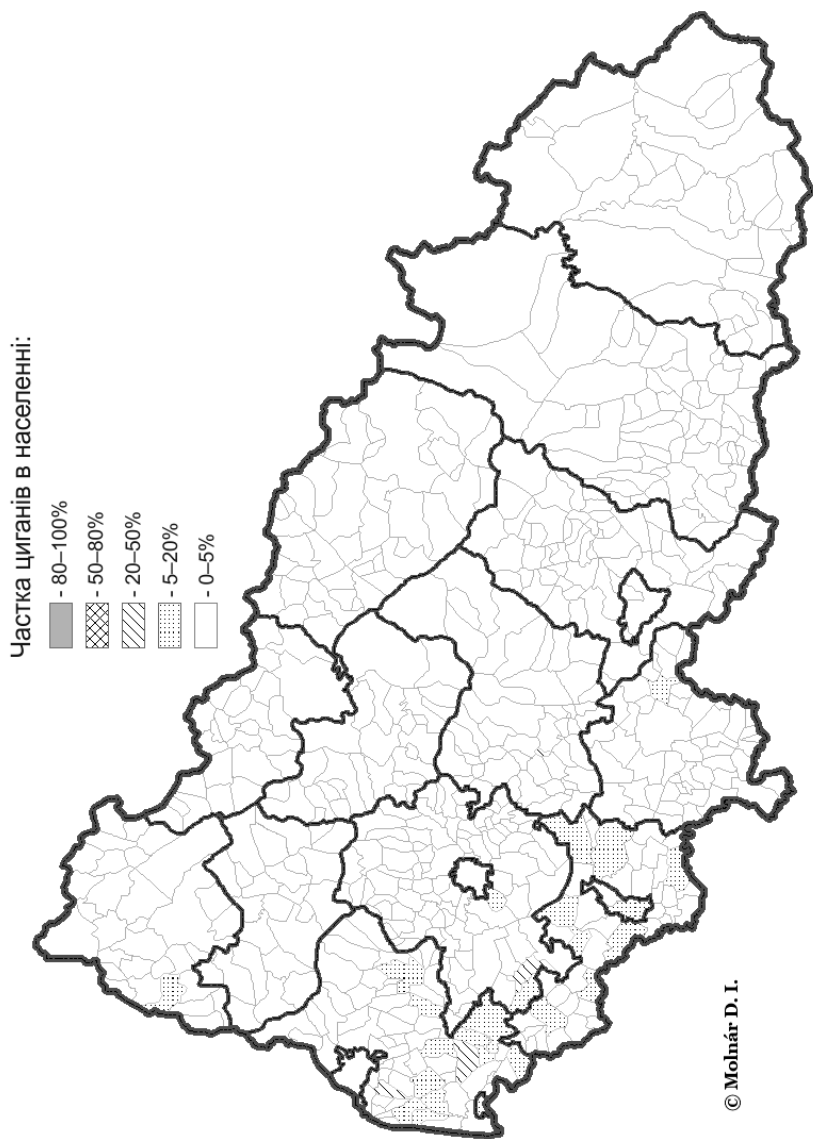

Частка румунського населення в населених пунктах Закарпаття (2001 р.)

A románok aránya az összslakosságon belül:

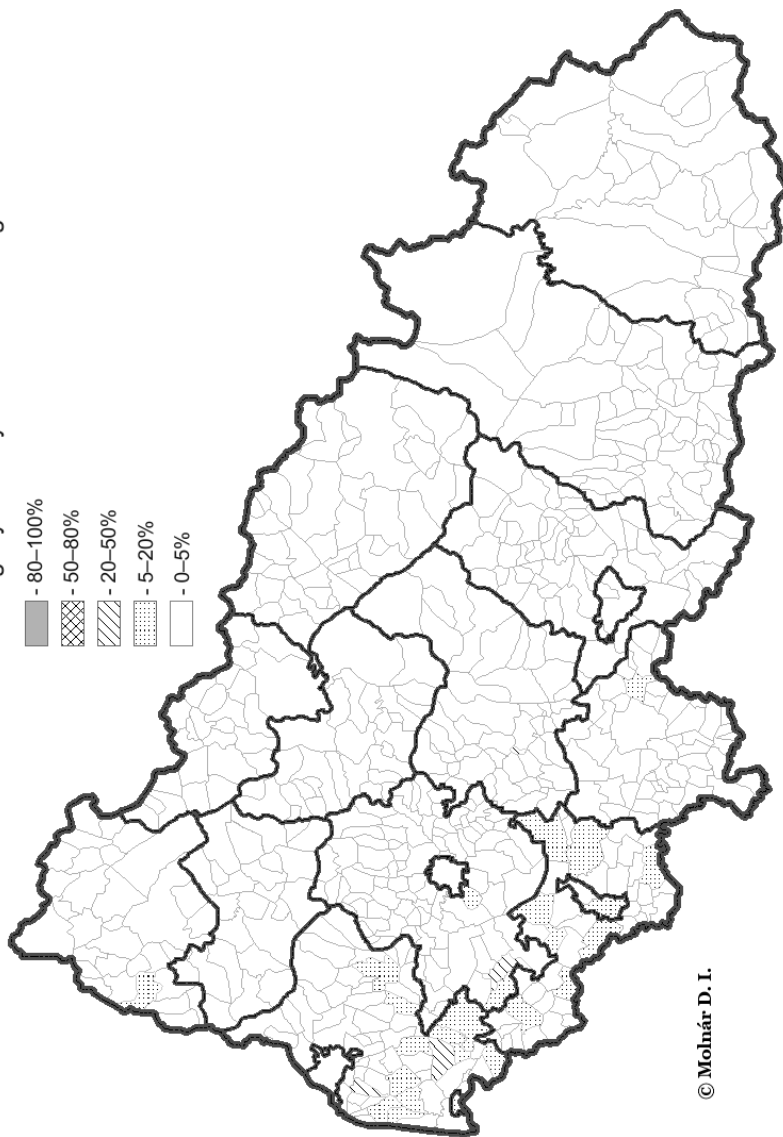
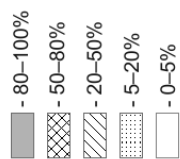

A románok aránya Kárpátalja településein 2001-ben

Частка циган/ромів, що проживають в населених пунктах Закарпаття
(на основі даних перепису населення 2001 р.)

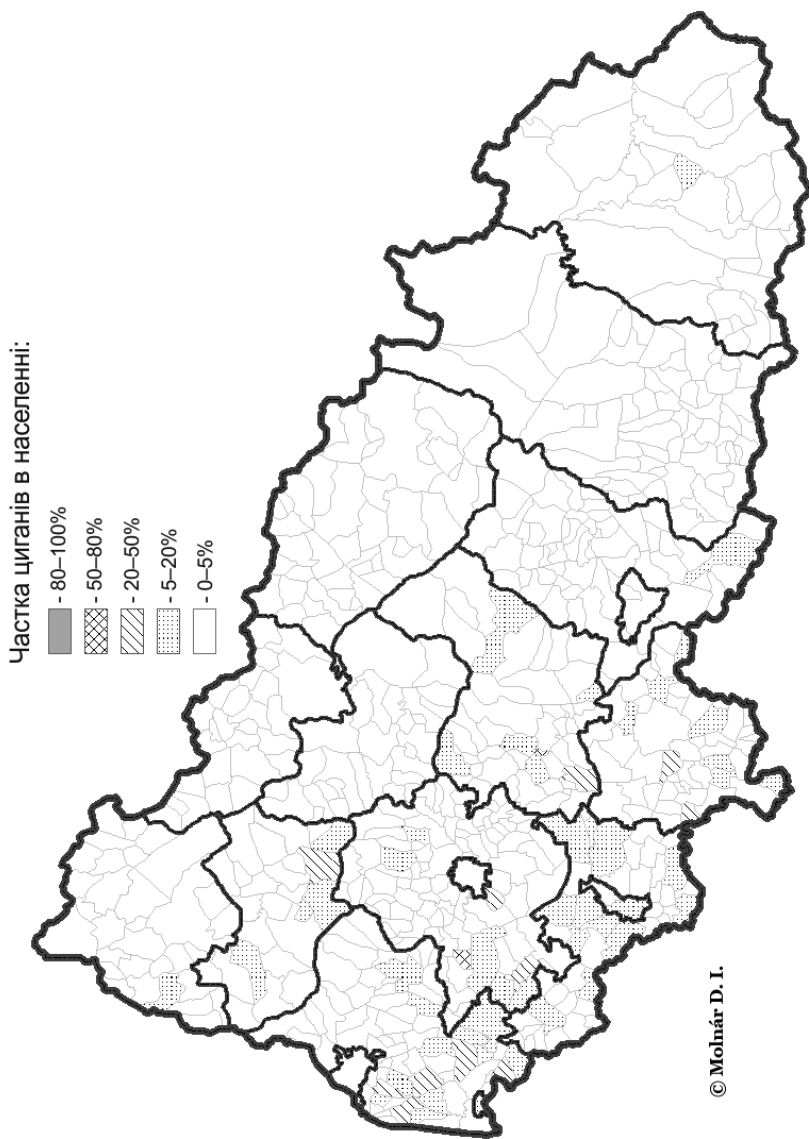
A cigányok aránya az összlakosságon belül:

© Molnár D. I.

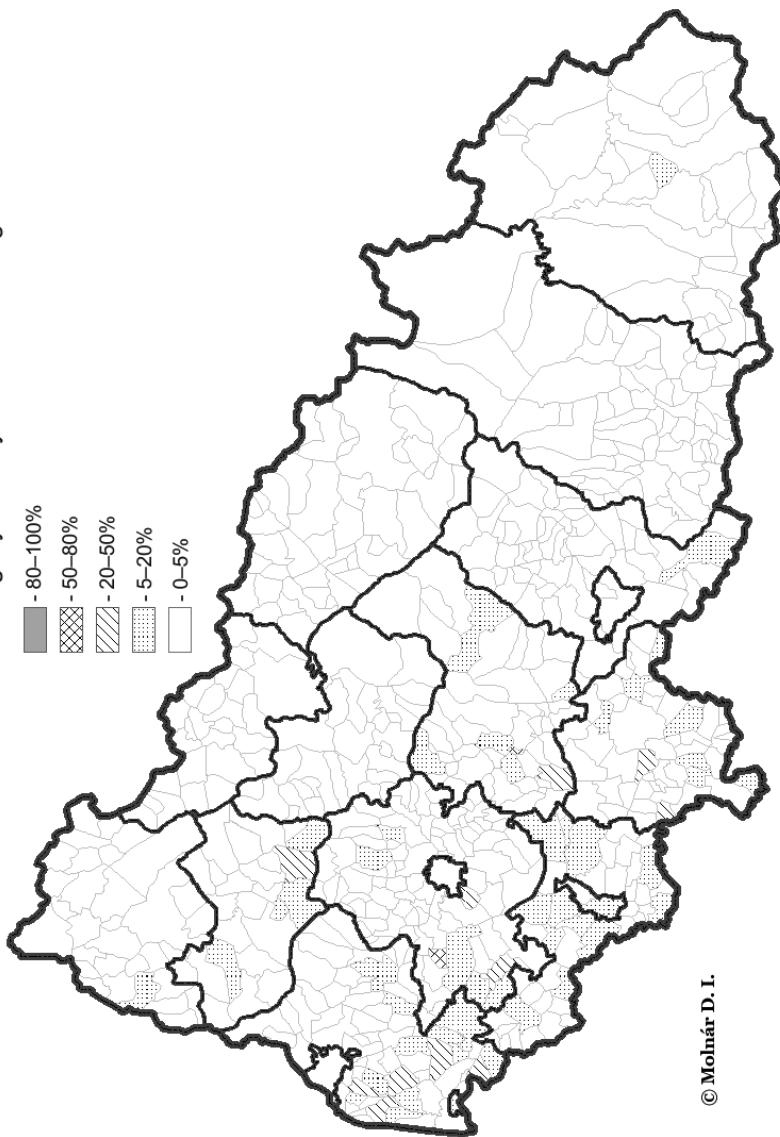
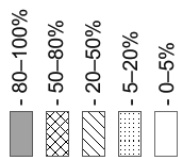
A cigányok aránya Kárpátalja településein 2001-ben (a népszámlálási adatok alapján)

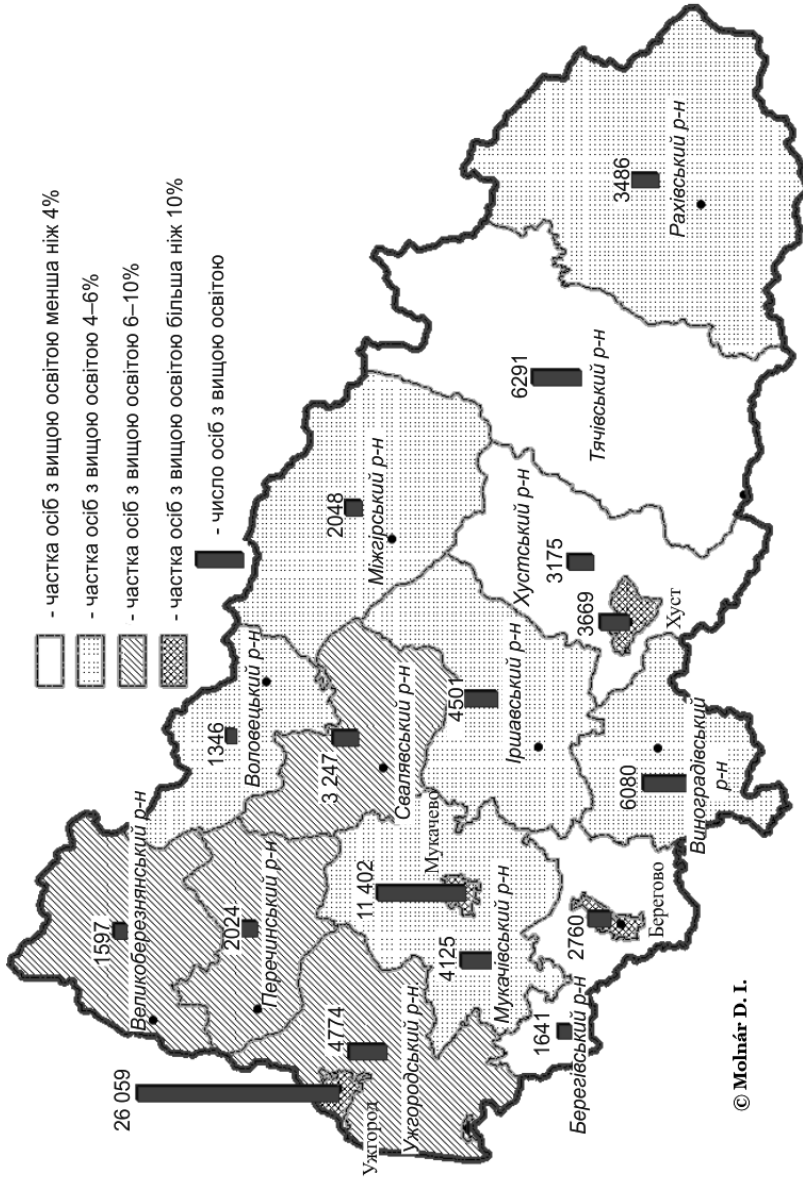
Частка циган/ромів, що проживають в населених пунктах Закарпаття в 2001 р.
(за оцінками Брауна – Черничка – Молнара /2010/)

A cigányok aránya az összlakosságon belül:

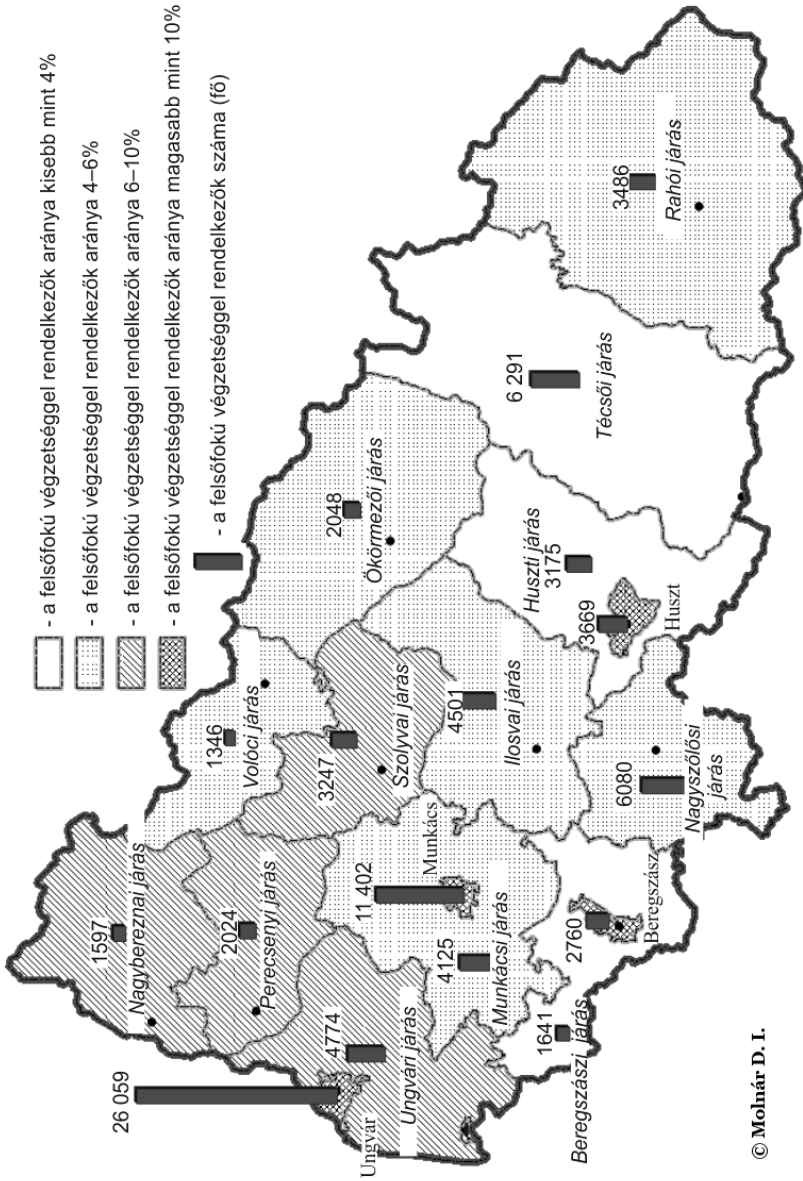

© Molnár D. I.

A cigányok aránya Kárpátalja településein 2001-ben (Braun–Csermicskó–Molnár /2010/ becslései alapján)

Кількість та частка осіб з вищою освітою по районах та містам обласного значення (2001 р.)

© Molnár D. I.

A felsőfokú végzettséggel rendelkezők száma és aránya Kárpátalja járásaitban és megyei jelentőségű városaiban 2001-ben

ЛІТЕРАТУРА / IRODALOM

- Басараб М., Токар М., Громадські організації Закарпаття в боротьбі за державну незалежність (кінець 80-х – початок 90-х рр. XX ст.). [Серія «Studia Regionalistica»] – Ужгород: Видавництво «Карпати», 2009.
- Белей Л. (ред.) Реалізація в Закарпатській області державної мовної політики та основних положень Європейської хартії регіональних мов або мов меншин. – Ужгород: Ліра, 2006.
- Вегеш М., Зан М., Етнополітична реальність Закарпаття (1991–2001 рр.) // Політологічний вісник. Зб-к наук. праць: Вип. 14. – Київ: Товариство «Знання» України, 2003. – С. 182–204.
- Гетьманчук М., Гришук В., Шипка Н., Угорська національна меншина в Україні: правові засади політичної суб'єктності. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2008.
- Дергачов О. (ред.) Українська державність у XX столітті. – Київ: Політична думка, 1996. Режим доступу / Elektronikus hozzáférés: <http://litopys.org.ua/ukrxx/zmist.htm>
- Державний комітет статистики України: Розподіл населення найбільш численних національностей України за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року. CD-ROM. – Київ, 2004.
- Закарпаття 1919–2009 років: історія, політика, культура / україномовний варіант українсько-угорського видання / Під ред. М. Вегеша, Ч. Фединець; [Редколег. Ю. Остапець, Р. Офіцинський, Л. Сорко, М. Токар, С. Черничко; Відп. за вип. М. Токар]. – Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2010.
- Ільтьо І. В. (ред.) Національний склад населення та його мовні ознаки (статистичний бюлетень). – Ужгород: Закарпатське обласне управління статистики, 2003.
- Кубайчук В., Хронологія мовних подій в Україні. Зовнішня історія української мови. Режим доступу / Elektronikus hozzáférés: <http://pravopys.vlada.kiev.ua/mova/>

- Левенець Ю. та ін. Закарпаття в етнополітичному вимірі. – Київ: ІПЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2008.
- Лойко Л., Громадські організації етнічних меншин України: природа, легітимність, діяльність. – Київ: Фоліант, 2005.
- Остапець Ю., Токар М., Закарпаття через призму політичних виборів. [Серія «Studia Regionalistica»] – Ужгород: Видавництво «Карпати», 2009.
- Мигович І., Закарпатський соціум: виклики і випробування. – Ч. 1–2. – Ужгород: Видавництво В. Падяка, 2009.
- Мигович І., Макара М., Закарпатський соціум: етнологічний аспект. – Ужгород: Патент, 2000.
- Офіцинський Р., Політичний розвиток Закарпаття у складі Угорщини (1939–1944). – Київ: Ін-т історії України НАН України, 1997.
- Пашенко В., Політичне Закарпаття. 15 років вибору: Довідник. – Ужгород: Видавництво О. Гаркуші, 2006.
- Пашенко В., Закарпатський вибір: Політичний розвиток області 1989–2006 рр. через призму електоральної соціології. – Ужгород: Видавництво «Карпатська вежа», 2008.
- Справочник по истории Коммунистической партии и Советского Союза 1898–1991. Режим доступу / Elektronikus hozzáférés: <http://www.knowbysight.info/index.asp>
- Тейлор А. Дж. П., Габсбурзька монархія 1809–1918. Історія австрійської імперії та Австро-Угорщини. – Львів: ВНТЛ-Класика, 2002.
- Товт М., Міжнародно-правовий захист національних меншин (тенденції сучасного розвитку). – Ужгород: Інформаційно-видавниче агентство «ІВА», 2002.
- Токар М., Політичні партії Закарпаття в умовах багатопартійності (1919–1939). – Ужгород: Ужгородський національний університет, 2006.
- Україна: хроніка подій ХХ століття. Інститут історії України НАН України. Режим доступу / Elektronikus hozzáférés: <http://www.history.org.ua/index.php?urlcmt=projects/select.php&seriaName=hrono>
- Цьольнер Е., Історія Австрії. – Львів: Літопис, 2001.
- Bárdi Nándor, Fedinec Csilla, Szarka László (szerk.): Kisebbségi magyar közösségek a 20. században. – Budapest: Gondolat Kiadó, MTA Kisebbségkutató Intézet, 2008.
- Bölony József: Magyarország kormányai 1848–1992. – Budapest: Akadémiai Kiadó, 1992.

- Braun László, Csernicskó István, Molnár József: Magyar anyanyelvű cigányok/romák Kárpátalján. – Ungvár, Beregszász: PoliPrint, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2010. Режим доступа / Elektronikus hozzáférés: <http://mek.oszk.hu/09000/09003/>
- Cieger András: Érdekek és stratégiák. A helyi politikai elit érdekérvényesítési lehetőségei a kárpátaljai régió vármegyéiben a dualizmus időszakában. In: Korall, 2003. szeptember. 87–106. Режим доступа / Elektronikus hozzáférés: <http://epa.oszk.hu/00400/00414/00009/pdf/05cieger.pdf>
- Fedinec Csilla: Fejezetek a kárpátaljai magyar közoktatás történetéből (1938–1991). [Officina Hungarica VIII.] – Budapest: Nemzetközi Hungarológiai Központ, 1999. Режим доступа / Elektronikus hozzáférés: <http://mek.oszk.hu/07400/07493/>
- Fedinec Csilla: A kárpátaljai magyarság történeti kronológiája 1918–1944. [Nostra Tempora 7.] Galánta, Dunaszerdahely: Fórum Intézet, Lilium Aurum Könyvkiadó, 2002. Режим доступа / Elektronikus hozzáférés: <http://mek.oszk.hu/01800/01843/>
- Fedinec Csilla, Szereda Viktória (szerk.): Ukrajna színeváltozása 1991–2008: politikai, gazdasági, kulturális és nemzetiségi attitűdök. – Pozsony: Kalligram, 2009.
- Fedinec Csilla, Vehes Mikola (főszerk.) Csernicskó István, Oficinskij Román, Osztapec Jurij, Szarka László, Tokar Marian (szerk.): Kárpátalja 1919–2009: történelem, politika, kultúra. – Budapest: Argumentum, MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, 2010.
- Gönczi Andrea: Ruszin skizmatikus mozgalom a XX. század elején. – Ungvár, Beregszász: PoliPrint, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2008. Режим доступа / Elektronikus hozzáférés: <http://mek.oszk.hu/07800/07820/>
- Kepecs József (szerk.) Cibulka Zoltán (összeáll.): Kárpátalja településeinek nemzetiségi (anyanyelvi) adatai, 1880–1941. – Budapest: Központi Statisztikai Hivatal, 1996.
- Kepecs József (szerk.) Cibulka Zoltán (összeáll.) Kárpátalja településeinek vallási adatai, 1880–1941. – Budapest: Központi Statisztikai Hivatal, 2000.
- Kocsis Károly – Kocsis-Hodosi Eszter: Ethnic Geography of the Hungarian Minorities in the Carpathian Basin. – Budapest: Geographical Research Institute and Minority Studies Programme, 1998.
- Magocsi P. R.: The Shaping of a National Identity Subcarpathian Rus', 1848–1949. – Massachusetts–London: Harvard University Press Cambridge, 1978.

- Magocsi, Paul R. – Pop, Ivan: Encyklopedia of Rusyn History and Culture. – University of Toronto, 2002.
- Mayer Mária: Kárpátukrán (ruszin) politikai és társadalmi törekvések 1860–1910. – Budapest: Akadémiai Kiadó, 1977.
- Molnár József, Molnár D. István: Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében. – Beregszász: KMPSZ, 2005.
- Mudrák József: Magyarország főispánjai 1867–1944. In: Takács Péter (szerk.): Fejedelmek, forradalmak, vasutak. Tanulmányok Erdély történetéből. [Erdély-történeti Könyvek 3.] – Debrecen: Erdély-történeti Alapítvány, 2000.
- Romsics Ignác: Magyarország története a XX. században. – Budapest: Osiris Kiadó, 2010.
- Szabó Pál Csaba (szerk.): A magyar állam története, 1711–2006. – Budapest: Bölcsész Konzorcium, 2006.
- Szarka László: Duna-táji dilemmák. Nemzeti kisebbségek – kisebbségi politika a 20. századi Kelet-Közép-Európában. – Budapest: Ister, 1998.
- Szarka László: Kisebbségi léthelyzetek, közösségi alternatívák. Az etnikai csoportok helye a kelet-közép-európai nemzetállamokban. – Budapest: Lucidus, 2004. Режим доступа / Elektronikus hozzáférés: http://www.mtaki.hu/kiadvanyok/kisebbségi_lethelyzetek_main.html
- Toth, Adalbert: Parteien und Reichstagswahlen in Ungarn 1848–1892. – München: R. Oldenbourg Verlag, 1973.

ЗМІСТ / TARTALOM

ПЕРЕДМОВА

Історія, насичена подіями 5

ELŐSZÓ

A történelem útjelzői 9

ХРОНІКА / KRÓNİKA

Закарпаття у складі Австро-Угорської монархії / Kárpátalja
az Osztrák–Magyar Monarchiában..... 13

Закарпаття у пошуку державної приналежності (Руська Країна,
Гуцульська Республіка) / Kárpátalja az útkeresés időszakában
(Ruszka Krajna, Hucul Köztársaság) 34

Закарпаття (Підкарпатська Русь) у складі першої Чехословацької
Республіки / Kárpátalja (Podkarpatszka Rusz) az első Csehszlovák
Köztársaságban..... 40

Карпатська Україна – від автономії до незалежності (період другої
Чехо-Словацької Республіки) / Kárpáti Ukrajna – az autonómiától
a függetlenedésig (a második Cseh-Szlovák Köztársaság időszaka) 68

Підкарпаття у складі Угорщини / Kárpátalja Magyarország
fennhatósága alatt..... 80

Закарпатська Україна – напівдержавне утворення / Kárpáton túli
Ukrajna mint átmeneti államalakulat..... 117

Закарпатська область у складі Української РСР / Kárpátalja
az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaságban..... 135

Закарпаття у складі незалежної України / Kárpátalja a független
Ukrajnában 200

DODATKI / MELLÉKLETEK

Державно-адміністративні показники історичного Закарпаття з кінця XIX – до початку XXI ст.	258
A történeti Kárpátalja állami hovatartozása és közigazgatási sajátosságai a 19. század végétől a 21. század elejéig	262
Управлінська еліта Закарпаття	266
Kárpátalja hivatali elitje	272
Зміни етномовного складу населення на сучасній території Закарпатської області, 1880–2001 роки (у %)	278
Az etnikai-nemzetiségi viszonyok változása a mai Kárpátalja területén %-ban (1880–2001)	279
Національний склад населення адміністративних одиниць Закарпаття за результатами Всеукраїнського перепису населення 2001 року	280
A népesség nemzeti összetétele Kárpátalján közigazgatási egységenként a 2001-es népszámlálás adatai alapján	281
Території компактного проживання національних груп Закарпаття (2001 р.)	282
Kárpátalja nyelvterületterképe (2001)	283
Розподіл населення за переважаючими національностями (1989 р.)....	284
A kárpátaljai települések megoszlása a helyi többségi nemzetek szerint 1989-ben	285
Розподіл населення за переважаючими національностями (2001 р.) ...	286
A kárpátaljai települések megoszlása a helyi többségi nemzetek szerint 2001-ben	287
Частка українського населення в населених пунктах Закарпаття (2001 р.)	288
Az ukránok aránya Kárpátalja településein 2001-ben	289
Частка російського населення в населених пунктах Закарпаття (2001 р.)	290
Az oroszok aránya Kárpátalja településein 2001-ben.....	291

Частка угорського населення в населених пунктах Закарпаття (2001 р.)	292
A magyarok aránya Kárpátalja településein 2001-ben	293
Частка румунського населення в населених пунктах Закарпаття (2001 р.)	294
A románok aránya Kárpátalja településein 2001-ben	295
Частка циган/ромів, що проживають в населених пунктах Закарпаття (на основі даних перепису населення 2001 р.).....	296
A cigányok aránya Kárpátalja településein 2001-ben (a népszámlálási adatok alapján)	297
Частка циган/ромів, що проживають в населених пунктах Закарпаття в 2001 р. (за оцінками Брауна – Черничка – Молнара /2010/)	298
A cigányok aránya Kárpátalja településein 2001-ben (Braun–Cserniczkó–Molnár /2010/ becslései alapján)	299
Кількість та частка осіб з вищою освітою по районах та містам обласного значення (2001 р.)	300
A felsőfokú végzettséggel rendelkezők száma és aránya Kárpátalja járásaiban és megyei jelentőségű városaiban 2001-ben	301
Література / Irodalom	302

Науково-популярне видання

Вегеш Микола – Vehes Mikola
Молнар Д. Стефан – Molnár D. István
Молнар Йосип – Molnár József
Остапець Юрій – Osztapec Jurij
Офіцінський Роман – Oficinszkij Román
Токар Маріан – Tokar Marian
Фединець Чілла – Fedinec Csilla
Черничко Степан – Csernicskó István

ХРОНІКА ЗАКАРПАТТЯ   **KÁRPÁTALJA ÉVSZÁMOKBAN**
1867–2010   1867–2010

Серія «Studia Regionalistica»

Координатор проекту – *Маріан Токар*
Коректура та редакція – авторська
Верстка – *ПП «Калонда» (Угорщина)*

Формат 60x84/16. Умовн. друк. арк. .... Зам. № ..... Наклад 300 прим.

Всеукраїнське видавництво «Карпати», директор – Віктор Браславець
88000, м. Ужгород, пл. Жупанатська, 3.

Тел./факс: 8(03122) 3-23-66, тел.: 8(03122)61-26-93

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції – Серія ДК №512*

Віддруковано: видавництво УжНУ «Говерла». м. Ужгород, вул. Капітульна, 18. Тел.: 3-32-48.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції – Серія Зт №32

3-18 Хроніка Закарпаття: 1867–2010; Kárpátalja évszámokban: 1867–2010 / українсько-угорське двомовне видання; ukrán–magyar kétnyelvű kiadvány // Серія «Studia Regionalistica»; НДІ політичної регіоналістики; ДВНЗ «Ужгородський національний університет». – Ужгород: Видавництво «Карпати», 2011. – 310 с.

ISBN

У пропонованому виданні систематизована хронологія найважливіших подій з історії Закарпаття впродовж 1867 – 2010 років. Хроніка висвітлює різноманітні прояви історичного розвитку регіону, а саме політичні, правові, соціальні, економічні, культурні, освітні. Автори-упорядники акцентують увагу на взаємній історичній спадщині українського та угорського місцевого населення краю, а також їхнього сучасного співіснування.

Посібник виходить у світ за сприяння Благодійного фонду «Розвитку угорськомовної освіти Закарпаття» (Україна), Науково-дослідного інституту політичної регіоналістики Ужгородського національного університету (Україна), Фонду «Рідний край» (Угорщина) і розраховане на учнівську та студентську молодь, а також на тих, хто цікавиться сторінками історії Закарпаття.

Az olvasó ukrán–magyar, kétnyelvű kiadványt tart a kezében, amely Kárpátalja 1867 és 2010 közötti történetének krónikája évszámokban. Politikai, jogi, társadalmi, gazdasági, kulturális, oktatási témakörökben követhető az eseménytörténet. A kötet összeállítói megkülönböztetett figyelemmel voltak a régió ukrán és magyar lakossága együttélésének bemutatására.

A kiadvány megjelenését támogatta a Kárpátaljai Magyar Oktatásért Alapítvány (Ukrajna), az Ungvári Nemzeti Egyetem Politikai Regionalizmus Kutatóintézete (Ukrajna) és a Szülőföld Alap (Magyarország). Ajánlott oktatási segédletként a középiskolákban és a felsőoktatásban, valamint mindazok számára, akik érdeklődnek Kárpátalja történelme iránt.

УДК 324 (477. 87)
ББК Ф3 (4Укр – 43ак) 6

**У серії «*Studia Regionalistica*»
вийшли друком**

Перше видання «SR»

Михайло Басараб, Маріан Токар

Б 27 Громадські організації Закарпаття в боротьбі за державність України (кінець 80-х – початок 90-х років ХХ століття): Монографія / Серія «*Studia Regionalistica*»; НДІ політичної регіоналістики; ДВНЗ «Ужгородський національний університет». – Ужгород: Видавництво «Карпати», 2009. – 336 с.

ISBN 978-966-671-224-3

У монографії ужгородських дослідників аналізується процес утворення та діяльності перших громадських організацій Закарпаття новітньої доби боротьби за державну незалежність України. Авторами здійснено аналіз формування суспільно-політичного масового руху, творення громадсько-політичних, культурно-просвітніх, патріотичних організацій, товариств, об'єднань. Досліджено умови їхнього функціонування, проблеми структурної розбудови, аспекти співпраці. Показано причини протистояння з комуністичними владними інститутами. Визначено внесок закарпатців у процес розбудови Української Державності.

Видання розраховане на широкий загал читачів.

УДК 329.71 (477.87) "1980/1990"
ББК Ф7 (4Укр – 4Зак) 6

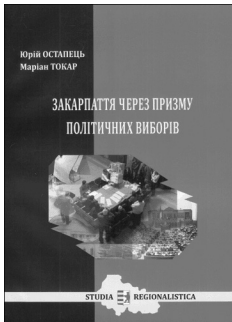
*У серії «Studia Regionalistica»
вийшли друком*

Друге видання «SR»

Юрій Остапець, Маріан Токар

- О 76 **Закарпаття через призму політичних виборів**: монографія / Серія «Studia Regionalistica»; НДІ політичної регіоналістики; ДВНЗ «Ужгородський національний університет». – Ужгород: Видавництво «Карпати», 2009. – 408 с.

ISBN 978-966-671-225-0

У монографії аналізуються виборчі процеси в Закарпатті впродовж усього ХХ – початку ХХІ століть. Автори досліджують умови проведення виборчих перегонів різних рівнів, їх наслідки, склад учасників – суб'єктів виборчих процесів у різні історичні проміжки часу. Видання подає партійне структурування напередодні та під час виборчих (переважно парламентських) перегонів, позиції представників регіональної політичної еліти, різнопланові агітаційні, пропагандистські акції суб'єктів виборчих процесів, блокування й протистояння партійних осередків і блоків, аналітичні зрізи та експертні оцінки дослідників і багато іншого.

Видання розраховане на фахівців – політологів, соціологів, істориків, студентський загал та всіх, хто цікавиться історичним минулим і сучасним Закарпаття.

УДК 324 (477. 87)
ББК Ф3 (4Укр – 4Зак) 6